

EL CARMEL A MATARÓ

Quatre segles de presència teresiana

Joan Giménez Blasco
Ruth Garcia López

Sumari

Pròleg

«Hundir a Dios en la vida y hacer que la vida
florezca elevándose hacia Dios».

Escullo aquest fragment d'una carta del poeta Rainer Maria Rilke per agrair al nostre amic Joan Giménez i a Ruth Garcia el llibre de la història del Carmel a Mataró.

Crec que expressa abastament el somni i la realitat que ens volen explicar les pàgines d'aquest treball històric que tenim a les mans. No és gens fàcil de mostrar la vida oculta durant quatre-cents trenta-un anys de tants i tantes germans i germanes nostres a través de documents i fotografies antigues que ens ofereixen una informació a vegades molt tècnica i des d'una mentalitat sovint llunyana a la nostra. Com diu l'autor: «Dones i homes que lligaren les seves vides a l'experiència vital de Teresa de Jesús en el seguiment de l'Evangeli».

Una experiència de llums i ombres com tota vida humana, marcada durant un llarg període per un allunyament generalitzat dins l'orde del Carme, de l'esperit més autènticament teresià. Amb tot, veurem com la flama continua viva i mai no s'apagarà el desig més genuí de Teresa al fundar les primeres comunitats: «pequeños colegios de Cristo» (*Camino de perfección* 20,1) al servei de l'Església i de tots els homes i dones de cada època i en qualsevol lloc.

Conscient de la grandesa d'aquesta crida i alhora de la pròpia fragilitat, Teresa ens deixà una frase que defineix molt bé una actitud que ella va fer ben seva: «Procuren ir comenzando siempre de bien en mejor» (*Fundaciones* 29,32).

Serà interessant i enriquidor anar descobrint al llarg d'aquesta rigorosa recerca feta des de la professionalitat i l'estimació l'empremta que el

Carmel mataroní ha anat deixant al llarg del temps a la nostra ciutat i als seus habitants.

Podrem comprendre també millor la vida dels nostres avantpassats coneixent el context en el qual vivien i tot allò que n'hem heretat; passejar pels carrers antics, aturar-nos a Sant Josep o gaudir de la plaça de les Tereses acompanyats del record d'una presència que ens diu que podem confiar en Déu i estimar els germans com Teresa i el seu Carmel han viscut i desitgen fer-ho encara avui…

Anna Boj
Carmelita descalça
Monestir Immaculada Concepció, Mataró

Introducció

Oh la intrèpida filla de desigs!
Pel teu gran do de resplendors i flames;
pel que tens de colom i d'àliga; per totes
les teves morts i vides amoroses;
pel dia de la ment, que et beus com aigua,
i per la set d'amor encar més viva;
pels teus veires que vessen deler ardent;
per l'últim glop de foc matinal i la plena
claror d'aquell reialme del bes últim
que l'ànima et prenia, fugint, i la féu Seva;
per tot el cel que en Ell gaudeixes ara
(germana lleu dels àngels!) i per totes
les coses de l'Amat que en tu veuríem,
res meu en mi no deixis. Fes que pugui
llegir la teva vida, fins que es mori
en mi tota la vida que era meva.[1]

Richard Crashaw, nascut probablement a l'any 1613 i autor del poema que encapçala aquestes pàgines, es va formar en el si del sector més purità de l'església d'Anglaterra. De fet, el seu pare, havia publicat obres en les quals blasmava el catolicisme, els ordes religiosos i considerava obertament que el papa de Roma era l'Anticrist.

Richard Crashaw publicà a l'any 1646 Steps to the Temple on es contenia l'Himne de Santa Teresa ací reproduït. Aquesta mateixa data ha estat considerada la de la seva conversió al catolicisme (A. Calvo i J. L. Hernández, 2008).

A l'any següent, a Mataró, se signava la concòrdia que marcaria la fundació del convent de carmelites descalces en aquesta població. Els frares ja hi tenien casa des de l'any 1588.

Quina relació hi pot haver entre la publicació del poeta londinenc i la constitució de monestirs carmelitans a Mataró?

[1] . R. Crashaw, «The Flaming Heart» (ed. de 1648), a M. Manent (traductor), *Poesia anglesa i nord-americana,* p. 23.

És evident que el nexe entre l'exaltat poema de Crashaw i les fundacions mataronines és Teresa d'Àvila.

La santa castellana, que havia mort a l'any 1582, suscitava a l'Anglaterra protestant odes com l'escrita i, a la resta de països catòlics, es produïa una ràpida expansió de les cases de carmelites reformats.

Ben segur que la clau interpretativa d'aquest fenomen cultural i espiritual rau en el nucli del missatge de Teresa. Teresa presentà als seus contemporanis i, a tots els seus seguidors de segles posteriors, una espiritualitat que —en gran part— s'allunyava de les formes més rituals, mecàniques i distants de la Divinitat —fruit de la tradició medieval— i apuntava cap a l'arriscada aventura de cercar els cims més alts de la Transcendència a partir de la humanitat de Crist.

L'humanisme renaixentista empeltat en el si de la relació entre l'home i Déu. Més que un Déu, a qui témer i adorar des de la por i el sotmetiment, Teresa proposava un Déu a qui estimar des de la proximitat, l'amistat i la intimitat personal.

És aquest el camí que —en contextos històrics molt diferents del nostre— i, amb els mèrits i debilitats propis de la condició humana, han seguit centenars d'homes i dones a la nostra ciutat des del segle XVI fins als nostres dies. Dones i homes que lligaren les seves vides a l'experiència vital de Teresa de Jesús en el seguiment de l'Evangeli.

A elles i ells va dedicat aquest treball que intenta descobrir el rastre del seu pas sobre la nostra història col·lectiva.

Llista d’abreviatures

ACA	Arxiu de la Corona d’Aragó
ACM	Arxiu Comarcal del Maresme
ADB	Arxiu Diocesà de Barcelona
AHPB	Arxiu Històric de Protocols de Barcelona
AHSJ	Arxiu Històric de Sant Josep
MASMM	Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró

Teresa de Jesús i el Carmel reformat

Fig. 1. Portada del llibre *Relación de la solemnidad con que se han celebrado en la ciudad de Barcelona, las fiestas a la Beatificación de la Madre S. Teresa de Jesús…*, per Joseph Dalmau (Dalmau, 1615).

Gravat de Joan Bta. Vila.

Aproximar-se a la personalitat de Teresa de Cepeda i Ahumada (1515-1582) —després de quatre-cents anys ininterromputs de bibliografia sobre la seva vida i obra— és una tasca complexa i temerària. No sols per les dimensions oceàniques de l'obra publicada sinó pel fet que molta d'aquesta obra està empeltada d'una concepció hagiogràfica imbuïda d'elements posteriors i, fins i tot, contradictoris amb l'esperit de Teresa.

Malgrat tot, i acceptant el risc d'un reduccionisme necessàriament empobridor del personatge, es podrien apuntar algunes característiques fonamentals.

La primera afirmació que caldria fer, més que res per òbvia, és que la santa d'Àvila fou fruit del seu temps, el segle XVI, i del seu país, Castella. Una segona obvietat consistiria en dir que visqué les contradiccions del seu temps, del seu país i —dada important a ressenyar— des de la seva condició de dona.

La Castella del seu temps havia esdevingut el bressol d'una *España Imperial* de la qual el seu rei —Felip II— afirmava que «en sus dominios no se ponía el sol». Castella rebia els beneficis de la seva condició temporal de *caput mundi* amb la prosperitat que podia comportar el domini polític i l'explotació econòmica de gran part de les terres del Nou Món i de la qual en foren testimoni els generosos ajuts que la santa rebé del seu germà que havia fet fortuna al Perú. Castella visqué en carn pròpia —en forma de lleves i impostos— la intensa conflictivitat que la monarquia hispànica mantingué en defensa dels seus drets dinàstics però fonamentalment en lluita contra la Reforma Protestant. No endebades Felip II manifestà «pues

no pienso, ni quiero ser señor de herejes… y si no se puede remediar todo como yo deseo, sin venir á las armas, estoy determinado de tomallas» i, i tant que les prengué.

Castella tenia també les seves pròpies tensions internes. L'important conflicte religiós, originat per l'exclusió del judaisme i l'islam, dues de les tres confessions religioses que havien compartit la dimensió espiritual dels habitants dels regnes hispànics durant l'edat mitjana, esdevingué gairebé un conflicte racial al s. XVI. En aquells moments, practicar alguna de les religions excloses era, evidentment, un problema, però també ho era el fet de portar sang de persones que les haguessin professat anteriorment. S'arribaren a establir els *estatutos de limpieza de sangre* que vetaven o permetien l'accés a una bona part de càrrecs públics o religiosos que quedaven reservats exclusivament als *cristianos viejos.* Teresa visqué de ben a prop aquest problema atès que el seu mateix avi s'havia autodelatat com a jueu a la Inquisició, l'any 1486 (T. Egido, 1985, 18). Teresa no rebutjà en els seus monestirs les *israelitas* ni acceptà com a norma la *limpieza de sangre.*

Un altre conflicte —no pas exclusiu de Castella— era el social. Jorge Manrique ja havia deixat clar que sols la mort igualava «los que viven por sus manos / e los ricos». Però a Castella aquesta disjuntiva es vivia amb característiques pròpies. El menyspreu a los *trabajos mecánicos* anava de la mà amb un altre concepte clau en la societat castellana de l'època: *la honra.* Haver de treballar significava la pèrdua d'un determinat estatus social i d'això en sabien molt el pare i els oncles de Teresa, que pledejaren intensament per mantenir el privilegi d'una poc sostenible *hidalguía* comprada. Sobre la *honra* Teresa sentencià «por maravilla hay honra en el mundo si es pobre. I sobre els hidalgos dirá muy honrados, que, aunque mueran de hambre lo quieren más que no lo sientan los de fuera» (T. Egido, 1985, 23).

Una altra dada important és que els homes i dones de Castella, durant el segle XVI, visqueren absolutament immersos enmig del que Bartolomé Bennassar denominà una «explosión de lo divino». No era pas que el fet

religiós omplís fins els més minúsculs espais de la vida pública i privada. Això era pràcticament habitual a tota l'Europa moderna. El que s'esdevingué fou un salt qualitatiu que implicava la ciència de Déu, la pedagogia de Déu i l'intent d'encontre amb Ell (B. Bennassar, 1985, 11). Aquesta transformació arrencava de l'etapa baixmedieval arran de l'aparició de la *Devotio Moderna* que en certs aspectes s'allunyava de la teologia escolàstica medieval i proposava un acostament a Déu, no ja a partir de les proposicions teològiques, sinó a partir de la humilitat, la penitència, l'amor i la trobada personal. En paraules de Mònica Balltondre «Teresa d'Àvila estava immersa en aquesta visió crítica i afiliada a la modernitat espiritual que el corrent humanista va portar a Occident. Una "modernitat" caracteritzada per pretendre una vivència de la fe més ajustada a les necessitats humanes, amb un Déu més assequible, menys distant i més bondadós amb la condició humana» (M. Balltondre, 2009).

S'estaven obrint els camins de la mística castellana i Teresa n'era una capdavantera. Després d'haver ingressat a La Encarnación d'Àvila emmalaltí. I en aquest període caigué a les seves mans el *Tercer abecedario espiritual* de Francisco de Osuna. D'aquesta lectura Teresa escrigué «no sabía cómo proceder en oración, ni cómo recogerme, y ansí holguéme mucho con él, y determinéme a seguir aquel camino con todas mis fuerzas» (*Libro de la vida* 4,7).[2]

I en aquest camí, que l'ocupà al llarg de la seva vida, Teresa forjà una de les formes que té l'ésser humà de pensar-se a si mateix, que és l'espiritual (M. Balltondre, 2009). D'aquí en naixeria la mística, la doctora de l'església i, per afegitó, una mestra inqüestionable de la literatura castellana.

És prou conegut que les dones de l'edat moderna en els regnes hispànics tenien una inferioritat jurídica i social i, per alguns autors, fins i tot física i moral. Hi havia qui defensava que es tractava d'homes imperfectes i, majoritàriament, s'atribuïa a les filles d'Eva totes les debilitats i mancances del gènere humà. Per tant, qualsevol dona que destaqués en

[2] . Tomás ÁLVAREZ, *Santa Teresa de Jesús. Obras completas,* 1994. Mentre no s'indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen al mateix document.

qualsevol aspecte i molt més si aquest era intel·lectual era objecte de tota mena de sospites en una societat absolutament patriarcal que condemnava les dones «honestes» a una mena d'invisibilitat social. Teresa en aquest sentit escriurà «y no como los jueces del mundo, que como son hijos de Adán y, en fin, todos varones, no hay virtud de mujer que no tengan por sospechosa» (*Camino de perfección* 3,7 nota 9).

Aquests foren —tot just esbossats— alguns dels aspectes del món que visqué Teresa d'Àvila.

El primer que caldria destacar de la seva trajectòria vital és la capacitat que tingué de superar tots els obstacles que tenia al davant pel fet de ser dona. No ho tingué fàcil amb la seva família, amb els seus superiors, amb els confessors, amb el tribunal de la Inquisició, amb el nunci papal... tanmateix, Teresa aplicà amb fermesa un criteri difícilment qüestionable: «El camino no dura si no lo comenzamos con determinación. Hay que determinarse a "ser siervos del amor"» (*Libro de la vida* 11,1); «Dios es amigo de ánimas animosas» (*Libro de la vida* 13,2); «Importa mucho y el todo una grande y muy determinada determinación de no parar hasta llegar» (*Camino de perfección* 21,2).

Lectora precoç i voraç des de la seva infantesa, la recerca de Déu la portà a ingressar al monestir de La Encarnación a Àvila. Allí trobà una comunitat on convivien cent cinquanta monges en un ambient de profundes desigualtats econòmiques i socials. Mentre unes monges podien viure en cel·les on tenien les seves criades i esclaves, cuines individuals i els seus propis familiars hostatjats, les pobres havien de compartir dormitori, menjador i tota mena de precarietats. Ací nasqué la reformadora. I la seva obra, el Carmel Descalç.

Pertànyer a la branca reformada era molt més que portar un determinat tipus de calçat. Era tot un nou estil de vida.

Després de l'experiència viscuda a La Encarnación en els carmels fundats per Teresa el nombre de monges restava limitat a vint-i-una. Pel que fa a la riquesa determinà «hase de vivir de limosna siempre sin ninguna renta» i

també «en ninguna manera posean las hermanas cosa en particular ni se les consienta, ni para el comer, ni para el vestir, ni tengan arca ni arquilla ni cajón ni alacena». Sobre l'origen social de les monges escrigué «en que todas han de ser iguales, en que la que fuere más tome menos a su padre en la boca». A la branca masculina reformada, que es fundà dedicada a la predicació, els recomanà «que enseñasen más con obras que con palabras» (*Relaciones* 67).

Teresa fundadora i —en paraules d'un dels seus detractors masculins, el nunci papal Filippo Sega—, «fémina inquieta, andariega, desobediente y contumaz»,[3] portà a bon terme la creació de setze convents en onze anys. Això mostra la seva extraordinària capacitat de mobilització i organitzativa, però també fins a quin punt el seu missatge trobà ressò en la sensibilitat i les aspiracions de la societat del seu temps.

La proposta teresiana era la de crear petites comunitats on les monges o els frares compartissin els valors evangèlics amb un tipus de vida fratern, de caire familiar, on cada germà i germana pogués exercitar-se en la recerca personal del rostre de Déu a través de l'amistat personal amb Jesús, que Teresa anomenava oració.

En aquesta recerca de Déu a través de la via mística, Teresa d'Àvila excel·lí en la seva capacitat de transmetre en les seves obres les seves vivències més profundes. Joan de la Creu, amic i col·laborador de la santa, ho descrivia en aquests termes:

Cuanto más alto subía
deslumbróseme la vista
y la más fuerte conquista
en escuro se hacía
mas, por ser de amor el lance
di un ciego y oscuro salto
y fui tan alto tan alto
que le di a la caza alcance.

3 . Tomás Álvarez, *Diccionario de Santa Teresa,* 2006, p. 153.

La vida conventual a través de les constitucions

Els orígens de l’orde carmelità cal cercar-los a l’edat mitjana malgrat l’entusiasme d’alguns autors dels segles XVII i XVIII que, en el seu afany d’afegir prestigi i mèrits a la família dels fills i filles del Carmel, intentaren situar la seva fundació a l’època bíblica.

La *Regla primitiva*

Els autors menys exaltats situaren la primera regla i constitucions primitives de l’orde en el segle XII. Concretament reproduïren un document que hauria estat donat pel patriarca de Jerusalem, Albert, l’any 1161 i posteriorment hauria estat aprovat per Innocenci IV a l’any 1248 (*Regla primitiva...*, 1788, 1 i 14).

Aquest text primigeni començava definint la figura del prior que havia de ser escollit «por comun consentimiento de todos ò de la mayor y mas sana parte».[4] Sobre la ubicació dels monestirs no es feu cap mena de reserva indicant que es poden ubicar «en yermo», és a dir, en llocs allunyats de les poblacions, però també en altres indrets si així ho creien convenient els responsables de la comunitat. Sí que es feia especial menció de la necessitat que cada frare tingués la seva pròpia cel·la «apartada de las demás» i proposava que es mengés en un lloc comú «lo que os fuere dado de limosna». Es prohibia expressament que els religiosos puguin canviar o «trocar» la seva cel·la sense l’autorització del prior. El document establia que els frares haurien d’estar contínuament a la cel·la —si no tenien altra obligació més important— «meditando de día, y de noche en la Ley del Señor y velando en oración».

S’establia que s’havien de resar les hores canòniques però es feu una diferenciació entre els qui sabien llegir i els qui no. Els primers havien de resar-les conforme disposava la litúrgia romana i els segons ho havien de suplir resant parenostres. Així, en el cas de les matines dels dies ordinaris,

4 . *Regla primitiva...*, 1788, 2. Mentre no s’indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen al mateix document.

els illetrats n'havien de resar vint-i-cinc i a les festes solemnes havien de doblar aquesta xifra. S'indicava també que havien d'assistir tots junts, diàriament, a la celebració de la missa.

El capítol VI de la regla porta per títol «Del no tener propio». I s'establia per norma que ningú pogués dir que tenia «alguna cosa propia». Tot el que tinguessin els havia d'haver estat dat pel prior o pel frare en el qual ell delegués atenent «las edades y necesidades de cada uno».

Els diumenges s'havia de reunir la comunitat en capítol «donde tambien se corrijan con caridad las culpas» i els defectes dels religiosos «si algunos huviere». La pràctica del dejuni també quedava establerta en aquesta regla i havia de ser obligada tot l'any excepte els diumenges compresos entre la festa de l'Exaltació de la Creu i el Diumenge de Pasqua. Tanmateix, es feia la consideració que això s'havia de complir si la malaltia o la «flaqueza corporal» no ho impedien i es concloïa, de forma molt equànime, «la necesidad no tiene ley». Sobre el consum de la carn també se'n feu una prohibició absoluta genèrica, però amb les mateixes consideracions atenuants que sobre el dejuni. Sí que es deixava clar que en cas de ser convidats a menjar fora del convent podien menjar «legumbres cocidas con carne». També es podia menjar carn «navegando sobre la mar».

Hi havia una menció expressa a la pràctica del treball manual: «Hareis alguna obra de manos para que el demonio os halle siempre ocupados y no halle puerta en vuestra ociosidad».

La pràctica del silenci ocupava tot un capítol. Es determinà que, des de la celebració de les completes —oració oficial d'acabament del dia— fins al moment de prima —primera pregària comunitària del jorn— s'havia de mantenir silenci. Per a la resta de la jornada es recomanava parlar poc considerant «que en el mucho hablar no faltara pecado».

A les exhortacions finals l'autor d'aquesta regla primitiva s'adreçà als futurs priors recordant-los que «el que quisiere ser primero entre vosotros sea vuestro siervo». I als religiosos els recomanà «honrad a vuestro Prior

con humildad, entendiendo que es Christo, y no el que es». Aquesta versió de la regla primitiva es clou recomanant als seus destinataris «Y si alguno hiciere mas, el Señor, cuando venga a juzgar, se lo pagará. Use empero de la discrecion que es la regla de todas las virtudes».

Després de la mort de la santa d'Àvila, a la naixent orde dels carmelites reformats, se li plantejà la complexa tasca d'estructurar i preservar el seu llegat i plasmar-lo en normes, ordinacions, constitucions que regulessin la vida de les naixents comunitats. Fou en aquest moment històric on es plantejà un seriós conflicte de sensibilitats i de concepció entorn de la forma de mantenir i transmetre el llegat humà i espiritual de Teresa de Jesús. Sintetitzant molt el debat aparegueren dues postures fortament confrontades segons ha estudiat contemporàniament el carmelita descalç Ildefonso Moriones (I. Moriones, 1972).

Segons aquest autor, Joan de la Creu, Jerónimo Gracián i les monges Ana de Jesús i María de San José foren els valedors de l'obra i el missatge de Teresa de Jesús. Les seves idees es trobaven emparades per la Universitat d'Alcalà i per la Companyia de Jesús. Defensaven en la vida contemplativa la suavitat, la discreció, la interioritat, la sinceritat, l'interès pel món de les lletres i la voluntat de trametre la submissió al jou suau de Crist. El segon grup es formà entorn de la figura de l'irreductible Nicolau Doria. Per a ells l'ideal a preservar era la vida eremítica dels antics pares del desert, basada en la vida solitària i penitent. A partir d'aquestes premisses la confrontació fou total: en les formes de govern de les comunitats, paternal en els successors de Teresa, funcionarial i rígida en el segon grup. En la mateixa antropologia: confiança, entre els primers, en l'home que sabria santificar la seva llibertat subjectant-la en tot a Déu; pessimisme i terror de la misèria humana —en els segons—, que portava inevitablement a l'abisme si no s'afermaven fermament valors com l'obediència o el control absolut de les llibertats personals. Discreció en la penitència corporal, considerada com a mitjà ascètic de diversa utilitat per associar-se a la passió de Crist, o penitència rigorosa com a element essencial d'una determinada forma de vida. La dona, entesa com a criatura de Déu,

redimida per Crist, il·luminada per l'Esperit Sant, respectada i admirada o bé la dona entesa com a «flaco sexo» o bé «linaje tan espantadizo como corto y atado».

L'enfrontament fou tan seriós que els partidaris de Doria «atropellando la verdad, la justicia y la caridad, en nombre de una forma de vida más perfecta» (I. Moriones, 1972, 201) eliminaren els caps de l'oposició i imposaren dins de l'orde —de forma fèrria— la seva visió de la vida carmelitana.

Tanmateix, el temps tot ho jutja i posa en el seu lloc i, així, mentre els escrits i lleis dels vencedors s'han convertit avui en romanalles històriques, Teresa de Jesús ha estat de les poques dones proclamades doctores de l'Església.

Les *Constituciones* de 1785

Per comprendre el funcionament intern de la vida d'aquestes comunitats en els segles de l'edat moderna és fonamental tenir presents aquestes consideracions. Així, les constitucions de 1785 són un clar reflex del que resta explicitat. Tanmateix, tot i que en la seva posició és indiscutible la visió dels partidaris de Doria, els seus autors —coneixedors experimentats de les vicissituds de la vida comunitària— il·lustraren, amb els seus comentaris i observacions, el xoc inevitable que s'havia de produir entre la visió estereotipada de la realitat i la imponderable complexitat de la condició humana.

El primer d'agost de 1785 es feu al convent de San Hermenegildo de Madrid un nou redactat de les constitucions carmelitanes. Foren aprovades a Roma el 14 de març de l'any següent (*Regla primitiva...*, 1788, 547) pel papa Pius VI. En aquesta ocasió es tractava d'un ampli text que regulava la vida monàstica amb meticulositat i exhaustivitat.

El carisma

En el preàmbul ja hi havia referències explícites al context de crisi generalitzada de les institucions religioses que estava vivint una Europa a les portes de la Revolució Francesa. Així s'hi pot llegir «se restablezca la disciplina antigua y regular donde haya decaído, y se asegure con mayor firmeza donde se haya conservado» i urgia els religiosos «manifiesten haver sido elegides por obreros en la Viña del Señor, para la edificacion de los fieles Christianos».

En el primer capítol es proposava la definició del carisma carmelità centrat en la pregària i la contemplació «que nuestra alma esté siempre unida a Dios, y a las coses divinas, por la contemplacion, quanto permite la humana fragilidad». Per assolir aquests objectius el camí a seguir era la «soledad y clausura de la celda» i també la mortificació i «aspereza del cuerpo». Aquestes dues condicions de vida contribuïen a donar «ligeras alas en el alma, para que elevada al Cielo pueda contemplar las cosas Divinas».

Una vegada assentats aquests principis i abans d'entrar a reglamentar amb molt de detall la vida comunitària, el document es feia ressò d'unes recomanacions de Santa Teresa als seus frares: «La primera, que las Cabezas estuvieren conformes. La segunda, que aunque tuviesen muchas casas, en cada una hubiese pocos Frayles. La tercera, que tratasen poco con seglares, y esto para el bien de sus almas. La quarta, que enseñasen mas con obras que con palabras».

L'accés a la vida conventual

Els aspirants a la vida conventual s'iniciaven en una primera etapa denominada noviciat. Les constitucions de 1785 insistien en la importància de fer un bon discerniment dels aspirants: «importa mucho para el bien de la Religion que los que vengan á pedir el Hábito se admitan con la mayor circunspección». Amb aquesta finalitat s'assenyalà que s'havia d'establir una comunitat en la qual havia de radicar el noviciat de cada província carmelitana. Els llocs escollits havien de ser «en lugares apartados del

comercio de seglares». Els novicis restaven sota l’autoritat del mestre de novicis, que era escollit per capítol provincial de l’orde. L’escollit per aquest càrrec havia de ser «aventajado en el espíritu, fervor, ciencia y discreción» i s’esperava d’ell «que sepa usar con toda prudencia de la suavidad y severidad, segun las cosas y personas, que pueda tolerar continuamente las comunes asperezas de la Orden, y por último, que pueda enseñar con su doctrina y exemplo el camino de la perfeccion».

L’examen previ dels candidats era responsabilitat del prior, del mestre de novicis i d’un religiós ancià. Calia discernir «si el espíritu de los que se han de recibir es de Dios» i també «si es de buen genio, y docil, suficientemente robusto para tolerar las asperezas de la Orden». Per assolir aquests objectius es dictaminà que abans d’ingressar com a novici el postulant havia de viure un mes compartint els actes de la comunitat, «y los que sean aventajados en todo esto, de ninguna manera sean desechados por los Superiores, aunque sean tan pobres, que nada puedan contribuir al Convento». Després d’aquesta estada havia de ser aprovat per la major part del capítol del convent del noviciat i obtenia llicència del provincial. Es fixà l’edat d’ingrés, com a mínim, als disset anys. En principi no podien ser admesos aquells que passessin dels quaranta anys. Tanmateix, «si alguno tuviere calidades que suplan manifiestamente el defecto de la edad», amb les degudes llicències podia ser admès.

Hi havia diverses situacions o circumstàncies que excloïen de bon principi alguns candidats. Així, es negava l’accés a les persones procedents d’altres ordes ja que es considerava «la causa de su tránsito, que suele ser por ligereza muchas veces». Restaven exclosos els qui tinguessin alguna malaltia contagiosa, els qui haguessin estat expulsats de l’orde, i també «los casados quedando uno de ellos en el siglo». També tenien l’accés vedat «los Eunucos», els expòsits, els fills il·legítims, o els qui tinguessin els pares en la mateixa situació. Els qui es trobessin en aquestes darreres circumstàncies podien ser admesos amb llicència del pare general o del Definitori, però restaven exclosos del sacerdoci. Aquest punt es reblava afirmant «de ninguna manera se admitan los hijos bastardos».

L’accés a les comunitats es podia fer per dos camins: com a corista o com a germà llec. Per ser admès com a germà *corista* era obligatori el coneixement de la llengua llatina «de manera que pueda seguir los estudios». Els germans llecs —grau inferior als coristes— per ser admesos havien de comptar amb quatre vots afirmatius de cinc o amb sis afirmatius de set emesos. Havien de ser «de buena vida» i «aptos para el trabajo de manos», ja que es dedicaven a les tasques manuals dins de la comunitat. Se’n limitava el nombre a quatre a cada província.

A l’hora de considerar les admissions de nous religiosos les constitucions establien «queriendo precaver prudentemente todos los inconvenientes que puedan ocurrir» que no podien ser acceptats els candidats que, per ells, o pels seus pares, tinguessin alguna nota de «infamia» com podia ser haver estat castigats pel Sant Ofici, ser jueus, «moros», esclaus, heretges, «sectarios de qualquiera secta». La «nota de infamia» afectava fins al quart grau de parentiu. Es feu responsables els priors d’investigar a consciència l’origen dels novicis per tal de descartar aquestes circumstàncies. Sols en aquest punt es pot percebre l’univers mental que separava els redactors d’aquest document de santa Teresa. Seguint aquests criteris la santa d’Àvila mai hauria pogut ingressar a l’orde que ella reformà.

Una altra causa que podia impedir l’accés del novici era l’estat de pobresa dels pares considerant que, si es produïa l’ingrés a la vida monàstica del seu fill, aquests no podrien «vivir sin su auxilio».

Una vegada introduïts a la vida monàstica els novicis feien una aportació de béns a la comunitat que en cap cas els priors podien distribuir ni gastar. De la mateixa manera cap religiós podia manar o reprendre a cap novici. Si algú notava alguna actuació que calia corregir ho havia de comunicar al mestre o al prior.

Els novicis tenien prohibida la comunicació amb els seus pares, parents o altres persones «sino es en algun caso grave y entonces sea siempre con consejo del Maestro, y en su presencia».

Abans de fer la professió i, per tant, ser admesos plenament com a membres de la comunitat, se'ls havia d'avaluar tres vegades a través de votacions secretes fetes en el capítol de la comunitat. Una inicial, una altra cada quatre mesos i una dos mesos abans de la professió. El resultat de les votacions podia «ser aprobado, ó reprobado por la mayor parte del Capítulo». En cas de reprovació o «estando los votos iguales, se le quitará el Hábito».

Si s'aprovaven les votacions i es portava un any en el noviciat es feia la professió i passava a ser membre de la comunitat en la condició de corista. En aquesta etapa es podien continuar els estudis fins a assolir l'ordenació presbiteral que els convertia en sacerdots i pares de la comunitat.

Durant l'etapa de professos continuaven sota la tutela del mestre de novicis fins arribar a l'ordenació presbiteral «estén con su Maestro en dormitorio separado, y baxo de llave». Els frares professos no podien sortir del convent fins un any després de la professió «ni vaya á su Patria no habiendo en ella Convento de la Orden, hasta que hayan pasado dos años de su profesión». Si algun religiós no demostrava un comportament adequat al seu estat se'l podia retornar al noviciat.

Els donats eren el segment inferior de la comunitat monàstica. Es tractava de persones que es lliuraven al servei d'una comunitat especialment en les tasques més bàsiques del convent. Per admetre'ls calia llicència del provincial i obtenir la majoria de vots secrets de la comunitat que els havia de rebre. La seva admissió s'havia de fer «mirando a que sean de buenas costumbres, y nacidos de Padres honrados». A més, havien de tenir bona salut, «robustez», i haver complert els divuit anys. El seu noviciat durava dos anys i havien de superar tres votacions del capítol de la comunitat abans de fer la professió simple. Al cap de cinc anys, i després de les preceptives votacions podien fer la professió solemne. La seva formació s'encomanava al mestre que els havia de formar en els preceptes bàsics de la doctrina cristiana i dels sagraments. Es prohibia taxativament que els convents de monges tinguessin donats «ni sirva en ellos , ó viva baxo

de su dirección». Tampoc els convents masculins podien tenir «Donadas: y en esto no podrá dispensar Prelado alguno por Superior que sea».

Els redactors de les constitucions tingueren bon compte de constatar que sota cap concepte es podia concedir l'hàbit a «las mugeres devotas, y honestas que llaman Beatas, ni se permita que hagan votos simples ni solemnes baxo nuestra obediencia y proteccion: y de lo contrario el que las reciba, será castigado con pena de privacion de oficio».

La* Lectio Divina *i la pràctica religiosa

El capítol II reglamenta l'ofici diví. Establia que, en sentir el primer toc de campana tant de dia com de nit, havien d'estar amatents per assistir al cor i, amb la darrera batallada, havien d'estar tots reunits «con la mayor veneracion y atencion, quanto Dios comunicaré a cada uno» per tal d'iniciar la pregària comunitària. Les matines s'havien de resar invariablement a la mitjanit, tot i que hi havia algunes excepcions reconegudes.

Els qui no assistissin a matines, o a qualsevol hora canònica amb puntualitat, se'ls havia d'aplicar la primera vegada una «falta leve» i una falta greu si persistien en aquesta actuació. Si algú deixava d'anar-hi «coma en tierra en dia siguiente, privado de pescado». Sortir del cor durant els actes de comunitat sols es podia fer amb la deguda autorització del prior. En cas contrari el culpable incorria en una «culpa media». Per tal que la litúrgia se celebrés con la «gravedad debida» es disposà que el cant no fos «figurado, sinó en tono igual y devoto» i es decretà que es cantés el cant gregorià «llano y perfecto en todos nuestros Conventos». La durada de les diferents hores litúrgiques també restà fixada. Així les vespres havien de durar mitja hora i si eren cantades, tres quarts. Les hores menors, tèrcia, sexta i nona, havien de durar més de mig quart. La missa resada havia de tenir una durada de mitja hora. Si algun religiós profés no resés l'ofici diví se'l podia obligar a estar tancat a la cel·la, menys en els actes comunitaris, exceptuant-ne la recreació.

Diàriament s’havien de fer dues hores d’oració mental. Una a les cinc o a les sis del matí, segons fos estiu o hivern, i l’altra a les cinc de la tarda. La comunitat s’havia de reunir en el cor. Es llegia un text i de genolls es feia la pregària. També dues vegades al dia s’havia de fer examen de consciència. Abans del dinar i després de les completes —la darrera pregària de la jornada— previ toc de campana, la comunitat es reunia en el cor durant mig quart d’hora per aquest acte.

El dilluns, dimecres i divendres, sempre que no fossin vigílies de festes molt assenyalades o aquestes mateixes festes, tota la comunitat havia de prendre deixuplines durant el temps que durava un salm i tres oracions. El Dimecres, Dijous i Divendres Sant el salm es cantava tres vegades i així s’allargava el temps de la mortificació.

La confessió i la comunió dels membres de la comunitat estaven també perfectament reglades. Es combregava a les grans festivitats litúrgiques o de l’orde. Tanmateix, si hi havia moltes comunions seguides, el prior en podia dispensar alguna. Cap profés podia combregar sense autorització del prior. Pel que fa a la confessió es recomanava als priors que confessessin «muchas veces a sus Subditos pidiéndolo estos libre y voluntariamente» i a aquests se’ls recomanava que «se confiesen con frecuencia con sus Prelados». Tota la comunitat havia de confessar-se com a mínim un cop a la setmana. Els preveres havien de dir missa diàriament «con la debida pureza y devocion».

L’obediència

El capítol V d’aquestes constitucions es dedicava al vot de l’obediència. El prior havia de ser considerat com la figura del mateix Crist. Una manera de fer-ho era indicar que qualsevol cosa que es fes en el monestir «sea de mucha o poca importància, no se haga sin licencia del prior». No es podien escriure o rebre cartes si abans no les llegia el prior i podia prohibir les comunicacions que considerés que pertorbaven la pau dels religiosos. Sí que podien aquests remetre o rebre correspondència de «los Prelados Superiores, y recibir sus cartas sin licencia del inferior». Retenir o obrir

cartes i paquets dels càrrecs més alts de l'orde adreçats a la comunitat es castigava amb presó «por el tiempo proporcionado a su delito». La mateixa pena rebien els qui realitzessin qualsevol escrit sense signar-lo amb el seu nom. Anar en contra dels preceptes formals d'un superior es castigava amb vint dies de presó i després d'això havia de menjar a terra, pa i aigua, i rebre una deixuplina en el refectori. Els redactors de la constitució tenien prou clara l'excepcionalitat d'aquests càstigs: «Aunque muchas veces son necesarios los preceptos para conservar la disciplina regular; con todo no se deben imponer sino pocas veces, y con gran circunspección». Així, recomanaven als priors «no usar de preceptos o censuras, si no es con grave causa y suma cordura, no sea que se introduzca el daño por donde se busca el remedio».

La castedat

El capítol VI es dedicà al vot de castedat que era vist com una forma d'assolir en el món «en cierto modo la pureza angélica». Tot i que es considerava que era una virtut del cor es creia necessari guardar-la «en los sentidos exteriores» i així es recomanava «la modestia en todo tiempo» així com «las castas palabras y el recato en el mirar». Més enllà d'aquests aspectes existia el convenciment a la ment dels qui redactaren el text que «para evadirse de los peligros de esta vida» era convenient «llevar siempre con nosotros testigos de nuestra conducta» i, en aquest sentit es reglamentava que quan els frares sortissin del convent anessin sempre acompanyats i que mai se separessin de manera que cadascú es convertís en el guardià de l'altre i si algú faltava a aquest vot el seu company podia corregir-lo o, en cas necessari, denunciar-ho als superiors.

La pobresa

Òbviament, el capítol següent feia referència al tercer vot de les comunitats monàstiques: la pobresa. Ja d'entrada es definia la propietat com a «vicio que deben detestar todos los Religiosos». S'insistia a recordar que els frares havien de renunciar «en el efecto y en el afecto» al domini o possessió de qualsevol cosa, i que havien de substituir aquestes actituds

per «el preciso uso de lo necesario» de les coses que distribuïssin els superiors i mai «tomandolo cada uno para si». Reiterant aquesta radicalitat les constitucions manaven que cap religiós pogués dir que tenia alguna cosa pròpia «y totalmente se olviden en la Religion las voces tuyo y mio, y toda posesion en obras y palabras». Conségüentment, no estava permès a cap membre de la comunitat guardar-se cap cosa «aunque sea de poco valor». Els diners que qualsevol germà rebés per qualsevol tipus de celebració religiosa s'havien de lliurar immediatament al prior i aquest els havia d'ingressar «en el arca comun». Cap membre de la comunitat, ni el mateix prior, podia guardar res a la cel·la, encara que fos de menjar. De la mateixa manera, cap membre de la comunitat podia donar, vendre, rebre, alienar o bescanviar qualsevol objecte o propietat del monestir sense coneixement del superior. En aquest mateix apartat de la pobresa es ressenyava que, si bé per decret del papa Urbà VIII les cel·les podien tenir clau, el prior havia de tenir una clau mestra de totes elles i, per tant, no es podien tancar les cel·les —fins i tot a la nit— de manera que el superior no hi pogués accedir. El vot de pobresa afectava també, particularment, els priors. Aquests tenien interdit gastar, donar o alienar els béns del convent. Tampoc podien portar diners a sobre i tot l'efectiu de la comunitat s'havia de guardar, necessàriament, «en el arca comun». Les claus d'aquesta caixa havien de ser tres i havien d'estar en poder del prior i de dos clavaris. Qualsevol entrada o eixida d'efectiu havia de ser degudament enregistrada. Amb les degudes autoritzacions es podien rebre dipòsits monetaris que havien de quedar dipositats també a la mateixa arca.

Per si el tema de la pobresa no hagués quedat prou ben definit, s'afegí en el document constitucional un apartat que obligava el prior —sota pena de suspensió i per tal d'aconseguir «la perfecta extirpacion del vicio de la propiedad»— a registrar dues vegades l'any les cel·les, llibres, hàbits «y demas alhajuelas» dels frares «quitándoles indispensablemente como pide la estrechísima pobreza que profesamos todo lo superfluo, inútil o menos preciso». Els «convencidos del vicio pésimo de la propiedad» en forma

greu se'ls podia condemnar a la presó «y en esta pena no habrá dispensación».

Aquesta defensa extrema de la pobresa dels frares en l'àmbit personal s'havia de confrontar amb la realitat dels béns que havien de permetre el sosteniment de la comunitat. Així, si d'una banda es manava que els convents no podien tenir propietats o «bienes raíces» ni rebre herències, de l'altra es recomanava que, si es rebien llegats en béns immobles, «se venderán luego que oportunamente se pueda con seguridad del capital, convirtiendo el precio de ellos en permanente utilidad del Convento». En relació amb la sostenibilitat econòmica de les comunitats, es determinà que el nombre de religiosos no fos inferior a quinze ni sobrepassés els trenta.

En el mateix àmbit de la pobresa s'inclogueren unes consideracions sobre l'aixovar litúrgic: «por lo qual absolutamente prohibimos que en nuestros Templos haya lámparas, candeleros, ó vasos que sirvan á la Iglesia, y sean de oro, ó plata, fuera de los Cálices, Copones, ó Custodias». Tanmateix, com afegitó, s'indicà que si aquests objectes procedien de donacions dels laics havien d'ésser admesos «porque no se entibie su piedad ó devoción». Semblantment, els religiosos no podien posseir objectes adornats amb or, plata o seda «para que así nos diferenciemos de los hijos de este siglo».

Les cel·les no podien tenir res que es pogués qualificar de superflu o «curioso». Sí que hi podien haver imatges pintades a la paret «no con varios colores, mas solo de negro». Pel que fa al mobiliari s'establia que es podien tenir taules i «banquillos viles», però sota cap concepte cadires, «aunque sea la mas humilde».

Un altre element de mobiliari pertanyent a les cel·les era el lloc on dormir: «las tarimas para dormir sean de corcho, o de tablas con mantas de lana, otros cobertores, no de varios colores, sino de uno solo y natural». En funció del clima es permetien «unos pellejos de animales con su lana» i es

prohibien els llençols i matalassos, si no era per concessió del prior i per casos d'evident necessitat. Tots havien d'utilitzar coixins de llana.

Del modo que se ha de guardar en pedir las limosnas

Aquestes paraules encapçalen el capítol X de les constitucions. El concepte de *limosnas* tenia una importància cabdal a les finances de les comunitats, atès que eren una de les seves fonts d'ingressos fonamentals. Com ja s'ha dit, aquestes mateixes constitucions prohibien expressament la propietat de finques o béns immobles que poguessin generar algun tipus de renda.

L'advertiment inicial és prou aclaridor: «por quanto con apariencia de bien suele entrar en los corazones mucha codicia en la peticion de las limosnas» s'advertia que els religiosos s'arribaven a fer, respecte dels seglars, «molestos, pesados, y aun contentibles» per la qual cosa es recomanava als religiosos que no anessin a demanar almoina —porta per porta com es feia cada setmana— o anessin a les eres o a d'altres llocs amb aquesta finalitat. Tanmateix, sí que ho podien fer els germans llecs o el donats. Si s'arribés a donar el cas que algun convent no tingués els recursos necessaris per mantenir la seva comunitat, es podia autoritzar el predicador o un frare ancià per fer les peticions. Si persistien les dificultats pel sosteniment de la casa, s'aconsellava els provincials que reduïssin el nombre dels membres de la comunitat.

Els autors de les constitucions vetaren absolutament la possibilitat que qualsevol religiós pogués sol·licitar almoines o donatius per als seus familiars. Si les famílies passaven alguna penúria se n'havia d'assabentar el provincial i aquest proveiria el més convenient.

Un aspecte important vinculat amb les almoines eren les ofrenes monetàries que feien els laics per tal que els frares celebressin misses. En aquest punt les constitucions establien que sols es podien percebre almoines per les misses que es poguessin celebrar en un mes. Sobre l'incompliment d'aquesta instrucció se'n feia directament responsable el prior, que estava obligat a presentar en el capítol provincial un document

signat pels clavaris de la comunitat que certifiqués les misses que s’havien celebrat. En el cas que la demanda de les celebracions eucarístiques fos superior a la capacitat del convent de celebrar-les s’ordenava al prior que les trametés als convents on més aviat es poguessin celebrar i es reblava la qüestió amb rotunditat: «de ninguna manera se reciban mas que se puedan decir en el Convento, baxo pena de culpa grave por tres días». També es prohibia rebre més d’una caritat per cada missa, dir-les de forma anticipada, aplicar-les a «personas inciertas», o bé celebrar-les «por las limosnas que despues acaso se recibirán».

Semblantment es vetà absolutament que qualsevol prevere de la comunitat es pogués retenir per a si l’import de les misses que celebrés.

El silenci

Els redactors de les constitucions consideraven que el silenci contribuïa «mucho á la conservacion de la Justicia» i així reglamentaren que les comunitats havien de restar en silenci des de després del res de les completes —que s’havien de celebrar a les set de la tarda, abans de sopar — fins al res de prima al matí del dia següent. L’inici del silenci s’assenyalava fent sonar unes «tablillas» o matraca, instrument format per dues o més fustes articulades que posades en moviment feien un soroll sec i repetitiu. Es recomanava que en aquest moment es cantés «alguna sentencia, ó sea saetilla propia para la meditación».

Si durant el temps destinat al silenci s’havia de tractar algun problema concret que hagués sorgit s’havia de fer inexcusablement a la cel·la del prior.

A més d’aquest silenci regulat per l’horari monàstic, la mateixa norma regia sempre a diferents àmbits del convent com el cor, el refectori, el dormitori, la sagristia i el claustre. En aquest, els religiosos no hi podien passejar sols ni rebre-hi laics. A la resta de dependències o «oficinas» no es podia parlar amb veu «desentenada». Si era necessari parlar s’havia de fer «con voz modesta y sumisa». A l’hora de la migdiada calia evitar

qualsevol soroll. La transgressió de qualsevol d’aquestes normes es castigava amb una deixuplina.

La clausura i els viatges

Com que la clausura era un dels elements fonamentals de la vida carmelitana, les constitucions reglamentaren que la vida dels frares de dia i de nit havia de transcórrer a la cel·la i, per tant, no se’n podia sortir —sense una necessitat concreta— si no era amb autorització del prior. Aquesta obligació es refermava després del res de completes —la darrera de les pregàries comunitàries del dia— i a partir d’aquest moment sols se’n podia sortir «sino a lo inevitable» o amb llicència del superior. Igualment, restava absolutament interdit que ningú entrés a la cel·la d’un altre membre de la comunitat si no tenia una llicència expressa del prior per cada vegada que ho fes. Si s’infringia aquesta norma de nit el responsable restava exclòs de veu «y lugar» durant un mes. Si es feia de dia l’infractor havia de menjar a terra i rebre una deixuplina. La mateixa pena s’aplicava a qui entrés a la cel·la del prior quan aquest no hi fos. Igualment, s’interdí que ningú pogués treure qualsevol cosa «particularmente cartapacios manuscritos» de les cel·les que no fossin la seva.

Es prohibí «estrechamente» i se’n feu càrrec a la consciència del prior que «jamás» visquessin dos religiosos a la mateixa habitació.

Estaven autoritzats a sortir del convent el prior, el procurador, els confessors de monges o els qui haguessin de confessar laics que es trobessin en perill de la vida. També es permetia sortir a celebrar en els convents de monges en determinades festivitats o en el cas de professions.

Fora d’aquestes circumstàncies «a ninguno se permita salir de casa», llevat que el capítol provincial en fes alguna dispensa per les peculiaritats de cada comunitat. Als qui sortissin se’ls manava «estrechamente que vayan camino derecho, y no se diviertan a otra cosa por ningun pretexto, pena de un pan y agua que se le impondrá irremisiblemente por cada

vez». S'ordenà també que els religiosos no podien sortir per participar en enterraments o «responsos» i s'esgrimiren algunes butlles papals que els autoritzaven a no participar en les processons encara que fossin generals.

Si sortia la comunitat sencera s'ordenava que «vayan todos juntos, y no se permita que ninguno se separe». Si algun religiós havia d'anar al seu lloc de naixement i no hi havia convent, havia d'anar acompanyat d'un altre religiós. Aquesta obligació sols la podia llevar el pare general. A l'hora d'assenyalar els companys de viatge es recomanava al prior «circunspeccion y prudencia», però també es comminava al qui sortia a haver d'admetre el company i es qualificava de «pena grave» que no s'acceptés el que se li havia escollit o n'exigís un altre «con importunidad». Abans de sortir del convent, i també al retorn, els frares havien de rebre, de genolls, la benedicció del prior. També havien de pregar breument davant del sagrari. La tornada, si era al matí, s'havia de fer abans de migdia. Si era a la tarda, abans del capvespre.

Quan es sortia de viatge s'havia de portar un document signat del prior amb indicació del dia, mes i any escrit «no por guarismo, sino por letra». Hi havia de constar la durada del recorregut i de l'absència. Si en el trajecte algú «gastare mas, sufrirá la pena de reclusion por la mitad del tiempo en que excediere». El prior del lloc de destí tenia l'obligació de sol·licitar aquest document al religiós transeünt. En arribar al punt de destí el religiós havia d'acatar les normes de la nova comunitat i l'autoritat del seu prior. Durant el viatge s'havien de comportar «como verdaderos pobres» i sota cap concepte podien portar «camisa de lienzo». El provincial podia fer el mateix dins l'àmbit de la seva província i a una distància de trenta llegües. Els priors de cada convent ho podien fer a una distància de dotze llegües. Tanmateix, es cloïa el tema amb un seriós advertiment: «exhortamos á todos los Prelados a que zelen mucho que los Religiosos no hagan viages sin grave necesidad, porque como enseña la experiencia, en ninguna parte peligra mas su salud espiritual que en los caminos».

Sobre els viatges també s'ordenà que els religiosos havien de caminar a peu «siguiendo el exemplo de los Apóstoles, si tienen fuerzas para ello» i els que no poguessin havien d'utilitzar «jumentos, u otros animales humildes». Quan arribessin a alguna població on hi hagués convent de l'orde hi havien de menjar i s'hi havia d'hostatjar obligatòriament. Si algú passava una nit fora del convent se'l privava d'ofici i de veu durant sis mesos. Si eren dues les nits a aquesta sanció s'hi afegia l'empresonament durant quinze dies. Als priors se'ls recomanava que, en rebre hostes o membres d'altres comunitats, aquests havien de ser tractats «benigna y caritativamente» proveint-los de tot el que necessitessin, ells i les seves cavalcadures. Si venien a peu es recomanava que els rentessin els peus.

Per contra, les constitucions vetaven el refugi a delinqüents o altres persones que cerquessin protecció en sagrat fugint de la justícia. Els seglars podien ser hostatjats en els convents «rarísima vez, y esto por causa grave» i, en cap cas, podien dormir amb els religiosos.

Un aspecte que meresqué totes les censures dels redactors, fins a l'excomunió *latae sententiae*, fou el fet que introduïssin a qualsevol dependència del monestir «por sí mismos ni por otros, mugeres ó niñas aunque sean menores de siete años, dentro de la cerca del Convento, ni ayuden á otros para esto, ni acompañen las que hayan entrado».

La casuística sobre aquesta problemàtica es cloïa amb un seriós advertiment als priors de l'obligació que tenien cada nit de visitar la clausura i de guardar-ne les claus «porque alguna vez no suceda tan gran mal, como el que intente salir de la clausura alguno sin licencia del Prelado».

L'hàbit

En definir les característiques que havia de tenir l'hàbit dels religiosos, els redactors de les constitucions partien de la premissa que la seva funció exclusiva era «cubrir decentemente el cuerpo, y de impedir el rubor de la desnudez».

La vestimenta carmelitana, segons les constitucions, es composava de les peces següents. L'hàbit pròpiament dit fet de llana basta, *sayal,* de color marronós, «y que no esté teñido». Havia de tenir dotze pams de circumferència per la part interior i no podia superar els catorze. Pel que fa a la llargada li havien de faltar dos dits per arribar al terra. Les mànigues havien de ser «angostas» i la boca d'un pam d'amplada. No estaven permeses les mitges mànigues ni els «manguillos». Els botons havien de ser de fusta o del mateix *sayal* i no estaven permesos a les mànigues.

Per sobre d'aquest hàbit hi havia d'haver l'escapulari —literalment, 'que cobreix les espatlles'— del mateix teixit i color que l'hàbit d'una amplària de pam i mig i havia d'arribar tant pel davant com pel darrera de l'hàbit fins a un pam de terra. La vestimenta exterior es complementava amb una *capilla* feta del mateix teixit que havia d'arribar fins a quatre dits de la corretja. Aquesta, de cuir negre, cenyia l'hàbit al cos, per sota de l'escapulari. La sivella havia de ser d'os o de ferro sense polir. Per sota de l'hàbit havia de vestir-se una túnica del mateix teixit i color però més estreta i més curta ja que havia de quedar tres dits per sobre de l'hàbit. Tot seguit el document parla d'una segona túnica, amb mànigues més curtes que les altres —en llenguatge actual podria ser una mena de camisa o samarreta— que havia de ser d'«estameña blanca de lana, sin mixtura de lino» i que havia de cobrir els genolls. Havia de tenir una «abertura competente, para que puedan los Religiosos prepararse con facilidad para la disciplina». Els calçotets eren l'única peça del vestuari en què es permetia el llenç, teixit fet de lli o de cànem. Aquesta peça havia d'arribar quatre dits per sota dels genolls. El conjunt es complementava amb una capa blanca del mateix *sayal* bast, «angosta, y sin pliegues» i d'una llargada que li havia de faltar «media vara» per arribar a terra.

Per mocar-se no podien fer servir mocadors de seda, sinó que havien de ser de llana, cotó «u otra materia humilde, y de color honesto». S'autoritzava els superiors a concedir modificacions en la roba interior del frares malalts «y achacosos».

Per diferenciar els diferents graus que podien existir dins d'una comunitat —coristes, llecs, professos i novicis— s'establiren petites diferències. Així, per diferenciar-se dels professos la resta havien de portar «cogida la parte anterior del escapulario con la posterior con unas trabas». Els donats portaven l'hàbit més curt i sense *capilla.*

Els redactors del document tenien el convenciment que els frares no es podien «separar de su habito», per la qual cosa els religiosos havien de dormir amb la túnica posada i «teniendo ceñido un escapulario de palmo y medio de largo», tot i que el dels malalts podia ser menor. Les darreres advertències sobre l'hàbit eren inapel·lables: «y porque no los coja la muerte sin su habito, jamás se lo quitarán. Si alguno estando sano durmiere sin escapulario, coma en tierra».

A cada convent hi havia d'haver una «persona honesta para lavar toda la ropa de los Religiosos, y á ninguno se le permitirá que de á lavar la suya a otra persona diversa».

El calçat fou un altre dels temes estudiats per les constitucions si bé en principi s'afirmava «andarán nuestros Religiosos descalzos en todo tiempo», després s'afirmava que només podien portar sandàlies de cànem o espart de manera que «por la parte superior se vea el pie desnudo». Unes peces de vestuari que, aproximadament, farien la funció dels actuals mitjons, anomenades *calzillas* i també *escarpines* estaven prohibits. Sols estaven permesos en casos de necessitat o quan s'anés de viatge. En aquest darrer cas «ninguno saldrá de casa con ellos al pueblo, sino rarísima vez, y entonces sea con compañero que no los lleve: mas en los caminos se permitirán con la dicha necesidad y licencia». També per als viatges es concedia la possibilitat de portar un barret blanc.

La vida en comú

Per salvaguardar i ordenar la vida en comú de la comunitat, els redactors de les constitucions tingueren bon compte de recomanar «estrecha y severamente» als priors que no neguessin mai als seus religiosos res que fes referència a menjar, vestit, llibres, medecines, ans al contrari els

proveïssin de tot això «segun el estado de nuestra pobreza, inquiriendo como verdaderos Padres si les falta algo». Es recomanava vivament que tots els religiosos de l'orde —des del pare general fins al darrer frare— havien de viure segons aquestes normes sense tenir res en particular i vivint sempre «en comun y del comun».

El tema de la vida «igual y en comun» meresqué especialment l'atenció dels autors del document, atès que ho volgueren deixar meridianament clar: «debe pues ser esta vida comun, igual en todo. Entendemos por vida igual y quando todos los Religiosos y Religiosas, Prelados y Subditos gozan, e igualmente usan de una mesa, de una comida, de un vestido, de una habitacion y de las demas cosas pertenecientes al sustento de la vida, y a la disciplina regular».

Per assolir aquest objectiu es rebutjava la possibilitat que els religiosos poguessin adduir cap mena d'arguments —per pietosos que fossin— que els permetessin defugir les obligacions de comunitat.

Pel que fa a la igualtat entre els membres de la comunitat es decretà que les feines més humils, «oficios de humildad», s'havien d'assenyalar en «la tabla comun» per fer-los de forma rotatòria «todos los Prelados, así Superiores como inferiores, aun el mismo Padre General». Sí que es recomanava que es tinguessin en compte, però, l'edat i les necessitats de cadascú.

Les constitucions també preveien un temps d'esbarjo diari per a les comunitats de religiosos que reben el nom de recreació: «la experiencia cotidiana nos enseña, que no estorva, sino antes aprovecha mucho, conceder tal vez á los Religiosos alguna recreacion honesta y virtuosa». S'havia de dur a terme després de sopar, per espai de mitja hora, «no asistiendo jamás estraños». En els mesos d'estiu es podia realitzar a l'horta. Els novicis havien de tenir la seva pròpia recreació amb el seu mestre. En aquestes reunions les converses havien de ser «espirituales y honestas» i es prohibien severament les murmuracions, sàtires, ridiculitzacions, així com que es parlés de «genealogías, de patrias, de

parcialidades, Naciones, Comunidades y cosas semejantes, que ni edifican». Expressament estaven prohibits els jocs de mans. S'havien de respectar els torns de paraula «mientras hablaren unos, callarán los otros». Els que transgredissin aquestes regles se'ls castigava amb una deixuplina, «la qual deberá aplicar el Presidente». Les recreacions s'havien de fer sempre dins del convent. Però en algunes ocasions, si quedava un nombre suficient de religiosos al monestir, es podia «salir al campo á divertirse; mas esto solo se hará una vez cada mes, y nunca pernoctarán fuera». Sota cap concepte es permetia que a les recreacions es fessin representacions per part dels religiosos o seglars. La infracció es castigaria com a pena greu tant pel prior com pels religiosos.

Un altre aspecte de la vida en comú que fou reglamentat en aquestes constitucions fou el de les formes de tractament que havien de tenir entre ells, els frares. S'exhortava que «se den honor entre sí, pero de tal suerte, que nunca mezclen las urbanidades del siglo, y sus expresiones». En sentit contrari, si algun membre de la comunitat s'adreçava a un company de forma injuriosa o improcedent havia de ser castigat severament. En el si de l'orde restaven prohibits els tractaments de *Paternidad* o *Reverendisimo* fins i tot al pare general o a altres càrrecs. Als germans que fossin ordenats de prevere calia tractar-los de *Reverencia* i a la resta de *caridad.* Tanmateix, com a signe de benevolència i de submissió, s'havia de tractar als priors amb la fórmula *Padre nuestro.*

Les confraries

El teixit associatiu de l'edat moderna es vehiculava en moltes ocasions a través de les confraries. Aquestes podien ser d'oficis, si aplegaven els membres de determinada activitat productiva, o bé devocionals, si ho feien entorn de determinada figura religiosa. Els redactors de les constitucions de 1785 es manifestaren molt poc proclius al fet que aquestes institucions tinguessin lloc en els seus convents: «de ningun modo se admitan en nuestros Conventos Cofradías de seglares, principalmente las que traigan consigo ruido ó perturbacion de nuestra quietud, y silencio; ó las que hayan de salir de nuestras Iglesias á

procesiones públicas, ó que hayan de tener en nuestros Conventos juntas ó capítulos». S'argumentava que aquestes entitats solien organitzar festes que tenien «mas de vanidad, que de verdadera y sincera devoción». La confraria de la Mare de Déu del Carme, pròpia de l'orde, restava exclosa d'aquesta prohibició.

L'atenció als malalts

El capítol XV de les constitucions centrava la seva atenció en la cura dels membres malalts de les comunitats. Per als qui es trobessin en aquestes circumstàncies es recomanava la màxima cura indicant que se'ls havia d'atendre «como que verdaderamente se sirve á Christo en ellos». Amb aquesta finalitat es recomanava als priors que se'ls subministrés tot el necessari «con tanto esmero que no echen menos los regalos del siglo, ni el cariño de los parientes». S'establí també que en capítol, i en votació secreta, cada comunitat escollís un infermer que havia de ser «temeroso de Dios, diligente, solícito, caritativo, y sufrido».

Als priors se'ls ordenava proveir les comunitats de tot el necessari per garantir la salut i l'alleujament dels malalts, segons el criteri dels metges. Obrant en sentit contrari, «nunca se tendrá por buena excusa la pobreza». També se'ls exhortava a visitar els malalts diàriament i a procurar que rebessin els sagraments adients a la seva situació «porque no acaezca que muera alguno (lo que Dios no permita) sin haberlos recibido». Els malalts que estiguessin enllitats havien de combregar com a mínim un cop a la setmana. Si el prior fos negligent en l'atenció dels malalts o morís algun frare sense rebre els sagraments, el prior havia de ser castigat amb la privació del seu ofici durant un any.

En referència a les infermeries, on s'instal·laven els membres malalts de la comunitat, es recordà que aquestes havien d'estar proveïdes del que fos necessari per tal de procurar «la asistencia, y consuelo de los enfermos». Tanmateix, es recordava als religiosos «que son pobres, y que es propio de estos contentarse con una mediana asistencia, [...] pues ni aun los ricos pueden conseguir todo lo que desean». I així es prevenia els frares dels

excessos de murmurar sobre la manera d’assistir els malalts ni «de apetecer en el Convento lo superfluo».

En el cas que una comunitat no pogués assistir els seus malalts, s’autoritzava a traslladar-los a altres convents on poguessin ser més ben atesos. No es podia passar la malaltia en cases de seglars ni tampoc dels pares. Amb tot, «si ocurriere grave y muy urgente necesidad, á que en la Religion no se pueda acudir», el pare general podia autoritzar-ho. La mateixa condició s’aplicava si algun malalt volia anar a tomar «baños minerales».

Els redactors del document —bons coneixedors de la naturalesa humana— no s’estigueren de recomanar als religiosos que no havien de fer «mucho caso de indisposiciones, ó enfermedades leves» i els que les tinguessin no havien de tomar «horror al Coro ni á las demas observancias, y exercicios de la vida estrecha, ni pretexto para vestir lienzo, comer carne, ó ser demasiadamente indulgentes con el cuerpo, que muchas veces intenta la perdicion del alma con apariencia de necesidad».

Insistint en la mateixa problemàtica, per part dels autors del document, s’instava a considerar que «las enfermedades leves, no deben, ni pueden ponerse en cura todas, sin menoscabo de la exacta observancia de nuestro Instituto», ja que es considerava que podien ser consubstancials a «tanta aspereza de vida y desnudez». Així, doncs, s’exhortava els religiosos a complir amb tot el seu esforç el «propósito de su profesión».

Per reblar el clau sobre aquesta problemàtica s’assenyalaren algunes pautes als priors. En primer lloc, se’ls recomanava que no permetessin «usar ropa de lienzo en el cuerpo, ni en la cama, sino al que tiene calentura, o alguna grave indisposicion, ó está convaleciente de enfermedad». Els qui tinguessin xacres habituals que fossin lleus també tenien prohibit vestir *lienzo* o menjar carn a no ser que tinguessin autorització expressa del provincial. Aquest podia lliurar l’autorització que havia de ser per escrit i per espai de temps determinat. S’havia de tenir una cura especial amb els qui durant molt de temps tinguessin una

«continua indisposición». S’advertia del risc que els qui es trobessin en aquesta situació no s’arribessin a creure «enfermos confirmados para toda la vida, y exentos para siempre» de seguir l’observança. Per a aquests casos es recomanava amonestar-los reiteradament i, si fos necessari, obligar-los «sin faltar á la caridad Christiana» a que retornessin a la recta observança, ja que s’assegurava que d’aquesta manera s’havia aconseguit que «muchos, casi desesperados de su restablecimiento han recobrado con este remedio no solo la salud del cuerpo, sino también la del espíritu».

Els religiosos difunts

L’actuació que s’havia de tenir a l’hora de la mort dels religiosos restà ben establerta a les constitucions. L’enterrament s’havia de fer amb «solemnidad y devoción» i l’havia de presidir el prior. Ell s’havia d’ocupar de notificar-ho al pare general, i aquest ho havia de fer extensiu a totes les províncies explicant les circumstàncies de la mort per tal que se celebressin «los sufragios con toda la posible brevedad». S’establí que per als religiosos professos se celebrés un ofici de sepultura i es resés un ofici sencer de difunts. Els nou dies següents a la mort s’havien de cantar nou misses conventuals i nou responsoris que s’havien de fer sobre la sepultura. Sobre d’aquesta, i durant tres dies, s’havia de posar «la Cruz y tumba con paño negro, y encima el hábito de nuestra Religion». Els frares preveres de la comunitat havien de dir tres misses resades per al difunt. En arribar la notícia de la mort d’un religiós als altres convents aquests havien de celebrar un ofici sencer de difunts, s’havia de cantar una missa conventual i cada sacerdot li havia d’oferir una missa resada. Els germans llecs i donats havien de resar tres parts de rosari.

Quan s’esdevenia la mort d’una monja de l’orde els convents masculins li havien de dedicar una missa resada i un nocturn.

Per als germans llecs professos solemnes s’havien d’aplicar les mateixes celebracions. Si sols havien fet vots simples, les celebracions es reduïen. També eren menors per als qui morien essent novicis.

Com a criteri general a les celebracions d'aquest tipus s'establí «nunca se hagan funerales con música y sermon por nuestros Religiosos», si no era prèvia llicència del pare general.

Els morts s'havien d'enterrar als convents en sepultures separades de les dels seglars «sea en la Capilla mayor, Capítulo, claustro, u otro sitio decente».

Cada dilluns s'havia de dir una missa pels difunts de l'orde i pels benefactors —sense percebre'n estipendi—, i després s'havia de fer la processó de difunts i cantar tres responsoris. En el decurs de l'any s'havien de fer tres commemoracions en sufragi de les persones que estaven enterrades a l'església de cada convent.

Del* cuidado *paternal

La primera part de les constitucions es clou amb una sèrie d'exhortacions als priors sobre com havia de ser el seu comportament respecte dels religiosos que tenien encomanats: «Debíendo los Prelados ser para sus Subditos, no mercenarios, ni asperos, ó crueles, sino Pastores, Padres, y Madres, deben poner sumo cuidado en apacentar sus ovejas no solo corporal, sino tambien espiritualmente». Això implicava, segons els redactors del document, instruir els ignorants, aixecar els caiguts i encaminar pel camí de la veritat els qui se'n decantessin. Entre les moltes indicacions que es feien als priors se'ls recomanava especialment un tracte individualitzat amb cada religiós, com a mínim una vegada al mes, per tal de conèixer les seves necessitats espirituals i temporals. Amb la mateixa periodicitat els havia de confessar —prèvia petició dels interessats— i s'havia de convertir, en definitiva, en el seu mestre espiritual. Per aconseguir millorar la formació i el coneixement dels frares s'establí que cada divendres a la tarda i en el cor s'havia de tenir una conferència espiritual durant mitja hora en la qual el prior proposava un tema i els religiosos podien intervenir sempre sota la vigilància i el control del responsable de la comunitat.

El règim sancionador

La part quarta de les constitucions de 1785 està dedicada a detallar el règim sancionador que calia aplicar als religiosos que en el seu comportament no s'ajustessin al model teòric i de vida que proposaven aquestes mateixes ordinacions.

Els redactors del document consideraren quasi impossible que «en las Comunidades, por mas virtuosas que sean, y por mas excelentes que sean las Leyes con que se gobiernan, no haya algunos que falten tal vez á la observancia de su Profesion». Aquesta realitat podia ser abordada a partir de «las saludables amonestaciones de los Prelados». Però si aquestes no eren suficients, hi havia el risc que defectes o vicis individuals s'estenguessin a tota la comunitat si es creava una situació d'impunitat. I aquesta, seguint sant Bernat, era vista com «a hija del descuido, madre de la desvergüenza, raíz, de la impureza y fomento de las transgresiones». Així, doncs, el règim sancionador cercava eliminar la impunitat de les situacions irregulars que, alhora, eren causa i conseqüència de noves situacions contràries a l'observança de la regla.

Davant dels risc d'actuar en la sanció de les faltes amb «nímia blandura» o amb «acerbidad», és a dir, de manera aspra, cruel o rigorosa, s'establí una categorització de les faltes per tal de poder-hi ajustar amb més equitat les mesures sancionadores.

En el graó més baix de culpabilitat se'l denominà culpa lleu. Es catalogaven en aquests registre els errors comesos en el cor, llegint i cantant, si el responsable no es postrava immediatament en el terra i el besava. També eren culpes lleus els retards en els actes de comunitat, parlar fora dels llocs permesos o dir «palabras ociosas». La sanció per aquests actes podia ser resar un salm en el capítol o una mortificació lleu com besar els peus als membres de la comunitat.

Seguia en ordre ascendent la «culpa media». Entraven en aquesta categoria conductes com «vaguear por el convento y la huerta», ser poc curós amb els ornaments litúrgics, parlar en moments en què estigués

prohibit, no complir adequadament les tasques encomanades, tenir l'hàbit de dir «palabras ociosas» o bé no tenir una actitud correcta durant la celebració dels oficis. El càstig podia ser rebre deixuplines el temps que durava recitar el salm *De profundis,* o bé recitar-ne un de genolls en el refectori. També se'l podia obligar a realitzar algun «oficio de los humildes» o bé a fer dejunis a pa i aigua.

La falta greu era la immediatament superior. Podia ser-ho discutir «inmodestamente» davant de seglars amb algun religiós, jurar sense necessitat, agafar sense autorització peces de vestit o altres coses d'altri o de «la oficina comun». Trencar el silenci de forma habitual, parlar de forma maliciosa o desordenada, parlar amb dones «sin modèstia y sin recato» de manera que pogués «engendrar alguna siniestra sospecha». Les sancions podien consistir en una deixuplina en el capítol, un dia de dejuni a pa i aigua considerant que, en aquest *cas*, «tan solamente han de comerle sobre la tierra desnuda, en presencia de la Comunidad como es costumbre». El culpable de falta greu també podia ser reclòs a la cel·la els dies que determinés el prior. També s'entenia com a culpa greu el que es consideraven pecats mortals «sin escándalo». Es citen com a exemples: trencar els dejunis manats per l'Església o no resar l'ofici diví. Els càstigs serien els mateixos que en el cas anterior, però en el cas de les deixuplines aquestes les aplicaria el prior i en el cas de reclusió a la cel·la es fixava per un període de quinze dies.

La categoria següent era la de les culpes més greus. Dintre d'aquestes es consideraven l'embriaguesa o els jocs prohibits. Els responsables d'aquestes faltes havien d'entrar immediatament a la presó durant dos mesos i restaven privats de veu i lloc a la comunitat durant un any. Si les faltes s'haguessin fet sense escàndol se'ls hauria d'aplicar la falta greu. També ho eren les agressions verbals o físiques contra els membres de la comunitat. En aquest darrer cas es podia arribar a decretar l'excomunió de l'agressor i el seu empresonament.

En aquest punt de les constitucions es manava als priors, sota pena de suspensió del càrrec durant un mes, que a cada convent hi havia d'haver

«carcel bastantemente fuerte y segura; però no inhumana, de modo que peligre la salud espiritual ó corporal de los Religiosos». Abans d'ingressar a la presó, els condemnats s'havien de desprendre dels elements més significatius de la seva condició de frare: «esto es la Capilla, y Escapulario, quedando vestido solo con alguna túnica, hasta que salga de la carcel, y si fuere necesario se le privará de traher corona». Les constitucions també preveien la possibilitat de fugida dels presos. Si aquesta fos imputable a negligència o connivència del carceller o de qualsevol altre religiós aquest havia d'ocupar el lloc del fugitiu. Els qui facilitessin als presos instruments o eines que els permetessin defugir el captiveri automàticament havien de complir vint dies d'empresonament. Si el pres al qual s'havia volgut ajudar a escapolir-se aconseguia el seu objectiu, el qui l'havia ajudat a fer-ho havia de complir entre reixes el temps que li restava de pena al que s'havia fet escàpol. Si els fugitius eren enxampats se'ls doblava el temps de condemna. Cap frare podia parlar amb els empresonats sense tenir llicència del prior però, a la vegada, aquest tenia l'obligació de visitar-los cada tres dies per tal de «consolarlos, y exhortarlos á la paciencia». S'aconsellava facilitar-los «algunos libros espirituales, y devotos» per tal que poguessin treure algun «fruto de su trabajo y afliccion».

Una altra possibilitat de sancionar la «culpa mas grave» era fer que el culpable, amb l'esquena nua, rebés en el capítol una deixuplina proporcionada a la falta comesa bé de la mà del prior o de tots els membres de la comunitat. Després d'això havia d'anar a la cel·la fins a l'hora de menjar en que retornaria al refectori i allí «comerá humildemente sobre la tierra desnuda solo pan y agua». Després de l'àpat havia de tornar a la cel·la i ningú li podia parlar o se li podia acostar.

La culpa més greu portava aparellades una altra mena de sancions. Als germans que eren *coristes,* o membres del cor, se'ls podia privar de la *corona,* o tonsura, i se'ls podia fer seure entre els germans llecs. Mentre que a aquests i als donats se'ls podia privar de portar l'escapulari.

Entraven també en la categoria de faltes més greus els anomenats «inobedientes y contumaces». Es tractava de conductes que rebutjaven

sistemàticament l'autoritat dels prelats o superiors de l'orde o bé «la escandalosa transgresion de los votos». També els «incontinentes». Segons la terminologia de l'època, la incontinència era el vici contrari a la castedat, és a dir, mantenir relacions sexuals amb persones del sexe contrari. Els *incontinentes* confessos o del qui hi hagués «sospecha violenta de su culpa» eren condemnats a mig any de presó i també se'ls podia castigar amb deixuplines, dejunis i abstinències. Si la falta era coneguda fora de la comunitat, la pena s'estenia durant un any. Si reincidia, la sanció es duplicava. Si els priors consideraven con «suficiente fundamento que alguno es sospechoso de trato ilícito», li podien negar o impedir, «atendiendo al bien de su alma», cursar estudis, l'ordenació, predicar, confessar, escriure cartes, sortir del convent, controlar lectures i, com a solució més peremptòria, que «muden á otros Conventos a los así indiciados, a los quales amonestarán los Prelados con toda seriedad, que se separen del tal comercio».

Els qui difamessin o calumniessin algun membre de la comunitat també restaven sotmesos a la pena més greu. Havien de restituir el bon nom de l'afectat o afectats i, com a penitència, havien de menjar al terra «vestido de algun saco de penitencia, en cuyo pecho y espaldas esten cosidas unas lenguas de paño encarnado ó blanco en señal de su detestable lengua» i, a més, se l'havia d'empresonar.

Un altre conjunt d'actituds foren també incloses en aquesta categoria de la «culpa mas grave». El document objecte d'aquest estudi anomena els responsables «apostatas y fugitivos». Per la descripció que es fa de les seves faltes es tractaria de religiosos que havien abandonat, a la pràctica, la vida conventual «andan con qualquier pretexto fuera de su Convento, esten con hábito, ó sin el, tengan ó no intencion de volver al Convento». Una altra variable podia ser la dels religiosos que a la nit abandonaven els convents. En el primer dels casos, si el responsable de la falta no retornava a la seva comunitat en el termini de vuit dies, s'havia de reunir el capítol i declarar-lo apòstata i excomunicat. Els religiosos que es trobessin en aquesta situació podien ser presos per qualsevol autoritat o

membre de l’orde i tancats a la presó. Les constitucions preveien la possibilitat de fugides successives per part d’un mateix individu i, fins i tot, es considerava el cas que un religiós excomunicat hagués celebrat missa. Els apòstates perdien tots els seus drets dins la comunitat. Les penes de presó podien assolir el mig any.

En relació amb aquesta problemàtica, també es legislà el trànsit dels religiosos d’una a altra orde restringint-la gairebé de forma absoluta.

Finalment, el tema de les sancions es tanca amb la «culpa gravisima». Aquestes faltes havien de ser jutjades pel Definitori General, màxim òrgan col·lectiu de l’orde. Establint un paral·lelisme amb la justícia civil, els redactors de les constitucions assenyalaren, de forma genèrica, que els delictes que a l’àmbit públic es castigaven amb penes com la de mort o la condemna a galeres serien les que en l’àmbit carmelità es definirien com a «culpa gravisima».

Entrant més en el detall dels casos o de les situacions que es podien qualificar dins d’aquesta categoria, es citaven les agressions que comportessin lesions greus, la difamació en forma de libel, falsejar el segell de l’orde o la signatura dels superiors, haver incorregut en la culpa d’«incontinencia o apostasía» per tercera vegada o «i si diere escándalo gravísimo á seglares».

Els responsables d’aquests actes eren cridats a capítol, amonestats i disciplinats pels membres de la comunitat o bé empresonats o expulsats de l’orde.[5]

Dins de l’àmbit de la culpa gravíssima es tingué també en compte els considerats «incorregibles». Es definien com «aquel que no tiene temor de

[5] . «…y estando el reo de rodillas delante de ellos, y de la Comunidad, le dira estas u otras semejantes palabras: las Religiones reformadas y perfectas no se distinguen de las de observancia menos estrecha en que no haya en ellas pecador alguno (pues en el Cielo y en el Colegio Apostólico no faltó) sino en que no consienten que alguno cometa delito, sin que esté castigado y en que expelen de la Orden los viciosos i incorregibles é inmediatamente todos los Conventuales por su orden le daran una disciplina, y si se ha de expeler, le quitarán el Sagrado Hábito de la Virgen, y sino le volverán á la cárcel». *Constituciones* de 1785.

cometer culpas graves». Entraven a la mateixa categoria aquells «de cuya enmienda no hay probable esperanza, ó por la obstinacion ó costumbre envejecida en el mal, ó por la atrocidad del delito». Els *incorregibles* havien de ser expulsats sense miraments: «arrójese la oveja roñosa, y cortese el miembro podrido porque no se inficionen, y corrompan, los sanos».

En aquest mateix àmbit de la culpa gravíssima els redactors de les constitucions abordaren l'homosexualitat, denominada a l'època «pecado nefando». Es considerava «grandemente nocivo à la Comunidad [...] por que rara vez se presume su enmienda», es recomanava expulsar de l'orde els religiosos implicats. A l'hora de judicar els responsables d'aquestes pràctiques es requerien tres testimonis, encara que algun hi hagués tingut participació. Es considerava culpables «à los que cometieren este delito, sino tambien à los que realmente y de hecho intentaren cometerle». Si d'algun membre de la comunitat existís «vehemente sospecha» podia ser castigat «perpetuamente en la carcel, à no ser que el Difinitorio General le levante la pena».

El Carmel reformat a Catalunya

La primera comunitat de carmelites descalces es fundà a la ciutat d'Àvila l'any 1562. Fou el convent de Sant Josep. Teresa tingué una especial devoció pel pare terrenal de Jesús i la major part de les cases de carmelites reformats es posaren sota la seva advocació i, quan Catalunya es convertí en província dins de l'orde, prengué el mateix patrocini.

Sis anys després, a Duruelo, es constituïa el primer convent masculí. Joan de la Creu fou el primer membre de la branca carmelita descalça. Un dels primers catalans a l'orde reformada fou Joan de Jesús Roca (1540-1614), nascut a Sanaüja, Lleida. Es doctorà a la Universitat de Barcelona l'any 1567 i dos anys més tard fou ordenat de prevere. Es traslladà a Alcalá de Henares i allí entrà en contacte amb el Carmel reformat on professà l'any 1573. Santa Teresa digué d'ell «Ya tengo hombre en casa» i li encomanà importants gestions a Roma lligades al futur de la nova orde (G. Beltran, 1962, 14-18). Després de la mort de la fundadora, les iniciatives de Joan de Jesús Roca feren possible la creació del primer convent de carmelites de la Corona d'Aragó. Fou a Barcelona el 25 de gener de 1586.

La penetració del nou orde, i de la nova espiritualitat que comportava, tingué una rapidíssima expansió. Dos anys després de la fundació de Barcelona —i tan sols sis després de la mort de la fundadora— s'obria la casa de Mataró. I el mateix any, 1588, es fundaven els convents de Tàrrega i Lleida. L'any 1589 els carmelitans descalços arribaven a Perpinyà. Abans d'acabar el segle s'inauguraren les cases de Tortosa (1590), Girona (1591) i Tarragona (1597). Ja en el segle XVII s'hi afegiren Sant Hilarió del Cardó, Reus, Gràcia, la Selva del Camp, Vic, Balaguer i Vilanova i la Geltrú.

Fruit d'aquesta florida de cases carmelitanes el capítol general de l'orde, reunit a Madrid el 18 de juny de 1588, erigí la província carmelitana de Sant Josep que comprenia els territoris de la Corona d'Aragó. Fou la

primera divisió territorial del Carmel en províncies. El primer provincial fou el ja esmentat Joan de Jesús Roca.

A la fundació de les cases dels frares seguí la creació de convents de monges: Barcelona (1588), Vic (1637), Mataró (1648), Reus (1660).

En paral·lel a aquesta expansió territorial es publicaven a Barcelona algunes de les obres de Teresa d'Àvila entre els anys 1588 i 1589 (G. Beltran, 1964, 223-268), per tant, sembla evident poder afirmar que una part de la societat catalana se sentí fortament atreta pels continguts de la reforma teresiana.

El seguiment dels capítols provincials de la província carmelitana de Sant Josep permet percebre alguns dels trets més rellevants de la vida de l'orde al nostre país. Particularment, la relació que es donava en el dia a dia de les comunitats entre l'esperit de les constitucions i les contradiccions que es podien generar en la vida en comú i, també, permet observar com aquestes comunitats es relacionaven amb el medi social dins del qual convivien.

Així, en el capítol que se celebrà a Tàrrega a l'any 1590, hi ha interessants notícies sobre el que esperaven els membres del clergat secular dels religiosos carmelitans.[6] L'ensenyament de la doctrina es determinà que es fes els diumenges recollint les criatures dels carrers i portant-les a les esglésies. En el mateix capítol també es determinà «que haya una planta para las fundaciones de los conventos nuestros. Y que assí ellos, como los viejos se vayan edificando conforme a ella y no de otra suerte» (G. Beltran, 1986, 34).

A l'any 1595 el capítol provincial se celebrà a Tàrrega. Es recomanà que cada setmana en els convents es fes una «plática de espíritu» i també es donaren instruccions sobre el calçat: «que no haya estuches, ni alpargatas

[6] . «Porque las prelados de los pueblos piden con insistencia que se diga la doctrina christiana yendo recogiendo los niños por las calles, llevándolos, o a alguna iglesia, o a la plaça, a donde los instruyan, y de ello se sigue, no solo notable provecho espiritual para los próximos, sino tambien el sustento de nuestros conventos» (G. Beltran, 1986, 33).

de dos suelas, ni dos puentes». Sobre la dieta dels dejunis s'ordenà que a les col·lacions «no se dé cosa de leche» (G. Beltran, 1986, 43).

Un tema tan sensible com el de la llengua no podia deixar d'aparèixer a les discussions capitulars. El 29 de maig de 1601, durant la visita que el pare provincial Joan de Jesús feu al monestir de Tortosa, dictà una seriosa advertència sobre l'ús del català tant en la vida de comunitat com en les predicacions.[7]

Després de la Guerra de Separació de Castella, en el capítol provincial celebrat a Tarragona l'any 1663 es feu una crida per tractar *de reformatione* dels abusos i dificultats que s'observaven a les comunitats. Així es reclamà «que los hermanos Coristas no se pierdan por los conventos pequeños, o fuera de los seminarios». Al donats es recomana «que trabajen», que se'ls ensenyés la doctrina i que «guarden el devido respeto a los sacerdotes». Als priors se'ls recomanava «amor y charidad» als religiosos sans i als malalts «y que en esto se ponga mucho cuidado. Mucho se deve temer, y mucho, que en algún tiempo la descarada relaxación, que en más de cien años no ha podido entrar en nuestra Reforma, no abra la brecha a toda rotura por este lado del muro. Porque con aquella solución: de que si a un pobre fraile no le dan lo que ha de menester, él se lo buscará. O quantas desdichas ha introducido el demonio en los claustros monásticos por no entender bien estas razones los súbditos; y quanto infierno amenaça a los prelados que dan pie para tamaños deslises! [...] Que la Provincia no se llene de Religiosos que no

[7] . «Por quanto por el Diffinitorio de esta Provincia está mandado, que todos los catalanes, en los combentos, hablen siempre regularmente en catalán unos con otros, aunque hablen con frailes castellanos, y que los que fueren predicadores, con precepto formal, prediquen en catalán en los lugares y villas fuera de las Ciudades; Yo, por la autoridad de mi officio y de dicho Deffinitorio, mando a todos los dichos religiosos catalanes, en virtud de santa obediencia y so pena de una disciplina, o pan y agua cada vez que alguno hiciere lo contrario, que en casa unos con otros hablen en catalán regularmente; y en virtud del Spíritu Santo de santa obediencia y debaxo de precepto formal, les mando que, fuera de las Ciudades, prediquen en su lengua materna, por quanto en otros lugares no los entienden predicando en castellano lo más de la gente. Y assí la palabra de Dios no haze el fruto, en las almas, que se pretende» (G. Beltran, 1986, 530).

valen para la Religión, inútiles, olgasanes, etc.» (G. Beltran, 1986, 131-132).

A l'any 1672 el capítol provincial se celebrà a Reus. Alguns temes rellevants ocuparen els pares capitulars, a més dels nomenaments preceptius de cada capítol. Un dels problemes que s'abordà fou «los disturbios e inquietudes que algunos hijos, que merecían llamarse de perdición [...] avían diseminado algunas doctrinas non bonas, o por mejor desir perniciosas y muy dañosas a la paz común». Més endavant s'abordà tot allò relacionat amb la *reformatione* de tots els aspectes que es considerava necessari corregir. Així s'esmentà que alguns preveres no deien la missa amb la «gravedad» necessària «y que no hincavan la rodilla en el suelo quando levantavan la ostia». També es debatí sobre la manca de «comunicación espiritual» entre els priors i els seus religiosos. S'exhortava els responsables de les comunitats a tenir «affabilidad» amb els seus «súbditos» per tal que aquests «se allanen con ellos para mostrarles las cosas de sus almas». Es posà sobre la taula el respecte als religiosos ancians «que por su virtud, trabajo, en la Religión, personas y canas merecen toda estimación y asistencia». També es parlà dels religiosos joves, «gente moça», i se'ls recriminà l'ús «de armillas, bonetillos, paños de pecho, sin tanta necesidad». La utilització d'aquestes peces s'havia introduït a l'orde per a la gent gran «pobres, viejos y achacosos» i ara els joves en feien un ús excessiu. L'ús del tabac també fou discutit: «que se toma tabaco, y no como se debe» fuera de las Ciudades, prediquen en su lengua materna, por quanto en otros lugares no los entienden predicando en castellano lo más de la gente.. També se censurà l'actitud dels priors que, en acabar el seu trienni de mandat «dexan los combentos muy aogados y enpeñados a los que de nuevo entran a gobernarlos» (G. Beltran, 1986, 138).

El tema del tabac, com el del consum de xocolata, foren temes recurrents en els debats capitulars. En el capítol de València de l'any 1643, sobre la xocolata, s'acordà que «no se sabía que hubiese avido falta en tomar chocolate». Sobre el tabac es digué «que en esta Provincia no le usavan

los religiosos». El redactor de l'acta, però, no s'estigué de deixar ben clara la seva posició: «Ojalá que nunca le usara ningún cristiano, que no estaría el mundo tan perdido, ni las santas religiones tan deslustradas, ni sus proffessores tan degradados» (G. Beltran, 1986, 111). Antoni del Cor de Santa Teresa, carmelita que morí a Mataró l'any 1805, deixà una poesia satírica sobre el tema.[8]

Entrada la segona meitat del segle XVII els capítols provincials passaren a celebrar-se a Reus. El de l'any 1684 plantejà «la falta de oración» i l'atribuí «en gran parte» al fet de «no leer las obras de nuestra Santa Madre y de nuestro santo Padre muy a menudo». S'acordà que es llegís en el refectori. Un altre tema que es tractà fou el del tabac, en uns termes que mereixen ser reproduïts.[9]

En el capítol de l'any 1693, celebrat a la mateixa població, es parlà dels religiosos joves: «juventud tan mal morigerada y poco ajustada a los dictámenes de mortificación, rendimiento, obediencia, modestia. Tanto, que la menor mortificacioncilla no pueden sufrir» (G. Beltran, 1986, 164).

A l'any 1709 en el capítol celebrat a Reus es determinà que per prevenir els «gravísimos inconvenientes que en adelante pueden suceder (como se han experimentado ya) por razón de multiplicarse el número de parientas en los conventos de nuestras religiosas» es determinà que en cas que en un convent hi haguessin tres monges emparentades «en ningún caso pueda ser admitida quarta parienta». I si es produïa l'ingrés no podia tenir vot a les deliberacions capitulars fins que no morís alguna de les monges de la seva família que l'havia precedit (G. Beltran, 1986, 190).

[8] . «Gozosos al excelentísimo señor don Chocolate por sus cofrades devotos y devotas del convento de la Lleporaría: Tu gran virtud y exelencia / cantemos con alegría / Dios te concerve y te guarde / chocolate de mi vida. / De azúcar eres formado / y de cacao, señor mío. / Dízelo Martín del no / muy famoso licenciado / mas quien te tiene probado [...]» (M. M. Gras, 2015*a*).

[9] . «...abusos grandes en tabaco y que se gasta mucho en esto, que es lástima que, el tabaco que va entre sedas por los palacios, se haya metido tan adentro de nuestros conventos [...] ¿dónde están los porteros? ¿cómo lo dexaron entrar? Y ya que entrase, ¿cómo no le examinaron antes de darle el hábito? ¿Cómo no miravan que viene de linage de olgazanes de gente? Y ya que lo huviera tomado, por qué le professavan en la Orden, que con su desaogo se puede temer mucho que no la pierda. Pues, como ya vemos, la tiene deslustrada» (G. Beltran, 1986, 157).

Els pares capitulars també es preocupaven de la disciplina alimentària. Així, en el de l'any 1729, s'indicà que s'havia introduït el costum de «poner en el refectorio a los huespedes, a más del plato de algunas frutas como siempre se avía practicado, otro plato con anís cubierto, biscochos y assucar rosado». Es determinà que «en los refrescos de mañana y tarde» i, només quan se celebrés capítol provincial, s'oferissin «sólo unos biscochos con algunas tostadas y assucar rosado» (G. Beltran, 1986, 201).

A l'any 1732 el capítol provincial, també celebrat a Reus (G. Beltran, 1986, 207), plantejà seriosos advertiments sobre «la juventud en los Colegios». S'afirmava que aquest col·lectiu de futurs religiosos «se va precipitando en la libertad, en el desahogo y en dictàmenes de menos mortificación que apenas se descubre, en algunos, rastro de virtud. [...] Mas ay Dios! Sin virtud cómo pueden alcanzar el verdadero saber?». El relat dels pares capitulars mostra una gran preocupació dels joves que defugien les correccions i les mortificacions i citant Sant Jeroni arribaven a la conclusió que els religiosos joves, fugint de la mortificació, abandonaven el camí «de la perfección y aprovechamiento espiritual». La conclusió a la qual s'arribà fou que «los Prelados corrigen y mortifiquen, sin respeto alguno, a los tales, y que los aparten de las ocasiones de desahogarse teniéndolos muy recogidos y mortificados». Més endavant, i seguint en el mateix to crític contra els joves, es concloïa que en els col·legis «se arraigan tanto los malos hábitos de floxedad, tibieza y menos sufrimiento que ni pueden sufrir ni una pequeña reprehensión de su Prelado sin que vaya la quexa». Atribuïen a aquests mateixos religiosos poca disponibilitat per realitzar les tasques del convent o, fins i tot, rebutjar amb «mil escusas» l'assistència al confessionari. En aquest punt, el pare capitular autor del text no pogué amagar la seva irritació: «Mas para qué vinieron estos tales a la Orden y están en la casa de Dios? Para estar ociosos?». Les queixes contra el mateix col·lectiu no s'acabaren aquí. S'insistí després en l'ús de «gorretas o casquetes, aunque sea en tiempo de verano», així com «[...] unas gorras largas que se van introduciendo». Se censurà també el fet d'escriure i rebre cartes o «billetes» sense la supervisió del prior. En referència a la vida de comunitat es denuncià «la murmuración entre unos y otros

descubriendo y ponderando las faltas de sus hermanos». Una de les causes d'això s'originava, segons l'autor d'aquestes línies, pel fet «que se guarda poco recogimiento en las celdas, vagueando por el convento la mayor parte del día, y ojalá no fuera también en la noche». També en l'àmbit de la vida comunitària s'insistí en la necessitat de la comunicació entre els priors i els seus religiosos: «no tienen los súbditos aquella llaneza santa que se debería». També hi hagué serioses reprensions per als germans donats pel poc respecte que tenien cap als sacerdots «quando avían de besarles las plantas y hablarles de rodillas». Als donats també se'ls feu retret del fet «que se eximen con facilidad del choro». Es recomanà als priors que els obliguessin a assistir als actes religiosos «para que sus pobres almas tengan siquiera en ellos, essa poca espiritual refección de la oración mental». Determinades celebracions religioses també foren objecte de comentaris. Se'n criticava l'ostentació i la sumptuositat, i més tenint en compte que es demanava l'almoina a alguns seglars que «más la dan por respeto, política y vanidad, que por mera devoción y ternura». Es recomanà limitar la música i «cantoria» i es decidí que sobre l'altar no hi haguessin més de seixanta o setanta espelmes. Finalment, s'abordà el tema de la pobresa: «Porque buscar dinero, como buscan algunos y retenerlos sin licencia y consentimiento del Prelado no es faltar al voto de pobreza?».

El capítol provincial de l'any 1744 permet constatar com havia evolucionat l'actitud de l'orde respecte d'un tema que inicialment havia estat molt polèmic i durament criticat en el capítol provincial celebrat l'any 1684. Si en aquest darrer les crítiques al consum del tabac havien estat ferotges, seixanta anys després el problema a debat era la venda a terceres persones del tabac que es conreava dins dels monestirs. Molt probablement aquesta problemàtica vingué induïda per la pressió de les autoritats civils sobre el control d'un producte que es trobava estancat. A l'any 1744, el pare provincial no sols prohibí la venda a qualsevol persona sinó que vetà que «persona alguna semejante les tome de la mano o de la faltriquera, o de la celda porción alguna de dicho tabaco, ahora sea en caxa ahora sea en papel [...] ni lo pongan de propósito, en parte adonde

persona alguna, de las expresadas, le pueda encontrar y llevárselo. Y sólo se les permite el dar un polvillo» en referència a la pràctica d'oferir rapè, o tabac en pols, per ensumar. En el capítol provincial celebrat a Barcelona l'any 1805, en tractar del vestuari dels religiosos, es feia esment a «la porción de tabaco» que els pertocava.

La lectura d'aquestes disposicions revela com l'evolució dels hàbits i costums socials incidia en la vida de les comunitats i generava conflictes amb els primitius criteris de rigor i ascetisme. Probablement per a un sector de les comunitats la relaxació dels costums era fruit de l'actitud dels joves que, en entrar a les comunitats amb una visió directa del món seglar que acabaven d'abandonar, qüestionaven els models de conducta més tradicionals. El conflicte era inevitable. I sembla evident que la vida comunitària del segle XVIII devia diferir molt, en alguns aspectes, dels models originals. D'aquí la queixa reiterada en els documents d'aquest segle de retornar a l'observança «de nuestros padres».

El Carmel a Mataró

Caminando de Barcelona por la orilla del Mar hazia oriente (camino muy alegre, y apacible, assí por la vezindad, y frescos aires del mar, como por la variedad de caserias, torres, lugares, montes y llanuras que se encuentran) á quatro leguas de distancia, se descubren los muros de Matarón; cuyos arravales se acercan ya tanto al mar, que su orgullo derribó estos años passados, algunas de sus casas, y una fuerte torre, que atalayava las immensas llanuras de el dilatado pielago.

El sitio, por la mayor parte, es llano, todo fertil y bien cultivado. Muchas guertas, y aliñados jardines. Los mayores espacios de la campaña, ocupa el viñero, que con preciosos vinos, igualmente regala a los estraños, y enriqueçe á sus dueños. Hallase abasteçida, y regalada de mucha pezca, hortalizas, frutas, legumbres, y vinos excelentes. Y siendo con facilidad socorrida por mar, de las demas cosas, assi con enbarcaciones proprias, como estrangeras, que con frequencia acuden á su playa, goza de tanta abundancia y riquezas, que sino iguala á las de Barcelona, no las embidia.

Su caserio es muy ciudadano; y a muchas casas no les falta sino el nombre para palacios. La fabrica es fuerte, y hermosa la architectura; de suerte, que todo el lugar, mas parece barrio de Corte, que cuerpo de ciudad moderna. Cada dia va creciendo, tomando mas cuerpo su poblacion. Abunda de aguas, que conduzidas de no distantes fuentes, y corriendo por las calles, a todos alegran y todos las gozan sin trabajo.

En su govierno es muy provida. Y se nota la vigilancia la providentia con que se previenen los mas necesarios viveres, para que no padezcan los pobres. Sustenta con grande cuydado, maestros de leer, escrivir, y contàr, de canto, y de gramatica. Y teniendo tan cerca à Barcelona para las demas Artes y Ciencias, goza con oportunidad, de toda erudicion: con que florece en culta juventud, y en sabios, politicos, y graves ciudadanos. Y aunque

> por la mayor parte, se inclinan sus moradores a la contratacion del mar, y los mas vulgares à la marineria; conserva despues de esso, una buena porcion de cavalleros, ciudadanos, y hombres de letras, que la illustran en lo politico y en lo ecclesiastico.
>
> En lo espiritual, y piadoso, nadie le echa el pie à delante.

El text segueix amb el relat de l'arribada de l'apòstol Sant Jaume a Mataró, l'any 37, el martiri de les santes Juliana i Santa Sinforiana [sic], etc. per retornar al moment de redacció del document.

> No tenia antiguamente en su Iglesia Parrochial, mas que un rector, y tres vicarios. Pero desta parte de cien años, ha sido tanta la piedad de sus hijos, en enrriquecerla, que ha podido acrescentar tanto sus officios, y beneficios, que oy goza de tan lucido clero, que le componen treynta y seis residentes tan bien assistidos, que cada uno lleva doscientos ducados de renta. Y la del rector es tan pingue, que llega á tres mil y quinientos ducados cada año. Con que goza de una Iglesia y clerecia muy decente, y de grande concierto, y solemnidad en los oficios divinos y es su graduacion tan relevante, que suele dar obispos á la de Barcelona, y otras iglesias. Don Guillem Cassador, Don Martin Martínez del Vilar, y Don Juan Dimas Lloris, de rectores de Matarón passaron á obispos de Barcelona y el doctor Juan Palau á la mitra de Helna (J. de Sant Josep, 1707*b*, 248-250).

El document finalitza lloant la fidelitat de Mataró a la Corona i destacant la incorporació a la jurisdicció reial «quedando con ella no solo ennoblecida, sino tambien libre de la molesta y pesada servidumbre de señores particulares, que suelen valerse mucho del señorío».

El convent de Sant Josep

L'arribada del Carmel a Mataró s'ha de relacionar —com a mínim— amb la intervenció de tres personatges destacats en l'àmbit eclesiàstic de l'època, que coincidirien a Barcelona en els anys vuitanta del segle XVI.

Un d'ells fou el sacerdot andalús Diego Pérez de Valdívia, que s'havia instal·lat a la Ciutat Comtal, potser fugint de la Inquisició. Fou catedràtic de teologia a la seva universitat i tingué una important presència pública a través de les seves fundacions, dels seus sermons i dels seus escrits, en els quals blasmava els hàbits socials de la seva època, com el Carnestoltes,[10] denunciava la pobresa[11] i defensava una moralitat i una

---

10 . «Consideremos las glotonías y ebriedades, que las mascaras suelen causar, alomenos aquellos dias ultimos que baylan y el desatino y estraña aficion con que baylan hasta cansarse tanto, que a algunos cuesta enfermedades y a algunos ha costado la vida. Quien puede sufrír aquella desemboltura en baylar? Y tanto comer y bever para llevar el trabajo de baylar? Dezid mugeres y donde esta la mesúra, la honestidad y cordura, que aun los Gentiles piden en las mugeres? Donde la templança? Donde aquel encogimiento, que es natural á la muger? Porque traeys faldas largas, y no andays como los hombres sino porque aveys de ser modestas y reposadas dezid, por amor de Dios, que ocasion ay, para que, o mugeres, os vístays como hombres y los hombres se vístan como mugeres mandando la escriptura al contrario quien tal cosa hiziere por abominable delante de Dios? Donde tiene esta gente el séso, donde està el juyzio Christiano?» (D. Pérez de Valdívia, 1618, 25r.). En la seva diatriba contra la celebració del Carnestoltes ofereix un paral·lelisme entre la prostitució —justificable per apaivagar la concupiscència dels homes— i les mascarades al seu parer del tot injustificables. La visió que l'autor té de la prostitució mereix ser reproduïda: «…veriamos a medios, de si es necessario permitir mascaras, assi como realmente es necessario (supuesto que ay muchos hombres como cavallos y perros, que si no lo no uviessen harían mil males) permitir el lugar publico. Y assí passa la Yglesia con permitir un grande y afrentoso mal para la Christiandad, como aquellas mugeres sin ventura que estan alli puestas por mulas de alquiler del diablo. Y siendo Christianas, todo su oficio, lo que comen, beven, duermem, vísten, calçan, y hazen y dizen, todo es a honra y placer, y seruicio del diablo, siendo puras esclavas suyas, y afrenta y deshonra de la fe Christiana y del santo Euangelio. Empero las mascaras no son assi necesssarias» (D. Pérez de Valdívia, 1618, 44.).

11 . «Porque escuchadme no es cierto que ay pobres? No veys el Hospital que no tiene una casa de convalescencia? No veys lo que por falta de lugar y los lechos estan de dos en dos o de tres en tres los pobres en un lecho? No veys que salen desnudos del Hospital tan desabridos; y luego recaen de mala ventura? No veys tanto belitre perdido que no tienen quien mire por ellos: que son los verdaderos huerfanos, que Dios tanto nos encomendò? No veys una carçel, que es para quebrar coraçones de azero, dónde tanta hambre y miseria se passa? No veys tanta casa necessitada, tanta biuda, viejos, y enfermos, tantos pobres vergonçantes? Tanta necessidad que vosotros sabeys cada uno por su parte?» (D. Pérez de Valdívia, 1618,

religiositat ascètica i rigorosa.[12] Fou coneixedor de la reforma carmelitana i un dels seus valedors en el Principat.

Fig. 2. Joan de Jesús Roca. Primer carmelita descalç català i fundador del Carmel teresià a Catalunya.

El segon personatge i primer carmelita català, Joan de Jesús Roca (fig. 2), fou enviat a Catalunya arran del capítol provincial de 1585 i tingué diverses estades a Barcelona amb motiu dels seus freqüents viatges a Roma per via marítima.

El tercer personatge fou el rector mataroní Joan Palau. Aquest era descrit pels carmelitans mataronins «com a rector de la dita vila y era natural del mateix lloch y de lo mejor dell, rich de son patrimoni y per altra part gran lletrat y doctor en Theologia lo qual desijant desterrar la ignorancia que y havia en las animas de alguns acerca de las cosas tocans a la sua salvacio desija portar religiosos que axi ab paraula com ab exemple enseñassen lo camí del Cel» (*Libro de la fundacion…*, 2). Abans de la seva mort fou preconitzat bisbe d'Elna però no arribà a prendre possessió.

Palau i Pérez compartien la mateixa visió sobre la necessitat de reformar i evangelitzar la seva societat, en alguns aspectes paganitzada, i allunyada dels valors evangèlics i de les pràctiques religioses tradicionals. En paraules d'un antic cronista carmelità, Palau cercava «que le aiudassen a cultivar las almas» dels seus parroquians (J. de Sant Josep, 1707*b*, 245). S'adduïa també que la població a Mataró havia crescut i el rector sols disposava de tres vicaris per la qual cosa «no bastava para tanto pueblo, reconociendo practicamente esta falta en las costumbres de sus

22v).

12 . «Remediose por entonces y aora vemos lo que vemos. Y assi se ha entrado tánta botica de comer y bever tánta botica de malas mugeres, tanto juglar, tanta mascara, y tantos juegos, tanto bever y comer como en Flándes, y otras muchas cosas. Y assi ha perdido esta tierra su gran renómbre y fama» (D. Pérez de Valdívia, 1618, 47).

feligreses» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 252). Palau cercava un orde «reformada y edificativa que en obras y en palabras fuese poderosa en componer y reformar las plebes de su parroquia» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 252). Demanà consell a Diego Pérez i, desestimada una primera opció a favor dels caputxins, atès que aquests no podien confessar, es decantà pels carmelitans, que encara no tenien casa a Catalunya. D'ací nasqué el contacte entre el rector mataroní i Joan de Jesús Roca. Fou a l'any 1585.

Una vegada assolida l'autorització episcopal, el rector Palau s'adreçà a les autoritats mataronines sol·licitant la seva conformitat en un discurs en el qual es feien palesos, com a elements significatius, el creixement de la població lligat al creixement econòmic i, també, un cert allunyament de la població dels hàbits morals i de les pràctiques religioses tradicionals. Segons Palau, l'arribada dels carmelites, precedits de la fama de la seva fundadora, hauria de revertir aquesta situació i d'això s'esdevindria un notable benefici per a la vida de la població.[13]

[13] . «Muy magníficos señores e hijos mios, y juntamente padres y cabeças deste nuestro pueblo: todos estamos obligados à mirar con summo desvelo por sus aumentos y bien comun; si bien vuestras magnificencias principalmente por los temporales y yo unicamente por los espirituales. Pero aunque esto es assi, si quieren bien fundar sus temporalidades deven tambien fomentar y sol·licitar las espirituales, pues las unas y las otras no las devemos esperar sino de la mano de Dios, que juntamente mueve las estrellas del cielo, y govierna los movíminetos y contingencias de la mar y de la tierra. Nadie puede ignorar en Mataró, lo que todos deveriamos llorar. Lo que passa en lo comun, y se ve en la publicidad, no lo devemos disimular en lo secreto. El pueblo es muy numeroso, y no pudiendo yo con solo tres vicarios, assistirle bastantemente en el pasto espiritual, resultan en el tan lastimosos desmedros, que si no se atajan, han de parar en un estado lamentable. El vulgo vive un estado holgazan y licensioso, la juventud dissoluta, las conciencias andan estragadas, la Iglesia se ve poco assistida, los sacramentos poco frequentados, la virtud descaecida, y los vicios entronizados. Si por el aumento temporal se buscan todos los arbitrios por mar y por tierra; porque no buscaremos los espirituales de las almas? Si para la enseñança de la política se sustentan muchas escuelas; porque para la enseñança de la virtud y del maior servicio de Dios, no sustentaremos un convento de santos religiosos, que nos sea a todos escuela de santidad, y espejo de perfección? Este es mi dictament, que despues de haverlo encomendado mucho à Dios, y avermelo aprovado el sr. obispo, y el siervo de Dios Diego Perez, se los vengo a proponer, y persuadir a vuestras magnificencias para que lo aprueven fomenten y aiuden: como no lo puedo dudar de su piedad y conocida inclinacion à todo lo bueno. Estoy noticiado de que en Castilla floreçe una reformacion de Carmelitas Descalços que ha hecho la milagrosa Madre Teresa de Jesus, de cuya perfeccion de vida se dizen grandes cosas. No será impossible traerlos por acá si los llamamos. Ea señores hagamos este beneficio a nuestrra Patria y este servicio a Dios: que para todos será muy util sin duda. Tendremos una casa mas de Dios en nuestro lugar, y en ella vezindad y compañia de santos. Alli hallaremos todos doctrina del cielo,

Aconseguida l'aquiescència de les autoritats municipals, Palau ho comunicà a Diego Pérez, qui, el 26 de març de 1585, escrigué al superior dels carmelites Jerónimo Gracián, deixeble directe de santa Teresa i primer provincial de l'orde. Els mostrà la disponibilitat de la vila mataronina a acollir una casa carmelitana i els oferí «una muy antigua hermita que llaman Nuestra Señora de Esperança, hermita muy antigua y muy devota, en donde se puede fundar el monasterio muy religioso». Segons el relat de Diego Pérez, l'ermita es correspondria amb la que existia a l'indret on després els caputxins edificaren el seu monestir, que, posteriorment, esdevindria el cementiri de la ciutat i on avui es troba la parròquia de l'Esperança.[14] Així, Mataró es convertí en la primera població de la Corona d'Aragó que sol·licità la presència del Carmel Descalç (J. de Sant Josep, 1707*b*, 255).

Per les mateixes dates hi hagué una altra petició per tal de fundar un monestir del Carmel reformat a Catalunya. Fou una iniciativa del baró d'Erill que ho sol·licità per als seus dominis a la Conca de Tremp. Per argumentar la petició es feu la següent precisió, parlant de l'indret on s'havia de fundar: «en donde no tienen palabra de Dios, ni quien les confiese, sino unos clerigos, que por cierto, ni aun leer saben, y viven qual Dios les remedie». Aquesta afirmació de Diego Pérez il·lustra un dels aspectes cabdals del bon succés i de la ràpida expansió de la reforma carmelitana: el contrast que significava la vida reformada enfront d'un clergat secular amb les mancances referides.

Això permet introduir un nou element de reflexió sobre la situació de l'església mataronina i les motivacions que tingué el rector Palau en el moment de sol·licitar la vinguda dels carmelites. Palau afirmava, i era ben

---

consuelo espiritual en nuestras aflicciones, consejo en nuestras dificultades, varones apostolicos para el pulpito y ministros perpetuos para el confessionario. De cuyo exemplo y dotrina deevemos esperar grande reformacion de nuestro pueblo» (J. de Sant Josep, 1707b, 253).

[14] . «…y a medio quarto de legua por la tierra, en un montesico muy apacible […]. La gente del pueblo es domestica, y se podrà hazer en ellos mucho fruto. No ay que temer necessidad, por ser el pueblo rico e, inclinado a dar limosna. Esta el dar la hermita a disposicion del rector de la villa que es patron de dicha hermita, consintiendo el prelado. El rector es siervo de Dios de veras y dezea la venida de vuestras paternidades…» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 254).

cert, que sols tenia tres vicaris. Però a l'any 1589, a més, hi havia sis beneficiats i el govern municipal es plantejava dotar econòmicament deu beneficis més per tal que en el temple es poguessin resar les hores canòniques. A l'any 1600 un nou rector signà una concòrdia per tal d'admetre deu preveres a les distribucions del temple. A l'any 1628, el síndic de la vila considerava que —en breu— es podria arribar als vint-i-nou o trenta capellans adscrits a les celebracions parroquials i que calia limitar-ne la xifra a vint-i-un o vint-i-dos (J. Giménez, 2005, 367-372). Així, doncs, el problema fonamental no era el nombre de preveres sinó el fet que aquests es dediquessin a les tasques pastorals. És en aquest sentit que els frares carmelitans es podien convertir en un puntal per la tasca del rector i també en un referent —pels seus costums— respecte de les possibles mancances del clergat secular.

A l'any 1585 la proposta del rector Palau no reeixí i els superiors de l'orde prioritzaren la fundació de Barcelona «maiormente no aviendo ofrecido Matarón hasta entonces, mas que la hermita de la Esperanza» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 256). A l'any 1587 Diego Pérez i el rector Palau reprengueren les negociacions amb els responsables de l'orde i en aquesta ocasió Palau oferí «mil ducados de su hazienda para darle principio» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 257).

La nova proposta fou ben acollida pel nou provincial —i antic banquer— Nicolau de Jesús Maria Dòria. S'aprovà la fundació en el definitori celebrat a Madrid el 25 de novembre de 1587. Foren seleccionats nou novicis de la comunitat de San Hermenegildo d'aquesta ciutat, conjuntament amb el seu mestre, Pere del Carmel, que també n'era el prior. S'hi afegiren dos professos, un germà llec i un donat.[15] Partiren en carro[16] cap a Mataró el

[15] . El cronista Joan de Sant Josep considera que els fundadors degueren ser en total nou. A més de l'esmentat Pere del Carmel, primer prior, Eutropi del Carmel, Albert de Sant Maties, Bartomeu de la Concepció, Felip de Jesús, Cristòfor de Santa Maria i Joan de Sant Jeroni, més els germans llec i donat. Rebla l'afirmació indicant «bastante carga para un carro» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 259).

[16] . «...com caminavan en un carro, no aparexia sino Isglesia y Cor, perquè com lo temps era a proposit, que era en lo rigor del ivern venia recullits ab una imatge de Nostra Señora ab lo Niño Jesus en sos braços molt hermosa, que vuy dia esta en lo cor del dit convent, que es nomenada la fundadora y tenian en lo dit carro sos esercicis com si estiguessen en lo seu noviciat fent lo pare mestre y vicari

dia 7 de gener de 1588 i degueren arribar a Barcelona a finals del mateix mes.

Un dels religiosos que intervingué en la fundació mataronina, el català Dídac de la Pau, en deixà un relat escrit (G. Beltran, 1986, 622-626). Una de les primeres coses que destacà fou que, tot i haver estat a les fundacions de Valladolid, Madrid, Barcelona i Girona, entre d'altres, «en ninguna dellas ha sido el Señor servido de mostrar tanto su providencia como en la de Matarón». Per justificar aquesta afirmació destacava que en la fundació ni el govern municipal ni persones particulars feren cap oferiment per a la nova fundació. Sí que reconeixia que el rector de Santa Maria els oferí «mil ducados» per afegir a continuació «y con este poco arrimo de los hombres, puesta sólo la confianza en Dios, no siendo este lugar muy crezido, que sólo tendría quatrozientas casas [...] partimos de Barcelona catorze o quinze religiosos». La narració refereix com els fundadors anaren caminant a peu des de Barcelona —menys el prior que anava «en un jumentillo»— i que, en arribar a Mataró, anaren al temple parroquial a cantar un *Te Deum.*

El cronista Joan de Sant Josep n'escrigué un relat més detallat.[17] Inicialment els frares s'allotjaren a la casa del rector Palau «en donde estuvieron algunos dias, tan assistidos, como mortificados; porque con los regalos tenian echo divorcio y el andar entre seglares les era cruz desabrida» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 261).

sas fervorosas platicas y prenent culpas, y rezant lo offici divino a chors ab mota pausa y devocio y tanta que los matexos carreters estavan admirats de veure cosa tan admirable» (*Libro de la fundacion...*, 2).

[17] . «...hallaron ya al rector, clerigos y todo el pueblo, que prevenidos les aguardavan fuera las puertas de la villa. En descubriendoles empeçaron á saludarles con el repique de todas las campanas, que con fervorozos clamores significavan el maior regozijo. Assistian los jurados, y bayle, con sus insignias, todo el pueblo de fiesta, y regozijado, y el rector, y sus clerigos revestidos solemnemente con su cruz levantada. Al entrar, recibiendoles con mas lagrimas, que palabras, formaron su procession, y entonando el devoto retor [sic.] (que no cabia en si de contento) el *Te Deum Laudamus*, caminaron todos a la Iglesia que estava tambien con mucho asseo prevenida; en donde sin cessar las campanas, y mucha musica, acabaron el *Te Deum* y concluyeron la funcion, con muy devota, festiva y alegre solemnidad» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 261).

El 2 de febrer de 1588 el bisbe de Barcelona Joan Dimas Loris, responent a la petició que li havia fet la comunitat de carmelites descalços de Sant Josep de Barcelona, els concedia autorització per erigir un monestir a Mataró sota l'advocació de l'espòs de la Verge Maria (G. Beltran, 1986, 481).

S'especificava que el monestir s'hauria de construir *in vico dicto den Bona*, és a dir, en el carrer d'en Bona.[18] I, fins i tot, se'n donaven les afrontacions.[19] El document episcopal també feia referència al fet que, mentre no s'hagués construït el conjunt conventual, la comunitat podria residir a la capella de Santa Magdalena situada *in capite vici dicti d'en Palau,* és a dir, al cap del carrer d'en Palau, on actualment hi ha l'Ajuntament de la ciutat i que en aquells moments acollia la capella de Santa Magdalena, l'hospital de pobres i la seu del Govern municipal. També indicava que s'hi podien celebrar misses i els oficis divins. Tanmateix, feia un avís que preveia estalviar conflictes amb la institució parroquial.[20] Malgrat l'advertiment episcopal, amb el pas dels anys, els conflictes esclataren.

Segons Gabriel Beltran, l'establiment canònic de la comunitat tingué lloc el dia 5 de febrer de 1588. Com que la comunitat creixia i l'edifici conventual no s'havia acabat, el primer de febrer de l'any 1589 aconseguiren llicència per instal·lar-se a unes cases que els oferí Antic Roca al carrer de Mestre Joan, actual carrer de Barcelona (G. Beltran, 1986, 482).

De l'estada a l'hospital de Santa Magdalena, Dídac de la Pau en deixà el següent relat. Els frares foren instal·lats «en unas piezas altas a teja vana,

18 . És probable que aquesta denominació pugui ser errònia atès que el topònim per designar aquesta zona de Mataró a l'època era *Bova.*

19 . «…quod patium terminatur ab oriente in honori discreti Salvatoris Capella, notarius, a meridie in honore Gabrielis Fornells, ab occidente in honore T. Massaran viduae et a certio in vico dicto del Torrent d'en Bona» (G. Beltran, 1986, 481). Probablement, el límit més precís sigui el del Torrent d'en Bova, que es correspondria amb el curs de les aigües que discorrien per la part exterior de la muralla a l'actual carrer anomenat Muralla de Sant Llorenç.

20 . «Et etiam juribus parrochiales eclesiae dictae villae semper salvis». És a dir: 'i també salvaguardant sempre els drets parroquials de l'església de la dita vila' (G. Beltran, 1986, 481).

todas ahumadas», probablement una mena de golfes. D’aquest estatge es diu «vivíamos en unos aposenticos pequeños con los envanes y puertas de esteras, tan estrechos que apenas quedava otro tanto lugar como era la tarima» que servia de llit. La llum els arribava a través d’«unas tejas de vidrio que pusieron en el tejado y eran bien ahumados de los pobres que estavan abaxo». Aquella mateixa nit cantaren matines «y la gente del lugar le dio tanta devoçión, que vinieron muchos a oyrnos cantar». Dídac de la Pau refereix que, a partir d’aquell moment, foren abastits amb molta abundància «de todo lo que era menester para el sustento. Sin que tuviessemos hermano Donado que lo pidiesse por la Villa». Segons aquest frare la generositat dels mataronins fou tanta que «passaron dos años que no me acuerdo se gastase un real de casa para comprar cosa de sustento». Fins l’almoina en pa era tan abundant que es veien obligats a coure’l una altra vegada per tal que no es fes malbé i així l’enviaven a Barcelona.[21] També estigueren molt ben proveïts d’altres queviures. L’autor de la relació enumera el peix, el vi, l’oli, els ous, els fruits secs i les hortalisses i tornà a destacar: «Y todo esto nos lo trahían a casa sin irlo nosotros a buscar». Malgrat la precarietat de l’estatge, Dídac de la Pau no s’estigué de comentar que «apenas he estado en ningún convento donde aya visto estar los religiosos más consolados que en aquella pobre casa».

El frare autor d’aquest relat destacà que a la seva arribada a la vila mataronina «eran muy pocos los que sabían la doctrina xpiana» [cristiana], així que començaren els religiosos a ensenyar-la a la jovenalla pels carrers «y ellos la enseñavan a sus padres en sus casas. De suerte que en poco tiempo padres y hijos supieron muy bien las obligaciones que tiene un cristiano». De la mateixa manera Dídac de la Pau destaca que, a la seva arribada, eren molt poques les persones que es confessaven i combregaven fora de les dates obligatòries de Pasqua. Arriba a afirmar que si alguna dona volia confessar-se amb els frares «iva a escondidillas». Per contra, després de l’arribada dels carmelites —segons l’autor de l’esmentat relat— s’havia incrementat moltíssim l’assistència a aquests

[21] . «Que lo que era pan era menester biscocharle en un hornillo que teníamos en casa. Y enbiávamos a cargas a Barcelona de noche» (G. Beltran, 1986, 624).

sagraments fins al punt que en les festes ordinàries havien de disposar de fins a set o vuit confessors per atendre la demanda del sagrament de la reconciliació. Com a resultat d'això «como la gente era senzilla, á assentado en ellos tan bien la virtud que ay entre ellos almas muy aventajadas en espíritu».

Un dels primer documents de la vida comunitària que es coneixen de la fundació mataronina és l'acta de votació del novici Joan de Sant Jeroni realitzada el 18 de març de 1588. En ella s'explicita que en el dia esmentat al matí, «después de aver tenido capítulo de culpas» els membres de la comunitat examinaren el postulant «y le preguntaron qué pedía? Y pidió con humildad le reçibiessen a su compañía no mirando sus faltas e ymperfecciones, de las quales se determinava y proponía enmendar. Y luego el dicho Pe. Vicario le dixo que los padres mirarían lo que más convendría a la gloria de Dios y desta Sancta Congregación. Y luego votaron por él con votos y fue reçebido a los quatro meses» (G. Beltran, 1986, 484).

El govern municipal es posà, des de bon principi, a disposició de la comunitat. A l'any 1589 el Consell de la vila feia la següent consideració: «vist lo temps que corre y que los frares de Sant Joseph patexen y tenen molt gran nesessitat». Acte seguit acordava elegir dos homes per tal que anessin a captar per la vila i el seu terme «per alimentar los dits frares y si faltera axi per lo compenatje com per altres coses de aliment y fassen compliment». S'autoritzava també a aquests dos homes per avançar els imports que calguessin per l'alimentació dels frares a càrrec de la universitat.[22]

A l'any 1590 la construcció del monestir anava avançant. Pel maig d'aquest any el rector Palau signava un document en el qual es consignava en quines despeses s'havien fet efectives part de les mil lliures que havia promès per a la nova fundació.[23]

---

22 . ACA. Arx. Not. Mataró, C-6. 2.9.1589.

23 . S'havien esmerçat 103 lliures en la compra del «huerto de Bosch», 135 havia costat el camp de Fornells. Al «maestro de la fabrica del convento» Joan Vilaró se li havien pagat 120 lliures. L'hort de «la Masarnau» i el camp de

Diverses personalitats contribuïren en el finançament de les obres. El documents parlen de Joan d'Icart, batlle general de Catalunya, dels germans Jeroni Serra Arnau i Joan Palau, i del metge Pau Castelló. Cal fer notar que Jeroni Serra Arnau estava casat amb una germana del rector Joan Palau (R. Reixach, 2006, 383). El batlle general de Catalunya, Joan Pons d'Icart, avançà cinc-cents ducats a la universitat de la vila, l'any 1590, per tal que aquesta els oferís per la construcció del monestir. El Govern municipal es comprometé a retornar-los-hi en cinc pagues anuals.[24]

Tres anys després de l'arribada a Mataró els frares s'instal·laren al nou monestir el 5 de febrer de 1591. Tanmateix, l'església no estava acabada ni «algunas oficinas».

A l'any 1596 el prior de la comunitat s'adreçà a la universitat de la vila exposant la situació en què es trobava la construcció del monestir i sol·licitant més ajuts econòmics que concretava en cinc-cents ducats.[25] Els frares oferiren la persona de Pere Sagrera, pagès d'Alella, disposat a cedir les sis-centes lliures a la universitat, sense interès, per un període de cinc anys. El Govern municipal acceptà l'oferta i finançà amb aquesta nova quantitat les obres del monestir.

El cronista Joan de Sant Josep, que escriví a Mataró a l'any 1707, explicava «aora todo el convento y huerta que tenemos es pequeño muy resumido»,

---

Marot costaren 145 lliures. «La oja de Poll» valgué 16 lliures, 13 sous i quatre diners. L'obra cuita emprada en la construcció valgué 35 lliures. El lloguer d'una casa havia costat 10 lliures i una altra quantitat igual es gastà «por otros partidos». (J. de Sant Josep, 1707*b*, 263).

24. ACA. Arx. Not. Mataró, C-7. 18.3.1590.

25. «Magnifichs senyors. La necessitat que en aquesta casa tenim nos força a que haiam de acudir a valernos del socorro de V. Mes. Com a personas a qui lo señor ha posades per pares de la republica pera mirar y socorrer les necessitats dels pobres y així nosaltres com a tals confiam nos valdrán en la que al present tenim. La qual es de haver de obrar y reparar esta casa pera poder tenir celdas segons lo numero dels religiosos esta y ha de estar en ella conforme a modo y ús de religió lo qual ara nos pot guardar per averni sino molt pocas y tenir de estar los pares de dos en dos ab grandissim treball a causa de ser elles molt xicas y aixi convé se fase y acabe una obra que en diez passats se comensa la qual feta es bastant habitatió per a tots los religiosos que en aquest convent han de viurer pues es sert que per no tenir lloch y comoditat deixaran de venir assi religiosos que serian de profit per al poble tant pera predicar com pera confessar...».·ACA. Arx. Not. Mataró, C-8. 14.7.1596.

tot i que entre els anys 1633 i 1673 s'havien comprat nou patis «para darle el cumplimiento que aora tiene» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 264).

L'obra de l'església es demorà, atès que «nunca corren tanto las limosnas que no hagan muchas pausas, y dexen passar el tiempo que siempre corre ligero». El Govern municipal oferí cinc-centes lliures, en pagaria cent anualment. A l'any 1608 el papa Pau V concedí a l'església tenir un altar privilegiat, cosa que feu pensar a Joan de Sant Josep que en aquesta data l'església ja estaria acabada. En feu el següent comentari: «ser una de las buenas iglesias que tenemos, capaz, fuerte, y con todos sus arcos de piedra de silleria. Tiene su sepultura bovedada, debaxo del presbiterio para los religiosos. Y dos en el cuerpo de la iglesia para los cofradres» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 264). Les vistes del monestir li suggeriren les següents reflexions: «goza el quarto principal desenbaraçadamente de la vista, y ayres del mar, con que des de sus celdas gozan los religiosos este alivio, con el qual no se templa poco el continuado retiro» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 265).

L'accés directe a l'aigua de la vila per concessió municipal fou un altre dels avantatges del convent mataroní. Hi havia un accés a l'aigua potable i també a l'aigua del rec municipal que discorria per la Riera i que afavorí els fruits de l'horta monàstica.[26]

El monestir mataroní s'integrà immediatament en la dinàmica general de l'orde a Catalunya i, així, s'hi celebraren un bon nombre de capítols provincials en els quals es debatien les qüestions que afectaven el dia a dia de la vida comunitària. D'altra banda, les incidències que la quotidianitat plantejava a la vida dels convents també es veu reflectida el les visites que els provincials hi realitzaven.

[26] . «…el año 18 á 24 de junio se nos obligó con auto publico de establecimiento a darnos de dicha agua perpetuamente en cantidad suficiente, como lo hizo, y lo continua hasta oy. Viene dicha agua encañada hasta las oficinas del convento; y siendo este alivio inestimable, es perenne el beneficio. A más desto, nos franquea tambien el agua de su assequia, para regar nuestra huerta; que socorrida y assistida con este abundante riego, cría muy buenos árboles frutales, y ragaladas hortalizas. No es grande la huerta, però bien plantada de naranjos, limones, parras y otros frutales. Recreo y beneficio, que no le saben bien estimar, sino los que careçen del» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 285).

Així, el segon capítol de la província de Sant Josep tingué lloc a Mataró el 8 de setembre de 1592 (G. Beltran, 1986, 37). Hi estigueren representades les comunitats de Barcelona, Tàrrega, Lleida, Tortosa i Girona. S'aprovaren diversos nomenaments de religiosos a diferents instàncies de l'orde i, entre altres temes, es determinà que els religiosos de la província no podien anar a confessar o predicar —als pobles on no hi hagués convent de l'orde— més de dos o tres dies a la setmana. També s'acordà que els religiosos, abans de poder predicar o confessar, havien de ser examinats pel pare provincial. Es prohibí que cap prior pogués admetre més misses a celebrar de les que es poguessin dir en un període de tres mesos i que en cap cas es poguessin gastar els diners destinats a aquestes celebracions.

Un altre tema interessant que s'hi abordà fou el de l'actuació dels religiosos a l'hora d'assistir a l'acte de testar dels fidels. Es prohibí taxativament «que ningún religioso asista a ordenar testamentos». La decisió s'argumentava dient «por los inconvenientes que desto se pueden seguir, y escándalos de los seculares que nos noten de interesados». El mateix redactor de l'acta deixà constància de com la presència de membres del clergat en el moment de gestionar les darreres voluntats podia generar una actitud de malvolença vers els religiosos, atesos els interessos econòmics susceptibles de ser tractats: «porque está el mundo tan inclinado a censurar las acciones de los siervos de Dios, que aunque sean de mucha caridad y ordenadas a religiosos y santos fines, los hombres del siglo con facilidad las condenan» (G. Beltran, 1986, 40).

El 18 d'abril de 1597, en nom del batlle general de Catalunya Joan d'Icart, es feu l'establiment dels terrenys que havien de ser destinats a la construcció de l'església i convent amb un pagament simbòlic d'un sou.[27]

El 7 de març de 1598 el pare provincial Josep de Jesús Maria, que havia fet el noviciat a Mataró, feu una visita pastoral a la comunitat mataronina i dictà disposicions sobre diversos temes (G. Beltran, 1986, 484-487). El primer punt tractat fou la preparació dels religiosos que havien de cantar la primera missa, *missacantanos* en el llenguatge de l'època. S'establí que

[27] . ACA. Ordes religiosos. Carmelites Descalços, 184.

abans de la seva primera celebració havien de fer deu dies d'exercicis espirituals i que cada dia, després de la missa i d'haver combregat, s'havien de retirar a la cel·la «donde se ocuparán en lectión y oración». Podien tenir a la cel·la, únicament, *El Kempis*, l'obra de sant Joan Clímac «o los libros de Nuestra Santa Madre Teresa de Jesús». En aquests deu dies havien de dejunar a pa i aigua i havien de practicar disciplines extraordinàries i «cilicios». Havien de realitzar una confessió general «para entrar con buen pie a exerçer un tan soberano ministerio». Per a la celebració de la missa nova el visitador prohibí l'ús de les xirimies, «menestriles» i, fins i tot, el cant d'orgue, que sí que restaven autoritzats per a la celebració del Corpus. També vetà la presència de padrí o padrina de la missa nova «no obstante el uso de la tierra». En un altre ordre de coses disposà que no es podia fer cap pagament si abans els diners no havien entrat en «el arca de tres llaves» i havien estat anotats en els llibres d'ingressos i despeses. Es prohibí que el prior pogués autoritzar cap religiós a comprar o rebre qualsevol cosa de forma privada o personal. En aquest mateix sentit es prohibí als religiosos rebre dels laics «sayal, estameña, libros, cartapaçios» que fossin pel seu ús exclusiu sense estar autoritzats pel prior. I, si aquest considerava que hi havia un altre religiós que ho necessitava més que el qui ho havia rebut, «se lo dé a él y no al que lo recibió». Es recordà l'obligació «que no vaya un solo frayle fuera del pueblo sin compañero» i, pel que fa a les sortides, es recordà que no es podia entrar a cap casa de seglar si no era «con espeçial orden del superior».

El 28 d'octubre de 1598 tingué lloc un nou capítol provincial al convent mataroní. El mateix pare provincial, Josep de Jesús Maria, s'adreçà a les autoritats mataronines per fer-los-ho saber i per demanar el seu suport.[28]

[28] . «...El haver yo començado a servir a nro. Sr. En esta Sagrada Religión en esse convento, es causa que tenga particular amor y devoción a essa Villa. Y assí la tengo siempre presente en mis sacrificios y oraciones para encomendarla al Sor. Y en las demás cosas que fueren de su aucthoridad y cervicio no seré jamás penoso. Suelen los Generales y Provinciales señalar sus capítulos en los lugares a quien más devoción tienen y más stan obligados. Y assí yo he senyalado el nuestro en essa Villa por las mismas rasones...» (G. Beltran, 1986, 366).

Hi foren presents el pare provincial i representants de les comunitats de Barcelona, Girona, Lleida, Tàrrega, Tortosa, Tamarit, Perpinyà, Tarragona i Saragossa. Entre altres resolucions s'aprovà que els religiosos «de qualquier estado o condición que sean, anden a pie» si no fos per necessitat o malaltia. També «que los predicadores catalanes prediquen en su propia lengua para que se consiga el fruto de las almas que se espera de sus sermones». Es determinà que els novicis i professos s'havien de confessar amb el prior de la seva comunitat una vegada al mes i una vegada a l'any amb el pare provincial. També s'indicà que en els capítols de cada convent s'havia de parlar de l'oració i de la mortificació de «las passiones». En aquest sentit s'ordenà que a totes les cel·les hi havia d'haver un llibre de Joan Clímac i un *Comtemptus mundi* —tractat sobre el menyspreu del món terrenal. D'aquest darrer llibre s'especificava «no se llevará a otra parte jamás».

Es parlà en el mateix capítol de la conveniència que els convents disposessin d'una ermita per tal que els religiosos s'hi poguessin retirar a fer exercicis uns vuit dies.

Es votaren diferents disposicions sobre el res del rosari i, a escala més domèstica, es decretà que les «taças, jarras y vinagreres sean de vidrio amarillo» (G. Beltran, 1986, 46).

El primer de novembre de l'any 1600 es tornà a celebrar capítol provincial al convent de Mataró. Es feren un conjunt ampli de nomenaments, entre ells el de mestre de novicis, i s'assenyalà com a seu del noviciat la casa de Barcelona. Si el nombre de postulants fos molt alt per un sol convent es disposà que Mataró també podia dur a terme les tasques de formació de nous frares.

Es tractaren també un ampli conjunt de temes sobre la vida comunitària. En primer lloc, es recomanà que dos o tres cops per setmana en el refectori es fes un quart d'hora de «plática espiritual» prenent com a base les obres de sant Gregori i sant Bonaventura. També es citaren d'altres autors com Ludovico Blasio o Tauler. S'ordenava que aquestes obres

havien d’estar a tots els convents en el termini de sis mesos. En aquest mateix sentit es recomanava la realització de «desafíos espirituales» entre els religiosos dels diferents convents. Es recomanava que no es fessin mortificacions «extraordinarias delante de los seculares, porque se suelen escandalitzar».

S’intentà regular les celebracions de tipus no litúrgic. Així es prohibiren els «cantares profanos» i també l’ús de les «chirimías o ministriles». Si bé podien ser admesos aquests instruments «en las fiestas del Santísimo, el patrón de la casa» i en les celebracions pagades per laics. Més rigorosa era la prohibició d’«entremeses, bayles ni descompusturas» o bé «sermones ni pláticas por vía de donayre o gracia». Eren vetats, encara que fos «por ocasión de regosijo», per Nadal i en els llocs com el refectori, el cor o els dormitoris. Tanmateix, uns anys més tard, en el capítol celebrat a Gràcia l’any 1647, s’acordava «que en los entremeses y comedias no se usen vestidos de afuera, ni de cosa de sacristía dedicada al culto» (Beltran, G., 1986, 104).

Pel que fa al refectori s’assenyalà que «comiendo seculares en ellos, no se den comidas en demasía. Esto es, que no se dé más de un plato fuera de lo ordinario» encara que l’àpat estigués pagat pels laics. La raó era «porque no se desedifiquen de verlos comer más de lo que dellos tienen concebido». Sobre la qüestió alimentària també s’assenyalà que a les col·lacions no es podien servir «pulmentas, ni hiervas, ni otras coses guisadas con curiosidad, sinó llanamente» (G. Beltran, 1986, 51).

En el mateix capítol provincial s’elaborà el *Catálogo de los religiosos de toda la Provincia.* Segons aquest document hi havia a la província 106 religiosos, inclosos els novicis. Del total, 55 eren catalans i 2 eren de Mataró.

Els dies 24 i 25 de juliol de 1601 tingué lloc una nova visita del pare provincial, en aquesta ocasió Joan de Jesús (G. Beltran, 1986, 489). Decretà que no podia faltar ningú als oficis ni de dia ni de nit si no era «por alguna urgentíssima causa». Es remarcà que mai es deixés de fer

capítol i que el *zelador* havia de dir les culpes que observés tant en els sacerdots com en els germans «y el que se sintiere de ello o se quejare se le dé una disciplina» i si continuava en aquesta actitud de ressentiment se'l podia recloure vuit dies a la cel·la i havia de menjar pa i aigua durant tres dies. Es recomanava als pares en el capítol «ayuden cada uno a los otros con charidad diciendo las faltas que conocen porque sean corregidos y el demonio no se lleve ganancia alguna por averlos echo caer en ellas». Es regulà l'horari d'obertura de l'església. Es reconeixia que es tancava molt tard «y es inconveniente». S'acordà que el temple es tanqués després de migdia i no es tornés a obrir, amb excepció dels dissabtes o les vigílies de festes solemnes, per atendre les persones que solien anar a confessar. En cas que s'hagués d'obrir altres dies es fixà que a l'estiu havia de ser de cinc a set de la tarda i a l'hivern de quatre a cinc «y no más». Una altra disposició parlava sobre les sortides del convent. Quan es tractés d'anar «al campo» es recomanava que no fossin «muchos de compañía». El nombre es fixà en dos. Es recomanava que anessin «desviados de donde ay concurso de gente». Una altra dada interessant: «Y porque esta ribera de mar está muy descubierta, no irán a lavarse a la mar, que pueden ser vistos y no se edifican los seculares, ni conviene a la honestidad y modestia de religiosos descalços». Sobre l'ensenyament de la doctrina es recomanava «Dígase con términos que se aprovechen los que la oyen». També es recomanava que, a més de les preguntes i respostes, s'havien de tractar de forma successiva els manaments o el articles de fe. Es recomanava al prior que després de les preguntes fes alguna *plática,* atès que en aquestes «es donde mejor se enseñan las almas». Es feren també algunes recomanacions sobre la clausura. S'assenyalà que la porta de la «iglesia nueva» tingués únicament una clau i que la guardés el prior. Es prohibí als «moços» —potser els qui treballaven en la construcció o en l'horta— que en tinguessin «por los peligros que ay de entrar quien ellos quisieren». El visitador ordenà que a les finestres del refectori s'hi posessin reixes de ferro «o de palo» per tal que «no se entre ni se salga por ellas». A la fi ordenà que el pare Josep de Sant Pau es fes càrrec dels coristes i els donats de la comunitat fent-los

cada dia «plática spiritual de oración y virtudes» durant mitja hora, després de la pregària del matí, i també una hora després de les vespres.

Joan de Jesús repetí com a provincial la visita a l'any següent (G. Beltran, 1986, 492-493). Disposà que s'havia de fer «clausura en esta casa haciendo una reja grande». També ordenà que es construís una porta «capaz de un carro» i, si no podia ser tan gran, indicà «menos inconveniente será que se descarguen los materiales fuera della». Probablement es referia als materials de construcció, en un moment en què les edificacions monàstiques encara no estaven del tot finalitzades. El mateix visitador exposà que pel fet que els novicis estiguessin «en el quarto alto» es produïa l'inconvenient de «poder ver cosas de seglares, caminos y campos cercanos, y poderles haçer los seglares señas y otras cosas con que los inquietan», per tant, establí que el noviciat s'havia de traslladar «al quarto sobre la iglesia y choro». Sobre els novicis ordenà que se'ls donessin «túnicas de estameña, y no traygan lienzo». També se'ls havia de proveir de «pañetes». Abans d'anar al cor s'havien de reunir els novicis a l'oratori i des d'allí anar al cor cantant el salm *Miserere mei*.

Una nova visita tingué lloc l'any 1604 (G. Beltran, 1986, 494-495). La dugué a terme Alonso de Sant Albert. Atenent que en el monestir se «crían novicios» s'ordenà al prior «ocupándoles lo menos que se pueda», per tal de facilitar «su perfecta educaçión y criança». Un altre tema abordat en aquesta visita fou el contacte amb les dones per part dels membres de la comunitat. Es disposà que cap religiós que no fos «confessor de mugeres hable con ellas por confessionario ny otra parte alguna». Només amb llicència del prior podien els religiosos parlar amb persones de l'altre sexe, en presència del porter i amb «brevedad». Dins de l'església sols podien parlar amb la mare «o persona semejante y salga con capa». El visitador recordà unes indicacions del capítol general que disposaven que no es podia parlar ni entre els religiosos ni amb seglars en el claustre. Així manà que s'endrecés «uno de los quartos baxos con el aseo y decençia conveniente», per tal de poder parlar amb els seglars. Cridà l'atenció dels religiosos pel tracte que es tenien entre ells «nunca nombrando a solas

fray fulano, sino el hermano fray fulano; y a los hermanos Donados, el hermano fulano». Constatà que en aquest tema es produïen faltes i recomanà als *zeladores* que denunciessin aquesta actuació i, al prior, «la reprehenda y castigue hasta que del todo se quite». L'esmentat visitador anotà també en les seves recomanacions que no es podien rebre a la porteria regals en particular per a cap religiós, llevat de cas de gravíssima malaltia. Per contra, tot el que es rebés, «se reparta entre todos, como es loable costumbre en toda la Religión». A la fi, ordenà que totes aquestes disposicions s'havien de fer llegir un cop a la setmana durant un mes i després s'havien de guardar en «el arca de tres llaves».

La visita del provincial de l'any 1605 tingué lloc el 27 de novembre i la dugué a terme Miquel de Sant Fermí. En ella hi ha una interessant notícia sobre el finançament del temple. S'indica que el Consell de la vila concedí un ajut de 500 lliures per tal de facilitar la finalització de les obres. Aquest import s'havia de satisfer per anualitats de 100 lliures cadascuna. El visitador explica que davant d'aquesta situació algunes persones «deseosas de que en breve se acabe la dicha obra» havien creat un censal d'import de 400 lliures per tal d'avançar les anualitats a què s'havia compromès el Govern municipal. La intenció del visitador en aquest tema era deixar clar que cada vegada que es cobressin les 100 lliures «no se puedan gastar ni consumir en otra cosa sino en luir i redimir el censo». I, per tant, s'havien de lliurar a «mosèn Gerónimo». Tot i que no hi ha més indicacions probablement es tracti de Jeroni Serra Arnau, un dels prohoms de la vila en aquells moments. A més, el visitador es preocupà per una finestra d'una «casa secular» que, segurament a través d'un terrat, permetia entrar a la clausura. Ordenà construir una paret per tal d'impedir-ho. També amonestà la comunitat en el sentit que cap membre d'ella: religiosos, coristes, donats o llecs podien tenir diners en el seu poder. Ans al contrari, qualsevol quantitat de què disposessin havia d'entrar a «la arca de tres llaves». Amenaçà amb les penes establertes en les constitucions tant als responsables com als qui ho permetessin.

El mes de juny de 1614 se celebraren a Mataró les festes amb motiu de la beatificació de Teresa de Jesús. Un extens relat de les celebracions civils i eclesiàstiques fou imprès a l'any següent i, pel seu interès, ha estat reproduït a l'annex d'aquest treball. Potser l'element que més destaqui sigui la combinació d'elements festius populars —amb especial esment dels focs artificials o, també, jocs cavallerescs com la sortija—[29] amb les activitats estrictament litúrgiques. I entre, aquestes, alguna tan singular com una dansa interpretada per sis infants vestits d'àngels al presbiteri de l'església del convent. Tot això amanit amb música, profusió de flors i els colors del vidre de producció local ofereix una genuïna imatge de la festa barroca.

El 9 de maig de 1615 tingué lloc un nou capítol provincial a Mataró. Entre els temes que s'hi tractaren el primer fou «assentar la limosna perpetua que se da por las misas». Es condicionaren les sortides dels religiosos dels convents en a anar a «dezir responsos por algunas personas graves» i s'acordà «aplicar precepto y descomunión acerca de meter mugeres dentro de la clausura» (G. Beltran, 1986, 64).

El 13 d'abril de 1636 hi hagué una nova convocatòria de l'assemblea provincial a la capital del Maresme. Hi assistiren representants de les comunitats de Lleida, Barcelona, Perpinyà, València, Tortosa, Girona, Tamarit, Saragossa, Tarragona, Calatayud, Reus, Osca i Gràcia. Un dels temes debatuts fou «el que no se permitiesse el bever con nieve y de hecho se prohibio absolutamente».[30] En aquest aspecte els comentaris posterior del cronista Joan de Sant Josep mostren les dificultats que existiren en el manteniment de l'estricta observança i com, progressivament, en alguns hàbits es produí una situació de major liberalitat. Un altre punt debatut fou la resistència d'alguns frares a «hazer

29. Joc en el qual els participants, corrent a cavall, intentaven d'enfilar, amb una llança, una anella penjada.

30. Sobre aquest punt Joan de Sant Josep, que escrivia a l'any 1707, feu les següents consideracions: «Yo creo devia suceder entonces el mismo reparo en otras Provincias, que se iva introduciendo este regalo y ladravan contra el los que no conocian otras aguas que la fuente de Elias [...]. Pero ya ha prevalecido lo contrario, no se si en todas, però si en muchas Provincias: porque es grande la potencia de un apetito apadrinado de conveniencias para la salud» (J. de Sant Josep, 1707*a*, 355).

otros oficios y ocupaciones trabajosas fuera de los actos de comunidad» (J. de Sant Josep, 1707*a*, 355). Sobre aquest aspecte de la vida comunitària es feu una seriosa advertència als responsables dels monestirs.[31]

El 18 d'abril de 1643 se celebrà un capítol extraordinari a Mataró. La Guerra de Separació de Castella originà una situació anòmala en la qual una bona part de les comunitats restaven sota la monarquia francesa mentre que les altres es trobaven sota la hispànica. Es sol·licità un breu del papa Climent VIII, que autoritzà la celebració a Mataró. Un dels acords presos assenyalà el convent mataroní com a «colegio de artes». Es feren nomenaments de priors per a les diferents cases. El capítol sol·licità al Govern local que la festa i processó de Sant Josep se celebrés després de l'Octava de Pasqua «por ser el día del santo muy ocupado». L'autor contemporani que recollia els acords del capítol —el pare Segismundo— feu a peu de pàgina una reflexió personal sobre Catalunya en el context d'aquesta guerra que mereix ser reproduïda.[32]

A l'any 1650 es mantenien les dificultats originades per la guerra i el provincial Antoni de la Creu exposava «que las guerras yvan siempre en mayor aumento y no era posible acudir a nuestro Capítulo General, porque siempre lo celebravan en Castilla». S'acordà sol·licitar a Roma el breu corresponent per reunir els responsables de les cases catalanes que restaven sota obediència francesa per tal de fer els nomenaments corresponents. Així, el 27 de febrer de 1650 es reunien a Mataró els

---

[31] . «A los quales toca el repartir las ocupaciones y oficios, sañalando a cada uno lo que el juzgare que conviene, según las ocupaciones y sujetos; y no conforme al gusto de cada uno, ni dexandose llevar de ruegos e intercessiones, ni permitiendo que haga cada uno su voluntad; y que no endereze el govierno al parecer antojadizo de los subditos, no atreviendose a mandar a ninguno sino aquello que sabe es conforme a su gusto. Pues esto no seria govierno, ni concierto, sino desconcierto y confusion, y un grandissimo daño y destruccion de la Religion» (J. de Sant Josep, 1707*a*, 356).

[32] . «Paréceme que es Cataluña como el mar. Porque si a éste le miran cuando está en leche (como dicen) todo es bonança, tranquilidad, hasta el hombre más abatido se deja pisar; si se llegan a su orilla verán que allí viene a besar los pies de todos. Pero, Dios nos guarde, quando encontrados vientos la perturban y inquietan! No ay quien se le atreva a tocar sus aguas; açota a los más duros peñascos, amenaça a las nubes del cielo y a los que están seguros en tierra firme hazen temblar sus bramidos y hinchadas voces» (G. Beltran, 1986, 88).

responsables de les cases de Barcelona, Perpinyà, Girona i Reus. El representant de Tortosa no hi assistí per causa del conflicte. Es feren els nomenaments corresponents per la província i en les exhortacions es recomanà «que los prelados enseñaran más con obras que con palabras y más con mortificación y recogimiento». També «abreviar y aorrar las salidas» i en aquest cas es recomanava tornar al monestir a temps per al res. Sortir del convent es veia com una font de problemes: «evitar viages y caminos que suelen ser muy perniciosos, ofrecen y amenaçan caídas y entibian el amor a la vida religiosa y retirada» (G. Beltran, 1986, 108).

A l'any 1652 Mataró patí com a mínim la presencia de tres dels genets de l'Apocalipsi. La guerra s'hi feu present en la retirada de les tropes franceses que havien senyorejat el Principat després de la revolta de 1640. La retirada tingué com a seqüela l'entrada de les tropes de la monarquia hispànica. Tant en una com altra situació es degueren produir saquejos en els béns dels habitants de la vila, el que els contemporanis en deien *saco.* La pesta seguí a aquests esdeveniments amb uns estralls que obligaren a abandonar el nucli urbà a la població sana que no volia contagiar-se. La mort de nombrosos vilatans fou el corol·lari d'aquesta infausta situació.

La documentació notarial reprodueix amb la fidelitat que li és pròpia aquestes situacions. El 22 de juny de 1652 el notari redactava l'inventari dels béns de la vídua de Joan Roig de la Penya que aleshores es trobava a sant Martí de Mata «dins una barraca que te feta en dita parroquia dita Maria Àngela Roig en la qual esta per ocasio de la pesta que de present es en dita vila de Mataró».[33] El primer d'agost següent es reunia fora de les muralles de la vila, i prop del portal de Barcelona, el Consell de la vila de forma extraordinària, atès que s'havien hagut d'escollir nous jurats i membres del Consell per mort dels anteriors durant el contagi «qui in dicta villa fuit in his sex vel septem mensibus proxime preteritis».[34]

El 13 de març de 1653 el notari Antoni Pau Simón també aixecà acta dels béns que pertanyien als fills de vidrier Pau Pi, traspassat. El difunt vivia al

33. ACA. Arx. Not. Mataró, 345. 27.6.1652.

34. És a dir: 'que hi havia hagut en aquesta vila els sis o set mesos acabats de passar'. ACM. AMM. Llig. 23. 1.1.1652.

Camí Ral. I en el moment de redactar-se l'escriptura un dels marmessors declarà que ell tenia objectes de la mateixa propietat a la seva casa del carrer d'Argentona «les qual per dit Rossello en dita casa foren aportades y recullides de la dita casa que fou de dit quondam Pau Pi per estar aquella en los arrevals de dita vila per salvar aquellas per no esser robades dels soldats y de altres persones per causa del saco y de la peste hi ha agut en dita vila en el any proxim passat y principi del corrent any».[35]

La crisi epidèmica es donà per conclusa el mes de setembre de 1652.[36] En aquest context, el 15 de novembre de 1652 el frare del Carmel mataroní, Josep de la Mare de Déu, feu aixecar acta dels béns del notari Joan Monfort que havia instituït la comunitat com hereva seva. L'inventari s'inicià per la casa de Monfort, que es trobava al carrer de Barcelona, però es continuà a les dependències del monestir on també s'havien recollit els elements de més valor.[37] Així el convent, amb els frares que hi restaren, es convertí en una seguretat per als béns que s'hi depositaven davant dels riscos de la guerra i la pesta.

A l'any 1654 en el capítol provincial celebrat a Saragossa s'hi acordà que Mataró tingués «colegio de teología» (G. Beltran, 1986, 123).

Les relacions entre el Govern municipal —la universitat de la vila— i la comunitat de frares de Sant Josep foren normalment fluïdes i correctes. L'any 1629 el Consell de la vila determinà «colrrer y guardar la festa del Benaventurat Sant Joseph spos de Nostra Señora». Tanmateix, es suscità el debat sobre si es prenia com a *patró* o com a *advocat.* A la fi s'acordà prendre'l «per Advocat y no per Patró y colrrer lo die de sa festa y

---

35. ACA. Arx. Not. Mataró, 345. 13.3.1653.

36. «Postea vero die martis decimo septimo mensis septembris anni predicti dista pestilensia per Dei misericordiam in dicta villa Mataronis cessante et domibus ipsius ville purificatis et particularibus eiusdem ville domos suas ingressit...». És a dir: 'Després d'això veritablement el dia dimarts disset del mes de setembre de l'any abans dit havent cessat per la misericòrdia de Déu la pestilència en la dita vila de Mataró i purificades les cases de dita vila i havent tornat els particulars de la dita vila a les seves cases...'. ACA. Arx. Not. Mataró, 345. 17.7.1652.

37. «...son estats recondits en dit monastir per occasio dels sacos de soldats y gent de guerra per occasio de la peste que en lo present y corrent any hi ha hagut en dita vila pera que no fossen robats...». ACA. Arx. Not. Mataró, 345. 15.11.1652.

guardarla de la manera se guardan y son votats los Benaventurats Sant Sebastia Sant Roch Sant Cristophol». Sant Josep apareixia a ulls del legisladors locals com a advocat «pera quens guarde nostre Señor de intemperies de ayre pedregades peste y altres infortunis». L'acord comprenia també que la diada del sant el clergat parroquial anés en processó des de Santa Maria fins al monestir i allí se celebrés l'ofici del sant.[38]

El ritual d'aquesta celebració del vot de vila consistia en la celebració d'un ofici la dominica després de Pasqua de Resurrecció «perquè los guardia lo Senyor per medi del sant las viñas y camps de pedregada». La celebració s'iniciava amb l'anada processional del clergat de Santa Maria i les autoritats als convent de Sant Josep. A la porta del temple se'ls sortia a rebre «com als enterros», és a dir, amb creu, acòlits i el prevere que presidia, revestit amb capa pluvial de color blanc. En fer-se la processó d'ingrés al temple la creu del convent precedia la comitiva, seguien els frares i els representants del Govern municipal. Els clergues avançaven fins a l'altar major i, d'allí, a la sagristia. Després accedien al cor i es cantava la missa del Patrocini de Sant Josep amb sermó. Acabada la missa es sortia de l'església pel mateix ordre cantant l'antífona i oració del sant i, finalment, un *Te Deum*. A l'altar major cremaven vuit ciris tramesos per les autoritats, sis de mitja lliura per a l'altar i dos de quatre unces al costat de la imatge del sant «y lo que sobra de la cera se queda per lo convent».[39]

A l'any 1643 es produí un petit debat sobre aquest tema. El prior de la comunitat s'adreçà al Consell de la vila sol·licitant que —atès que el Govern municipal havia decidit que la processó i ofici d'aquest sant se celebrés el dia 19 de març— la celebració es fes amb «la major solemnitat possible», per la qual cosa es sol·licitava que la missa fos presidida pel rector de la parròquia i que, en el cas que aquest no volgués o pogués, l'hagués de celebrar el prior de la comunitat mataronina. També es

[38] . ACA. ORM. Monacals-Hisenda. Lligalls grans, 182. 18-19.

[39] . *Libro de los entierros...*, 106.

sol·licità que el predicador fos del mateix orde. La universitat de la vila acceptà la petició i determinà que l'ofici es fes a cant d'orgue i a dos cors.[40] A l'any 1664 la vila es desdigué d'aquesta deliberació i acordà celebrar la festa en altra data i «encomenar lo altar a qui voldrá».[41]

Els veïns del carrer de Sant Josep feien les seves pròpies celebracions en honor del patró del seu carrer. Se celebraven la tercera dominica de Pasqua. A les 7 del matí se celebrava una missa resada amb acòlits, turiferari i 6 «velas al altar». En aquesta missa «tenen los del carrer comunio general». La família de Pau Figueró, fuster i veí, pagava els set sous de la missa. Més endavant se celebrava l'ofici amb «30 velas al altar» i el Santíssim «patent». A la tarda, també adoració eucarística, i els veïns hi posaven la cera. Aquests també havien de pagar «las palmatorias que estan al quadro del Altar Major de San Joseph» i donaven cada any dos ciris «perquè quant facia temporal se ensenguian y algun any an esperimentat, desde que fan dita festa, averi agut padregada y a las viñas dels del carre nols feu dany».[42]

Els conventuals de Sant Josep de Mataró

El fet d'haver-se conservat el llibre major de la comunitat de Sant Josep de Mataró permet una aproximació a les característiques dels homes que formaren aquesta primera comunitat carmelitana a la ciutat.

Gràcies a aquest document es troben referenciades les professions dels religiosos que es dugueren a terme en el convent des de l'any de la seva fundació —1588— fins a l'any 1695, en el qual s'encetà un nou llibre que, malauradament, no ha arribat fins al nostres dies. Semblantment, hi ha anotades les defuncions dels membres de la comunitat. La primera fou de l'any següent de la fundació, és a dir, 1589, i la darrera que s'inscrigué en aquest llibre fou de l'any 1714. A més de professions i defuncions, hi ha referències esporàdiques a altres membres de la comunitat que poden aparèixer com a testimonis en algunes professions. En total s'ha pogut

---

40 . ACA. ORM. Monacals-Hisenda. Lligalls grans, 182. 15.

41 . ACA. ORM. Monacals-Hisenda. Lligalls grans, 182. 16.

42 . *Libro de los entierros...*, 106.

documentar, per al període comprès entre 1588 i 1714, la xifra de 181 frares que es trobaren vinculats al monestir mataroní entre les dates indicades.

A més d'aquesta xifra, durant la realització d'aquest treball s'ha localitzat un bon nombre de religiosos que, o bé formaren part de la comunitat mataronina o bé eren fills d'aquesta ciutat. Amb les dades disponibles de tots ells s'ha bastit una llista —que figura a la fi d'aquest treball— que recull un total de 461 noms de frares que estigueren vinculats al convent de Mataró amb les dades que de cadascun ha estat possible trobar. Atesa la reiteració d'alguns dels noms de religiosos al llarg dels segles, hi ha la probabilitat que en la relació hi hagi alguna duplicitat. També és segur que hi ha frares que no apareixen en l'esmentat document perquè no consten en les fonts consultades.

D'alguns d'aquests conventuals tan sols se'n coneix el nom. D'altres se'n coneix procedència o alguns elements mínims de la seva biografia. A partir de la informació disponible es poden formular les següents consideracions.

Pel que fa a la composició de la de la comunitat, hi ha dades sobre 317 dels seus membres. D'aquests, 270 tindrien la condició de pares, és a dir, la plenitud dels drets comunitaris i l'ordenació presbiteral, la qual cosa els feia responsables de la litúrgia i la pastoral. Tindrien la condició de germans 41 membres, dedicats a tasques de servei de la comunitat. També ha estat possible documentar 4 donats —persones que es lliuraven voluntàriament al servei de la comunitat— i 2 novicis. Per entendre l'elevat nombre de preveres, respecte de la resta de conventuals, s'hauria de tenir en compte que molta part de la documentació procedeix de fonts notarials i en els actes de comunitat sols hi participaven els frares ordenats de prevere.

Es coneix el lloc de naixement de 223 dels conventuals mataronins segons es recull en el quadre que segueix:

PROCEDÈNCIA CONVENTUALS MATARONINS	***NOMBRE***
Catalunya i territoris de parla catalana	169

Andalusia, Castella i Navarra	35
Portugal	12
França	7
TOTAL	223

En el primer apartat destacarien els 39 frares nascuts a Mataró, seguits pels 16 barcelonins, 9 lleidatans, 6 gironins i 4 tortosins. En els territoris de parla castellana hi ha una gran dispersió de poblacions amb la presència de Toledo, amb 3 membres, o els 4 de Navarra. Portugal tingué una importància significativa en els moments fundacionals de la comunitat, atès que alguns dels seus membres eren d'aquesta procedència. Una altra dada a consignar és que la proximitat geogràfica i els corrents migratoris de l'època deixaren constància de frares d'origen francès.

Un altre element interessant a tenir present és el convent on professaren els 157 frares dels quals es coneix aquesta informació. En aquest cas, com era d'esperar, figura Mataró en el primer lloc, amb 71 professions, seguida molt de prop per Barcelona, amb 67 professos en aquesta comunitat.

Tortosa aportà a la comunitat mataronina 4 professos. Els convents de Perpinyà, Tarragona i València ho feren amb 2 frares cadascun. Les cases d'Écija, Girona, Lisboa, Pastrana, Reus i Tamarit tingueren cadascun 1 dels seus membres professos a la comunitat de Mataró.

La majoria mataronina és lògica, entenent que les dades procedeixen d'aquesta comunitat. L'elevat nombre de professos barcelonins que es trobaven al convent de Mataró, així com la presència de frares de diferents cases conventuals d'arreu de la península, és un testimoni de la relativa mobilitat dels frares durant la seva vida religiosa.

En el llibre major de la comunitat mataronina, quan es feu la ressenya dels òbits, normalment s'indicà l'edat del difunt i els anys que portava de vida religiosa. De les dades disponibles ha estat possible documentar l'edat de 104 religiosos. El més joves, Baptista Sant Eliseu i Romà de Sant Josep

morien als vint-i-un anys, i el més gran, Pau de la Creu, ho feu als vuitanta-sis anys. Realitzats els càlculs corresponents, l'edat mitjana de la mort dels frares mataronins fou als cinquanta-dos anys. Tanmateix, el 42 % dels membres de la mostra estudiada no arribaren a assolir aquesta edat.

Aquesta xifra necessita algunes consideracions. Vicente Pérez Moreda i David Reher publicaren que l'esperança de vida —en néixer— als països de l'Europa meridional se situaria entre els vint-i-cinc i els trenta-vuit anys fins al segle XIX (V. Pérez Moreda i D. Reher, 1986, 476). Francesc Muñoz ha estudiat l'esperança de vida al Penedès i, per als anys 1675-1690, la situa en 27,4 anys per als homes i 26,1 anys per a les dones (F. Muñoz, 1992, 186).

Com explicar l'aparentment dilatada esperança de vida dels frares mataronins? La clau interpretativa rau en el fet que les esperances de vida esmentades es calculen a partir del naixement. I cal tenir present que la mortalitat en el primer any de vida podia afectar el 25 % dels nounats i entre el primer i cinquè any podien morir un 20 % dels que haguessin sobreviscut (V. Pérez Moreda i D. Reher, 1986, 477). Així, doncs, els frares mataronins eren els supervivents d'aquestes mortalitats infantils o d'adolescència i havien de fer front a les malalties dels joves i dels adults. Tanmateix, en aquesta lluita per sobreviure, la majoria no assoliria el que avui dia s'entén per vellesa al morir, ja que solament el 34 % superà els seixanta-cinc anys d'edat.

En algunes ocasions es detallà la causa de la mort. Diversos frares moriren a l'any 1652 quan la vila patí un importantíssim contagi epidèmic que feu que molts dels seus habitants l'abandonessin. El germà Hilari de Crist «morí de pesta avent-se offert de sortir y proveyr als qui restavan al Convent».[43] El decés es produí el 9 de març de 1652. De la mateixa crisi sanitària morí el pare Dídac de Sant Josep el 4 de maig del mateix any. Era «confessor de las mares», és a dir, confessor de les monges carmelites.[44] El germà Silvestre de Santa Maria moria el 26 del mes següent de la

---

[43] . *Libro de la fundacion...*, inscripció 25.

[44] . *Libro de la fundacion...*, inscripció 26.

mateixa malaltia.[45] El pare Elies de l'Ascensió es contagià el mateix any assistint als malalts amb els darrers sagraments. Sobrevisqué a la malaltia —tot i que amb seqüeles— i, a la seva mort, fou mereixedor de l'homenatge dels habitants i autoritats de la vila.[46]

Un altre tipus de malaltia mortal documentada foren les *calenturas.* El pare Jaume de Sant Elies morí 12 de juliol de 1684: «su enfermedad fueron unas calenturas malignas que en pocos días le dió Dios el premio de la paciencia y resignación con que las sufrió llevándoselo para sí».[47] El germà Bernat de Santa Agnès, moria el mateix any de la mateixa malaltia, però «con un accidente al ultimo de camaras —diarrees— muy continuas que le affligian mucho».[48]

El contagi dels malalts als quals s'assistia apareix com una causa recurrent de la mort dels frares. El pare Jaume de Sant Eliseu contragué la malaltia «de un enfermo que estaba aiundandole a bien morir que resebia d.el tal aliento que en llegando a casa luego se puso a la cama y a los 7 dias dio sus ultimos alientos a su Criador. Això fou el 29 d'agost de 1684.[49]

Una altra malaltia referenciada en més d'una ocasió, i que caldria relacionar amb la tuberculosi pulmonar, apareix definida com a *tísiques* en el cas del pare Joan de l'Ascensió, mort el 17 de maig de 1689.[50] Salvador

---

45 . *Libro de la fundacion...,* inscripció 27.

46 . «El Pare fra Elies de la Assenció natural de la Vall de Aran. Profés de Barcelona tenia de edad setanta anys dic 70 y de profés 46. Morí a 7 de Jener del any 1657 està enterrat en la sepultura comun dels religios de aquest convent que es davall lo altar mayor. Fonch religiós de singular caritat ab los pròxims, per ells exposà sa vida ab gran perill administrant los sagraments de la penitència y eucaristia y extremauntió en la peste tant gran que i y agué en esta vila de Mataró en lo any 1652. Fonc encontrat del mal y vingué al últim transe de la vida, de la qual enfermedad li restaven tals resabis que may estigué bo en sinc anys que vixqué després, portan-los y sufrint-los ab gran resignació y paciència. De ont li avien cobrat tanta voluntat los seculars y tenien dell tanta opinió que lo dia de son enterro acudí a veure'l y reverenciar-lo un concurs de notable de gent, acudiren los Jurats de la vila y molts sacerdots seculars moguts per la virtut y opinió que d'ell tenian, ademés de açò fou notable lo fruit que feu tots los dies de sa vida en lo confesionari y esta vila per espay de 20 anys». *Libro de la fundacion...,* inscripció 28a. de defuncions.

47 . *Libro de la fundacion...,* inscripció 45.

48 . *Libro de la fundacion...,* inscripció 49.

49 . *Libro de la fundacion...,* inscripció 46.

50 . *Libro de la fundacion...,* inscripció 58.

de la Mare de Déu, de trenta-cinc anys d'edat, morí també *tísico.* L'autor de la nota necrològica en cregué conèixer la causa: «su enfermedad se originó de su estudio». El difunt era lector de Moral, Arts i Teologia Escolàstica.[51] El germà Romà de Sant Josep, de vint-i-un anys d'edat, moria el 29 d'octubre de 1698: «tísico le hallamos muerto por averle dado unes adormideras en bevida, que de tal modo le adormecieron que despertó a la otra vida».[52] En el cas de Francesc de l'Encarnació, mort el 25 d'octubre de 1679, la causa del decés fou una «unflor o opilació».[53]

Altres vegades la mort podia tenir unes causes accidentals —sorprenents des d'una visió del segle XXI— però dramàticament lligades a la precarietat sanitària del segle XVII. El germà Baptista de Sant Eliseu de vint-i-un anys d'edat morí «de no aver etcho caso de averle picado una espina de pescado en un dedo de la mano y de que vino a en cangrenarsele el brasso y murió en pocos días». Això s'esdevingué el 22 de setembre de 1687.[54]

Els obituaris donen també informació sobre els anys que el difunt havia portat de vida religiosa. El germà Baptista Sant Eliseu, fill de Sant Martí de la Segarra, morí a l'any 1687, a l'edat de vint-i-un anys i dos anys després d'haver professat. El pare Miquel de Jesús, nascut a Centelles, i que fou prior de diversos convents —entre ells el convent mataroní entre 1613 i 1616— morí a Mataró a l'any 1658 a l'edat de vuitanta anys i seixanta-dos de professió. La mitjana d'anys viscuts en la vida religiosa se situa en els trenta anys.

A partit d'aquesta mateixa dada es pot calcular l'edat de professió dels frares. El pare Josep de Sant Hermegildo, nascut a Lleida, professà a Barcelona a l'any 1629, a l'edat de catorze anys, seria un exemple dels més precoços. El germà Antoni de la Visitació, nascut a Coimbra, Portugal, i profés de Reus als quaranta-un anys d'edat, seria un dels testimonis

51 . *Libro de la fundacion...,* inscripció 69.
52 . *Libro de la fundacion...,* inscripció 64.
53 . *Libro de la fundacion...,* inscripció 41.
54 . *Libro de la fundacion...,* inscripció 56.

d'incorporació més tardana. La mitjana d'edat d'accés a la vida conventual com a membres professos se situa en els vint-i-quatre anys.

Els frares mataronins foren enterrats majoritàriament a la cripta que hi havia sota l'altar major i que ha estat recentment restaurada. De cada frare es deixava constància del lloc del seu enterrament: «Está enterrado en la sepultura de la comunidad al pie de la escalera a mano drecha».[55] En algun moment l'elevada mortalitat i les dimensions del cementiri obligaren a fer enterraments a la nau de l'església: «està enterrat al cruzero de la Iglesia al costat de la sepultura de Vicens Fàbregas per estar plena la sepultura dels Religiosos».[56]

A l'any 1669 el provincial dels carmelites descalços, Joan de l'Esperit Sant, feu anotar en el llibre major de la comunitat de Mataró un acord que s'havia pres en el capítol general de l'any 1667, en el qual s'ordenava que «para que se conserven las memorias, exemples y virtudes de los Religiosos exemplares y Santos de Nuestra Santa Religión se haga en cada convento un libro en que se escriban los successos milagros y vidas de los Religiosos señalados que en cada convento de la Religión fallecieren».[57]

A partir d'aquesta recomanació es ressenyaren en les notes necrològiques dels frares mataronins alguns dels trets que els redactors consideraven més significatius de la seva personalitat religiosa.

Les referències més reiterades per descriure les personalitats o virtuts dels conventuals mataronins foren, en primer lloc, l'obediència i l'observança, ambdues amb set mencions cadascuna. L'assistència al cor apareix com a característica i tret definitori en cinc altres casos. L'assistència al confessionari, la penitència, el ser «treballador», o el fet de dur a terme «retiro de seglares» tenien tres referències. Assistir a missa, ser caritatiu o la pràctica de l'oració a la cel·la eren virtuts esmentades dues vegades cadascuna a diferents frares. També es troben mencions individualitzades que destacaven la pobresa, l'ensenyament de la doctrina, l'estudi, la

55 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 73.
56 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 52.
57 . *Libro de la fundacion...*, fol. 282v.

pràctica dels exorcismes, la predicació, el res de l'ofici diví i una referència a la santedat d'un dels frares.

Com es pot observar, en primer lloc van de la mà dos conceptes fonamentals de la vida comunitària: l'obediència i l'observança de les constitucions. Sense la primera era impossible el desenvolupament normal de la vida monàstica tal com s'entenia a l'època i, probablement, el que fos molt valorada d'alguns dels frares difunts podria indicar que no sempre s'assolia per part de tots els conventuals. Fos com fos, diversos frares excel·liren en el primer dels vots que professaven. Com a exemples cal destacar el germà Jeroni de la Creu, que morí l'any 1680. D'ell s'escrigué que havia viscut «con singular rendimiento a los mandatos de su Prelado».[58] Del germà Miquel dels Sants s'explica: «en la obediència se esmeró mucho pues puso o dio la vida en manos d.ella y en servicio de sus Hermanos». Això es feu palès quan el provincial Miquel de Sant Josep «no sabia de quien echar mano» per socórrer la comunitat de Balaguer —que passava per una crisi sanitària— i Jeroni de la Creu «se ofreció muy gustoso para padeser más por Dios y lo consiguió pues a poco tiempo fue participante de las enfermedades malignas que sus hermanos padecían» i de les quals morí a l'any 1683.[59] El pare Esteve de la Purificació, que havia estat soldat abans de professar, segons l'autor de la seva necrològica, «supo ajustarse muy bien a las reglas de la milicia de Xto. porque fue Religioso mas obediente allándole los Prelados siempre mas prompto para cualquiera cosa». Morí a l'any 1686.[60]

La problemàtica de l'observança era un tema especialment sensible per un orde com els carmelites descalços, que tenien la seva raó de ser en una reforma de l'orde primigènia, els carmelites, definits *a posteriori* com a carmelites calçats. Un dels objectius de Teresa d'Àvila fou corregir els abusos o els vicis que, al llarg dels segles, s'havien acumulat en l'orde que ella conegué en entrar-hi i retornar-la a l'estadi anterior de pobresa i

58 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 42.
59 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 44.
60 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 55.

simplicitat evangèlica. El rigorisme del general Dòria hi afegí tot el que Teresa hauria evitat.

En els segles posteriors a la reforma teresiana es produí una dinàmica cíclica en la qual els intents de viure amb pobresa, rigor i severitat la vida conventual es combinaven amb situacions de relaxació i permissivitat que pretenien mitigar la duresa de la regla i adaptar-la més als hàbits socials de cada època. Els intensos debats que en el si de l'orde carmelità generà el consum de la xocolata —amb la intervenció explícita de Roma— (M. M. Gras, 2002), l'aiguardent, el tabac o el cafè no en són pas un testimoni anecdòtic (F. del Santíssim Sagrament, 2004, 86 i s.).

En el cas dels conventuals mataronins l'observança és un valor molt assenyalat en alguns dels seus membres, sense aprofundir-ne en el contingut. El pare Francesc de l'Assumpció fou prior i mestre de novicis a diferents convents de la província carmelitana de la Corona d'Aragó. Morí l'any 1678. D'ell es digué que era «observantíssimo llevando con todo rigor perfectamente la observancia [...], manifestando la leche de perfeción de aquellos venerables primitivos y Prelados de la descalsez que en su primitiva criança havia recivido».[61] Del pare Miquel de Jesús, que morí a l'any 1658, s'explicità «fonc religiós molt exemplar adornat de totes les virtuts, però singular en la observancia, molt rigorós y penitent en lo tracte de sa persona».[62]

L'assistència al cor era la plasmació pràctica d'un dels pilars fonamentals de la vida monàstica: la pregària. Els monjos i frares havien de resar l'ofici diví i això es feia a l'àmbit del cor.

Es pot comprendre el ritme i la importància de la pregària coral repassant l'horari dels carmelites descalços de Barcelona en el segle XVII. Resaven matines i laudes a mitjanit durant una hora. Es tornava a dormir i de cinc a sis de la matinada tenien oració mental durant una hora. Després venia l'hora prima durant un quart d'hora. Tèrcia i la missa conventual seguien amb una durada d'una hora. Després es resava sexta i nona, que ocupava

61 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 39.
62 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 29.

un quart d'hora, i es feia examen de consciència que podia durar uns vuit minuts. Amb això s'arribava a l'hora de dinar, a les onze o quarts de dotze. Seguia una recreació de mitja hora i, seguidament, es resaven les vespres. Entre les cinc i les sis de la tarda una altra hora d'oració mental. Es sopava entre les sis i les set del vespre i a aquesta darrera hora es resaven completes. A les nou s'anava a dormir (F. del Santíssim Sagrament, 2004, 143-144).

D'aquí que l'assistència o no al cor fos un indicador evident de la qualitat religiosa dels frares. Del pare Francesc de la Verge, que morí l'any 1671, s'escrigué «en lo que más se esmeró fue en la puntualidad y estancia en el coro».[63] Sobre Joan de la Verge, mort el 1714, s'especificà sobre aquest punt que era «muy puntual en acudir al coro y muy permanente en su asistencia». Puntualitat i permanència apareixen com dos elements significatius de la vida monàstica. El germà Mateu de Sant Eliseu, mort l'any 1688, se significà també en la puntualitat: «Era perpetuo tanyador de maitines y de la oración de la manyana però com que era algo sordo para poder centir el relox ce ponia a las ventanas de los cuartos y con ese cuydado y desvelo ce le notaron muy pocas faltas de campana».

Un dels motius de la crida dels carmelites a Mataró, per part del doctor Palau, fou la necessitat de dedicar-se a la pastoral dels fidels que, sorprenentment, no devia estar prou atesa pel nombrós clergat parroquial. Els deixebles de Santa Teresa a Mataró es dedicaren a la *cura animarum* —'atenció de les ànimes', en el llenguatge de l'època— a partir de les confessions, la predicació, l'ensenyament de la doctrina i el «retiro de seglares».

El pare Joan de l'Ascensió, mort el maig de 1689, compartia aquestes vessants de la pastoral. Malgrat patir «tísiqués mutchos anyos [...] era Religioso muy retirado de ceglares siendo así verdad que tenia trato muy apacible para con ellos y ce llevava el corason de todos los que le tratavan

63 . *Libro de la fundacion...,* inscripció 36.

la seva malaltia fou la causa que mal logró los talentos que tenia para Púlpito y Confisionario».[64]

El ja esmentat Jaume de Sant Eliseu destacà per l'assiduïtat al sagrament de la penitència i la seva devoció a la missa: «gastava toda la mañana preparandose para desir Missa, confesándose todos los dias, una y a vezes dos y tres y despues de averla dicho con mucha devocion gastava lo restante de la mañana en dar gracias y en lo restante del dia en rezar el oficio divino y otras devociones».[65]

El pare Francesc de Sant Joaquim, mort a l'any 1686, fou especialment assenyalat pels seus germans de comunitat per haver «enseñyado mutchos añyos la Doctrina Cristiana a los mutchatxos con mucho aprovetxamiento [...] asiendo unas platicas muy a propósito». Però més enllà d'això se'l recordà com a eficaç exorcista: «tenía tanbien gracia para exorsizar energúmenos sacando mutchas veses los Demonios de los cuerpos de que quedava el demonio más amargado y asiale algunas veses algunas burlas, como una ves que le escondió todas las llaves de la sagristia para que no pudiera desir missa». La malifeta del dimoni obeïa al fet que Francesc de Sant Joaquim havia estat sagristà de l'església «con mutcho aseo y edificación».[66] En aquest univers mental Francesc de Sant Joaquim no fou pas l'únic a tenir problemes amb el Maligne. Pere de la Presentació, mort l'any 1686, es trobava que «los demonios que le atormentavan en el coro y en la celda y en el coro era tan patente el exersiso que algunos de los Religiosos lo notaron mutchas veces».[67]

Si bé hi havia religiosos que passaven per aquestes contrarietats, d'altres n'hi hagué en situació totalment oposada. Així, el germà Francesc de Santa Teresa, Noguera als ulls dels seus contemporanis, era assistit per un àngel en les tasques de l'horta.[68]

---

64 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 58.

65 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 46.

66 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 52.

67 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 51.

68 . «Del Hermano Francisco de Santa Teresa, que le sucedió muchas vezes trabajar en el Huerto del Convento de Mataró, y dexar la labor començada, por llamarle la obediencia à otras cosas, y quando bolvia lo hallava todo

En referència a la virtut del treball destacà el ja esmentat germà Mateu de Sant Eliseu. Segons el relat de les virtuts que es feu a la seva mort, essent ja molt gran, no se li encomanaven oficis de la comunitat però «solia irse por la huerta con la muleta en una mano y el azadoncico en la otra arrencando algunas iervas si más no podía. Emmalaltí mortalment pasándose en breves días de la vida trabajada a los eternos descansos».[69] També meresqué ser recordat com a treballador el pare Ignasi de Sant Maties, que morí l'any 1714: «fue muy trabaxador cuyo trabaxo assi en casa como fuera de ella era de grande utilidad para los conventos y de grande alivio para los Prelados».[70]

La pobresa fou la virtut del pare Toribi de Sant Agustí, mort a l'any 1708. El cronista en destacà que era «tan pobre que sólo tenia el breviario y los instrumentos de mortificar su cuerpo».[71]

La santedat també la perceberen els frares mataronins i els seus convilatans d'un dels seus companys. Es tractava del germà Francesc de Santa Teresa, mort el 14 d'octubre de 1661, «era tanta la opinió que tenian este hermano de sant que quan lo tragueren a la Iglesia per enterrar-lo, los seglares lo deixaren casi tot nu per pendre-li lo hàbit per relíquies».[72] Aquests fets escandalitzaren tant al prevere Antoni Vayls que en feu denúncia al tribunal de la Inquisició.[73] Pocs dies després, el 28

hecho, no aviendo llegado alli humana mano. Creese trabajava por él su Custodio» (P. Serra, 1726, 131).

69 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 57.

70 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 73 bis.

71 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 69.

72 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 31.

73 . «En el Convento de los Padres Carmelitas descalsos desta villa de Mataron la noche passada murio un ermano llego llamado el hermano Francischo cuyo cadaver oy a sido sepultado en la iglesia del mismo conbento por la mañana antes de celebrar el officio tenian patente en medio de su iglesia el dicho cadaver con el rostro descubierto. Mucha gente del pueblo ha acudido a ber el difunto por aver sido de todos muy conocido y de muchos tenido por muy virtuoso y santo y por dicha causa algunos le besavan sus manos otros el rostro, azían tocar sus rosarios al rostro del difunto y tambien cruzes que llevavan luego he tenido noticia desto he acudido en dicho conbento he llamado al padre Prior a quien he dicho que me parecian mal aquellas acciones y que no permitiese aquello. Me prometio luego se daria remedio como se dio y no passo adelante. Dempues he sabido por personas de credito que un religioso del mismo conbento llamado fray Andres de Viche ha dado a diferentes personas algunas cossas que llevava y tenia el difunto quando vivia como son granos de rosarios, pasta de

d'octubre de 1661, l'autoritat episcopal intervenia prohibint la veneració del cadàver i ordenant lliurar les suposades relíquies al tribunal eclesiàstic.[74] Tanmateix, els historiadors de l'orde continuaren mantenint les virtuts del germà, al qual anomenaren «el recoleto».[75]

Altres membres de la comunitat carmelitana mataronina destacaren per aspectes diversos de la seva personalitat a ulls dels seus contemporanis. Aspectes que permeten una aproximació indirecta de la quotidianitat de la comunitat. Així, del germà Hilarió de Crist, es feu notar que, essent responsable de la cuina i de la bugaderia, «para exercitar la humildad y la Santa Pobreza añadia otro contrapeso a sus tareas, yendo con su alforja a recoger por los huertos los tronchos secos y desechados de las coles, que le servian de leña y de provision para entrambas oficinas con que tan a costa de su trabajo ahorrava muchos reales al convento. Con mejor leña ardia en su coraçon el fuego de la caridad». I així, en produir-se el contagi epidèmic a Mataró l'any 1652 s'oferí voluntàriament a quedar-se per cuidar els frares malalts: «Pegósele el contagio y desatandole de la carcel del cuerpo le trasladó a la libertad eterna» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 288-289).

---

agnus, una cruz de Caravacha, una bolsa, algunas flores y otras cosas. Y como el dicho hermano difunto estava tenido en este pueblo por un santo las dichas personas toman esto por reliquias y ansi mesmo lo dan los frayles con essa opinion en que hasta a los muchachos davan un papelico embueltom un grano de rosario y un poquito no se si es sera o pasta de agnus. Tambien tengo noticia que avían tomado el abito, la capa, la capilla, escapulario, espargatas, todo esto por tener reliquias y assi me a parecido dar esse aviso a Va. Sa. Por si le parece necesita algun remedio provea aquello mas conveniente que le pareciere y a mi mandeme todo lo que sea de servicio de Dios del Santo Tribunal y de V. Sa. A quien Dios guarde muchos años como dezeo. Mataró y Octubre a 14 de 1661. Capellà de V. Sa. Que su mano besa Antonio Vayls presbitero». Arxiu Diocesà de Barcelona. *Registrum communium,* 82, 292.

[74] . Arxiu Diocesà de Barcelona. *Registrum communium,* 82, 293.

[75] . «Del hermano Francisco de Santa Teresa, llamado por su grande religion, el Recoleto, bastara dezir por aora, que sus virtudes y milagros no dexaron libertad en los que lo conocieron y trataron, para que no le llamasen a boca llena santo. Fue varon verdaderamente milagroso y maravilloso en sanar enfermedades. Resplandecio en profecias, y con tan manifiestos prodigios, que en la muerte y el entierro fue su aclamacion como la de un grande santo. Tres vezes rompio el concurso la rexa del presbiterio para llegar a venerar su bendito cuerpo. Fue la piedad tan desapiedada que para vestirse de sus reliquias, le dexaran del todo desnudo a no acudir tan presto a defenderle y enterrarle muy apriesa las religiosos» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 292).

Del pare Elies de l’Ascensió es lloaren els vint anys que dedicà a la cura d’ànimes des del confessionari, cosa que feu que fos molt estimat pels fidels. En produir-se l’esmentat contagi epidèmic «no solo no se retiró del exerciçio acostumbrado el fervorozo Padre, antes bien le arrojó su caridad en medio de las llamas, administrado a los necessitados todos los sacramentos, exponiendo su vida por sus proximos y amigos que es la llama mas alta de la caridad. No le perdonó el contagio però no lo pudo vençer [...] le quedaron tales accidentes de la enfermedad, que con un prolongado martirio de sinco años le abrieron las puertas de la vida». El dia del seu enterrament, l’any 1657, hi concorregué «todo el pueblo, los Jurados y muchos sacerdotes seculares por la grande opinion que tenian todos de su santidad y virtudes» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 288-289).

La vida de Jaume de Sant Eliseu ofereix també un conjunt d’elements per comprendre aspectes de vida quotidiana i també de la visió que tenien els propis frares de la seva vocació. Segons el cronista que relata alguns trets de la seva biografia, s’havia criat com a pastor «en las montañas y cabañas pastoriles, de que salió tan impressionado o connaturalizado que toda la vida conservó la candidez y calidades de un manso cordero». Arribat a Barcelona, «assentandosele el trafago y bullicio de aquella Babilonia que para su natural era confuso laberitho, buscó el retiro del Carmelo Reformado llegó a pedir el habito; y preguntadole le prior si podria llevar las asperezas de la orden y ayunos tanto tiempo respondió sensillamente: Que soy yo como estos floxos de Barcelona? (Y era de Barcelona el prior) Yo con un ajo y un pedaço de pan me se passar todo el dia». Segons el cronista destacà en l’observança del silenci i en la mortificació del propi cos.[76] Celebrava la missa i deia l’ofici diví «con grande pausa, devoción y reverencia». Es confessava una o més vegades al dia. A l’any 1684 hi va haver a Mataró «grandes y malignas enfermedades. Pero queriendo Nuestro Señor dar el premio de su caridad,

---

[76] . «Aviendo dado un tropeçon, se lastimó un dedo del pie; no cuidando mas del, que si fuera del vezino. Haziendo el daño su officio, le obligava ya a yr cogeando. Advertido el enfermero, y porque sabia su encogimiento, y mortificacion, quiso ver lo que aquello era. Resistíalo el paciente diziendo que no era cosa: però el enfermero le halló el dedo podrido, y lleno de gusanos» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 291).

dispuso que se le pegasse la malignidad de un moribundo a quien assistia [...] se partió para la Patria a los 45 años de edad» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 291).

En el claustre mataroní, i en una situació diametralment oposada, també es trobà algun testimoni de perversió dels valors que inspiraven la vida dels carmelitans. Segons Antoni Llamas, que estudià aquest cas (A. Llamas, 2007, 151 i s.), a l'any 1782 el conventual mataroní Pau de Santa Gertrudis es lliurà al tribunal de la Inquisició a Barcelona i s'autoinculpà «por algunas miserias y faltas que havia cometido». La investigació desvelà que havia estat fornicari en més d'una ocasió a Mataró i a Balaguer. A l'any 1784 un altre carmelita de Mataró, Bonaventura de Sant Pelegrí, declarà davant el mateix tribunal que una dona d'aquesta població li feu saber que el seu confessor —l'investigat Pau de Santa Gertrudis— «la havia violado su virginidad y tenia con ella tratos inhonestos». A l'inici de la causa el processat es trobava pres en un convent de l'orde a Barcelona. No es coneix la resolució del tribunal.

Adelina Sarrión ha estudiat aquesta problemàtica al regne de Castella i troba per aquestes dates que les sentències més habituals eren la reclusió, el desterrament, la pèrdua dels oficis i de la pràctica pastoral o les penitències (A. Sarrión, 2010, 351).

D'alguns frares es destacaren també les seves devocions particulars. El pare Francesc de Sant Lluís, mort a l'any 1706, tenia una «extremada devoción [...] al Misterio de su Concepción puríssima la más parte del día la invocava y alabava diciendo ave Maria. Siendo portero no dava limosna a los pobres hasta averles explicado e Misterio tan singular».[77] De Joan de la Verge, mort a l'any 1714, s'explicà que era devot de la Verge «y de las Santas almas del Purgatorio fue muy recogito y amante de la celda y muy amigo de emplear el tiempo que estava en ella en lectura de libros espirituales y en rezar por las Santas almas del purgatorio».[78]

---

77 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 67.

78 . *Libro de la fundacion...*, inscripció 73.

Francesc de Jesús Maria Ventaja fou membre de la comunitat de Mataró i participà activament —en la seva condició de religiós— assistint a les víctimes del contagi epidèmic que es declarà a Barcelona a l'any 1598. Deixà un relat interessant de la seva actuació, tant pel que té de testimoni de primera mà dels fets que explica com perquè permet percebre la seva pròpia personalitat. Havia estat conventual a Villanueva del Arzobispo, a la província de Jaén. A l'any 1598 fou enviat a la comunitat de Barcelona i el mateix any «me enbiaron a el convento que está en la villa de Matarón quatro leguas más abajo de Barçelona, junto a la mar, donde estube hasta que ubo en Barçelona la peste» (G. Beltran, 1986, 434.).[79] Quan li arribà la notícia que a Barcelona hi havia persones que morien sense rebre els sagraments se li plantejà un dilema moral que descrigué en els següents termes: «pareçióme que tenía obligaçión en lei de caridad de irlos a confesar, pues me mandaba Dios que amasse a mi próximo como a mí mismo, su alma como la mía i su cuerpo como el mío. I pues amaba más mi alma que mi cuerpo, también avía de amar más al alma de mi próximo que mi cuerpo; i pues tenía obligación a dar mi vida corporal por mi vida spiritual, tanbién la avía de dar por la vida spiritual de mi próximo». Amb aquest plantejament aconseguí autorització de provincial per incorporar-se als hospitals de Barcelona, juntament amb el seu company de comunitat mataronina Pere de la Nativitat. S'estigué en un hospital que s'havia instal·lat en un convent de frares mínims «que los frailes avían dejado por miedo de los moros i se avían entrado en la ciudad, i estava a medio quarto de legua de la ciudad de Barcelona, camino de Matarón». La seva tasca habitual era sortir pels camins buscant persones empestades, les confessava i les conduïa a l'hospital: «Entraba en la ciudad con un Christo en la mano derecha para señal de apestado, unas veces a pie otras en un jumento. I dava dos veçes cada día buelta a la ciudad buscando enfermos para confesarlos, i en donde los avía me llamaban. I a su ora me bolbía la espital». Al cap de tres mesos emmalaltí i no ho volgué dir als metges ja que «era en parte vengonçosa la herida». Els responsables de l'hospital ho descobriren, l'obligaren a enllitar-se i li prohibiren confessar malalts. El

[79] . Totes les citacions literals que segueixen fins que s'indiqui el contrari pertanyen al mateix document.

carmelita rebutjà aquesta prohibició malgrat el seu estat, s'enfrontà obertament al metge i continuà confessant. Quan el metge se'n assabentà «me riñó mucho porque me avía levantado estando tal. Pero io le reñí mucho más a él haçiéndole cargo de que todos los que avían muerto sin confesarse, diçièndole que hacía más caso de la cura de los cuerpos que de las almas». Es refeu de la malaltia i continuà confessant i assistint els malalts. En el seu relat recull altres situacions d'empestats viscudes a l'hospital que permeten fer-se càrrec del tarannà del religiós. En una d'aquestes situacions relata un cas d'assetjament sexual patit per una malalta per part d'un dels responsables de la institució hospitalària.[80] Una altra situació que preocupà Francesc de Jesús Maria fou la situació dels infants ingressats. El document recull la solució que donà a aquesta problemàtica.[81] En algun moment la seva sol·licitud envers els malalts li creà problemes amb la justícia.[82]

---

[80] . «Pero como el demonio nunca duerme, aún en aquella misma casa avía muchos pecados i no bastaba la diligencia con que io andaba, espeçialmente con los que algo podían. Entre los quales casos fue uno que una muger cassada me llamó i que dixo que un hombre, que era de los que en el espital balían, la avia solicitado i amenaçado que la avía de matar de hambre si no cumplía su voluntad. Io la animé i le dige que fuese buena, i que estuviese esperança i vería lo que haçía por ella a la hora de comer. Llegada la ora pedí que me diesen de comer mi comida. I era una gallina i otras cosas que la ciudad tenía cuidado de proveer a todos con grande abundançia. Tomé mi comida i llevésela a la muger, prometiéndoles de hacerlo assí todos los días. Tornéme a asentar a la mesa i pedí la comida de la muger. Díxome el médico —como comíamos juntos— que por qué avía hecho aquello. Io le conté el caso sin deçirle quién, porque era el que tenía cargo del espital. I assí se remedió, siendo esta muger regalada más que ninguna de todo el espital era» (G. Beltran, 1986, 438-439).

[81] . «Entre las cosas que en el espital pasaban, la que más pena me daba eran los niños. Los quales no savían quexarse, ni pedir lo que avían de menester. Verlos llorar envueltos en sus mismas inmundicias sin aber quien les labase i limpiase! I assí, movido de compasión, en una sala hiçe una cama alta i tan grande como una freçada podía coger. I púsoles todos en ella, haçiéndoles limpiar, de suerte que estava toda la cama a la redonda llena de cabeças de niños. Busqué amas de las que allí avía que se les avían muerto sus hijos i otras que avían allí parido i io bautizado sus hijos. A todas estas las hiçe ir a que tuviesen cuidado de aquellos niños, dándoles io todo lo que era necesario para su sustento. Algunas que no quisieron las amenaçé que las avía de echar del espital. I assí, unas por fuerça i otras por agrado, tenían cuidado. Io muchas veçes entraba con algunos regalos que les daba, i quando me beían levantaban las cabeças, las mugeres sin verme [decían]: el padre viene a ver a sus hijos. Tomaba uno en los braços i llebábalo a el médico do estaba curando. I abraçado conmigo lo curaba, i llebábalo i traía otro. I assí remedió Dios estos niños, que sanaban muchos, no pasando los mayores de ellos de tres a quatro años. I en esto me exercitava» (G. Beltran, 1986, 439-440).

Altres frares de la comunitat de Mataró assoliren especial relleu dins de l'orde. Un d'ells fou Josep de Jesús Maria.[83] Havia nascut a Valladolid, l'any 1543, estudià dret civil i eclesiàstic a la Universitat d'Alcalá de Henares i, posteriorment, fou ordenat. Dugué a terme tasques eclesiàstiques en terres americanes. De retorn es retrobà amb el carmelita català Joan de Jesús Roca, amb qui havia coincidit a Alcalá de Henares, i li sol·licità poder entrar al Carmel. Tenia aleshores quaranta-cinc anys. Roca li proposà formar part del petit grup que havia de fundar el convent de Mataró i fou el primer novici que vestí l'hàbit en aquesta comunitat. Professà a l'any 1589. A l'any 1594 fou nomenat prior de Perpinyà i, tres anys després, es convertí en provincial de la Corona d'Aragó. A l'any 1600 fou nomenat procurador general de l'orde amb la missió d'aconseguir la canonització de santa Teresa. De retorn de Roma fou escollit provincial de Castella i a l'any 1613 assolia la màxima representació de l'orde carmelità, en fou escollit general. Morí a Manzanares l'any 1621.

Una història semblant fou la de Francesc de la Verge. Havia nascut a Pamplona l'any 1570. Es traslladà a Madrid i també fou escollit pel pare Roca per a la fundació mataronina, on professà l'any 1589. Fou escollit

82. «Con todo esto no cessaban los peccados. I assí un día vino un hombre a mí a el qual io abía reprehendido muchas veçes. El qual me dixo: padre mío, faboréscame que me quieren prender i ahorcar. Io, vista la horca hecha i el espital çercado por todas partes, díxele que se fuere a la iglesia, que no avía otro remedio. Híçolo i io fuime para la justicia. Roguéles que le perdonasen. Pero no fue bastante. Fuime a la iglesia i díxele a el hombre que no podía más. El hombre me preguntó que si era peccado abraçarse con el Sanctíssimo Sacramento. Io díxele que en caso de muerte que no, que bien podía, subiese a el altar, i tomó el Sanctíssimo Sacramento. Llegó la justicia i assiéndolo los corchetes, cada uno de su braço, lo sacaron. Io, bisto esto dixe que tomasen belas i que fuesen delante. Pero no se atrevieron. Tomé una bela y una campanilla i iba delante diçiendo a la gente, que era mucha la que avía venido de Barçelona a ver el çerco, que se hincasen de rodillas y le adorasen. La justiciçia, viendo aquesto, vínose para mí diçiéndome que le quitase el Sanctíssimo Sacramento a el hombre que no avia otro que lo puediese haçer […]. Quisiéronme forçar a ello, pero io me senté en el suelo junto a los pies del hombre diçiendo: a ver cómo me forçaréis…». Enmig del debat el perseguit fugí, deixant la custòdia, i fou definitivament capturat. A instància dels precs de Francesc de Jesús Maria li fou commutada la pena de mort «con otro castigo más libiano» (G. Beltran, 1986, 441-442).

83. Mentre no s'indiqui el contrari les dades que segueixen han estat extretes de J. Recoder i J. Cararach, 1888, p. 173 i s.

provincial. Morí al convent de Madrid l'any 1624. Els cronistes antics de l'orde no dubtaren a atribuir-li actuacions miraculoses.[84]

Un conventual mataroní destacà per la seva aportació a allò que avui es diria l'àmbit de la història, amb totes les limitacions amb què aquesta disciplina podia ser tractada a l'època. Fou Josep de l'Ascensió, Sebardell. Havia nascut a Perpinyà l'any 1628. Professà en el convent de Barcelona a l'any 1647 i morí conventual de Mataró a l'any 1678. La notícia necrològica que s'escriví d'ell deia «que era religioso muy ajustado a sus obligaciones y muy en particular en el retiro de seglares» i continuava «muy entendido en todas materias». Arran de la publicació del *Cronicó de Liberat* de Gregorio de Argáiz, una de les falsificacions de Joan Gaspar Roig i Gelpí, Josep de l'Ascensió redactà un conjunt de notes —que no s'arribaren a publicar en el seu moment— en les quals, a més de fabular sobre la data exacta de la fundació de Mataró pels descendents de patriarca bíblic Noè, oferí importants notícies sobre les restes arqueològiques d'època romana que eren visibles a l'època i deixà un interessant retrat del Mataró que ell conegué (J. Giménez i P. Tió, 2009, 40).

A tall de conclusió, es pot afirmar que els ordes religiosos plantejaven una alternativa de vida exigent i exemplificant per a una societat fortament impregnada de sentiment religiós que tenia en la salvació de l'ànima una de les màximes prioritats existencials.

En un context en el qual el clergat secular no era sempre un model a imitar,[85] els ordes religiosos, principalment els reformats, contribuïren a

[84] . Essent mestre de novicis a Perpinyà l'any 1597 i estant aquesta ciutat assetjada per les tropes franceses «hízole conocer el Señor los planes que tenian los franceses para apoderarse por sorpresa de Perpignan». Francesc de la Verge aplegà els novicis al cor per tal que «hiciesen una dulce violencia al corazon del Señor [...]. Fué tan grata la oracion de Nuestro V. Padre y sus fervorosos Novicios, a los ojos del Señor que, súbitamente, obrose una de las maravillas, rara vez, registradas en las historias, y fué, que el Sol, adelantó su curso, amaneciendo horas antes de lo que debía, desvaneciendo así las esperanzas de los 14.000 enemigos, la mayor parte herejes, que estando ya cerca la puerta llamada de Elna, sin haber sido sentidos, retrocedieron vergonzosamente, sin poderse explicar...» (J. Recoder i J. Cararach, 1888, p. 181).

[85] . «Les visites de la segona meitat del segle XVI i primeres dècades del XVII no són gens falagueres en els comportaments, hàbits i costums dels clergues, amb inèrcies que es repeteixen sense fre. Tots ells són el reflex i la correlació dels manaments generals, les constitucions i les visites. Les constitucions diuen

modelar i cohesionar la societat dels segles XVI i XVII entorn d'uns determinats valors i models de comportament. D'aquí sorgí el suport econòmic i moral que aquestes comunitats trobaren a les poblacions on s'establiren.

Tanmateix, en el decurs del segle XVIII es produí un progressiu distanciament d'alguns sectors socials respecte del model ideològic que el clergat regular propugnava. El distanciament es convertí en conflicte obert amb les crisis socials i polítiques del segle XIX i es perdé l'ampli consens que aquestes institucions havien assolit en els seus inicis.

Aspectes de vida quotidiana

El fet d'haver-se conservat el *Libro del inventario*[86] del convent de Sant Josep de Mataró permet endinsar-se en aspectes molt interessants de la vida quotidiana d'aquesta comunitat religiosa.

El primer inventari de l'any 1615 s'inicia a partir «De las cosas tocantes a la sacristia» i s'hi descriu el parament de l'altar i dels preveres celebrants segons el color que demanava el calendari litúrgic. El primer en ser descrit és el parament de color blanc. S'hi detallen terns de brocat, capes, frontals, casulles, estoles, tovalloles, bosses per posar-hi els corporals, llenços per al faristol, etc. Segueixen els ornaments de color negre amb menys elements que l'anterior que inclouen «un paño de vayeta para el tumulo», que és una referència directa al caràcter funerari d'aquest color. Venen després els ornaments de color vermell, verd, morat, blau, groc. Aquests dos darrers amb molts pocs elements.

Segueix a continuació el recompte de «Cosas tocantes a la Iglesia y sacristia que no son de ningun color». Ací s'esmenta un sagrari daurat, una custòdia de plata, un vas de plata per la unció dels malalts, quatre

que els clergues han de ser exemple de virtut: no beure, no emborratxar-se o freqüentar tavernes, no exercir oficis seculars ni comerciar, no renegar, no jugar, portar la corona de la tonsura a la vista, i vestir decentment els hàbits en àmbits quotidians i en les funcions religioses. I les visites posen en evidència tot el contrari» (X. Solà, 2007, 200).

86 . ACA. Monacals-Hisenda, vol. 1925. *Libro del* Inve[n]*tario de las cosas deste con*[ven]*to de S. Joseph de Mataro hecho en el año de 1615.*

calzes de plata, culleretes de plata, un santcrist de bronze daurat, una corona de plata «para Nuestra Señora», capses per tenir les hòsties, un breviari gran, cinc missals, catorze «manuales», tres retaules —un daurat—, «Nuestra Señora del Carmen de bulto dorada», un sant Josep de les mateixes característiques, diversos santcristos de «bulto», una marededeu de pedra, creus amb i sense relíquies, una relíquia de sant Albert guarnida de plata, pintures a l’oli de diverses mides, canelobres de coure o de fusta, encensers, un armari, divuit albes, nou roquets, quaranta-cinc amits. Tots aquest elements tingueren renovacions i modificacions en els anys següents. En un moment determinat s’hi inclogué «la rexa de la Iglesia de Nogal» o diversos corporals «unos de cadeneta y otros de bolillos», i caldria destacar uns custòdia de plata sobredaurada «que de plata oro y manos vale ciento ochenta escudos». A l’any 1631 s’hi inclogué el retaule de l’altar major que costà 215 lliures «de fusta y mans». A l’any 1645 s’hi afegí un quadre de sant Josep per a l’altar major que portà de Roma fra Miquel de Jesús i que costà 113 lliures. El 1678 «se puso el retablo major que entre remendar o añadir de nuevo i dorarlo todo costo 784 lliures». Dos anys després es citen dos-cents cinquanta «peus de floreres 110 de pisa de flor blanca los restants de terra de Gerona», i a l’any 1703 es feu una enramada de floreres de color. Diverses devotes oferiren tovalloles i estovalles amb puntes per a les celebracions religioses o per guarnir els altars.

Després de l’inventari dels elements fonamentalment litúrgics el document inicia les dependències de la vida comunitària detallant el contingut de la «Roperia». En primer lloc s’esmenten vint-i-vuit taules, trenta «banquillos» i trenta-una «tarima». Aquests elements —que vindrien a ser el mobiliari bàsic de cada cel·la— ens indiquen, aproximadament, el nombre de frares amb què podia comptar la comunitat, atès que les taules, els banquets i les tarimes —utilitzades com a llit— eren d’ús personal. Segueix el recompte de les mantes, una seixantena; coixins, una quarantena; cent seixanta «servietas»; cinc barrets; quelcom lligat a la praxis mèdica de l’època: dues mantes «coloradas para las sangries»; vint-i-quatre draps de cuina, tres cistells per

recollir la roba i, vinculat al caràcter masculí de la comunitat, «ocho paños de rasura ya usados i un basin para la rasura». La il·luminació artificial de la comunitat es resolia amb l'existència de trenta-cinc «candiles». Clou el detall de la «roperia» un element típic de les comunitats carmelitanes, «una Arca de tres llaves» que contenia els diners i la documentació important de la comunitat i que s'obria amb les claus que custodiaven el prior, el sotsprior i el clavari. En inventaris posteriors a l'inicial apareixen les camises, «camises para enfermos», unes tisores grans o tisores de *sastre* i una taula —probablement relacionades amb la confecció dels hàbits— o bé «una cama de bancos y tablas para enfermos»; una capa «ayguadera»; alforges; un signe de la pràctica de l'hospitalitat: «cinc paños de rentar los peus als hostes». Una referència a la pràctica de les sagnies: «dos dotsenes de benes de sangra». A l'any 1697 es comença a parlar de «colchons» i, juntament amb les «bassines de rasura», apareix «un estoig ab onse navages».

El següent àmbit monacal a inventariar fou la bodega. Hom hi trobà a l'any 1615 tres aixetes de coure; dues botes de capacitat de trenta-dues cargues entre les dues; onze botes més petites d'entre quatre i dues cargues i mitja; dotze barralons; dues terceroles; dues portadores; dos bancs grans i un embut.

Després s'inventarià el «refitorio», refetor o menjador dels frares, que sorprèn per la seva pobresa. S'hi descriuen «treynta cutxillos» i set taules de noguera.

El detall de la cuina s'iniciava amb una caldera «para la bugada». Segueixen dues cassoles d'aram; un cassó, quatre paelles grans i dues de petites d'aram; unes graelles; una «vasija de alambre para lavar los pies»; més «assadores»; un «siervo de tres pies; una destral grande» i, sorprenentment en aquest lloc, «una arca para tener la semilla de la huerta».

A la «dispesa» —catalanització del mot castellà *despensa*— hi havia quatre botes de cuir, quatre taules per tenir el pa —mentre fermentava la

massa—; diverses gerres per tenir-hi oli, llegums i olives, «ocho vasos» i «una vasija de tierra para tener agua para lavar las manos».

Durant el segle XVII els provincials de l'orde carmelità visitaren amb molta regularitat —a voltes any rere any— el monestir mataroní, i donaren la seva conformitat a l'inventari del convent.

Fou entre els anys 1721 i 1727 que es refeu l'inventari de forma exhaustiva. A primer cop d'ull es constata un notable increment de la riquesa del parament de l'església tant en l'aixovar litúrgic com en la decoració dels diferents altars, així com en el nombre d'obres d'art que es ressenyen tant a la sagristia com a l'església i a altres parts del monestir. L'inventari de l'església i la sagristia, pel seu interès, serà estudiat en un altre apartat d'aquest treball.

Comentari particular mereix el rellotge que apareix descrit a l'inventari de l'any 1721. Concretament se'n fa la següent descripció: «Un relotge de ferro gran en son aposentet apegat en la Iglesia baix del campanar junt ab son despertador que esta baix en lo aposento de las cordas de las campanas. Item un mostrador de dit relotge que esta prop del cor ab una planxa gran de llauto labrada de buril y ab un vidre gran devant y sa finestreta molt apte per a saber sempre la hora que es».

Sortosament l'esfera d'aquest rellotge ha arribat fins als nostres dies i es troba dipositada al Museu Comarcal del Maresme.[87] La peça està signada pel seu autor, Josep Balí i Bonany, pedrenyaler i rellotger municipal de Mataró, que el construí a l'any 1721. Això fa que aquesta esfera tingui la data més antiga de les localitzades dels rellotges domèstics catalans. Segons els autors que l'han estudiat devia tenir una sola agulla (J. Xarrié i E. Farré, 2008, 201-202).

A la resta d'«oficines» —nom amb el qual encara es defineixen en els monestirs carmelitans les dependències on es realitzen els diferents treballs quotidians— la favorable situació econòmica en què vivia la comunitat es percep, no pas en la presència d'elements sumptuaris, sinó

---

[87] . Museu Comarcal del Maresme. Inventari 5715.

en la diversitat i increment d'estris o elements de l'aixovar d'ús comunitari.

En estudiar la «Roperia» es feu ja una primera divisió entre «roba blanca» i «roba de llana». Entre la primera s'hi troben vint llençols de bri de cànem o d'estopa; divuit coixineres; quinze camises; cent trenta-quatre tovallons, alguns de fil i cotó, altres de bri i estopa però no foradats; dotze eixugamans pel refetor, i sis draps de rasurar entre altres peces. Pel que fa a la roba de llana: dotze matalassos; trenta-dos coixins; vuitanta-nou flassades i vint-i-sis coixineres. A la mateixa «Roperia» s'hi inclou «una taula llarga per tallar la roba», i dues tisores grans de sastre i sis de petites. També les vint-i-vuit taules i «banquillos» de les cel·les amb els corresponents llums.

El següent àmbit inventariat entre els anys 1721 i 1727 fou el de la cuina, que es descrigué conjuntament amb la «Enfermeria», que no s'esmentava a l'inventari de 1615. S'inicia la relació d'estris amb una caldera mitjana per courer les «ortalissas»; segueixen tres cassoles d'aram amb els seus cobertors; una olla gran d'aram per «courer la escudella»; una altra olla d'aram gran per a escalfar aigua «per lo fregar»; olles de ferro per coure la carn per als malalts; «una marmita per la escudella dels pobres»; un «perolet» per fer decoccions per la infermeria; sis paelles d'aram de diferents mides, tres d'elles petites «per a fer tortillas»; escumadores; paletes de ferro per repartir; graelles; un morter de coure amb mà de ferro; un coltell gran i dos ganivets per tallar peix; un molinet per moldre ametlles «o altres coses».

A la «Dispensa» no hi podien faltar les caixes per posar llegums; gerres per l'oli i les olives; mesures de grans; coves de canya per tenir-hi blat amb una cabuda de seixanta quarteres; una pala per «palejar» grans, i una «cuchilla» gran per partir el pa.

A la bodega hi tenien a l'any 1721 trenta-una botes amb una capacitat total aproximada de noranta cargues, embuts, aixetes i un brocal gran d'aram per refredar aigua.

Al refectori continuaven havent-hi les set taules de noguer «molt bones»; un quadro molt gran del «Convit del Desert»; dues llumeneres de bronze molt bones; una conca d'aram per rentar les tasses; un setrill de llauna «per donar oli per lo ensiam»; trenta ganivets; catorze tauletes per posar «saler y vinagrera»; dues dotzenes de tapadors per les tasses y catorze pels salers.

Una altra oficina que no s'havia descrit en l'inventari de 1615 fou el pastador. S'hi trobava un torn gran «ab tots sos adherents necessaris pera passar farina». Dues farineres on hi cabien vint-i-sis quarteres; vuit sacs grans per posar farina; una caldera gran d'aram per escalfar l'aigua per pastar; una pastera gran; una post gran per posar la pasta i el pa; dues teles i dues mantes per cobrir el pa i dues pales per enfornar i desenfornar.

I, finalment, la bugaderia. Allí s'hi inventarià una caldera gran per fer lo «llexiu» i una cassa d'aram nova.

De la lectura d'aquest important document se'n poden fer tot un seguit de consideracions. La primera ja ha estat assenyalada. Hi ha un important salt qualitatiu i quantitatiu entre l'inventari inicial de 1615 i els fets als anys vint del segle següent. L'església d'aquests darrers anys presenta diversos altars, imatges, pintures amb un important parament litúrgic. Tot plegat permet recrear la sensibilitat barroca que maldava per fer transcendir —des de l'espai sagrat— el món terrenal i assolir el celestial.

Una qüestió sense resposta, per ara, fora com explicar la inexistència en els dos inventaris de cap referència a la biblioteca del convent. L'existència de la biblioteca resta perfectament documentada gràcies a les fonts notarials que, en alguna ocasió, indiquen que la comunitat s'hi solia reunir.[88] Sobre la composició de la mateixa sols es coneix el detall dels llibres que hi llegà el prevere mataroní Joan Pla, l'any 1744 (M. M. Gras, 2016, 256 i s.).

---

88 . «Convocati et congregati ad sonum campane de mandato et ordine meis dicti patris prioris in quadam aula dicti monasterii vulgo dicta la llibreteria...». ACA. Arx. Not. Mataró, 1057. 27.1.1649.

Si sopa, sopa y si perdiz, perdiz

L'aixovar no litúrgic manifesta una diversitat i multiplicitat d'objectes i estris important. Un dels àmbits ben documentats és el vinculat a l'alimentació. Hi ha elements per parlar de l'alimentació de la comunitat: l'escudella, les hortalisses i, entre elles, l'enciam, els llegums, el peix, els rostidors, el paper primordial del pa i el vi, l'oli, la sal, el vinagre, etc.

Però a més, gràcies al treball de Maria Mercè Borràs i Agustí Borrell, coneixem molt bé tot el que fa referència a l'alimentació carmelitana i tot el que l'envoltava gràcies a la publicació de la *Instrucció breu i útil per los cuiners principiants segons lo estil dels carmelites descalços* obra del frare Francesc del Santíssim Sagrament, Baró Amorós. Havia nascut a Reus l'any 1753. Prengué l'hàbit carmelità al convent de Sant Josep de Barcelona l'any 1771 i morí al convent de Sant Josep de Mataró a l'any 1824 (F. del Santíssim Sagrament, 2004, 19).

L'autor de la *Instrucció breu…* ofereix un ampli ventall de receptes culinàries i mostra una llarga experiència en el tracte amb col·lectius humans: «La cosa més àrdua i dificultosa, me apareix a mi, és acertar lo gust de tots los paladars, però, com a cosa tan difícil, deu sempre un bon cuiner no cenyir-se al seu propi gust com ni tampoc al de alguns particular, sí que la única i particular atenció deu sempre al comú o major part de la comunitat» (F. del Santíssim Sagrament, 2004, 192).

Amb aquesta declaració d'intencions per endavant, Francesc del Santíssim Sagrament inicia una sèrie d'advertiments previs en els quals es percep una personalitat molt pràctica i meticulosa en el compliment del seu ofici.[89]

---

[89] . «Cuidarà sempre lo cuiner en tenir abundància de cebes netes i alls pelats, no aguardant mai a fer-ho quan ho ha de menester, sinó tenir-ne sempre de previngut de antemano per quan se necessita. Perquè qualsevol cuiner que espera fer les cosilles que apar que són de poca importància quan les necessita va sempre atropellat, i poca feina li dona molt de treball […]. Arròs ne tindrà sempre net en abundància. Lo carbó tampoc lo tindrà escàs, perquè no haja de anar ab miquetes: "Lo bon foc fa lo bon coc"». Mentre no s'indiqui el contrari les citacions que segueixen estan extretes d'aquest mateix treball (F. del Santíssim Sagrament, 2004, 195).

L'obra s'inicia amb una sèrie d'advertiments inicials, el primer dels quals ja ha estat reproduït. Continua parlant de la netedat a la cuina i «la limpiesa del cuiner», sobre la qual adverteix que el bon cuiner no ha de ser conegut pel seu vestit «ans bé la sua roba deu ser més límpia que la dels demés, de manera que ninguna dama, per més melindre que sia, no tinga ningun escrúpol de menjar veent lo mateix cuiner que ho ha guisat». Més endavant dona consells sobre com cuinar les verdures, com calcular les racions, com treballar les espècies, com fer la picada, com remenar les escudelles, etc.

El receptari pròpiament dit s'inicia amb el que l'autor anomena «platillos», que es correspondria amb el que es donava en els dies de dejuni. Solen ser de verdures: pebrots vermells, bledes, cols, coliflor, bròquil, naps, bolets, carbassa, però també cargols o arengades.

El capítol tercer el dedica a les «escudelles», mot que s'hauria d'entendre en referència al recipient en què es menjaven alguns aliments. Així, mentre els «platillos» es servirien en plats plans, els brous i les sopes es menjarien en vasos de terrissa de forma semiesfèrica que a l'època rebien el nom d'escudelles. Francesc del Santíssim Sagrament inclou en aquesta categoria les de mongetes, llenties, pèsols, l'escudella «podrida de istiu» feta amb mongetes, carbassó, ceba, col o enciam i tomàquet i, quan tot això estava cuit, s'hi afegia arròs, fideus i espècies. Per a les solemnitats litúrgiques de «primera i segona classe» es menjaven unes escudelles molt més elaborades com l'«escudella fina» —feta amb llet d'ametlles—, l'escudella de meló o l'escudella roja. El següent capítol —un dels més extensos— és el dedicat al peix. Cal deixar constància que en aquesta època el Carmel practicava l'abstinència perpètua de carn —amb l'única excepció dels malalts—, d'ací la importància del consum dels fruits de la mar. La varietat és molt àmplia i s'hi troben tota mena de famílies marítimes: congres, raps, sèpies, rajades, lluç, «llucet del bou», tonyina, llenguados, calamars, esturions, bacallà i, fins i tot, les llagostes i les tortugues. Aquestes darreres foren una menja molt estimada per la gent de mar de Mataró fins ben entrat el segle XX.

Els ous i les «tortilles» configuren un altre capítol del receptari carmelità. S'hi descriuen els ous durs, els ous estrellats, ous perduts, «ous ab tàpia», ous farcits, les «tortilles» de ceba, d'alls tendres, de pomes i peres. El peix escabetxat és a les darreres recomanacions. Però la menja que clou tot el receptari són les encara populars torradetes de Santa Teresa.

Les constitucions de 1785 (*Regla primitiva...*, 97 i s.), per tant, rigorosament contemporànies amb l'activitat de Francesc del Santíssim Sagrament, definien el marc general en el qual s'havia de moure l'alimentació dels homes i dones del Carmel. La primera observació era l'abstinència de la carn. Però tampoc es podien menjar «ni yerbas, ó legumbres cocidas». Acte seguit es passava a definir què es considerava carn: «declaramos, que se debe tener por carne la sangre, intestinos, y picadillo, ó jigote».

Si algú incomplia aquesta norma i menjava productes prohibits o en guardava a la seva cel·la se'l castigava la primera vegada amb una pena greu durant deu dies. Si reincidia se l'havia de posar a la presó durant un mes. Si qui incomplia era el prior —menjant carn d'amagat o fora d'hores — se'l suspenia de les seves funcions durant dos mesos. Si la infracció es feia davant de seglars se'l privava de les seves funcions durant tres anys. La mateixa sanció tenia si donava de menjar carn a la comunitat «sin necesidad». També «el que diere sin necesidad á parte notable de la Comunidad legumbres cocidas con carne, dentro ó fuera del Convento, sea suspendido de oficio por tres meses».

Menjar carn fora del convent també estava prohibit llevat que es tingués llicència expressa del prior per fer el contrari. En aquest supòsit s'advertia als priors «no sean muy fáciles en conceder estas licencias, á no ser en caso de enfermedad ó debilidad, ó por otras justas causas. Y de lo contrario, queden sujetos á la pena de culpa grave».

Malgrat aquestes mesures taxatives sobre el consum de la carn, quan a l'any 1624 les autoritats locals decidiren posar un impost sobre la carn que es venia a les carnisseries públiques, els capellans del temple parroquial i

els conventuals de Sant Josep feren sentir al seva disconformitat i, davant el temor d'una possible excomunicació, decidiren donar certa quantitat de carn als sol·licitants.[90]

Els dejunis formaven part de la cultura monàstica i, per extensió, carmelitana. Aquest orde disposava que s'havien d'iniciar per la festivitat de l'Exaltació de la Creu, que se celebra el 14 de setembre, fins el Diumenge de Resurrecció. Tanmateix, hi havia nombroses excepcions com el dia de Nadal, els tres diumenges següents, la diada de Santa Teresa, etc. S'havia de mantenir el dejuni tots els divendres de l'any —però amb les excepcions corresponents— si s'esqueien celebracions del santoral carmelità. El Divendres Sant «comerán solo pan y agua». Els religiosos que es trobessin de viatge estaven exempts de fer els dejunis propis de l'orde.

Les constitucions establien que en els dies de dejuni el sopar o col·lació havia de consistir en pa i alguna fruita, si bé el prior podia autoritzar que «en lugar de la fruta se ministren algunas yerbas cocidas» o verdures. Els horaris del dinar variaven segons s'estigués o no en temps de dejuni de l'orde o de l'Església en general. En el primer cas es menjava a les onze del matí i en el segon, a dos quarts de dotze. La col·lació seria després de completes i de l'examen de consciència, i seria el darrer acte de la comunitat. Si es sopava fora del refectori —es podia fer vint-i-quatre vegades l'any—, l'hora de fer-ho era a les set del vespre.

Era obligatori per als religiosos menjar al refetor, sempre que no hi hagués un impediment legítim. Es recomanava que no hi haguessin moltes taules i també que els laics no hi tinguessin presència. Durant els àpats s'havia de llegir la «Sagrada Escritura [...] para que no solo se alimente el hombre exterior, mas tambien el interior con la palabra Divina». Si al refectori hi

---

[90] . «...ja saben vs. ms. Com per part del Reverent Clero de la Isglesia de la present vila y per part del Reverent Convent dels descalços de la present vila se ha demanat que ells per ser sacerdots no poden contribuir en pagar lo imposit de la carn antes entenen que sels ha de donar franquesa y quant no nosaltres poriem patir escrupol de excomunicatio per lo dit imposit perço jo serie de vot y parer que sels done scedula de franquesa cada dia [...] y que donen a cada capella y al dit convent lo quels aparexera que hauran de menester de carn...». ACA. Arx. Not. Mataró, C-10. 7.9.1624.

assitia «persona estraña» s’havien de llegir les constitucions en «lengua vulgar». Per tot això, en el menjador hi havia d’haver «grandísimo silencio».

Ningú podia menjar ni beure res «fuera de la mesa común». Tampoc es permetia que els frares mengessin fora del convent. Es recomanava que en cas de viatge mengessin en altres cases monàstiques o amb «Magnates, Prelados, o personas de la primera distincion, lo que se concederá rara vez, y con prudencia y circunspeccion». També es concedia que els frares poguessin menjar amb els seus pares o germans quatre o cinc vegades a l’any «interviniendo causa muy urgente».

Els redactors de les constitucions recomanaren vivament als superiors que en els refectoris s’havien de subministrar «iguales manjares en condimento, número, calidad y cantidad; y á ninguno se dará cosa diversa, ni guisada de distinto modo». Per a les diades en què se celebressin professions o primeres misses es recomanava moderació en els àpats. I en aquestes diades es recomanava expressament la no presència de laics. Per als religiosos malalts s’havia de fixar un espai en el refectori en el qual s’asseurien les persones que poguessin menjar carn.

Es decretà també que en els refectoris no hi podia haver estovalles. També que s’havien de fer servir «las vasijas mas vastas, así en las mesas, como para servir la comida». L’espai havia d’estar «muy limpio, y religiosamente compuesto, de suerte, que quanto haya en el indique decencia, devocion». Una forma d’assolir-ho, segons els autors del document, era utilitzar «todos de cuchara y tenedor de madera».

A més de les funcions vinculades a la nutrició del cos, el refectori era també un espai utilitzat per altres pràctiques comunitàries. Així, era un dels llocs on els religiosos s’aplicaven les deixuplines, «mortificaciones acostumbradas», en les quals el prior havia de donar «principalmente exemplo en esto á los otros». A aquests se’ls recomanava «cuiden de observar la loable costumbre de dar disciplinas á los Religiosos aun por leves culpas, así en el refectorio, como en los Capítulos».

També en el refectori, després del sopar, el porter havia d'informar la comunitat de les almoines que havia rebut. I el «Zelador» havia de fer públic davant de tothom las «culpas leves de cada uno» que hagués observat, «ó los mismos Religiosos se acusarán de las suyas». També el prior podia fer notar les faltes que hagués observat. Els religiosos que haguessin estat interpel·lats s'havien de postrar immediatament «sin excusarse», i no es podien aixecar fins que el prior els corregís breument i els imposés la penitència corresponent a la culpa. Aquesta pràctica sols es podia realitzar en presència del prior. En aquest mateix sentit, si algun membre de la comunitat havia trencat algun atuell de ceràmica, «vasija», l'havia de portar al refectori «colgada al cuello».

El consum de la xocolata comportà un importantíssim debat en el si de l'orde amb posicions absolutament contraposades (M. M. Gras, 2002). Els redactors de les constitucions analitzades prengueren una actitud contemporitzadora: permetien als religiosos prendre'n fora del convent i, a dins, «solo podrán usar de esta bebida aquellos, á quienes los Prelados por consejo del Medico la concedan por causa de enfermedad, debilidad».

Un altre element que fou objecte de controvèrsia fou el consum de la neu que s'utilitzava per refrescar les begudes. En un altre apartat d'aquest treball s'ha documentat com Pau Ortal pagà en alguna ocasió part dels censos que devia a la comunitat amb aquest producte. Un document localitzat permet fer-se una idea aproximada del que podia ser el consum anual dels frares de Sant Josep de Mataró. Concretament, l'esmentat Joan Ortal, proveïdor del monestir, durant l'any 1759 en lliurà 2 223 lliures de pes, que equivaldrien a la sorprenent quantitat d'uns 889 quilos i que tingueren un cost de 23 lliures i 3,5 sous.[91]

---

[91] . «Nota de las lliuras de neu an pres al Convent de Sant Joseph lo any 1759 son 2.223 lliuras de neu a raó de dos diners y malla chada una lliura valen totas juntes 23 ll. 3 s. ½ y se ha de pagar». Factura de Francesc Ortal. ACA. Ordes religiosos. Carmelites Descalços, 183.

Les finances de la comunitat de Sant Josep

La renda fundada

Una de les primeres referències rellevants disponibles sobre les finances conventuals és de l'any 1662.[92] En aquesta data Isidre de l'Assumpció, que es trobava al capdavant de la comunitat, signà una concòrdia amb el causídic, o procurador, Pere Amat, segons la qual se l'autoritzava a «rebrer exigir y cobrar qualsevols quantitats de diners y altres qualsevol cosas al dit monastir degudas al dit monastir per qualsevol personas y per qualsevol causas y rahons [...] y corresponga [de l'efectiu rebut] al Reverent Pare Prior de dit monastir per a que puga sustentar los Religiosos de aquell». Per dur a terme la seva tasca li fou lliurat a Amat un «memorial o llevador», on estaven anotades totes les operacions de les quals era beneficiari el convent. El document detallà que l'import anual a percebre ascendia a 459 lliures i 1 sou. La concòrdia especificava que aquest import significava una renda mensual de 38 lliures, 5 sous i 1 diner. En la mateixa operació Amat es comprometia a cobrar totes les pensions «cessadas a pagar y degudes», que en aquell moment ascendien a la important quantitat de 443 lliures, 12 sous i 4 diners. És a dir, els endarreriments no cobrats equivalien, pràcticament, a la renda total d'una anualitat sencera. Pere Amat rebia a canvi de la seva gestió una comissió d'1 sou i 6 diners per lliura cobrada, el que equivalia a un 7,5 %. A canvi d'aquests emoluments restava obligat a satisfer a la comunitat les 38 lliures, 5 sous i 1 diner mensuals que resultaven de dividir la renda total pels dotze mesos. Els pagaments s'havien de realitzar a la fi de cada mes. S'introduïa una clàusula segons la qual a l'«esser dificultosas las cobransas al temps corrent» es permetia al procurador que els imports endarrerits que li fos possible cobrar els pogués liquidar a la fi da cada any natural. Finalment, també es concretaren com s'havien de gestionar les despeses en els casos que s'hagués d'arribar als tribunals per tal de poder cobrar els imports endarrerits.

---

[92] . ACA. Arx. Not. Mataró, 1438. Fol. 19 i s. Mentre no s'indiqui el contrari les dades que segueixen pertanyen al mateix document.

De fet, Pere Amat ja actuava com a procurador de la comunitat, com a mínim, des de l'any 1659. En aquestes data intervingué en nom del prior en l'execució contra els béns de Joan Pera, boter, difunt. Amb assistència del nunci de la cort i del batlle de la vila s'embargaren dues premses, una bota i un cofre que foren venuts, dies després, a l'encant públic per 10 lliures.[93]

Aquesta concòrdia il·lustra dos aspectes ben rellevants de la comunitat carmelitana mataronina: d'una banda, la xifra global de la seva renda fundada a la segona meitat del segle XVII, i de l'altra, també les dificultats per al seu cobrament. Dificultats que, en aquesta ocasió, aconsellaren posar la seva gestió en mans de persones laiques qualificades.

No fou aquesta la solució més habitual. L'existència de la *Llibreta de Cobrances*[94] del convent mataroní ha permès reconstruir una les característiques bàsiques de la renda fundada de Sant Josep —una setantena d'anys després— el que ha permès ponderar la seva evolució i comprovar que, posteriorment, foren els mateixos frares qui n'exerciren el control.

Les comptabilitats religioses d'aquesta època acostumaven a diferenciar entre la renda fundada i la renda votiva. La primera procedia de les deixes monetàries o immobiliàries que els fidels encomanaven a la institució religiosa per tal de fer celebrar determinades celebracions religioses —sovint en benefici de la seva ànima, però no de forma exclusiva— que s'anirien repetint en el temps de forma indefinida. Així, en el *Libro de los entierros entierros y sepulturas de este Convento de Sant Joseph de Mataron desde el año de 1602 fins a 1772,* hi ha referències explícites a les persones que vinculaven el futur dels seus béns als carmelites. Fou aquest el cas de Salvador Bordas «de fora lo portal de S. Josef». Fou enterrat el 8 de juliol de 1684 i deixà la seva «issienda vinculada al

93. ACA. Arx. Not. Mataró, B-52. 9.6.1659

94. MASMM. Esg. 6. Comunitats Religioses 2. *Llibreta de Cobrances de la Renda del est Convent de Carmelitas Descalzos de St. Joseph de Mataró que comensa per los Mes de Octubre del Any 1739, Sent Procurador Lo Pare Fra Matheu del Carmelo.*

convent».[95] I també el de Narcís Caramany, cirurgià, que vivia a la Riera «al cap del carrer den Pujol».[96]

La renda votiva, en canvi, eren les aportacions econòmiques que els fidels podien fer quan s'encomanaven actes litúrgics puntuals que no s'havien de reproduir periòdicament.

Així, mentre la renda votiva tenia un valor absolutament aleatori —en funció de la demanda que en cada moment concret es produïa— la renda fundada sols podia veure's incrementada a partir de noves aportacions que es sumaven a les ja existents.

Els capitals o els immobles que havien arribat a mans dels frares en aquestes deixes —per fundar celebracions religioses— eren gestionats cercant la seva rendibilitat. En el cas dels immobles —que podien ser cases, camps o masos— s'hi podien establir persones o famílies que prestarien al convent un import monetari denominat cens. En el convent mataroní aquests casos degueren ser mínims o, pràcticament, inexistents.

La fórmula més habitual d'invertir aquests capitals lliurats per la feligresia fou el censal. En el censal el prestador, laic o religiós, comprava el dret a percebre una renda de forma indefinida —a canvi de la cessió d'un capital — a un prestatari que, en rebre l'import del préstec, es comprometia a lliurar una pensió, anualment, fins al retorn del capital. Sovint una propietat immoble es convertia en garantia de l'operació. Fins a l'any 1750 la pensió es calculà a raó del 5 %.

El caràcter enrevessat d'aquest instrument financer que, amb els conceptes actuals es convertiria —aproximadament— en una operació hipotecària, obeïa a la prohibició canònica, existent a l'època, dels préstecs amb interès.

---

[95] . «...morta sa muller y filla murint sence succesio y sa filla la pot dexar a son marit si li apar be despres de sa mort y no a altres». *Libro de los entierros...,* 8.7.1684.

[96] . Fou enterrat en el vas on ja hi havia el seu avi i el seu pare. Se li resaren dinou misses i dos oficis, un doble major i un doble menor, amb un nocturn. «Fou portat ab tot lo clero lo seu cos a esta isglesia [...] a vinculada sa hizienda a favor de aquest convent». *Libro de los entierros...,* 6.4.1695.

Tomàs d'Aquino, juntament amb la doctrina de l'Església, s'havia posicionat en contra del préstec amb interès al·legant que el temps que transcorria entre el moment de rebre els diners i l'hora de retornar-los no podia generar diners. Al·legaven que el temps no és propietat privada, sinó gaudit per tothom i, per tant, no podia produir riquesa en benefici individual. Sols el treball i l'esforç dels homes podien generar riquesa. D'aquí la necessitat de crear el subterfugi de la compra/venda de la renda per emmascarar una operació de préstec.

La *Llibreta de Cobranças de la Renda...* del convent de Sant Josep, conservada al Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró (MASMM) s'inicia amb els cobraments del mes d'octubre de 1739 i es tanca el mes de gener de 1742. En ella s'hi anoten els pagaments realitzats pels censataris. L'autor del manuscrit té cura d'assenyalar a les diferents partides que cobrava que eren «a bon compte de la pensió cesa, o bé, a compliment pensió cesa».[97] El mot *cesa* equivaldria a dir *vençuda*. Aquest exemple —repetit constantment a tot el llibre— permet constatar la pràctica habitual de pagaments parcials de les quantitats degudes.

Una altra dada interessant a destacar és que el pagament dels censos es podia fer a partir de treballs realitzats per al convent. Com feu el boter Miquel Comas, que va pagar amb el seu treball al celler del monestir.[98] L'1 de gener de 1741 Maria Presa pagà part dels seus deutes a la comunitat, per valor de 3 lliures i 8 sous, «ab la bugada que fa de la sagristia».

El més habitual era, però, que els deutors paguessin amb els fruits del seu propi treball. Aquesta pràctica està molt documentada a l'àmbit de la pagesia. El 15 de gener de 1741 Josep Bramona, d'Argentona, pagava amb llenya i cendra. Aquesta darrera destinada, molt probablement, a fer el lleixiu per la bugada de la comunitat. El 8 de novembre de 1740 Fèlix Pera, pagès de Llavaneres, lliurà una dotzena de «forchs de alls a rahó de

97 . Així, el 14 de desembre de 1741 anotà: «Avem pasat comptes lo boter Miquel Comas dels adops de las botes que féu en lo mes de octubre y puja tot 4 ll. ab que paga so és 1 ll. a compliment de una pensió fa de 4 ll. y paga per lo any 1739 y 3 ll. a bon compte de 1740». *Llibreta de Cobranças...* Mentre no s'indiqui el contrari totes les referències que segueixen pertanyen al mateix document.

98 . Vegeu la nota anterior.

2 s. per forch». El 27 d'octubre de 1739 Narcís Pou lliurà 2 quarteres de mongetes que es valoraren en 3 lliures cadascuna. El 31 d'octubre de 1741 Nicolau Català, de Cabrera, pagà amb 9 quartans de cigrons que foren valorats en 2 lliures, 15 sous i 6 diners. El 30 d'agost de 1740 Pau Ortal pagà 4 lliures «ab vi blanch». El mateix Ortal el dia 11 del mateix mes i any havia satisfet una pensió endarrerida de l'any 1738 i l'havia satisfet «ab neu», producte molt emprat a l'època per refrescar begudes. Pau Pujol, del veïnat d'Agell, pagà el 30 de novembre de 1740 per mitja quartera de mongetes 2 lliures i la resta, fins a 4 lliures i 11 sous, en ous. Tanmateix, tot i aquest mostreig de productes, el vi fou l'element més habitual en aquests pagaments en espècies.

Més enllà de la realitat agrària, Mataró tenia una intensa activitat menestral. Els seus productes també servien per pagar els deutes que es tenien amb els carmelites, bàsicament, en aquells productes que la comunitat podia necessitar. Així, el 2 de desembre de 1740 el rajoler Josep Casanoves satisfeia l'import de 3 lliures i 7 sous en «rajola prima». El 6 d'agost de 1740 el veler Sebastià Serra abonava al convent 10 sous com a import de 24 canes de veta. El 23 d'agost de 1740 Ignasi Duxans, clavetaire, pagà «ab claus» 1 lliura, 6 sous i 6 diners.

El 26 de febrer de 1741 Benet Vila feu el pagament d'1 lliura, 13 sous i 6 diners «ab paper de astrasa». El 25 de maig del mateix any Sebastià Saurí feu el propi amb «vidre se li prengué de sa casa». El dia 20 del mateix mes i any Francesc Prats, passamaner, lliurava a la comunitat 3 bosses de corporals valorades en 5 lliures. I, com a darrer testimoni de les activitats dels artesans de la ciutat, el pagament que feu Maria Quingles el 21 de gener de 1742: «té entregat 8 lliures so és 7 lliures ab torrons y neules y 1 lliura ab diners».

La *Llibreta de Cobranças de la Renda...* ha permès identificar, pel cap baix, prop d'un centenar de censataris. Concretament, 96 per a l'any 1741. Tot i que el fet que algun pogués tenir més d'una operació —o la pràctica dels pagaments diferits— dificulta establir-ne la xifra amb exactitud.

Els deutors la major part de les vegades són citats sense indicar ni lloc de procedència ni professió. Probablement degueren ser persones tan conegudes del procurador que gestionava la comptabilitat, o bé de la mateixa comunitat, que aquestes dades degueren ser considerades innecessàries. Si això fos cert, molts d'ells segurament degueren ser veïns de Mataró.

Amb les dades dels censataris, la procedència o l'ofici dels quals s'assenyalà, s'han elaborat els quadres que segueixen.

En el primer es pot contemplar l'abast de la xarxa creditícia del monestir mataroní. És d'abast clarament local i comarcal, entenent aquest mot, gairebé de forma exclusiva, per les poblacions més properes a la ciutat de Mataró. Pel que fa al quadre professional es remarca el dualisme econòmic de la comarca en el segle XVIII. La presència de la pagesia té un paper rellevant —ja s'ha fet notar que alguns dels deutors pagaven els interessos dels seus préstecs en productes agrícoles—, però a la vegada el sector manufacturer hi està ben representat amb una notable varietat d'oficis. Cal retenir que hi havia una certa jerarquització de la menestralia segons el redactor del llibre. Així, quan el procurador ha de citar argenters o adroguers fa acompanyar el seu nom amb el tractament de «senyor», de la mateixa manera que quan es refereix a algun ciutadà honrat de Barcelona. Com no podia ser d'altra manera la pesca té també un pes específic en una comarca que vivia, en aquella època, abocada al mar.

TITULARS DE CENSOS DELS QUALS S'INDICA PROCEDÈNCIA I/O ACTIVITAT

LOCALITAT	*NOM*	*ACTIVITAT*
AGELL (veïnat)	PUJOL, JOAN	PAGÈS
AGELL (veïnat)	PUJOL, PAU	PAGÈS
AGELL (veïnat)	SALA, PERE	
ARGENTONA	BRAMONA DE PINS, SALVADOR	PAGÈS
ARGENTONA	SABORIT, FRANCESC	PAGÈS
CABRERA	CATALÀ, NICOLAU	
CABRERA	FONTANALS, PERE	

CABRERA	SALA, JAUME	
CABRILS	MAS, JOAN	PAGÈS
CABRILS	ROURE I MAS, JOSEP	PAGÈS
CALDES D’ESTRAC	CASES, JOSEP	PESCADOR
CALDES D’ESTRAC	DALMAU, FRANCESC	
CALDES D’ESTRAC	FONTRODONA, ANTONI	PESCADOR
CALDES D’ESTRAC	MARQUÈS, JOSEP	
CALDES D’ESTRAC	RIBES, JOAN	MOLINER
CALELLA	NADAL, JOSEP	SABATER
FOGARS	SIMON, MARIA	
LLAVANERES	CASALS, JOSEP	
LLAVANERES	FERRER, FRANCESC	SASTRE
LLAVANERES	PERA, FÈLIX	PAGÈS
LLAVANERES	SABATER, JOSEP	
MARTORELL	OLIVER, JOAN	
MATA (veïnat)	RIERA, FRANCESC	PAGÈS
MATARÓ	CASANOVES, FRANCESC (Sr.)	ADROGUER
MATARÓ	MARESME, JOSEP (Sr.)	ARGENTER
MATARÓ	PUIG, FRANCESC	FUSTER
MATARÓ	RIERA, FRANCESC	
MATARÓ	RIERA, JOAN	BRACER
MATARÓ	SERRA, SEBASTIÀ	VELER
MATARÓ	VILA, PAU	FERRER
MATARÓ	VIVES I ROSSELLÓ, JOSEP (Sr.)	ARGENTER
PINEDA	XICART, JAUME	
PREMIÀ	ARGIMON, JOSEP	PAGÈS
PREMIÀ	BADIA, JERONI	PESCADOR
PREMIÀ	BATISTA SERRA, JOAN	
PREMIÀ	CISA, JAUME	BOTER
PREMIÀ	MANENT, PAU	PAGÈS
PREMIÀ	SERRA, JOAN BAPTISTA	CORDER
PREMIÀ	TIÓ, JOSEP	PAGÈS
SANT VICENÇ	MAS, JOSEP	PAGÈS
SANT VICENÇ	SAGRERA, RAFAEL	
SANT VICENÇ	SAGRERA, RAFAEL	PAGÈS
SANTA SUSANNA	CARLES	
SANTA SUSANNA	CASES, JOAN	
VALLEIX (veïnat)	PERPUNTER I DAVIU	PAGÈS
VILASSAR	MASIQUES, FÈLIX	ADROGUER/CANDELER
VILASSAR	RIERA, MARIA	
VILASSAR	ROLDÓS, SALVADOR	
VILASSAR DE MAR	BLANC, JAUME DEL	PESCADOR
VILASSAR DE MAR	CARRAU, JOSEP	PESCADOR

El segon quadre recull una petita mostra de censataris —amb localitat o professió coneguda— dels quals s'indica el préstec que havien contret i la pensió anual que en satisfeien.

El primer element a destacar és el volum dels capitals cedits. Es tracta, majoritàriament, d'operacions d'imports relativament baixos que, consegüentment, tenien uns interessos a pagar que no havien de ser un problema per als pagesos o menestrals que poguessin gestionar la seva empresa amb una discreta rendibilitat. A l'extrem oposat una operació —de la qual era titular el Govern de la ciutat de Mataró— per una xifra més considerable, 600 lliures que, òbviament, tenia tota una sèrie de garanties addicionals pel caràcter institucional del prestatari.

En un context en el qual la rendibilitat d'aquestes operacions era relativament baixa, ja que el prestador —en funció de l'interès que es pactava, 5 %— havia d'esperar vint anys per recuperar el capital invertit, els carmelites de Mataró optaren per una política de petits crèdits, amb unes pensions relativament fàcils de pagar, que permetessin superar l'horitzó dels vint anys, a partir del qual l'operació generava beneficis al prestador.

EXEMPLE OPERACIONS CREDITÍCIES REALITZADES PEL CONVENT DE SANT JOSEP

CENSATARI	***PENSIÓ***	***CAPITAL***	***PROFESSIÓ***	***POBLACIÓ***
PUJOL, PAU	1 ll. 10 s.	30 ll.		AGELL
RIERA, MARIA	2 ll. 10 s.	50 ll.		VILASSAR
CISA, JAUME	2 ll. 10 s.	50 ll.	BOTER	PREMIÀ
RIERA, JOAN	2 ll. 10 s.	50 ll.	BRACER	MATARÓ
VILA, PAU	2 ll. 10 s.	50 ll.	FERRER	MATARÓ
SABATER, JOSEP	3 ll.	60 ll.		LLAVANERES
CLIVELLER, BERNAT	3 ll.	60 ll.	PERXER	
CARRAU, JOSEP	3 ll.	60 ll.	PESCADOR	VILASSAR DE MAR
PRESA, MARIA (Sra.)	3 ll. 8 s.	68 ll.		
MARESME, JOSEP (Sr.)	4 ll. 5 s.	85 ll.	ARGENTER	MATARÓ
RIERA, MARIA	5 ll.	100 ll.		VILASSAR

TORRES, FRANCESC	5 ll.	100 ll.	MESTRE DE CASES	
CASES, JOAN	6 ll.	120 ll.		STA. SUSANNA
MARQUÈS, JOSEP	14 ll.	280 ll.		CALDES D'ESTRAC
CATALÀ, NICOLAU	16 ll.	320 ll.		CABRERA
LA CIUTAT DE MATARÓ	30 ll.	600 ll.		

PROFESSIONS DOCUMENTADES

ADROGUER	CASANOVES, FRANCESC (Sr.)
ADROGUER/CANDELER	MASIQUES, FÈLIX
ARGENTER	MARESME, JOSEP (Sr.)
ARGENTER	VIVES I ROSSELLÓ, JOSEP (Sr.)
BOTER	COMES, MIQUEL
BOTER	CISA, JAUME
BRACER	RIERA, JOAN
CIRURGIÀ	FONT, MARC
CIUTAD. H. DE BCN.	ESMANDIA, JOSEP
CLAVETAIRE	DURAN, IGNASI
CORDER	POU, NARCÍS
CORDER	SERRA, JOAN BAPTISTA
FERRER	VILA, PAU
FERRER	VILA, PAU
FERRER	VILA, PAU
FUSTER	FIGUERÓ, FRANCESC
FUSTER	PUIG, FRANCESC
FUSTER	PUIG, FRANCESC
MESTRE DE CASES	TORRES, FRANCESC
MOLINER	RIBES, JOAN
PAGÈS	REIXAC, SALVADOR
PAGÈS	PUJOL, JOAN
PAGÈS	BRAMONA DE PINS, SALVADOR
PAGÈS	SABORIT, FRANCESC
PAGÈS	MAS, JOAN

PAGÈS	ROURE I MAS, JOSEP
PAGÈS	PERA, FÈLIX
PAGÈS	RIERA, FRANCESC
PAGÈS	ARGIMON, JOSEP
PAGÈS	MANENT, PAU
PAGÈS	TIÓ, JOSEP
PAGÈS	MAS, JOSEP
PAGÈS	SAGRERA, RAFAEL
PAGÈS	PERPUNTER I DAVIU
PASSAMANER	PRATS
PASSAMANER	PRATS, FRANCESC
PERXER	CLIVELLER, BERNAT
PERXER	NOVELL, CARLES
PERXER	PASSARELL, CARLES
PESCADOR	CASES, JOSEP
PESCADOR	FONTRODONA, ANTONI
PESCADOR	BADIA, JERONI
PREVERE	VIVE, JOSEP
REJOLER	CASANOVES, JOSEP
SABATER	BOIXELL, FRANCESC
SABATER	NADAL, JOSEP
SASTRE	FERRER, FRANCESC
VELER	ANTON, PERE
VELER	SERRA, SEBASTIÀ

L'estudi global de les dades aportades per la *Llibreta de Cobranças...* permet encara extreure altra informació d'interès sobre les finances de la comunitat mataronina. L'anàlisi de les dues anualitats que presenten xifres completes de cobraments permeten conèixer la renda fundada anual del monestir.

ANUALITAT	***IMPORT***
1740	638 ll. 3 s. 4 d.
1741	715 ll. 3 s. 8 d.

Les diferències entre les dues anualitats es deurien correspondre amb la pràctica, ja citada, dels pagaments fora de termini que podrien fer diferir les xifres d'un any respecte d'un altre. La mitjana de les dues quantitats és de 676 lliures de renda anual fundada.

Considerant que la major part d'aquest import procedís de censals que, forçosament, estaven realitzats al 5 %, això donaria una xifra global de capital per valor de 13 520 lliures. Segons Joaquim Llovet (J. Llovet, 2012) el jornal dels mestres de cases a Mataró entre 1740 i 1772 estava fixat en 10 sous diaris. Per tant, el capital citat equivaldria a 27 040 jornals. És a dir, un constructor del segle XVIII hauria hagut de treballar setanta-quatre anys per percebre aquest import.

S'ha conservat el *Llevador de la Renda de est Convent de Sant Josep de Pares Carmelitas Descalsos de la present ciutat de Mataró,*[99] elaborat a l'any 1829, que permet oferir una visió de la renda fundada de la comunitat mataronina en els darrers anys de la seva vida.

ANUALITAT	***OPERACIONS***	***IMPORT***
1829	203	1710 ll. 13 s.

Tot i que l'increment econòmic és molt important, cal tenir present la pèrdua de valor dels imports pactats en les èpoques més antigues per la depreciació de la moneda. A l'any 1829 la composició de la renda fundada era molt més variada que en el segle precedent. Hi havia les antigues operacions de censals, però també prengueren més importància els censos que satisfeien les propietats immobiliàries de les quals era titular la comunitat i també els censos que dotaven celebracions religioses específiques. Com a detall sorprenent caldria esmentar que hi ha quatre operacions en les quals el deutor és «El Rey N.S.», amb unes pensions anuals que totalitzen unes dues-centes lliures i de les quals no hi ha

[99] . ACA. ORM. Monacals-Hisenda, vol. 1928.

constància que mai s'haguessin cobrat per la comunitat. Probablement es tractaria d'una forma encoberta de donatius «graciosos» a la Corona.

Com s'havien acumulat aquestes importants xifres?

Com ja s'ha avançat a l'inici d'aquest capítol el fidels solien oferir a les institucions religioses quantitats econòmiques per tal de satisfer l'import de determinades obligacions cultuals. La documentació conservada dels carmelites mataronins permet identificar amb força nitidesa aquest mecanisme, les persones interessades, els imports i les obligacions litúrgiques compromeses.

A patir de les dades que ofereix el llibre major de la comunitat es pot fer una aproximació a les característiques de la renda fundada del convent de Sant Josep de Mataró.

El quadre que segueix és una selecció —no exhaustiva— de les operacions més significatives de les quals es nodrien les finances de la comunitat creades durant el segle XVII.

La primera constatació, per òbvia, és afirmar l'existència d'un marc mental —àmpliament acceptat pel conjunt de la societat— que convertia la salvació de la pròpia ànima en un tema cabdal. Tan important que, per assolir-la, els fidels —en funció de la seva capacitat econòmica— eren capaços d'esmerçar en la pràctica de celebracions litúrgiques quantitats ingents de diner per tal d'alliberar-se del pes dels seus pecats.

Un exemple paradigmàtic fora el de Dorotea Bellota, que a l'any 1647 dedicà 1 768 lliures a diverses fundacions en benefici de la seva ànima, però havia ja costejat la construcció de la capella dedicada a la santa homònima per valor de 400 lliures. Val a dir que els salaris en el segle XVII podien estar al voltant dels sis sous diaris. Les 2 168 lliures que Bellota destinà a les seves devocions equivalien a 7 226 jornals de treball, que és el mateix que dir a vint anys de treball d'un obrer agrícola.

Ocasionalment podien aparèixer discrepàncies sobre les pretensions dels qui fundaven les celebracions i la comunitat encarregada de celebrar-les.

Fou aquesta la situació que es generà entorn de les voluntats de Teresa Ferragut a l'any 1726.

Ferragut deixà fundat que «estubiese descubierto el Santisimo a la Missa mayor, Nona y Visperas y que ardiesen treinta velas el dia de la Ascensión del Señor». Per això assignà la quantitat de cinc pesos anuals. En el moment d'atorgar les escriptures Ferragut exigí «que se le aplicase la misa mayor de aquel día». La comunitat s'hi oposà i la qüestió l'hagué de resoldre el Definitori General de l'orde, que es reuní a Múrcia i que resolgué que en el moment de celebrar-se la missa major se'n digués una de resada en un dels altars col·laterals aplicada a l'esmentada fundadora.[100]

Fundacions com aquesta, o similars, havien de ser posades en coneixement del Definitori de l'orde, que les havia d'autoritzar i, a voltes, que marcava la contraprestació econòmica que considerava adient.

Així, en les dates finals de la vida de la comunitat mataronina, l'any 1829, el prior Joan de Santa Cecília comunicava als seus superiors jeràrquics que el mataroní Josep Viladesau i Carbonell expressà en el seu testament que «tots los dias del any que se puguia, a la hora de cap al tart de fer resar per un dels religiosos de dit convent la Corona del Gloriós Patriarca Sant Joseph com se acostuma a dir al Convent de dits religiosos de Barcelona, y encarregant que a la fi de la corona fer dir un pare nostre per lo devot fundador per salut y repós de la mia anima y demés de ma obligacio, y fer cremar sis ciris devan de la Imatge que está collocat al altar mayor tot lo temps que estaran per resar la corona». El 13 de novembre de 1829 el Definitori resolgué donar conformitat a aquesta fundació i es determinà que calia una dotació de 5 000 lliures, que oferirien una pensió anual de 150 lliures, el que equivaldria a 8 sous i 9 «por cada dia del año».[101]

L'altra cara de la moneda d'aquesta realitat era que en cas d'incompliment dels acords pactats amb la comunitat, aquesta podia

---

100. Arxiu Parroquial de Sant Josep. 00722.

101. Arxiu Parroquial de Sant Josep. 726. Amb tot, el càlcul de 8 sous i 9 diners diaris no s'ajusta exactament a les 150 lliures previstes.

exigir per via judicial el compliment de les obligacions contractades. Així, el 7 d'abril de 1660 el procurador dels frares mataronins, Pere Amat, presentà una demanda davant la cort del batlle de la vila contra els marmessors de Francesc Hospital reclamant l'import de 17 lliures i 12 sous.[102]

BENEFICIARI	***CELEBRACIÓ***	***RENDA ANUAL***	***IMPORT CENSAL***	***ALTRES***
Joan Palau, prevere, rector de Santa Maria de Mataró.	Ensenyar perpètuament la doctrina cristiana als minyons i altres habitants de la vila.	10 ll.	200 ll.	
Joan Massot, sastre.	1 aniversari anual el dia de la mort i una missa resada cada divendres.	16 s.		Les misses resades dient una al mes a hereus indicaren arribava la heretat missa de tots els dive
Joan Tria i Reniu, burgès honrat. Encomanat pel seu hereu Jeroni Serra Arnau, burgès honrat.	50 misses anuals resades de 3,5 s. cadascuna.	125 s.	125 ll.	
Margarida Pedró, esposa de Nicolau Pedró, burgès honrat.	2 aniversaris. Un el dia de les Ànimes i l'altre el 22 de desembre.	30 s.	300 ll.	«…*acabats dits anive exir la comunitat ab la Isglésia a cantar que.s canta després d*
Maria Pedró, filla Jeroni Serra Arnau, burgès honrat.	1 missa resada setmanal.			
Blai Fornells, sabater.	8 misses anuals a celebrar a l'altar privilegiat.	25 s.		3 sous per cada mi per les candeles de c la resta al bací de les
Nicolau Pedró, burgès honrat.	1 missa resada setmanal de 3 s.			
Joana Fornells Galzerà, vídua de Jaume Fornells.	1 aniversari anual a celebrar a l'altar privilegiat.	20 s.		
Àngela Fàbregues, filla de Jeroni Serra Arnau, burgès honrat.	2 misses resades setmanals de 2,5 s. cadascuna.	250 s.	250 ll.	
Jeroni Serra Arnau, burgès honrat.	83 misses baixes a l'any.			Testà que, mortes les sense fills en ed testament, els seus venuts a l'encant p resultant se'n fessin Una destinada a Sant tal de dir tantes mis poguessin a 3 sous Les restants dues pa de lliurar al conven Josep una «per amo l'altra per dir-li tar

[102] . «…ço és 6 lliures per dos officis dobles menos, 6 lliuras 12 sous per un trentanari, sinch lliures per vint y sinch missas las quals se son selebradas per orde de dits marmessors». Els interpel·lats contestaren «…que los sia donat lo temps de la constitutiu per pagar la dita quantitat». ACA. Arx. Not. Mataró, B-53. 7.4.1660.

					resades com es pogu de 3 s. A l'any 1673 rebé 500 ll. en conc dues parts.
	Joana Antiga Serra Arnau i Palau, vídua de Jeroni Serra Arnau, burgès honrat.	1 aniversari anual amb diaca, sotsdiaca, processó de la comunitat, creu alta i absolta general.	20 s.		Paga Francesc Roig d gendre de la difunta.
	Jaume Fornells Galzerà.	24 misses anuals resades a l'altar privilegiat. 3 sous per cadascuna.	72 s.	72 ll.	
	Joan Pongem, ciutadà honrat de Barcelona.	1 missa resada diària a les 11 h tocant abans la campana. 1 ofici de difunts anual «enter», doble major amb missa cantada «y tots los sacerdots missa rezada per ell».			Ordenà vendre tots e en «públic encant» i c cedí l'usdefruit al con 12 anys. Posteriorme s'havia de dedicar a convent de monges c
	Joan Pau Badia, sastre.				Testà que, a la mort esposa, els seus b venuts i de l'import destinés 1/3 a la par al convent de Sant Jos
	Pere Pau Castelló, cirurgià.	2 misses del Dijous Sant i del Dissabte Sant.	5 ll.		«…aplicar per ell intenció tot lo que Convent desde les dimecres Sant a fins Sant […] tots los of faran en aquests die disciplines, dijunis y t que faran los religioso a pagar el pa dels fra tres dies.
	Elisabet Cecília Pongem, esposa de Joan Pongem, ciutadà honrat, i filla de Jeroni Serra Arnau, burgès honrat.	Celebració de santa Cecília: primeres i segones vespres, missa cantada, sermó i tèrcia. Tres misses resades a l'altar de Santa Cecília.			Aquesta fundació assignada al «mo monges carmelites d el qual ingressà Elis Pongem.
	Francesc Roig de la Penya, mercader, àlies *lo Indià*.	60 misses resades anuals. Una cada dia els 5 primers dies de mes a 4 s. cadascuna.	12 ll. 5 s.	245 ll.	Es consignaren al c censals. Un de 100 pagava Joana Saladri de pagès d'Argentona lliures que pagaven carreters de Mataró lliures. que pagava de Valleix.
	Joan Pere Nogueres i Pasqual.	«lo Convent ha de enseñar doctrina xristiana al minyons»	100 s.		Si es deixés de fer repartiria entre l'Hos Santa Creu de Barcelo de la seva propietat.
	La pubilla Dorotea Bellota, vídua de Joan Palau.	1 missa resada setmanal.	4 s.	208 ll.	
	La pubilla Dorotea Bellota, vídua de Joan Palau.	Celebració de la Immaculada Concepció. Ofici cantat amb diaca i sotsdiaca, tèrcia, vespres solemnes i sermó.		400 ll.	«Patent lo Sanctíssim ab lluminària y adorno
	La pubilla Dorotea Bellota, vídua de Joan Palau.	Manteniment de la capella de santa Dorotea.		200 ll.	A més d'aquests imp finançà amb 400 ll. la

	Despesa de l’oli de la llàntia de la mateixa capella que havia de cremar les festes de precepte. Missa cantada i solemne amb diaca i sotsdiaca a la capella en la festivitat de la santa.		200 ll. 160 ll.	de l’esmentada capel
La pubilla Dorotea Bellota, vídua de Joan Palau.	«Lluminària y música o cantoria» per als tres dies de Carnestoltes mentre estarà «Patent lo Sanctíssim lo Sacrament».		600 ll.	Abans de fer-se de d de cremar 12 ciris. A s’haurien de cremar cera blanca i de pes les 4 unces. Mentre estigués exposat hi h com a mínim tres mú o tocant. Si no se’n tr vila s’havien de fer lloc.
Maria Isern. Encomanat per la seva germana la pubilla Dorotea Bellota.	1 aniversari de difunts amb diaca i sotsdiaca.		60 ll.	
Jeroni Canyador, pagès de Badalona.	12 misses resades l’any.	2 ll. 8 s.		Paguen els hereus.
Salvador Reniu Tries i Safont.	1 aniversari cantat amb diaca i sotsdiaca a l’altar privilegiat.	25 s.	25 ll.	
Joan Pau Roig, sastre.	1 missa setmanal de 3 s.	10 ll.	200 ll	El que restés de la després de dir la mis s’havia de dedicar a misses possibles.
Josep de Sant Miquel, OCD.	1 missa resada anual per sant Josep en sufragi del seu pare.	10 s.	10 ll.	
Jaume Arnau, treballador.	3 misses resades.			Una anotació marg «nota que nos cobra»
Eulàlia Llauder i Veja.	1 missa mensual resada a l’altar de Nostra Senyora. 5 sous.			
Elisabet Sala Trias.	Ofici solemne cantat: missa, sermó, vespres i completes el 25 de març de cada any. D’aquest import 5 ll. eren per la capella de música.	20 ll.	400 ll.	Descobert i «paten major el Sacrament». Amb c fer cremar 30 ciri blanca. A les comple d’assistir el mestre d Santa Maria i els c havien de cantar « orga». Després d’interpretar «alguns i un *Te Deum* en fer la Santíssim.
Isabel Pedró, donzella. Germana d’Antoni Pedró apotecari.	4 aniversaris anuals a 30 s. cadascun a l’altar privilegiat de Nostra Senyora del Carme.	6 ll.	120 ll.	Traslllada al convent d’un censal que p Roca, bracer de Matar
Jaume Mas, mestre d’aixa.	10 misses resades. 5 a celebrar el dia 1 d’agost i la resta el dia següent.	50 s.	50 ll	
Joan Moles, prevere, beneficiat de Santa Maria del Mar.	7 aniversaris anuals a 1 ll. 11 s. 2 d. cadascun.		140 ll.	

El dia a dia comptable

Dels darrers anys del segle XVIII s’ha conservat una comptabilitat del monestir[103] que ofereix una visió prou àmplia de l’economia comunitària en aquestes dates. Mensualment el prior, el subprior i el clavari de la comunitat signaven una declaració en la qual deixaven constància de quin havia estat el moviment econòmic durant els trenta dies precedents.[104]

Els ingressos es definien com a «Recibo» i les despeses s’agrupaven sota l’epígraf «Gasto». El *Recibo,* a la vegada, es desglossava habitualment en tres conceptes: l’import procedent de la renda fundada, les «Misas cantadas y resadas», on s’aplegaven els imports de les celebracions que els fidels sol·licitaven de forma puntual a la comunitat, i un tercer bloc que anomenaven «Limosna graciosa» i que feia referència als donatius que es feien sense exigir cap contraprestació a canvi. Fou força freqüent rebre donatius amb la funció específica de sufragar determinades obres en el temple. Així, el mes de setembre de 1792 es perceberen 525 lliures «para la fàbrica de las dos capillas de la parte del evangelio mas cercanas o immeditas á la Puerta de la Iglesia» i a l’abril de 1793 es reberen 130 lliures «para hacer el nuevo púlpito».

Pel que fa a la despesa, la comptabilitat estudiada l’aplegava genèricament sota l’epígraf de «gasto ordinario», però diferenciava les partides destinades a les obres del temple o del convent i, esporàdicament, incloïa altres despeses de consum quotidià.

En el capítol de les obres en el convent el desembre de 1786 s’anotà una despesa de 752 lliures «de la obra del refetorio». El març de l’any següent s’esmerçaren 125 lliures en obres a la cuina. El febrer de 1792 es compraren 40 mocadors i 25 canes i 2 pams de «lienso» que costaren 42

103. ACA. Monacals-Hisenda, 1924.

104. «Juntos á cuentas Nuestro Padre Prior y Clavarios hallamos hver gastado este mes assi de la limosna de las missa como de las demàs entrades lo siguiente de gasto ordinario y trigo 402 ll. 1 s. 8 d. Y por la verdad lo firmamos a los cinco de agosto de 1786. Fray Pedro de San Antonio. Prior. Fray Hemeterio de la Asumpción Subprior y Clavario». ACA. Monacals-Hisenda, 1924. Mentre no s’indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen al mateix document.

lliures, 4 sous i 1 diner. El mateix mes 3 cargues i 3 barralons de vi costaren 46 lliures, 8 sous i 9 diners. L'abril del mateix any es comparen 73 canes i mitja d'estamenya a 28 sous la cana, i 105 canes i 2 pams de «saial negre» per 204 lliures, 16 sous i 10 diners. Probablement aquestes dues compres anaven destinades a la confecció d'hàbits.

Periòdicament el provincial de l'orde revisava la comptabilitat i n'efectuava una mena de balanç.

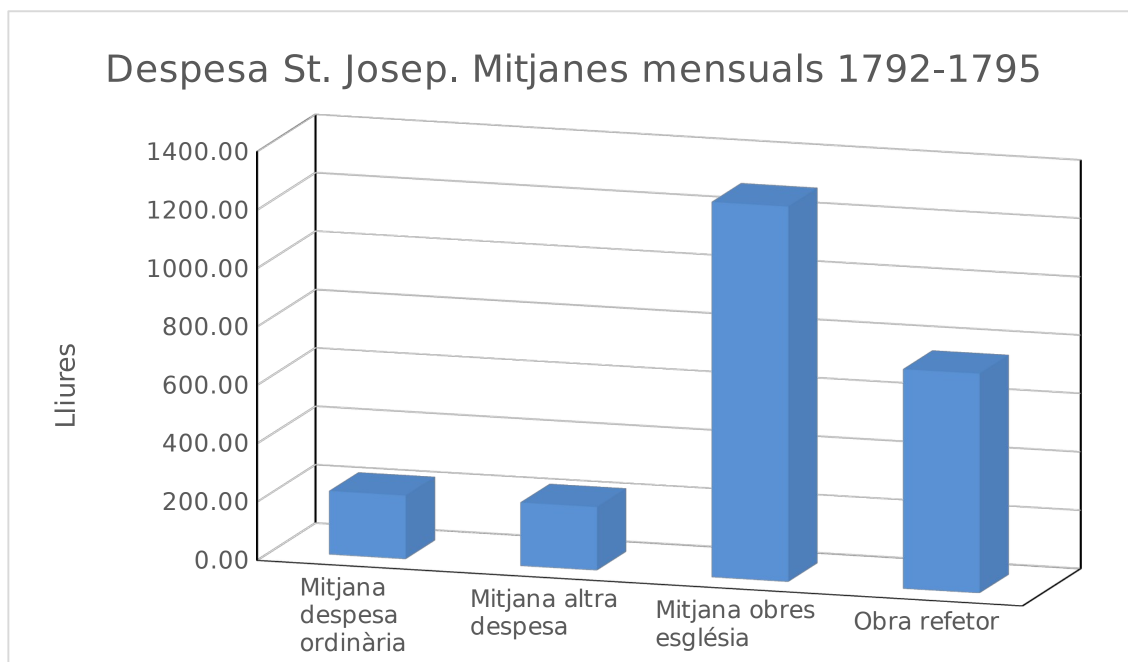
ANY	***RECIBO TOTAL***	***GASTO***	***QUEDAN EN EL ARCA*** *(Romanent)*
1786	4.531 ll. 9 d.	4.371 ll. 5 s. 6 d.	154 ll. 15 s. 3 d.
1792	3.405 ll. 12 s. 3 d.	3.038 ll. 15 s. 9 d.	366 ll. 16 s. 6 d.
1793	6.373 ll. 17 s. 9 d.	5.901 ll. 11 s. 8 d.	472 ll. 6 s. 1 d.

La visita de l'any 1793 la realitzà el provincial Pau de la Concepció i és la més rigorosa de les localitzades. L'anterior havia estat realitzada el 20 de setembre de 1792 i Pau de la Concepció la dugué a terme el 25 de setembre de 1793. Per tant, les xifres que presenta reflecteixen el moviment econòmic de la comunitat en una anualitat completa.

DISTRIBUCIÓ D'INGRESSOS I DESPESES
SETEMBRE 1792-SETEMBRE 1793

CONCEPTE	***INGRESSOS***	***DESPESES***
Despesa ordinària		2.929 ll. 6 s. 11 d.
Despesa en la «fàbrica de la Iglesia»		2.972 ll. 4 s. 9 d.
Renda cobrada	804 ll. 19 s. 6 d.	
Misses «adventicias» resades i cantades	2.368 ll. 17 s. 1 d.	
Almoina «graciosa»	554 ll. 19 s. 11 d.	
«De la huerta»	6 ll.	
Romanent 1792	366 ll. 16 s. 6 d.	
Donatius per l'obra de l'església	2.272 ll. 4 s. 9 d.	

Efectiu «Franco en el arca»	472 ll. 6 s. 1 d.	
TOTAL	**6.846 ll. 2 s. 14 d.**	**5.901 ll. 11 s. 8 d.**

A primer cop d'ull es constata la bona salut financera de l'economia dels frares en aquests darrers anys del segle XVIII. La renda fundada, tal com havia estat a la primera meitat de segle, es manté en unes xifres importants, però es veu àmpliament depassada per una altra font d'ingressos: la celebració de misses «adventicias», és a dir, celebracions encomanades pels fidels i devots de forma puntual i que no implicaven la cessió de rendes o capitals de forma indefinida a la comunitat. Calculant de forma aproximada que cada missa tingués una caritat de 10 sous, això implicaria que durant aquest any s'haurien celebrat unes 4 736 misses votives o, el que és gairebé el mateix, unes 13 misses diàries, que serien una de les obligacions quotidianes dels pares conventuals.

Gens negligible és la quantitat ingressada en donatius destinats a obres en el temple conventual que degueren ser importants per l'import que s'hi esmerçà. Així, el mes de gener de 1793, Gaspar Carbonell oferí 839 lliures que foren destinades a «la fabrica del muro del presbiterio y demàs obra necesaria a la variación del presbiterio». També es comptabilitzaren 100 lliures destinades a l'«altar de la nueva capilla del Carmen». A

l’esmentada capella també s’hi destinà una altra partida de la mateixa quantitat «para la reja de fierro para la nueva capilla del Carmen para dar la comunión».

Més enllà de les dades comptables, una consideració que es podria afegir a aquestes dades fora que —en el mateix moment que en el país veí la revolució iniciava una política de liquidació de l'Antic Règim— a les nostres contrades existia, segurament, un ampli consens en la importància de la funció sacerdotal en el si de la societat.

AVE MARIA.

FR. Nicolas de Jesus Maria General de la Orden de Deſcalzos, y Deſcalzas de N. Madre, y Señora del Carmen, de la Primitiva Obſervancia: A los que las preſentes vieren, ſalud en el Señor. Siendo los conſejos Evangelicos los inſtrumentos principales para la perfeccion de la vida Chriſtiana, no deſtruyen, antes mejoran las racionales inclinaciones de la Naturaleza: y como ſea una de eſtas el agradecimiento, y correſpondencia à los beneficios, debe practicarſe con la mas cordial ſinceridad por los que viven en el Eſtado Religioſo, empleando à eſte fin todos los abundantes eſpirituales teſoros, que poſſee, y aumenta la Pobreza Evangelica. Por tanto, deſeando manifeſtar eſta verdad, confiando en la miſericordia de Dios todo Poderoſo, en los meritos, y ruegos de la Sacratiſsima Virgen Maria del Monte Carmelo, amantiſsima Madre de nueſtra Religion, que ſe dignò de honrarnos, y diſtinguirnos con el glorioſo renombre de Hijos ſuyos, y la ineſtimable prenda del Santo Eſcapulario; y aſsimiſmo en la interceſsion de N. Glorioſo Patriarca S. Joſeph, ſu Eſpoſo, Patron, y Protector de nueſtra Deſcalcèz, de N. P. el Santo Profeta Elias, San Eliſeo, S. Angelo, S. Cyrilo, S. Alberto, Santa Maria Magdalena de Pazzis; y finalmente de N. Serafica Madre, y Fundadora Santa Tereſa de Jeſus, de N. P. S. Juan de la Cruz, y de todos los demàs Santos, y Santas de nueſtra Orden: Atendiendo à la piedad, y devocion de ... especial bienhechor de N. Religion, le admitimos à la Hermandad de ella, (y quanto es de nueſtra parte) le hacemos participante en vida, y en muerte (por virtud de nueſtros privilegios) de todas las Indulgencias, gracias, y favores concedidos por los Sumos Pontifices para nueſtros Hermanos, y Cofrades. Y demàs de eſto le admitimos, como à Hermano de la Orden, à la comunicacion de todos los Sacrificios, Oraciones, Oficios Divinos, penitencias, y todas las demàs obras buenas, hechas por todos los Religioſos, y Religioſas de nueſtra Orden, para que ſocorrido con el fruto de tantos merecimientos, con la comunicacion de tantos bienes, y con interceſsion de tan grandes Santos, alcance aqui aumentos de gracia, y en el Cielo colmo de Gloria. En el nombre del Padre, y del Hijo, y del Eſpiritu Santo. Amen. En fee de lo qual mandamos dàr las preſentes, firmadas de nueſtro nombre, ſelladas con el Sello de nueſtro Oficio, y refrendadas de nueſtro Secretario. En Barcelona a 6 de Nov. de 1752.

Fr. Nicolas de Jesus Maria
General

Fig. 3. Concessió de gràcies espirituals als devots de la comunitat, 1752. ACM

Els homes i les dones dels segles centrals de l'edat moderna visqueren —com no podia ser d'altra manera— enmig d'un marc mental que els oferia la possibilitat de comprendre el món i la vida que els envoltava. En una societat —en la qual l'analfabetisme tenia unes taxes exorbitants— la transmissió de coneixements a través de la lectura restava en molt poques mans. Així, davant la manca d'un pensament científic o racional generalitzat, l'ample ventall de situacions que la vida quotidiana presentava per a la majoria de la població s'interpretava a partir dels elements que el cristianisme podia oferir, però també a partir d'elements procedents de d'una concepció màgica, misteriosa o simplement supersticiosa de la realitat. L'època del barroc visqué una important eclosió d'aquest fenomen caracteritzat com a religiositat popular.

El Carmel Descalç partí de l'aportació genuïna de Teresa d'Àvila i de Joan de la Creu. Tanmateix, l'orde carmelità a l'edat moderna comptava amb una dilatada i densa vida de segles en la qual s'havien desenvolupat un conjunt de tradicions o llegendes que, en bona part, el Carmel Descalç assumí com a pròpies. Els carmelites descalços es veieren immersos en aquesta dinàmica de la religiositat popular tradicional a la qual feren significatives aportacions.

Una d'aquestes tradicions és la que fa referència a la fundació de l'orde. Com ha assenyalat Antonio Ruiz Molina (A. Ruiz, 2014), els carmelites defensaren des de l'edat mitjana la fundació del seu orde pel profeta Elies, segurament atenyent a les primitives comunitats d'eremites que s'instal·laren a la muntanya del Carmel. Assenyala aquest autor que en el segle XIII es destacava més el caràcter elià de la fundació que no pas la vinculació mariana de la mateixa (A. Ruiz, 2014, 28). En el segle XIV es difongué la idea que els carmelites s'haurien d'assemblar a Maria i es proposà Maria com a primera carmelita cercant en textos bíblics —com la referència d'Isaïes a un petit núvol a la muntanya del Carmel o en el contingut del Càntic dels Càntics— elements que vinculessin la mare de Jesús amb l'Antic Testament i el mont Carmel. D'aquesta manera,

progressivament, Maria —sota l'advocació de Verge del Carmel— es convertí en patrona i protectora dels carmelites.

En el segle XV s'escrigué el relat segons el qual el reformador carmelità Simó Stock —que havia viscut a cavall dels segles XII i XIII— tingué una aparició de la Verge que li lliurà un escapulari de l'orde dient-li que qui morís portant-lo no patiria el foc etern, és a dir, se salvaria (A. Ruiz, 2014, 30).

Segons Antonio Ruiz aquesta concessió als religiosos del Carmel derivà progressivament caps als laics que aspiraven a assolir la salvació eterna pel mateix mitjà. És en aquest context que es difongué la suposada existència d'una butlla del papa Joan XXII, datada a l'any 1322, segons la qual la Verge havia promès alliberar les ànimes del purgatori el primer dissabte posterior a la mort dels religiosos carmelites o de les persones vinculades. A aquesta butlla se n'hi afegí una altra d'un papa anomenat Alexandre i totes dues foren recollides en un document notarial redactat a Mallorca, l'any 1422. Aquesta és la referència escrita més antiga que se'n conserva (A. Ruiz, 2014, 32).

Prompte els responsables de l'orde s'adonaren que, malgrat els esforços realitzats, era impossible trobar un original o còpia autèntica dels dos textos citats. Això portà els generals de l'orde a cercar un nou document papal que ratifiqués el contingut dels anteriors i així ho feu Climent VII en la butlla *Ex Clementi* a l'any 1530. Antonio Ruiz assenyala que, malgrat que aquest darrer document reconeixia les gràcies dels anteriors, no hi havia cap referència a la *Bulla Sabatina* i tampoc s'hi recollia l'especial significació del dissabte com a dia per a l'alliberament de les ànimes del purgatori.

Per aquesta raó els carmelites no quedaren del tot satisfets i maldaren per aconseguir una ratificació dels textos primigenis que garantien la presència alliberadora de la Verge a les ànimes dels fidels del Carmel el primer dissabte després de la seva mort. Ho aconseguiren del papa Gregori XIII amb el breu *Ut laudes,* a l'any 1577. Això tingué un ressò

extraordinari i propicià l'expansió del culte marià a través de les confraries d'aquesta advocació.[105]

Tanmateix, l'entusiasme dels carmelites topà amb la resistència o la franca oposició d'altres interlocutors que aparegueren en el debat teològic que es suscità.

A l'any 1613 la Inquisició romana, amb l'aprovació papal, feu avinents als carmelites tot un seguit d'observacions que matisaven l'abast del contingut de les butlles.[106] L'oposició no vingué sols de les institucions romanes. Autors castellans, com el religiós jerònim Francisco Galiano Espuche, debateren aferrissadament el contingut de la *Bulla Sabatina.* Galiano, en una obra que escrigué l'any 1696, intentant rebatre els autors carmelitans que vindicaven l'origen de l'orde en una mena de monacat establert pel profeta Elies, no s'estigué de qüestionar la visió de Simó Stock. Sobre aquest punt es plantejà: «Porque siendo tan estrecha la puerta del Cielo, como dize el Evangelio, se ensancha mucho con este

---

105. «Con estas concesiones la devoción del Carmen subió como la espuma: la cofradía del Carmen se hace casi universal, la fiesta del 16 de julio se convierte en fiesta de la cofradía y fiesta titular de la Orden, y desde este punto en adelante incluso la representación que se hacía de la Virgen hasta principios del siglo XVI fue sustituida, sobre todo en España, por la clásica Virgen del Carmen que conocemos y que ha quedado como representación exclusiva de la Orden del Carmen» (A. Ruiz, 2014, 35).

106. «Los padres carmelitas, en orden al privilegio, que pretenden haber obtenido de Juan XXII, tienen que callar las siguientes cosas: Primeramente, no tienen que decir que la Virgen Santa baje al purgatorio en un día concreto a liberar las almas de sus cofrades. Ítem, no tienen que decir que en el día del sábado saldrá del purgatorio el alma del cofrade. Ítem, no tienen que decir ni fijar el tiempo para, en virtud de aquella bula, salir el alma del cofrade del purgatorio. Ítem, no hagan mención de la Bula Sabatina, y para ello hagan olvidar tal término con el que han acostumbrado llamar la Bula Sabatina, ya que plenamente no consta hasta ahora que Juan XXII haya determinado el sábado en la forma, que los PP. carmelitas entienden, o incluso otro día particular. Los Padres carmelitas podrán decir pues, que esta cofradía ha sido muy preferida de muchos pontífices, que la han enriquecido de grandes indulgencias tanto para los vivos, como para los muertos. Ítem, que según las grandes indulgencias concedidas por los pontífices a los cofrades, que harán cuánto están obligados a los que morirán en gracia de Dios, si por caso les quedara por satisfacer en el purgatorio, se abreviará grandemente el tiempo y se aligerará el rigor de sus penas y satisfacción. Y parece, que se pueda decir, que para ser esta cofradía tan agradable a la Virgen santa y dedicada particularmente a la gloriosa Virgen, y siendo el día del sábado consagrado a ella, los cofrades que aquí habrán cumplido sus obligaciones, (no por indulgencia, sino por intercesión de la Virgen) son particularmente preferidos y ayudados en el día del sábado» (A. Ruiz, 2014, 36).

absoluto privilegio, y pueden los ignorantes confiar mas por la insignia de este Escapulario de lo que conviene para la enmienda de sus vides» (F. Galiano, 1696, 51). Més endavant qüestionà obertament l'autenticitat de la butlla primigènia.[107] Després d'esgrimir tota mena d'arguments teològics i històrics per qüestionar la validesa dels suposats documents pontificis conclogué, amb una consideració gairebé de tipus pràctic, per definir-la d'alguna manera: «El descenso de nuestra Señora al Purgatorio tiene insuperable dificultad, porque baxar, y subir nuestra Señora de ocho en ocho dias, es mucho caminar para quien está en la Gloria sobre todos los Coros de los Angeles, y no parece decente a tanta Magestad» (F. Galiano, 1696, 73-74).

Malgrat la contundència d'aquests arguments, des del vessant carmelità del conflicte es mantingué gairebé inalterable el seu antic plantejament sobre el tema. Tant sols nou anys després de la publicació de l'obra citada, del jerònim Francisco Galiano, es publicava a Girona el *Llibre dels miracles de Nostra Señora del Carme*, obra del carmelita Joan Àngel Serra, lector i doctor en teologia. Després d'una dilatada exposició sobre l'origen de l'orde de la mà del profeta Elies, que hauria erigit el temple en honor de la Verge i creat la primera comunitat monàstica —segons el seu mateix càlcul nou-cents anys abans del naixement de la mare de Jesús—,[108] Serra

107. «Y yo no me opongo al privilegio ni a sus indulgencias que constan por Breves, y Bullas autenticas, sino no à las copias de la Bulla de Juan XXII como las hallo referidas en los mismos Authores del Carmen; y son tan notorias las sospechas, que la misma Bulla las dà manifiestas, y por ellas se convence que no ay instrumento autentico de la Bulla de Juan XXII porque, suponiendo los Authores que todos han sacado la Bulla que refieren de instrumento autentico, son tan varias las copias, que ni convienen entre si, ni pueden convenir con legitimo, y legal original y para que conste por ellas mismas las pondré aqui en Español, para que haga juyzio el menos entendido Curial» (F. Galiano, 1696, 64).

108. «Cap. III. En lo qual fe tracta com lo Sant Propheta de Deu Elias fundá la sua Religio i fabricá Oratori en la Montaña del Carme en honor, i reverencia de la Verge Maria 900 añs i mes abans» (J. A. Serra, 1705, 27). «...nostre Santissim Patriarcha Elias fidelissim zelador de l'honra de Deu, perque illustrat del esperit de prophecia, ab ell se mogués a empendrer una obra fins a son temps no vista en lo mon, es a saber, fabricar Casa, u Oratori a la Verge que havia de parir i en honra, i veneracio especialissima de aquella divina, i Soberana Señora instituir familia religiosa vinculada a las alabansas de aquella Verge, i ab los tres vots essencials lo estat Monastic...» (J. A. Serra, 1705, 28).

passà a descriure la visió de Simó Stock[109] que li mereixia absoluta credibilitat i versemblança.[110] Com no podia ser d'altra manera, dedicà una bona part del seu treball a l'estudi de la *Bulla Sabatina.*

Segons Joan Àngel Serra, el qui havia de ser el papa Joan XXII —abans de la seva elecció pontifical— tingué una aparició de la Verge en la qual li manifestà que el posaria en la «Cadira de Sant Pere» i després li demanà que, en accedir al soli pontifici, concedís als carmelites el conjunt de gràcies que configuraren l'esmentada *Bulla Sabatina.*[111] Per esvair qualsevol objecció teològica sobre el contingut de la butlla, Serra afirmava que «la Sacratissima Verge Maria visita las animas del Purgatori, no baxant personalment, sino supplicant ab sas continuas orations, i piadosas deprecacions, demanant al seu preciosissim Fill per ellas fins que en effecte ixen del Purgatori» (J. A. Serra, 1705, 139). Una altra objecció que es podia plantejar al contingut de la *Bulla Sabatina* era que una persona morta el divendres hauria d'estar molt poques hores al purgatori, mentre que una morta en diumenge hauria d'esperar pràcticament una setmana. En aquest cas es podria argumentar que «se ofendria la Justícia, que dona

109. «Amad meu Simon accepta, i pren est Escapulari del teu Orde señal de la tua Confraria i Germandad, unic i singular privilegi pera tu, i tots los meus Carmelitas i lo qui ab est sant Habit morira, no patirà fog etern ell es señal de salud salvaguarda en los perills, un Iris de pau i una, amistad, i pacte sempitern. Ditas estas paraulas desaparaguè la Verge Maria díxantli lo sant Escapulari en las suas mans, i la sua anima riquissima de un consol espiritual, i un inefable goij» (J. A. Serra, 1705, 110).

110. «Esta es una veritat tan sabuda de tots en lo mon, que casi no hi ha cosa mes publica en lo mon, i assentada en lo cors de tots los que be senten i creuen» (J. A. Serra, 1705, 110).

111. «…te posare en la Cadira de Sant Pere; i mira que quand te veuràs assentad en ella que te recordias de afavorir als meus Frares los fills del Propheta Elias, aprobaràs la Regla quels donà Albert Patriarcha de Ierusalèm i confirmaràs la sua Religió la qual comensà en la Montaña del Carme per los Prophetas de Deu Elilas [sic] i Eliséu i à mes de assò los donaràs un privilegi singulàr, que axi, es la voluntád del meu Fill i mia, en lo qual digas, que tots aquells que entraran en la mia Orde, i perseveraran en ell en Obediencia, Pobresa, i Castedàd; als qui per sa devoció entraràn en la Confraria, i Germandát, se faran escriurer en lo llibre dels Confrares, i portaran l'habit de la Religiò, que es lo sant Escapulàri, i se anomenaràn Germà, o confrares del meu Orde, los hàs de concedir est privilegi, que sian absolts de la tercera part de las penas degùdas per los seus pecàds si de la sua mort aniràn al Purgatori lo Mare de Gracia, i de Misericordia ab las mias suplicas, oraciòns, e intercessions contiuas, i especial protecció particularment en lo dia del primer Disabte despres de la sua mórt, ajudare a las suas animas per a que iscan de las penas del Purgatori i las portaré en la montaña Santa de la gloria» (J. A. Serra, 1705, 125-126).

à cada qual lo que li toca» (J. A. Serra, 1705, 140). L'autor del *Llibre dels Miracles...* esvaeix aquesta possible contradicció afirmant que les ànimes que haguessin satisfet els seus «deutes» abans del dissabte podien ascendir a la glòria abans d'aquest dia. I, a les que els quedessin culpes pendents de redimir el dissabte, la Verge els rescataria en virtut dels tresors que li sobraven «de les suas obres» (J. A. Serra, 1705, 142). Finalment, cloïa aquest apartat del seu treball justificant que les gràcies de la *Bulla Sabatina* no eren transferibles ni acumulables a d'altres ordes religiosos o confraries sinó que eren exclusives del Carmel.

Una vegada assentats aquests principis «doctrinals», l'autor de l'obra analitzada inicià l'exposició de les condicions que feien possible l'extensió dels privilegis de la *Bulla Sabatina* als fidels que no eren membres de l'orde carmelità. El document primigeni feia una referència explícita a la necessitat d'estar inscrit a la confraria que retia culte a la patrona dels carmelitans i a portar-ne l'hàbit o escapulari. Segons la definició d'Alcover i Moll, l'escapulari és una peça llarguera de roba, de 20 a 25 cm d'amplada, amb un forat central per on passa el cap, i que, descansant damunt les espatlles, penja per davant i per darrera de l'hàbit. En els seus orígens, probablement, hauria estat una mena de davantal. Joan Àngel Serra especificà que l'escapulari havia de ser de color «lleonad, honest, limpio, i no prophà». S'havia de portar dia i nit «ab molta veneració, estimació, i aprecio» (J. A. Serra, 1705, 147). Seguidament feu esment de la necessitat de «guardar castedad cada qual en son estad». En tercer lloc s'establí que, els qui sabien llegir havien de dir cada dia l'«Offici menoret de la Mare de Deu». Els qui no sabien llegir havien de fer tots els dejunis de l'església i abstenir-se de menjar carn tots els dimecres i dissabtes de la seva vida sempre que Nadal no s'esdevingués en aquests dies.

Malgrat els indubtables avantatges que per aconseguir la salvació eterna podia significar el compliment d'aquestes pràctiques l'autor del *Llibre dels Miracles...* no deixà de fer constar un seriós advertiment als devots del Carme. Referí la història d'una dama barcelonina, molt devota, que hauria mort i, el mateix dia, un frare de l'orde «estant en un rapto» veié la seva

ànima patint les penes del purgatori. El religiós s'adreçà a la Verge i a sant Josep per tal que alliberessin l'ànima d'«aquellas tan horrendas penes». Com a resposta se li digué que sortiria del purgatori el dissabte primer vinent. El frare replicà que allò no era «nou favor» atenent que havia de sortir pel fet de portar l'escapulari. «Respongueli Maria Santissima: 0 fill, que encara que molts aportan lo escapulari, pocs fan lo que deuen per a que los aprofitia l'Indulgencia» (J. A. Serra, 1705, 152).

Ben assentats tots aquests principis sobre la praxis de la *Bulla Sabatina*, Joan Àngel Serra iniciava el que era l'objectiu final de la seva obra: manifestar amb exemples concrets —i molt propers al lector— l'acció protectora de la Verge als fidels que complissin les indicacions abans prescrites. En aquest punt el llibre es converteix en un relat de fets miraculosos que mostren una teologia ancorada en el concepte clàssic *do ut des* en el qual l'esperança de la reciprocitat és el mòbil de l'acció. Els fidels confrares del Carme podien gaudir de l'absoluta seguretat —després d'haver llegit el *Llibre dels Miracles...*— que el compliment dels preceptes de la *Bulla Sabatina* els garantia que l'actuació de la Mare de Déu del Carme era capaç de resoldre les situacions més insospitades, extravagants i forassenyades en què es poguessin trobar.

En aquest sentit el relat del frare carmelità esdevé un interessant document antropològic, ja que es converteix en una àmplia plasmació de la casuística i de la problemàtica quotidiana de qualsevol índole que podia afectar els homes i dones que vivien a la societat d'Antic Règim.

Destacarien, de forma singular, les narracions de violència contra les dones. Així, la dona escopetejada pel seu marit per gelosia;[112] la donzella apunyalada pel seu germà que temia que no fos «honesta»;[113] l'assassinat d'una altra dona, també per part del seu germà;[114] una dona d'Olot que patí vint-i-set punyalades que li infligiren tres homes;[115] una altra

112 . J. A. Serra, 1705, 185.
113 . J. A. Serra, 1705, 205.
114 . J. A. Serra, 1705, 212.
115 . J. A. Serra, 1705, 221.

colpejada pel seu marit «fiero i gastador»,[116] o la núvia assassinada pel seu marit la nit de noces.[117] Més enllà de la violència de gènere, les dones també es troben representades en altres situacions quotidianes: la dona que es posa de part anant de camí,[118] o dones afectades de diverses malalties. La violència no era exclusiva contra les dones. Hi ha referència a un parricidi, el pare que tallà el cap al seu fill.[119] I també la violència generada pels bandolers. Un d'aquests casos, en el qual es veié implicat un veí de Mataró, està reproduït a l'annex d'aquest treball.

Els soldats se significaren també en una bona part dels miracles carmelitans. El soldat que, lluitant a les guerres de Flandes i ferit en combat, fou deslliurat de morir en pecat mortal fins que fou confessat;[120] a la ciutat de Breda un alferes es trobà en la mateixa circumstància;[121] un altre soldat a les guerres dels Països Baixos fou condemnat a la forca per diferents delictes, estigué penjat tres dies sens morir i a la fi fou perdonat;[122] un altre home de la milícia fou condemnat a ser «arcabussejad posad en un pal».[123]

Més enllà del protagonisme de dones i soldats, hi ha un conjunt de situacions que afectaven el conjunt dels humans: accidents de pagesos en el seu treball,[124] accidents a les obres de construcció, incendis, persones ferides per llamps —fins a tres casos—, accidents amb infants com la «miñoneta que caigué en lo pou».[125]

Un aspecte de praxi cristiana que esdevé fonamental pel nombre de casos que suscità és el de la confessió abans de la mort. Així, s'explica la història de l'home mort que tornà a la vida per tal de confessar-se i aconseguir l'absolució;[126] el personatge que arribà a confessar-se tenint el cap separat

[116] . J. A. Serra, 1705, 225.
[117] . J. A. Serra, 1705, 240.
[118] . J. A. Serra, 1705, 244.
[119] . J. A. Serra, 1705, 274.
[120] . J. A. Serra, 1705, 166.
[121] . J. A. Serra, 1705, 172.
[122] . J. A. Serra, 1705, 173.
[123] . J. A. Serra, 1705, 254.
[124] . J. A. Serra, 1705, 223.
[125] . J. A. Serra, 1705, 267.
[126] . J. A. Serra, 1705, 157.

del cos després d'haver estat decapitat;[127] l'home mort i sentenciat a l'infern que ressuscità i confessà els seus pecats;[128] el malalt que desesperava de la salvació a la fi demanà confessió;[129] el malalt al qual el dimoni impedia confessar-se.[130]

Però, a més d'això, el relat de Joan Àngel Serra ajuda a percebre l'univers mental en el qual es movia l'autor i els seus contemporanis. Així, tota aquesta casuística de la quotidianitat apareix definida i interpretada des d'uns paràmetres que combinen, òbviament, una interpretació religiosa arrelada en una teologia cristiana que conviu amb una presència constant del maligne en les més diverses circumstàncies.

El maligne té un notable protagonisme en moltes de les històries que es relaten dels devots de la Mare de Déu del Carme. Al jove que renegà de Déu se li aparegué «vestid com un gentilhome»;[131] el jove malenconiós que cridava als dimonis perquè se l'emportessin —i es desesperava perquè no ho feien— fins que un d'ells li explicà que el «trapillo» que portava —és a dir, l'escapulari— els ho impedia;[132] al forner Pere Llimó se li entrebancà l'animal en el qual portava llenya i no s'aixecava del terra, encès de còlera invocà el diable que prompte se li aparegué;[133] un confrare del Carme tenia fortes temptacions de deixar de portar l'hàbit, una nit se li presentà el diable en forma de gat;[134] a un altre devot el turmentà en

127 . J. A. Serra, 1705, 159.

128 . J. A. Serra, 1705, 164.

129 . J. A. Serra, 1705, 167.

130 . J. A. Serra, 1705, 155.

131 . J. A. Serra, 1705, 180.

132 . J. A. Serra, 1705, 191.

133 . «…en llog d'invocar a Sant Antòni, [invocà] als dimonis, peraque li ajudassen, i axi digue: no hi haura un diable de quants ni ha en lo infern que vinga aqui, i me ajudia a alsar lo jumentet? Apenas acabá de dir las paraulas quand veu cerca de si un home anciá ab una gran barba, i d' aspecto venerable, ben compost i ben vestit, l'anomenà per son propri nom, i parlant li digue: Llimó, qu'es lo que vols de mi pux ab tanta pressa me cridas? Quand Llimò oi l'anomenava person nom, i que venia perque l'havia cridat, s'admirà molt, i li preguntá: digaume, qui sou? Responguè lo vell jo so aquell; al qual tu tantas vegadas te has encomanat, al favor del qual has demanat, i axi ving ajudarte, i ho faré molt de veras, i te trauré d'aquex ofici tan treballós que vius donante tot lo que demanaràs, ab sola una cosa que tu vullas fer per mi, que l'estimaré en molt, i es, que t'has de llevar l'Escapulari beneid del Carme, que aportas al coll…» (J. A. Serra, 1705, 194).

forma de corb;[135] un barber sense feina digué que fins al dimoni afaitaria i així mateix va ser.[136]

Òbviament, a totes les situacions acabades de ressenyar la intervenció de la Verge del Carme salvà els seus devots de les quotidianes o extraordinàries situacions de perill en què es trobaren.

A tall de conclusió es podria afirmar que l'obra del carmelita Joan Àngel Serra —que tingué nombroses edicions amb les degudes llicències eclesiàstiques, alguna fins i tot dels anys seixanta del segle XIX— presentava la devoció del Carme com una garantia absoluta i universal de salvació per als fidels que seguissin les indicacions que propugnava la confraria. Si fos necessari un testimoni paradigmàtic de tot l'exposat probablement es troba en la història del jove que renegà. Un fill de bona família dilapidà tot el seu patrimoni fins al punt de perdre tots els seus béns.[137] En un moment de desesperació se li aparegué el dimoni i li oferí totes les riqueses que pogués desitjar a canvi que deixés de dir «tres Salves tots los dias a Maria, has de dexar aquex padas de estameña, [és a dir, l'escapulari] has de renegar de Deu, i de la sua Mare i mes has de prestar homenatge» (J. A. Serra, 1705, 181). El jove s'avingué a renegar de Déu però no a deixar de fer les devocions a la Verge o a portar l'escapulari. El dimoni hi estigué d'acord i el jove fruí una vida de vicis i baixeses fins a la seva mort. Després de l'òbit comparegué davant del tribunal diví. Allí Déu —en forma de la Segona Persona de la Trinitat—

134. «Una nit entre altras fou mes tentad d'un dimoni que entrà en son aposento en figura de gat negre, tenia uns ulls tan espantosos, que parexia llansava d'ells centellas de fog com un llamp. Las suas unglas eran com de lleó, se acercà al sirvent de Deu, i alsant las mans lo prengué per la garganta ab tanta forsa, qu'intentava ofegarlo, i ho hauria fet, si la V. SS. del Carme no haguès acudit ab son soberano favor…» (J. A. Serra, 1705, 196).

135. «…era molestad dels dimonis, los quals moltas vegadas se li aparexian en differents formas, i figuras: una nit, estant recullid en son retiro fent oracio, un dimoni prenent figura d'un corb negre se acercà a ell, i volant al rededor li donava ab las alas a la cara i feya grandissim ruido. La primera ocasió com lò dimoni vingué repentino, i lo trubàs descuidàd l'atormentà de tal modo, que la sang se li alborotà, i tot lo còs tremolá, acudi luego, i prengué lo sant Escapulàri que aportava, en las mans, i besantlo invoca la Verge Maria Mare del Mònt del Carme, i al punt fugi lo dimoni…» (J. A. Serra, 1705, 197-198).

136. Reproduït a l'apèndix. J. A. Serra, 1705, 199.

137. J. A. Serra, 1705, 180.

considerà que se l'havia de condemnar, atès que havia renegat. Això originà una súplica de la Verge que, adreçant-se al seu Fill, li digué: «Be es veritad fill meu, però no pug dexar respongué de suplicar, e intercedir per ell; i axi Fill i amad meu, vos suplico per la llet ab que vos alimentí, i per tot lo que jo meresc en vos, lo perdoniu. Veritad es fill meu ha obrat mal, pero fou desde miño Confrare meu, i aportava, com vos sabeu, lo sant Escapulari, cumplia ab las obligations, me saludava, tots los dias ab tres Salves i ting Jo promes als Confrares, i devots meus no patiran fog etern, pux asso Fill meu, m'obliga a suplicarvos perdó per ell: pux vos ho voleu respongué lo fill fassas la vostre voluntat Mare mia» (J. A. Serra, 1705, 184).

Aquest relat il·lustra una determinada forma de religiositat caracteritzada per un grau extraordinari d'antropomorfització dels personatges sagrats i de les seves actituds i relacions. Sens dubte fou molt efectiu per transmetre a una bona part de la població el missatge que els seus autors s'havien plantejat: per a qualsevol situació existencial —des de les més quotidianes a les més excepcionals— la devoció del Carme propiciava el millor dels resultats possibles.

Sobre aquest canemàs ideològic —d'una ortodòxia qüestionable— arrelà amb força la devoció de la Verge del Carme i la difusió de les seves confraries.

L'arribada dels carmelites a Mataró comportà de forma immediata la introducció del culte a la Verge del Carme i la difusió de l'escapulari. L'anònim autor del *Libro de la fundacion y estado del convento de religiosos descalços de Nuestra Señora del Carmen de esta villa de Matarón* ho relatava en els següents termes: «Nasque també la devocio de Nostra Senyora del Carme, y axi de sola una vegada va donar lo mateix pare prior publicament lo escapulari en la mateixa isglesia de la Magdalena a mes de cent personas, aixi homens com dones, estant agenollats y ab gran devocio. Y ha crescut tant esta confraria que lo die de

vuy y ha mil dos-centas y satanta personas guardant las condicions de la Confraria y Bulla Sabbatina».[138]

A l'any 1621 la confraria ja es trobava legalment constituïda (*Llibre de la Cofraria*)[139]. En aquesta data el provincial Gabriel de la Santíssima Trinitat autoritzà el prior de la comunitat mataronina a «recivir y admitir los Cofadres y Hermanos que por su devoción quisieren entrar en ella, y assentarlos en el libro que ay diputado para este efecto». Si els esmentats confrares portaven l'escapulari i resaven cada dia sis vegades el «paternoster y avemª. con gloria Patri» es convertien en beneficiaris «de todas las gracias privilegios indulgencias y favores que los Romanos Pontifices han concedido a nuestros hermanos y cofadres en vida y muerte» i també participaven dels mèrits dels sacrificis, oficis divins, «disciplinas, ayunos cilicios, vigilias, orationes asperezas» i altres bones obres que duien a terme els religiosos de la província.

Sobre aquesta primera fundació no es coneixen més dades i, potser, no reeixí, atès que a l'any 1687 es formalitzà la constitució de la confraria davant les autoritats diocesanes. Aquest any el prior mataroní, Eudald de la Resurrecció, exposava al bisbe de Barcelona que el general de l'orde carmelità, Joan de la Concepció, a l'any 1685 havia autoritzat la institució de la confraria del Carme a Mataró per a la qual cosa era preceptiva la corresponent autorització episcopal. I això és el que feu el prior mataroní el 10 d'octubre de l'any 1687.

A més de l'autorització canònica, el cap de la comunitat mataronina sol·licità que, per tal d'aconseguir «mejor lustre y aumento de aquella y devoción de los fieles», es considerava convenient la realització d'una processó el dia del Carme. Sortint del convent s'havia de dirigir cap al

---

138. «Sens estos y ha també moltas personas que van vestidas del habit, en particular moltes donas axi casadas, com donzellas ab gran edificacio del poble per veure que en los añs florits de sa edad ayan dexats vestits y galas per aquesta santa devoció» (*Libro de la fundacion…, cap. 4.º*). Aquests comentaris es degueren escriure entre 1612 i 1620.

139. Mentre no s'indiqui el contrari les referències que es citen procedeixen d'aquest mateix document conservat a la Biblioteca Popular de la Fundació Iluro.

carrer d'en Moles fins al carrer d'Argentona. D'aquí es dirigiria fins a la Riera baixaria fins a trobar el carrer de Sant Josep, a través del qual s'arribava altra vegada al convent. El mateix recorregut es sol·licitava per les processons que es volien realitzar tots els segons diumenges de cada mes.

En el mateix acte s'aprovaren les ordinacions que havien de regir la confraria. En el primer punt es posava com a primer requisit estar inscrit en el llibre de la institució i portar l'escapulari. Val a dir sobre aquest punt que el cronista Joan de Sant Josep, en parlar de la fundació del convent mataroní, escrigué: «el bendezir escapularios para los del pueblo, y para los comarcanos es tan continuo que ocupa mucho a los porteros y sacristanes, y los tuviera cansados a no ser la ocupacion tan gustosa» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 274). Es determinava que no es podia exigir cap prestació econòmica per entrar a la confraria, però que els confrares voluntàriament podien oferir alguna almoina. I així s'assenyalava que a la confraria barcelonina els homes pagaven quatre sous d'entrada i dos anuals, mentre que les dones satisfeien la meitat en cadascun dels conceptes «que todo sirve para el sustento de la dicha Cofadria, y gastos de ella, como son para la cera, hornatos para la Virgen y demàs». Un requisit previ per entrar a la confraria era haver confessat i combregat. També estaven obligats a resar «devotamente» set parenostres i les avemaries corresponents i a assistir el dia 16 de juliol a la processó de la Verge titular de la congregació. En morir algun confrare o confraressa la confraria havia de fer celebrar «si tiene fuerzas» una missa resada a l'altar privilegiat de la Mare de Déu del Carme del convent.

El govern de la confraria restava en mans de dos o tres «mayorales», un religiós carmelita i un altre frare encarregat de portar els llibres de l'associació. Els llibres havien de ser dos. El que servia per inscriure els confrares i les deliberacions preses i un altre amb el compte de les entrades i eixides monetàries. Els majorals havien de retre comptes al cessar en el càrrec davant dels seus substituts i del prior del convent. Els càrrecs s'havien de renovar anualment. Per a prendre les decisions

necessàries pel govern de la confraria es podien convocar assemblees ordinàries o extraordinàries que havia de presidir sempre el prior de la comunitat de Sant Josep. En cas de no ser així les deliberacions que es prenguessin serien nul·les. La confraria havia de disposar d'un «banco» o «tabla» amb un «caxon grande» per guardar els diners. Havia de tenir tres panys amb tres claus diferents i una d'elles havia d'estar en mans del prior de manera que aquest no pogués obrir sense la presència dels administradors ni aquests sense la presència d'aquell. Qualsevol moviment d'efectiu havia de quedar enregistrat comptablement, així com els comprovants dels pagaments. La confraria havia de tenir també un «caixonet» amb boletes blanques i negres «por si acaso en alguna determinación quisieran usar los votos secretos» i el document citava expressament com exemple l'elecció dels responsables de l'entitat. Per a les decisions de «mucho peso» les ordinacions proposaven l'elecció de fins a dotze membres «de los mas grandes de la Cofradria», per tal que —juntament amb el prior del convent— fessin el nombre de tretze i així hi hagués una majoria clara a l'hora de prendre els acords.

Una nota adjunta a les ordinacions recordava que, per concessions dels papes Pau V i Climent X, els membres de la junta de la confraria del Carme quan es reunien per als afers que els eren propis «guaña quiscun cent dias de Indulgencia».

El 15 de juliol de 1688 —és a dir la vigília de la solemnitat del Carme— es reunien a l'església del convent a Mataró, davant de notari, «a las nou horas y mitja de la matinada», el prior Joan de Jesús Maria i el pare procurador Dionís de Crist, juntament amb testimonis, per tal de constituir formalment la confraria mataronina dedicada al culte carmelità. En aquest mateix acte fou nomenat capellà de la confraria el prevere Josep Puig, i majorals, els ciutadans honrats de Barcelona Jaume Baró, Miquel Pou i Partella, Bru Sanromà i el burgès honrat de Perpinyà i doctor en medicina Josep Reniu i Pedró. També s'anomenaren las «administradoras del adorno de Maria Santissima», Anna Plantí, esposa del negociant Fèlix Plantí, i Anna Cabanyes, esposa del doctor en drets Pau Cabanyes. Dos dies

després, i a la sala capitular del convent i també amb la presència del notari, s'iniciaren les inscripcions en el llibre de la confraria amb els noms dels majorals i de les administradores. S'hi afegiren Margarida Baró, Francesca Pou i Partella a la secció de dones, entre d'altres, i entre els homes, el notari Segimon Ros, el sastre Josep Julià i el boter Francesc Moner.

Exactament aquest mateix dia, 15 de juliol de 1688, el bisbe de Barcelona Benet Ignasi de Salazar signà una provisió en la qual —fent-se ressò de la queixa del rector de Mataró— considerava que la constitució de l'esmentada confraria «es en prejudici del parocho y de sos drets parochials» i, per tant, comminava el prior de Sant Josep i als majorals i administradors de la confraria a no executar «cosa alguna contenguda y per nos permesa y decretada en ditas ordinacions y constitucions que primer no comparegan devant nos per a deduir si ditas ordinations son prejudicials als drets de dita parochia». El mateix document advertia que en cas d'incompliment els responsables incorrerien en penes pecuniàries i en «excomunicatio major».[140]

Malgrat les contradiccions rectorals la confraria reeixí. A l'any 1720 el seu escrivà, Josep de la Creu, feu un relat dels esdeveniments que afectaren la institució des dels seus inicis fins al moment de redactar el seu propi testimoni.

La vida de la confraria, que tenia com a una activitat bàsica la processó cada segon diumenge de mes i la de la solemnitat del 16 de juliol, es veié fortament condicionada per l'oposició dels rectors de la parròquia al recorregut processional que s'havia aprovat en el document episcopal de creació de la confraria, fins al punt que aconseguiren que el bisbe suspengués «dita concessió de territori». A partir d'aquest moment la processó sols podia discórrer «fins al Sant Christo del canto del carrer den Molas», per la qual cosa durant alguns anys deixà de fer les desfilades processionals. Però a l'any 1699 les monges carmelites aconseguiren del

[140] . Arxiu Diocesà de Barcelona. *Registrum communium,* 90. 618-619.

bisbe Benet Sala autorització per tal que el dia de la Mare de Déu del Carme la processó pogués arribar fins al seu convent, situat fora muralles, a l'indret actualment conegut amb el nom de plaça de les Tereses. Així es feu durant dos anys i a la fi de la processó el prior de sant Josep predicava en el convent de les monges. Segons el relat de Josep de la Creu això no semblà convenient a les altes instàncies de l'orde, que ordenaren que es deixés de practicar. Així la processó es limità a arribar fins al portal de la muralla conegut com a portal de Sant Josep, que es trobava a la cruïlla d'aquest carrer amb el carrer Muralla del Tigre.

A l'any 1720 es replantejà novament el recorregut processional i, davant les dificultats que sorgiren entre els carmelites i el clergat parroquial, s'arribà a signar una concòrdia entre les dues institucions el 21 de juliol d'aquest mateix any. El rector de Santa Maria, Ramon Riera, objectà que els recorreguts que plantejaven els carmelites constituïen un «grave y notable perjudici dels Drets y Jurisdiccions de Parroco». Els termes de la concòrdia foren els següents: la processó mensual havia de sortir del convent i s'havia d'encaminar «via recta» al portal de Sant Josep, però, tanmateix, tenia impedit passar «mes avant y fora de dit portal de Sant Josep». En arribar a aquest indret «la dita professó gire, y retorne per lo mateix carrer, fins arribar a la Iglesia de dit monestir».

Hi ha constància que a l'any 1784 encara es realitzava la processó de la confraria. Amb motiu de fer una reorganització de l'altar de sant Francesc Xavier s'hi traslladà el de «Jesus Nazareno». El 10 d'octubre s'hi cantà un ofici solemne amb els músics de la parròquia, es feu una prèdica. El dia anterior s'havia portat la imatge des del convent de les monges carmelites on s'havia vestit. La processó coincidí amb la que feien els confrares del Carme.[141]

[141] . «…lo portar la santa imatge del Nazareno de las monjas descalsas ahont se avia vestit ab lo acompañament de sis religiosos ab sas atxas y benediccio de ella y capella ab sas completas a can pla cantadas y per la tarde com fos segon diumenge, despres de la professó que acostuma la confraria de Nostra Santíssima Mare del Carme fer en semblants dias cantá la música lo *Te Deum* en agiment de gracias per cumpliment de la solemnitat y collocacio de la divina imatge del Nazareno fet tot a expensas dels devots» (*Libro de la fundacion…*, 266).

L'església de Sant Josep temple funerari

El desenvolupament teològic entorn del concepte del purgatori durant l'edat mitjana i la seva consolidació en el concili de Trento feren que en els temps de l'edat moderna la percepció de les darreries de l'home —novíssims en llenguatge eclesiàstic— condicionessin molt les voluntats dels vius. Tomàs d'Aquino havia aportat la seva teoria de la compensació objectiva dels pecats i les bones actuacions. Segons l'Aquinat, les bones obres tenien el valor d'anul·lar l'impacte i les conseqüències de les males accions. En aquest sentit no feia més que rescatar la vella sentència bíblica *Ignem ardentem exstinguit aqua, et eleemosyna resistit peccatis* (A. Colunga i L. Turrado, 1965, Sir 3,33).[142]

Amb aquests fonaments ideològics es desenvolupà una intensíssima activitat cultual i, per extensió, econòmica, que tenia com a objectiu garantir la salvació individualitzada dels fidels.

Per comprendre el marc mental en el qual es trobaven els homes i dones de l'edat moderna davant d'aquesta problemàtica és il·lustrador reproduir un relat que feu el cronista carmelità Joan de Sant Josep a la primera dècada del segle XVIII i que figura a l'annex d'aquest treball.

El primer que cal constatar és que l'autor de la narració i, per extensió, molts dels seus contemporanis donaven total credibilitat a fets com els descrits. El mateix Joan de Sant Josep no s'estigué d'explicar «en la verdad del caso no se puede dudar» i donava com a prova que Josep Roquero, germà del difunt, ho havia exposat a un carmelità «que aun vive; el qual con mucho cuydado, preguntas y respuestas lo examino al dicho Joseph y a otros de los que asistieron al caso; y con juramento afirmaron ser asi verdad, como se ha dicho» (J. de Sant Josep, 1707*a*, 400).

Una vegada assentada la veracitat dels fets pel cronista, en treia les seves conclusions com a membre de l'estament clerical. I, per a ell, la més important era la responsabilitat dels preveres i responsables dels convents

[142] . «L'aigua apaga una foguera abrandada, l'almoina expia els pecats» (*Bíblia*, Siràcida —Eclesiàstic—, capítol 3, verset 30).

de fer celebrar puntualment les celebracions que se'ls encomanaven, tenint com a exemple el fet que les tres misses que el prevere difunt no pogué dir en el moment encomanat —ni posteriorment, perquè havia mort — li valgueren tres anys de penalitats al purgatori.[143]

A més d'aquesta seriosa crida als preveres a complir escrupolosament la voluntat dels oferents de les celebracions cultuals, el relat ofereix tota una visió interessantíssima del marc mental dels contemporanis. Heu-ne ací alguns aspectes.

En primer terme, les ànimes dels difunts podien interactuar amb el món dels vius amb fenòmens paranormals com els descrits, en aquest cas, la constant apedregada de la casa dels familiars del difunt, això sí, sense causar-hi danys. És també interessant constatar com l'ànima en pena del prevere sols es comunicava amb una criatura que actuava com a interlocutor amb el món supranatural i, significativament, era el fill del personatge que havia anunciat tot l'afer.

Però, probablement, el més rellevant de tot el relat és l'angoixant insistència de l'ànima de comunicar als seus la urgència de fer celebrar les misses que li mancaven i fer-les celebrar en el lloc on es trobava enterrat. A aquesta petició s'hi afegia la pressió psicològica del relat dels patiments que el difunt experimentava o, també, l'exigència de fer participar la mare —tot i les dificultats que el text no deixa de destacar— i que l'obligarien a practicar la mendicitat durant mig any per tal de satisfer les peticions del seu fill difunt.

Més enllà dels advertiments sobre la puntualitat i el caràcter inexcusable de les celebracions funeràries, apareix amb nitidesa un missatge adreçat als fidels amb una doble intencionalitat.

---

[143] . «…pero lo pueden y deven hazer todos los sacerdotes y prelados a quienes se encomiendan missas que desir, para cumplir con ellas, y con todas las circunstancias y condiciones que las admitieron, viendo que la omission o descuido de tres missas se paga con tres años de Purgatorio» (J. de Sant Josep, 1707*a*, 400).

En primer lloc, la facilitat d'anar a raure, després de la mort mortal, al purgatori o a l'infern. I això expressat amb una imatge —no pas teològica, sinó emprada de la quotidianitat meteorològica a l'abast de qualsevol persona—: «al Purgatorio caen como cuando llueve menudo: però que al infierno, como quando nieva mucho, que los copos caen espessos» (J. de Sant Josep, 1707*a*, 399).

Davant d'aquesta disjuntiva, segons aquest discurs eclesiàstic, l'únic remei possible per estalviar els patiments als difunts consistia a insistir als fidels —mentre eren vius— en la importància de fer llegats en celebracions cultuals amb la funció específica d'impedir l'anada a l'infern o abreujar l'estada al purgatori.

El segon advertiment era pels responsables de dur a terme la voluntat dels morts en aquestes qüestions. És evident que es podien produir resistències per part dels hereus a complir les deixes testamentàries destinades a la celebració de sufragis. I aquests eren els altres destinataris del relat que, en cas de desobeir o incomplir les voluntats del difunt, es veien abocats a haver de fer front a les exigències de les ànimes en pena que podien habitar a les seves mateixes llars.

Aquest excurs té la funció d'ajudar a comprendre el marc mental comunament acceptat per les persones coetànies dels fets estudiats.

Així es fan més entenedores les motivacions que existiren en les persones que lligaren el seu desig de salvació a la pràctica de celebracions litúrgiques que s'havien de celebrar al temple dels carmelites de Mataró.

És relativament fàcil documentar fins a quin punt aquest discurs eclesiàstic calà a la societat de l'època i, com no podria ser d'altra manera, també a Mataró. Els exemples a adduir podrien ser més que nombrosos. A tall de mostra s'estudiarà el testament del vidrier mataroní Pere Corbera, redactat a Mataró el 3 de març de 1621.

El document s’inicia amb una jaculatòria i una invocació.[144] Després d’anomenar els marmessors i d’assignar-los a cadascun cinc sous «una volta tant solament» per la responsabilitat d’administrar les darreres voluntats, seguia una recomanació de l’ànima.[145] Les disposicions testamentàries pròpiament dites s’iniciaven amb l’elecció del lloc de la sepultura. Pere Corbera demanà ser enterrat a l’església del convent de carmelites mataroní i no deixà d’advertir que era membre de la confraria del Carme.[146]

Seguidament el testador detallà el seguit de celebracions cultuals que proposava per la salvació de la seva ànima. En primer lloc, indicava les celebracions que s’havien de fer el dia de l’enterrament, el novenal i el «capdany». Malgrat que aquests dos darrers mots significarien actes a celebrar el dia novè i en l’esdevenir-se el primer aniversari de la defunció, en el testament del vidrier mataroní aquests rituals s’havien de dur a terme «tots los quatre dies arreu y seguits so es lo die quem enterraran y lo endema y lo despres dema y lo dia següent». Per aquests dies Corbera volia que tots els religiosos diguessin missa «cada dia en remey de la mia Anima». Però si la seva ànima no les necessitava, en un exercici de pragmatisme, detallà per a qui calia aplicar-les.[147] Les celebracions

---

144. «Lloat sigui lo Sanctissim Sagrament del Altar y la purissima conceptio de la mare de Deu. En nom de nostre Senyor Deu pare fill sanct Sperit tres personas y un sol Deu verdader lo qual crech y ador com a mon creador redemptor y salvador y glorificador vuy que comptam a tres de mars de 1621». ACA. ORM. Monacals-Hisenda. Lligalls grans, 183. Mentre no s’indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen al mateix document.

145. «Primerament y ans de totes coses encoman la mia anima al creador Altissim que de no res la creada suplicantlo que per los merits de la sua sagrada mort y passio la vulla fer salva y als eternals goixs del paradis aporte. Amen». ACA. ORM. Monacals-Hisenda. Lligalls grans, 183.

146. «…devant lo altar maior prop les escales si per ferme charitat li estara be a pare Prior y religiosos de dit convent o alli ha on millor los aparexera ser condesent dins dita iglesia la qual vull y man sie feta honradament segons a mos consemblants se acostumen fer advertint-los que tinc carta de germandat de dita religio firmada per lo provincial».

147. «…en remey de la mia Anima y si ella per la misericordia de Nostre Senyor no tindra necessitat les aplique per aquella o aquellas a qui jo tindre mes obligasio pincipalment per l.Anima de mon pare y mare muller y fills y los demes deutes y per la mes necessitada en lo purgatori y per aquella que esta mes cerca de goçar de Deu Nostre Senyor finalment per allo o aquella que lo Señor o voldra aplicar per mes gloria sua».

d’aquests quatre dies havien de comptar amb tres nocturns cadascun i absolta general a la fi de cada ofici. Sol·licità també que totes les misses que fos possible es diguessin a l’altar privilegiat.[148] Llegà quatre lliures diàries per les referides celebracions.

Per al mateix dia de l’enterrament encomanà un ofici i set misses que s’havien de dir a l’església parroquial, concretament a l’altar del Roser. També s’havia de satisfer als preveres de Santa Maria el fet d’acompanyar el cos a enterrar al convent.

Passats els quatre dies de sufragis estipulats al principi, Corbera determinà que a l’església de Sant Josep s’havien de dir quinze misses a l’altar privilegiat.

Amb posterioritat a aquestes darreres celebracions, sol·licità la celebració a l’esmentat convent de les «misses de Sant Gregori», que consistien en dir tres misses en honor de la Santíssima Trinitat, cinc misses «a honor y Gloria de las sinc nafres de Nostre Senyor», una missa dedicada a la Circumcisió, set misses dedicades als goigs de la Mare de Déu, tres misses dedicades a sant Joaquim i altres patriarques, quatre misses dedicades als evangelistes, tres misses dedicades a sant Joan Baptista, cinc misses als dotze apòstols, una missa «de la dominica de rams ab la passio», una missa del Dimecres Sant també amb la passió, una missa dedicada a l’àngel custodi, una altra missa dedicada a sant Miquel i nou misses als altres àngels, una missa dedicada als màrtirs, una missa dedicada als confessors i una altra missa dedicada a les verges, i una darrera missa de difunts «ab particular oratio per la propia anima». Segons el testador, aquesta relació de misses estava extreta d’un llibre de sant Vicenç Ferrer que tenia «copiades dins ma arquimesa». Sol·licità també «que sem sie presa una bulla de difunts per la mia anima».

[148] . «Se dice que un altar es privilegiado cuando, además de los frutos comunes del Sacrificio Eucarístico, se le otorga una indulgencia plenaria cada vez que se celebre la Misa en él. Esta indulgencia debe ser aplicada al alma individual por la cual se ofrece la Misa». Extret de: «Altar privilegiado», a *Enciclopedia Católica on line* (en línia), <https://ec.aciprensa.com/wiki/Altar_privilegiado> (consulta: 5 novembre 2019).

Aquest cicle de «misses de Sant Gregori» s'havia de repetir tres vegades més —és a dir, 144 misses— «per l.anima de mon pare principalment apres de mi si jo no en tindre necessitat». Home previsor, Corbera, també deixà escrit que si l'anima del seu pare tampoc en tenia necessitat, el fruit d'aquestes misses havia de passar successivament a l'ànima de la seva mare o de la seva primera esposa. Si totes aquestes ànimes ja haguessin satisfet prou les seves penes, els beneficis de les misses havien de passar als seus fills i filles i, a la fi, quan totes les ànimes gaudissin del goig etern, els mèrits de les celebracions eucarístiques havia de recaure en l'ànima «mes necessitada que esta en lo Purgatori y per la que esta mes serca de gosar de Nostre Senyor».

A més de les «misses de Sant Gregori», feu dir també pels religiosos carmelites cinc misses més en honor de les llagues de Crist i una addicional de resurrecció. Per aquestes sis darreres assignà dos sous de caritat per cadascuna que havia de pagar el seu hereu. Aquestes darreres celebracions s'havien de fer «tot consecutiu arreu sens dilasio pera que per medi de dits sacrificis y sufragis si acas la mia Anima per la misericordia de Nostre Senyor esta en Purgatori lo Senyor la trague per la gloria».

Llegà al convent de Sant Josep la caritat de quatre lliures i deu sous per tal que diguessin perpètuament dues misses una en honor de sant Josep, «mon avocat», i una altra la diada de santa Teresa.

A totes aquestes celebracions, Corbera encara hi afegí 363 misses resades a celebrar també pels carmelites i expressà la seva voluntat que totes aquestes celebracions litúrgiques es realitzessin, si fos possible, a l'altar privilegiat de la Verge del Carme, per tal que servissin per les necessitats «de les animes sobredites y per les necessitats y remey dels qui estan en pecat mortal y per la exaltació de la santa Fe Catholica y extirpasio de la eregia».

Altrament, ordenà constituir un censal mort de capital de quinze lliures a favor del rector de Santa Maria de Mataró per tal de poder fer dir amb les

seves pensions, perpètuament, sis misses anuals —a dos sous i mig cadascuna— a les següents celebracions de la Verge: Concepció, Nativitat, Anunciació, Visitació, Purificació i Assumpció.

Així mateix, Corbera disposà que tots els religiosos i sacerdots que es trobessin «en son aposento» a l’hora de la seva mort «per ajudarme a ben morir» els hi fossin donats cinc sous a cadascun.

Llegà als «pobres vergonyants de la present vila» quatre lliures «una volta tan solament [...] en les cases de mes necessitat y virtut». A l’hospital de pobres deixà la mateixa quantitat.

Pere Corbera manà al seu hereu i fill, el doctor Pau Josep Corbera, que es fes càrrec de les despeses funeràries esmentades que totalitzaven pel cap baix 110 lliures. Les dues filles de Pere Corbera, Margarida i Maria, reberen cadascuna un llegat de sis sous. Segurament havien estat dotades en contraure matrimoni.

Així, doncs, Pere Corbera, artesà vidrier, deixà encomanades més de mig miler de misses amb una voluntat clara i una intenció ben específica: que li servissin per fer ben breu la seva estada en el purgatori.

Aquesta és una mostra fefaent de fins a quin punt el discurs eclesiàstic de l’època calà en la societat i condicionà les actuacions individuals a l’hora de gestionar les darreries de la vida.

Ja en el segle XVIII la teatralitat barroca s’introduí en els costums funeraris. Josep Arnau i Cabanyes, doctor en ambdós drets, deixà escrit en el seu testament que volia ser enterrat a la tomba pròpia que posseïa a la capella de Santa Dorotea. A més de les deixes i misses habituals ordenà que cada any, en la data de la seva mort, se li fes celebrar un ofici de rèquiem «ab ministres y vestiments millors, fent un tumol, cremant en ell quatre atxes grogues de quatre blens, y sis siris de tres onsas en lo Altar a mes dels dos dels acolits». Acabat l’ofici, la comunitat havia de fer una

absolta en el túmul i una altra sobre la tomba. També deixà indicats els horaris i els tocs de campanes que calia fer.[149]

En aquesta gestió de la mort, Corbera, Arnau i molts altres mataronins i contemporanis, probablement cregueren trobar en el Carmel unes garanties que els permetien fer més ràpid el trànsit per un lloc tan inhòspit, tal com s'imaginaven el camí per arribar al repòs etern. Els calia satisfer una mena de peatge als homes que amb la seva vida virtuosa i les seves pràctiques cultuals els podien afranquir el camí.

Com s'ha pogut constatat en els testaments acabats d'analitzar, més enllà de les celebracions litúrgiques, es difongué una altra pràctica vinculada a la proximitat física dels difunts a aquells elements que esdevenien cabdals per la seva salvació. Foren els enterraments dintre del temple monacal.

Òbviament, els primers a enterrar-se al temple foren els propis religiosos, en una cripta situada sota el presbiteri i que, després de ser restaurada, a l'actualitat s'ha habilitat com a capella.[150]

Tanmateix, no sempre s'enterraren en aquest lloc. En alguns moments els frares també s'enterraren a l'església.[151]

El llibre de la fundació recull en el seu capítol 8è les «Sepulturas perpetuas venudas a personas particulars» (*Libro de la fundacion...*, 252). El mecanisme emprat semblaria ésser el següent. Durant el segle XVII els diferents altars que es construïren ho foren amb almoines dels fidels i aquests adquirien el dret a enterrar-s'hi.[152] L'exemple més paradigmàtic

---

149. Arxiu Parroquial de Sant Josep. 761

150. «Las sepulturas que vui hia en la iglesia son las seguents. Primerament la de nostros religiosos que esta debaix lo altar mayor» (*Libro de la fundacion...*, 252).

151. A l'any 1684 morí el germà Bernat de Santa Agnès. «Esta enterrado fuera la sepultura comun de los religiosos serca de donde estava la puerta del rexado del presbiterio y a donde se pone el atril por cantar las visperas y esta señalado con un ladrillo grande y largo de dos palmos» (*Libro de la fundacion...*, 288). Tres anys després s'enterrava el germà Baptista de Sant Eliseu i fou inhumat «en el cruzero de la iglesia debaxo la lampara del altar mayor a la parte de la Epistola» (*Libro de la fundacion...*, 289).

152. «Te nostra iglesia sinch altars ab capellas las quals se han fet de limosnas de particulars...» (*Libro de la fundacion...*, 252).

seria el de l'altar de Sant Joan que la comunitat hauria cedit a Joan Pongem amb autorització per edificar-hi la seva tomba.[153] Una de les condicions que se li posaren fou que quan Joan de la Creu fos beatificat havia de posar una imatge seva *in capite altari.* Pongem hi fou enterrat el 5 d'abril de 1645 i llegà a l'esmentada capella una pintura de sant Joan de la Creu i altres quadrets. Inicialment, al mateix indret hi havia una pintura de sant Joan Baptista del mateix propietari (*Libro de la fundacion…*, 252).

La capella de la Mare de Déu del Carme havia estat finançada per Jeroni Serra Arnau, ciutadà honrat de Barcelona, i en ella s'hi hauria fet enterrar tot i tenir tomba pròpia al temple parroquial.[154] La capella de Santa Teresa havia estat construïda a instància de Joana Fornells i Galzeran i hi havia llegat un calze. A mitjans del segle XVII hi compartien la mateixa tomba els Fornells i els Guitart. En aquest altar també hi tingué l'últim repòs el metge Pau Castelló, que havia assistit els frares des dels moments fundacionals de la comunitat, enterrat el 1631, i a l'any 1652 l'acompanyà el seu fill —del mateix nom—, notari de professió. La capella de Santa Dorotea fou fundada per Dorotea Bellot, vídua de Palau, i generosament dotada.

En el cos de la nau, i per les mateixes dates, s'hi construïren dues tombes per als confrares del Carme i també la de Nicolau Pedró, compartida amb la família Jofre. A més d'això «en lo presbiteri ab llicencia de nostres pares se enterran personas particulars» (*Libro de la fundacion…*, 252).

---

[153] . «…donamus vobis honorabilis Joannes Pongem agricola dicta villa de Matarone presenti et inferius acceptanti totam illam capellam collateralem in qua nunch est altari Sancti Joannis Baptista dantes et concedentes vobis licentiam et facultatem quam possitis facere in eadem capella opera vobis benevista a nostri et nostrorum cognitiones et quod possitis facere in eadem quandam tombam pro vestris et successoribus vestris…». A canvi de la concessió Joan Pongem satisfeu a la comunitat 150 lliures. ACA. Arx. Not. Mataró, 454. 23.11.1626.

[154] . «El señor Geronimo Serra teniendo sepultura en la capilla de Nuestra Señora del Rosario de la Iglesia Parroquial labró a sus costas en la nuestra la capilla de Nuestra Señora del Carmen y le hizo retablo y trasladó a ella su sepultura» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 285-286).

Existeix el testimoni de persones que, probablement en el llit de mort, cridaven el notari per fer constar el seu desig de ser enterrats al convent carmelità. Fou aquest el cas d'Antoni Arnau, d'Argentona.[155]

També els fills dels pròcers més destacats de la població, que ja s'havien fet enterrar en el monestir, sol·licitaven un lloc per la darrera morada. Així, el 25 de juny de 1604 Àngela Fàbregas, vídua del mercader Sebastià del mateix cognom i filla de Jeroni Serra Arnau.[156] En el decurs del segle XVIII el nombre de tombes s'anà incrementant: «Te tomba la Sra. Mateva de Argentona que vuy dia te casa en la Riera».[157]

Un destacat testimoni de les personalitats que foren enterrades a l'església al segle XVIII l'ofereix Josep M. Pellicer en el seu emblemàtic treball *Estudios Histórico-Arqueológicos sobre Iluro...*[158]

---

[155] . «...en notari continuau y llevaume acte y señors fasseu me testimoni com jo assi en presentia de vostres merces declaro, vull y man y es ma voluntat si als molt reverents pares del monastir y convent de Sant Joseph de la dita vila de Mataro del orde dels descalsos los estara be y seran servits de concedirme otorgar y assenyalarme lloch en la dita yglesia del monastir de Sant Josep pera fer y fundar una sepultura pera mi mullers fills y família de ma casa y decendents meus pregantlos encara que absents quant mes encaridament puch sien servits per amor de Deu de concedirmela y assenyalarme lo dit lloch per quant aquesta es ma voluntat...». El notari Monfort trameté, diligentment, l'encàrrec als frares i aquests li assenyalaren com a lloc «...l'arcada del mig [...] davant els confessionaris junt al carrer...». ACA. Arx. Not. Mataró, 1035. 1.6.1611.

[156] . «...quant mes carament puch los prego y suplico me donen llloch condecent en la present Isglesia de Sant Joseph que ara novament han fabricada per a fer una sepultura o vas para enterrar lo meu cos quen Nostre Senyor sia servit me muyre y passare desta vida en laltra y dels qui jo volre de casa de mon pare y si a sas reverencias aparexera sia devant lo altar de Nostra Senyora del Carme que es ara al costat de la del senyor doctor Castello per quant es ma voluntat de elegir sepultura com de present la elegesch en la present isglesia y en dit lloch specificat y designat». El prior Elies de Sant Josep respongué a la petició en els termes següents: «que son molt contents de donarli lloch en la dita isglesia pera enterrar-si ella dita senyora Angela Fabregues y que ella volra de la casa de son pare que en dita isglesia se vullan enterrar alli a hont a ella dita senyora Angela Fabregas ha designat y assenyalat ço es devant lo altar de Nostra Senyora del Carme que vuy es y que alli puga fer tomba y posar la pedra condecent que a ella ben vista sia y que per ningun temps no li serà llevat dich lloch per ninguna altre persona». ACA. Arx. Not. Mataró, 1068. 25.6.1604.

[157] . «En lo cos de la isglesia y en la capella mayor hia sepulturas de personas particulars que constan de sos señals y altres sens señals com esta de la planta de la isglesia que esta en una taula que esta en la sagristia» (*Libro de la fundacion...*, 252).

[158] . «Momia de la Princesa. Consérvase en la cripta de la parroquial iglesia de San Juan. En mayo de 1885, gracias al digno Sr. Párroco D. Mauricio Bruquetas, pudimos examinar detenidamente la famosa momia. De entre los pliegues de

Col·lisió d'interessos

A l'any 1697 es procedí a l'enterrament a la capella de Santa Dorotea del cos de Maria Pou, vídua del semoler Josep Pou, àlies *lo Bonich* (*Libro de la fundacion...*, 265r). El 21 de gener d'aquell any els carmelites haurien recollit en una acta notarial el testimoni de diverses persones, segons les quals la difunta havia manifestat la seva voluntat de ser enterrada al convent de Sant Josep. Malgrat això «ab violència» —segons les fonts carmelitanes— el clergat parroquial «se lan havian portada a enterrar» a Santa Maria. El convent mataroní recorregué davant la vicaria general del bisbat «contra los capellans, o per millor dit contra la Sr. Rector de Mataró». Els carmelites obtingueren satisfacció de la seva demanda i «el clero de dita vila la aporta a enterrar a aquest convent als 2 de febrer de 1697 desenterrantle de la isglesia parrochial» (*Libro de la fundacion...*, 265v).

Aquest fet, que no fou pas únic, serveix per introduir una nova problemàtica que generà la presència del convent carmelità a Mataró. Les dades anteriorment exposades permeten percebre com l'església de Sant Josep es convertí en un pol d'atracció per a un sector important de la població mataronina que volia esperar la resurrecció entre els seus murs. Des del principi de la fundació un sector important del patriciat mataroní cercà de ser enterrat a redós de la pietat carmelitana. Només cal recordar

---

su hábito de seda retirámos un pequeño tubo de cristal, cerrado al soplete, con un rollo de papel en el interior. Previo permiso cortamos el tubo y leimos en el rollo una larga relación que dice en resumen: Ser el cadáver de la Muy Ilustre Señora D.ª Maria Josefa Salazar de Aguirre, esposa de D. Lope Manuel de Salazar Quijada, natural de Esquivias, arzobispado de Toledo. Habiendo fallecido D.ª Maria Josefa en 16 de julio de 1730, el Rdo. Dr. Llauder autorizó *como particular favor y sin ejemplar* para enterrarla en San José, junto al altar de Santa Teresa. En mayo de 1733 resolviendo D. Lope trasladar á Esquivias los restos mortales de su esposa, halló el cadáver incorrupto y flexibles los miembros. Admiráronse los contemporáneos, y las ideas que privavan en aquella época, junto con el recuerdo de la acrisolada virtud de D.ª María Josefa , les indujeron a considerar la incorruptibilidad de la difunta como claro indicio de santidad. Visto lo difícil del transporte consiguió D. Lope que se repitiesen las honras fúnebres. Ofrecióse entonces al público un raro y sorprendente espectáculo, pues apareció en medio del templo un ataud de cedro y rico hábito carmelitano, magestuosamente reclinada en capelardente la que tres años antes habia sido enterrada con las ceremonias acostumbradas. Concluidos los responsos fué repuesto el cadáver en su sepulcro, dentro del que depositó D. Lope en 1736, en la forma descrita, el manuscrito» (J. M. Pellicer, 1887, 389-390).

les personalitats de Jeroni Serra Arnau, Joan Pongem o Pau Castelló per adonar-se de la important presència de les famílies més rellevants de la societat mataronina a cavall dels segles XVI i XVII. Però no foren els únics. Els artesans i menestrals també hi podien accedir com ho demostren els Fornells, Corbera i molts altres que s'hi podrien adduir. Fins i tot les classes socials més baixes hi tenien accés a través de la vinculació amb la confraria del Carme que també tenia les seves pròpies tombes en el convent. Aquesta nova dinàmica social i religiosa fou vista, en ocasions, com un atac frontal contra les prerrogatives del rector i de l'ens parroquial de Mataró. Les celebracions funeràries eren una de les bases de les finances parroquials i, per extensió, una de les formes de sosteniment d'un bon nombre de clergues vinculats al temple que no gaudien de beneficis fundats. La deriva de les devocions particulars del temple parroquial a l'església conventual implicava també una desviació d'un flux econòmic que rectors i clergat parroquial prompte intentaren aturar o, si més no, minimitzar.

Els conflictes entre les dues institucions religioses s'iniciaren molt poc després de l'arribada dels frares a Mataró.

El primer incident documentat es produí arran de l'enterrament de Pere Costa, boter, a l'església dels carmelites.[159] S'inicià una causa entre el rector de Mataró i la comunitat carmelitana que fou vista pel jutge Joan Mora. Per tal d'aconseguir una «perpetua pau y unió de tal manera que los parroquians pugan prendre exemplar», el 22 d'agost de 1602 se signà una primera concòrdia entre el rector de Santa Maria, Joan Calvó, i el prior dels carmelitans de Sant Josep de Mataró, Elies de Sant Josep, amb la intervenció i la mediació del bisbe de Barcelona Alonso Coloma.

A les primeres clàusules les parts s'absolien mútuament de les reclamacions i demandes anteriors. Entrant en la problemàtica específica s'acordà que, quan el clergat parroquial acompanyés els cossos dels difunts a enterrar al convent, els frares lliurarien als preveres «la meytat

[159] . ACM, 70-139. Relligat de documents del segle XVIII. Col·lecció de documents adquirits per la Generalitat de Catalunya. Mentre no s'indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen al mateix document.

de tot lo que aportaran lo primer dia en ditas sepulturas so es la meytat de la cera, com son atxes, ciris, drap, tela y velilla de glassa y de tota altra cosa de qualsevol espesie que sie que en dit primer dia aportaran en ditas sepultures».[160]

Més endavant es concretà que de les ofrenes que els fidels feien al convent el dijous o divendres sant, com eren «offertas, ma besada presentalles y adoracio» se'n rescabalaria al rector pagant un cens anual de 30 sous «illuibles». El que equivalia a dir que aquest pagament no es podria desfer mai.

Tot seguit s'iniciaven els pactes entorn dels enterraments. S'acordà que en tots els que es fessin en el convent el rector havia de percebre els drets que li pertanyien. També es pactà que els capellans que acompanyessin el difunt havien de cobrar el que s'acostumava a la vila.

A la clàusula sisena les parts es comprometien a evitar que ningú de forma directa o indirecta, o per persones interposades, impedís la lliure elecció del lloc de la sepultura als vilatans. Alhora, el rector es comprometia a acompanyar processionalment els morts que es volguessin enterrar a Sant Josep.

La clàusula vuitena del document era, probablement, el nucli de l'enfrontament entre les dues institucions. La controvèrsia radicava en si els pares de fills morts «en pupillar edat», és a dir, menors d'edat, podien decidir soterrar els seus fills en el convent. En aquest punt cal tenir present la important mortalitat infantil i adolescent de l'època. Sobre aquesta problemàtica els frares havien defensat el dret dels pares a poder fer enterrar els seus fills menors en el convent. El rector objectava «no haver-hi tal consuetut en dita vila». L'acord al qual s'arribà consistí en acceptar el dret dels pares a fer l'esmentada elecció, sempre que aquests disposessin de sepultura pròpia a l'església conventual. En aquesta circumstància sí que hi podien soterrar els seus fills «impúbers». En el cas contrari, no.

160. ACM, 70-139. Relligat de documents del segle XVIII.

A l'any 1607 el conflicte es plantejà entorn de les persones que morien sense fer testament i, per tant, no especificaven el lloc d'enterrament. En una visita pastoral realitzada l'11 de setembre d'aquest any pel bisbe Rafael de Rovirola s'abordà el problema i es decretà que la sepultura s'havia d'efectuar en el lloc que indiquessin els testimonis que haguessin sentit expressar la voluntat al difunt. En aquesta mateixa visita es canvià radicalment el criteri de la concòrdia de 1602 sobre l'enterrament de menors. Es donà llibertat absoluta als pares per escollir l'indret d'enterrament dels seus fills. S'assenyalà quant s'havia de pagar al clergat parroquial segons la classe d'enterrament i es decretà que a les sepultures simples i a les d'albats —que no hi anessin capellans— no calia pagar l'anomenat dret de creus.[161]

Un altre decret de la visita pastoral de 1607 establí que els qui s'enterressin al convent havien de satisfer al clergat parroquial per la processó fúnebre els mateixos estipendis que si haguessin escollit sepultura a Santa Maria.[162] Aquestes noves disposicions quedaren reflectides en una concòrdia que se signà el mateix any 1607 entre el subprior Martí de Sant Ciril i el rector de Mataró Valentí Pladesans.[163]

Més de cent anys després, l'any 1720, la problemàtica dels testaments i l'elecció del lloc de sepultura continuaven generant tensions. Calgué signar una nova concòrdia en la qual es retornava als continguts de la precedent de l'any 1607.[164]

---

161. «Item statuim provehim y incarcam que quan se morirá algu sens fer testament sie feta la sepultura al tal que serà mort sens fer testament en lo lloch segons pora constar ab testimonis fidedignos de la voluntat del tal difunt lo jurament y examen dels quals age de fer lo dit Rector o hu de sos vicaris y axi mateix los pares pugan elegir sepultura per sos fills impuberos y volem que la creu gran se age de aportar en la professo dels cosos y la xica en la dels albats y se pagará per dret de la gran a la obra un sou y de la xica sis dines y per las sepulturas simples y de albats que no aniran capelllans no paguen res de dret de creu». MASMM. Esg. 2. Arx. Rector. Plec 31. *Llibre de concordies.* Fol. 15v. 11.11.1607.

162. «...y que dits capellans fassen las matexas absoltas per lo cami que farian anant a la Iglesia Parrochial». MASMM. Esg. 2. Arx. Rector. Plec 31. *Llibre de concordies.* Fol. 15v. 11.11.1607.

163. ACA. Arx. Not. Mataró, 184. 2.1.1607.

164. «...que sempre que constará de dos o mes testimonis que determinadament digan haver ohit dir á alguna persona, que era sa voluntat enterrarse en dit convent, encara que esta declaració de voluntat sie feta en qualsevol

Tanmateix, la conflictivitat entorn d'aquest punt no cessà i, a l'any 1754, es produí un nou incident que permet conèixer les postures de les parts.[165]

El dia 8 del mes de juliol d'aquell any es produí la mort de Maria Àngela Feliu, donzella, que vivia a casa de Salvador Lluc, oller, exactament davant del convent dels frares al carrer de Sant Josep. Segons la versió dels frares la difunta havia disposat el seu enterrament «per amor de Deu» en el convent a la tomba de la confraria del Carme, de la qual era membre, i la celebració d'un «offici dit de cabracoixa» al temple parroquial. Un cop s'hagués realitzat aquest acte fúnebre era costum que el clergat parroquial acompanyés processionalment el cadàver al temple conventual per procedir a l'enterrament. I, de fet, a les set del matí la comunitat monàstica ja es trobava a punt per rebre el cadàver. En aquest punt es conferiren dos membres del clergat parroquial davant del prior de Sant Josep i exposaren «que no pretenien portar dita difunta en son convent ab lo motiu de no haveri exemplar algun de haverse enterrat en ell algun amore Dei». Les celebracions *amore Dei* eren aquelles en què els celebrants no percebien cap remuneració atenent a la pobresa de la persona de qui es tractava. Els carmelites objectaren que sí que hi havia precedents d'aquest tipus de sepultures en els quals els capellans parroquials havien acompanyat el difunt. Els clergues parroquials sol·licitaren poder consultar aquestes objeccions amb el rector i poc després retornaren al convent exposant que «á menos de fersa celebrar un offici semidoble en la dita iglesia parroquial no volian aportar dita difunta en sa Iglesia». Òbviament, l'ofici semidoble tenia una tarifa retributiva per als capellans que hi participaven. Cosa que no existia en les

temps, esto es, encara que no sie feta en la ultima malaltia, sols no constia de contraria voluntat posterior a la referida, en tal cas, dega la cadaver de la tal persona enterrarse en dit convent, sens nececitat de ninguna altra declaració, y en lo dit cas, no puga en manera alguna per part de dit Reverent Rector, si dits testimonis serán o no de excepció major, o si serán, o no, contestes de eodem loco, et tempore, pues bastará, que dits testimonis contestian de la voluntat de la tal persona disposant o declarant quoqumque modo sit y encara que dits testimonis sien singulars, perquè ab estos ja se prova la declaració deuna voluntat segons la disposició de dret». ACA. ORM. Monacals-Hisenda. Lligalls grans, 182.

165 . ACA. ORM. Monacals-Hisenda. Lligalls grans, 182. 2.7.1754. Mentre no s'indiqui el contrari les citacions que segueixen pertanyen al mateix document.

celebracions fetes per amor de Déu. El prior els contestà «que en cas de no volerlo aportar, que ja en son temps procuraria ell la portassen».

L'enterrament s'havia previst per després de les set del matí. A les cinc de la tarda, davant la inassistència dels capellans per emportar-se el cadàver, «los de la casa de dit Lluch ab lo llit dels morts, que des del matí tenian en ella la tragueren al carrer arrimantla a las parets de dit convent». Davant l'escàndol públic que s'originà i la possibilitat que el cos restés tota la nit enmig del carrer el prior trameté dos frares al corregidor de la ciutat per tal que aquest resolgués la situació. Cap a les vuit del vespre les campanes de Santa Maria tocaren a mort i els frares es revestiren i es posaren «a punt per rebrela ab creu alta en cas se aportas en sa Iglesia». Però no s'atreviren a sortir al carrer per «no quedar la comunitat exposada a un desayre». El clergat parroquial, efectivament, es desplaçà fins al carrer de Sant Josep, recolliren el cadàver, el traslladaren al temple parroquial i l'enterraren al seu cementiri.

Els carmelites feren els requeriments notarials exigint «restituhescan y aporten lo referit cadaver de dita diffunta en la iglesia del dit convent per son enterro assenyalantlos dia y hora per a que dita comunitat puga rebrerlo com fins vuy estilat ab altres semblants enterros y de no ferho los protesta de extraurer en termes de justicia per conseguir lo que en est assumpto de Dret los toque».

Aquest requeriment i acte de protest es feu el dia 9 de juliol. Dos dies després el clergat parroquial «reprotestava» en un enrevessat discurs jurídic en el qual s'entrecreuaven dos arguments bàsics que formaven part del debat secular entre les dues institucions eclesiàstiques: la negativa a participar en processons d'enterraments *amore Dei* en el convent i la manca de testament que deixés constància de la voluntat de la difunta Maria Àngela Feliu.[166]

[166] . «Que als que estigan noticiosos del religiós desinteres dels requirents tal vegada nols será repugnant persuadirse que lo exercian volent donar sepultura per sola caritat y amor de Deu al cadaver de Mariangela Feliu; però las limitadas obvencions del clero no li permeten exercir iguals caritats a la que se pinta en lo expressat requeriment ni fer semblants professons per aportat cadavers a aquell convent sens que sels satisfacian y ab ellas los funerals que en tal cas dehuen celebrarse en la

Els carmelites aportaren com a base del debat jurídic que s'iniciava un conjunt de documents que avalaven el seu posicionament. Dividiren els seus testimonis en dues categories: extrajudicials i judicials. A la primera citaren les persones que havien estat enterrades al convent sense haver fet testament, però de les quals constaven testimonis que havien manifestat la voluntat dels difunts de ser-hi inhumats.[167] Val a dir que d'aquestes persones, Magdalena Hospital, Jerònima López, Jeroni Valeta, Anna Bòria i Maria Pou «foren enterrats en la iglesia parroquial y desenterrats foren enterrats a la iglesia del convent».

S'adduïren també com a testimoni els albats enterrats *amore Dei.*[168] També es detallaren els albats que havien estat enterrats sense tenir sepultura pròpia de la família.[169]

No es coneix el resultat d'aquest incident concret. Però atenent a la casuística anterior és més que probable que la difunta Maria Àngela Feliu

parroquial iglesia. Per est motiu, per no constarlos del testament de la diffunta, y per altres que omiteixen, y en son lloch deduiran, no entenen sos principals aportar aquell cadaver a la iglesia dels requirents, ni altrament en semblants casos crehuen poderli ser precisats [...]. Per tant una, dos, tres y tantas vegadas quantas de dret necessarias sian, reprotesta als requirents, no sol de no entendrer de no aportar lo cadaver de Mariangela Feliu a sa iglesia y de practicar lo mateix, que en lo present, en qualsevol oportunitat, que en lo successiu occorria igual, o semblant a la present, en que lo clero no sia satisfet en sos corresponents drets, en que no els conste en la forma que deu de la voluntat del testador...». ACA. ORM. Monacals-Hisenda. Lligalls grans, 182. 2.7.1754.

[167]. Foren aquests els casos de Magdalena Hospital, morta el 9.1.1615; Joan Pau Costa, mort el 15.9.1615; Jerònima López, morta el 13.9.1619; Jeroni Valeta, mort el 4.11.1660; Anna Bòria, morta el 25.8.1688; Maria Pou, morta el 2.2.1697; Maria Presas, morta el 13.11.1718; Agnès Llenes, morta el 18.10.1719; Maria Buisel, donzella, morta el 15.6.1734; Maria Bori, morta el 13.1.1750. ACA. ORM. Monacals-Hisenda. Lligalls grans, 182. 2.7.1754.

[168]. Aquests foren Josep, fill de Josep Cabot, mort el 15.11.1619 i la filla «den Cabot Serraller» morta el 3.10.1619. ACA. ORM. Monacals-Hisenda. Lligalls grans, 182. 2.7.1754.

[169]. Foren Jerònima Maria Joana, filla de Nicolau Batlle, morta el 18.5.1616; Josep «fill dun criat», mort el 14.3.1619; Pau Josep López, mort el 10.10.1621; Isabel Martina, morta el 24.3.1622; Albert López, mort el 29.4.1623; Pau Jaume, mort el 18.1.1625; Paula Ametller, morta el 5.2.1625; «fill de Casals», mort el 15.10.1629; «de Major, mariner», mort o morta el 27.9.1632; «de López, pintor», mort o morta el 20.3.1640; la filla de Jaume Esmandia i Velada, morta el 10.11.1731; el fill d'Emmanuel Faycó, estanquer de Mataró, mort el 12.2.1742. ACA ORM. Monacals-Hisenda. Lligalls grans, 182. 2.7.1754.

en algun moment també fos desenterrada de Santa Maria i sepultada amb els fidels de la Mare de Déu del Carme a Sant Josep.

Libro de los entierros y sepultures…

Haver pogut consultar aquest important document, gràcies a la digitalització que n'ha fet l'Arxiu Comarcal del Maresme, ha permès poder concretar i quantificar moltes de les dades genèriques referides anteriorment.

El llibre acabat d'esmentar s'iniciava a l'any 1602 com un instrument per tenir controlada la gestió de tot el que feia referència a l'enterrament de les nombroses persones que optaren per fer-ho dintre dels murs de l'església carmelitana. Així, el llibre s'inicià el 20 d'agost de 1602 amb l'enterrament de Toni Ameller i es clogué el 19 de juliol de 1772 amb la sepultura de Francesc Guiu, algutzir de marina. Altrament, el volum inclou en la seva part final tot el repertori de fundacions que calia oficiar per als fidels difunts, segons les seves voluntats i deixes, tot ordenat segons els diferents mesos en què calia celebrar-ho.

Pel que es desprèn del seu contingut, el redactat del llibre degué ser una responsabilitat del sagristà de la comunitat, la qual cosa fa que durant els cent setanta anys en què s'hi treballà les mans foren diferents i també els criteris a l'hora de realitzar les inscripcions. Així, el responsable de les primeres anotacions es limità a anotar els noms dels difunts i les dates dels enterraments.[170] A partir de 1610 es començaren a indicar alguns del elements que esdevindrien fonamentals a la resta del període: la ubicació de la tomba o lloc on s'havia fet l'enterrament i, també, el tipus de celebració religiosa que s'havia efectuat. També, esporàdicament, s'especificava si s'havia fet el pagament de les despeses corresponents. Tot i que el llibre presenta anotacions escrites en castellà la gran majoria es feren, fins a la seva conclusió, en català.

---

[170] . «Dos fillas de Massot, Chaterina Massot y Sperança Massot a 9 de Abril 1608» (*Libro de los entierros...*). Mentre no s'especifiqui el contrari les citacions que seguiran pertanyen a aquest mateix document en les dates que s'indicarà.

Tot i que el volum, probablement, ha arribat a l'actualitat incomplert i mancat d'algunes anotacions, les dades que ofereix mereixen un detallat estudi.

El món dels morts

El primer element a analitzar és el nombre de persones que foren sebollides en el temple monàstic. Les dades obtingues ens permeten documentar la presència, en el període 1602-1772, d'un nombre mínim d'enterraments xifrat en 735 persones, cosa que implica una mitjana lleugerament superior als quatre morts anuals.

	SEXE MASCULÍ	***%***	***SEXE FEMENÍ***	***%***
Cossos	329	81,5	279	84,3
Albats	75	18,5	52	15,7
TOTAL	**404**	**100**	**331**	**100**

La major presència de la població masculina vindria condicionada pel fet que, a partir d'un determinat moment, s'inclogueren en el registre els religiosos difunts que, per raons òbvies, tenen una elevada representativitat a la mostra.

A l'hora d'estudiar els difunts els contemporanis tenien molt present la divisió entre *cossos* i *albats.* La diferència l'establia el fet d'haver arribat, o no, a l'ús de la raó. Els albats, per tant, es considerava que morien en la innocència baptismal, raó per la qual se'ls amortallava de blanc i s'enterraven en baguls del mateix color. Algun autor de l'època considerava una misericòrdia especial la mort d'aquestes criatures.[171] Els autors del registre mataroní degueren compartir aquesta opinió, atès que algunes vegades no s'indica el nom de la criatura difunta. També és força

[171] . «Todos lo Católicos que están en el infierno, si hubieran muerto antes del uso de la razon se salvaran; y muchos de los niños que llama Dios en el estado de la inocencia, si se les dilatara la vida, y llegaran a adultos, miserablemnte perecieran. Misericordia es especial de Dios llevarse a unos antes que transtorne la malicia a la razón; y beneficio singular sacarles del riesgom, antes que cayeran en peligro» (F. de la Vega, 1772, 279-280).

habitual que les celebracions litúrgiques que els acompanyaven fossin poc rellevants. Dit això, l'elevada incidència d'aquest tipus d'enterraments és una mostra dramàtica de la mortalitat infantil de l'època.[172]

La mortalitat perseguia les famílies de forma inexorable, fins i tot les de condició social prou elevada, com podria ser la del notari Monfort. Així, el 26 d'abril de 1650, s'enterrava Jeroni Monfort, fill de l'escrivà citat. El 29 d'octubre del mateix any mateix es feu el mateix amb un albat del mateix cognom del qual no s'indicà ni edat ni sexe. El 3 d'agost de 1651 era el mateix notari Josep Joan Monfort que seguia el camí dels seus descendents ja citats. El 4 de gener de 1652 era Agnès Monfort, esposa de Joan i mare dels infants, qui es reunia definitivament amb la resta de la família a la tomba que es trobava al presbiteri «entre el primer confissionari y el púlpit».[173]

Dos albats d'una mateixa família podien morir i ser enterrats amb un dia de diferència. Això succeí amb la mort de Teresa Castelló —d'edat «de quatra fins a cinc anys»—, filla del doctor Castelló, que fou enterrada el 19 de setembre de 1620. Al dia següent el mateix doctor Castelló enterrava un fill, de nom Joan, d'un dia d'edat.

Altres vegades les generacions s'entrecreuaven en l'accés a la sepultura. Serveixi com exemple el testimoni de la família de Joan Boter, patró, dit *lo Gitano*, que, probablement, vivia al carrer de Sant Josep.[174]

---

172 . «A 7 de Gener de 1763 fou depositat en la sepultura dels Religiosos D. Joseph Martí Carles de edat de 2 anys; y lo dia 25 de dit mes y Any fou traslladat en la sepultura nova feu Don Joseph Carles son pare devant las gradas del altar major y lo matex dia si traslada la sua mare Da. Francisca Carles y Sant Roma que estigue un any enterrada al cos de la Iglesia, y se encontra tan entera com lo dia de son enterro. Y dit dia se traslada altre albat de al dita Sra. que estava en al sepultura de casa Palau devant lo altar de Nostre Pare Sant Albert de edat de 2 anys anomenat Don Joseph Maria y Carles...». *Libro de los entierros...,* 7.1.1763.

173 . *Libro de los entierros...,* 4.1.1652.

174 . El 15 de juny de 1713 s'enterrà Antoni Gitano fill de Joan (Boter) *Gitano*. El 7 d'octubre de 1717 s'enterrava un albat de dos mesos, del qual no s'indicava nom ni sexe, del qual es deia «fill de Joan Boter dit lo Gitano». El 6 d'agost de 1719 es sepultà un altre albat de deu mesos del qual s'esmentava sols ésser fill de l'esmentat Boter. Exactament un any després, el 6 d'agost de 1720 fou «enterrada» un albat de set setmanes del mateix pare. El 20 de novembre de 1722 morí Joan Boter dit «lo patro Gitano». El 7 de novembre de 1725 moria un albat de Joan Boter, «dit lo Gitano», de deu setmanes. El 30 de gener de 1726 fou sebollida Àgata, de dos anys, filla

Les edats dels albats es movien en una ampla franja que aniria del cas ja citat de Joan Castelló que fou enterrat amb un dia de vida fins a Josep Castanyer, de vuit anys, que encara fou considerat albat.[175] Però Maria Teresa Esmandia i Velada que fou enterrada a la mateixa edat, a l'any 1731, no fou considerada albat.[176]

Sovint els albats eren acompanyats al convent per únicament un vicari i un escolà i se'ls acostumava a fer celebrar una «missa baixa» o una «missa de Nostra Senyora».[177]

Les persones adultes podien arribar fins a una edat provecta, com fou el cas d'Eulàlia Estatuet, que moria als noranta anys, o el de Maria Bori, «donzella», que moria als noranta-nou anys i fou enterrada «per amor de Déu».[178] També es documenten, entre els adults, morts per contagi o, potser, per accident. Fou el cas dels esposos Josep Camps i Teresa Camps enterrats el mateix dia.[179]

Els difunts podien ser enterrats en el seu propi vas —nom que donaven els coetanis a les sepultures— o bé podien fer-ho en els vasos de la confraria del Carme. Es tractava de cavitats excavades en el subsol amb una obertura quadrada o rectangular que obria directament al terra de l'església. Es cobria amb una llosa de pedra o amb rajoles i, en el primer, cas s'hi gravaven inscripcions al·lusives als propietaris. És interessant reproduir com es detallà la ubicació i la inscripció de la tomba del doctor Pau Castelló.[180]

---

de Joan Boter «dit lo Gitano». Tots ells foren sepultats al propi vas que tenien situat «entre la pica del aigua beneita y la rexa» de la capella que ara es de Nostra Mare Santa Teresa. *Libro de los entierros...* Veure les dates indicades.

175 . *Libro de los entierros...,* 7.8.1756.

176 . *Libro de los entierros...,* 10.11.1731.

177 . El 3 de desembre de 1619 fou sepultada «de charitat una minyoneta filla den Cabot serraller sols se li ha dit una missa baixa» (*Libro de los entierros...,* 3.12.1619).

178 . *Libro de los entierros...,* 2.5.1763 i 13.1.1750.

179 . «...foren enterrats en un dia en lo vas de casa Godas que esta sota la trona» (*Libro de los entierros...,* 14.1.1768).

180 . «La sepultura de la part de la epistola de la capella de nostra Santa Mare Teresa de Jesus es de Pau Castello doctor en medicina com se pot llegir en la escriptura en ella escrita, ques conte en la primera lletra de cada mot diu desta manera .S. sepultura. P. Pauli. C. Castello. D. doctoris. M. medicine. &. S. suorum. Les

Els sagristans responsables del llibre dels enterraments podien ser molt detallistes a l'hora d'indicar el lloc de les tombes.[181] La boca o obertura o bé l'espai interior dels vasos degué ser prou estret en alguns casos com per haver de generar situacions problemàtiques.[182]

De les sepultures documentades, 212 ho foren en els vasos de la confraria i 523 en vasos privats. Els membres més benestants de la societat mataronina es construïen les seves sepultures en altars gairebé propis.

Així, el 23 d'agost de 1620 fou sepultat el prohom mataroní Jeroni Serra Arnau, un dels fautors de l'arribada del Carmel a Mataró. Fou enterrat amb l'hàbit de l'orde, quelcom excepcional, ja que sols s'han localitzat dos o tres casos més. Se li feren oficis durant quatre dies i en cada un hi hagué un predicador diferent. Fou sebollit en la seva pròpia sepultura que havia fet construir a la capella del Carme. Fou acompanyat per tota la clerecia parroquial. A l'església de Santa Maria feu celebrar el mateix nombre d'oficis. L'acompanyament del cadàver per part dels capellans i rector fou motiu també d'una picabaralla amb els carmelites sobre el repartiment que s'havia de fer de la cera —en forma de candeles o atxes— que portaven els membres laics del seguici. Semblaria que a la fi de l'acte funerari les famílies feien una «offerta» al monestir en forma de diners,

---

altres lletres preque [sic] se recorden dell y diuen desta manera. Q. quando. I. in. H. hoc. S. seculo. E. eram. Q. quam. L. lubent. T. te. V. visitare. S. solebam. T. tu. M. modo. Q. qui. I. in. E. eo. E. es. E. expedit. V. vos. P. pro. M. me. D. Deum. R. roges» (*Libro de los entierros...,* p. 22. Any 1946). Una nota marginal posterior indica que la capella citada passà a ser la de Santa Dorotea. Per a la traducció de la inscripció, si la darrera V. enlloc del valor *vos* que li dona el redactor de la nota fos la inicial de la conjunció *ut,* vindria a dir: 'Sepultura de Pau Castelló, doctor en medicina i dels seus. Quan estava en aquest món sovint et solia visitar. Ara cal que tu [referint-se al potencial lector] que encara hi ets preguis a Déu per mi'.

181. «A 25 Abril de 1750 fou enterrada en esta Iglesia de Sant Joseph de Mataro la quondam Francesca Valada en la capella de Santa Teresa en lo terser rengla de rajolas 4 y 5 del peu de la paret de la part de la vidriera» (*Libro de los entierros...,* 25.4.1750). «A 1 de desembre de 1619 fonch sepultada en estan iglesia devant lo altar collateral a la paret del claustro arrimada a la paret entre lo portal que ix al claustro y lo estrep que esta la rexa Dorotea Roja muller de Esteve Roix vidrier...» (*Libro de los entierros...,* 1.12.1619).

182. Josep Martí, calderer, fou enterrat a la sepultura dels confrares «la mes cerca de lo altar major [...] per ser lo baul tan ampla queda dret al coll de dita sepultura» (*Libro de los entierros...,* 22.3.1761).

cera, pa i vi. El rector en pretenia la meitat, però els carmelites consideraven que li corresponia la meitat de tot menys de les atxes.[183]

Unes setmanes abans, el 31 de juliol, havia estat soterrada una persona que estava a la part més baixa de la piràmide social de la qual Serra Arnau en representava el vèrtex. Es tractava de Joan «lo moço que era estat desta casa [en referència al convent carmelità] nat del Regne de França». Havia mort a l'hospital de la vila. Se li celebrà ofici solemne amb diaca i sotsdiaca i al dia següent «altre offici per amor de deu». A diferència del cas anterior, en què tota la clerecia havia acompanyat el cadàver, en aquest cas ho feu «lo vicari i escola sols». Fou enterrat a la sepultura dels confrares «la mes prop de la rexa del presbiteri». El sagristà anotà al marge «fou soterrat de charitat».

Tal com reflecteix aquesta indicació, hi havia dos vasos dedicats als confrares. Un situat al presbiteri del temple i un altre situat «a la part de la porta del carrer».[184] Tanmateix, val a dir que també se soterraven en els vasos de la confraria persones pertanyents a la noblesa, com fou el cas «de mi sra. Da. Tomasina Ferrer y de Vega Baronesa de Cañellas»,[185] persones enterrades com a «pobres», com succeí amb Paula Clauseta,[186] i també persones absolutament desconegudes.[187]

---

183 . «...donas de la offerta de casa la mitat al Sr. Rector, que foren once sous dos dines menos y les candeles. Pretenia la Sr. Rector la mitad de las sis achas que aportaven que com no sia costum se donen sino que vellen al diffunt [...] y assi quant offerexen may offerexen les achas sino las candelas y pa y vi perquè esten ab advertencia los Pares Priors que seria impedir les sepultures vent que assi donen les aches y en la iglesia no. Y assi nos deuen donar. Verdad es que despres ne donaren les quatre mes grans per amor de Deu» (*Libro de los entierros...*, 23.8.1620).

184 . Ací fou enterrada Agnès Riera el 29 de gener de 1672. *Libro de los entierros...*, 29.1.1672.

185 . *Libro de los entierros...*, 14.1.1761.

186 . «A 6 del mes de Mars de 1621 fonch sepultada en esta Iglesia de S. Joseph Paula Clauseta muller de [en blanc] Clauset trebalador fou sepultada en lo carrer de N. S. del Carme lo mes prop de la porta principal de la Iglesia. Aporta-la lo vicari sols feu-se-li offici de tres y fou per amor de Deu per ser pobre, no y ague oferta». En nota marginal s'indica «enterrada de charitat» (*Libro de los entierros...*, 6.3.1621).

187 . «Fou enterrada en la sepultura dels confrares de est convent de Sant Joseph de Mataró una dona forastera la qual morí en la Riera devan casa Batista Guañabents» (*Libro de los entierros...*, 17.12.1737).

Així, pel fet que les tombes de Sant Josep aplegaven des de membres de la noblesa fins a passavolants que morien a la població, aquest món dels morts enterrats al temple carmelità era una plasmació immòbil de la realitat social que transitava pels carrers, primer de la vila, i, posteriorment, de la ciutat de Mataró. Això permet una aproximació a les característiques socioeconòmiques de la mateixa.

Per elaborar la gràfica que recull les dades socioprofessionals dels difunts s'ha tingut en compte el que el sagristà del temple anotà en el registre funerari. Val a dir que —tot i que en la gran majoria dels casos tots els difunts masculins adults foren ressenyats amb nom, primer cognom i ofici—, en algunes ocasions, algunes dones presenten també una indicació professional. Així es pot trobat Josepa Malé, «sastresa»,[188] Eulàlia Riera, «ostalera al Camí Ral»,[189] o Agustina Martí, «calderera».[190] Tot i que hi hauria la possibilitat de considerar que podien ser dones que es trobessin al front del seu propi obrador o activitat econòmica, la presència de Teresa Pi, «marinera»,[191] indueix a pensar que es tractaria, més probablement, de referències indirectes a les activitats professionals dels seus respectius esposos.

A la vista d'aquestes dades, la societat mataronina apareix poblada per una activa i diversa activitat artesanal i d'entre aquests destaquen els boters, imprescindibles en una economia profundament vitivinícola, i els ollers, vinculats a les necessitats més peremptòries de la vida quotidiana. Les activitats tèxtils ocuparien el segon tram de la mostra, amb la presència dels sastres, per la mateixa raó que l'adduïda en el cas dels ollers, i també la presència dels velers, o teixidors de vels, que formen l'embrió de la futura activitat industrial majoritària que desenvolupà la població en el segle XIX. A l'apartat de comerç i transport destacaria la presència de mariners i patrons, imprescindibles per a una societat en la qual la via de comunicació privilegiada era el mar. Les activitats

188 . *Libro de los entierros..., 22*.5.1751.
189 . *Libro de los entierros...,* 15.8.1757.
190 . *Libro de los entierros...,* 12.8.1760.
191 . *Libro de los entierros...,* 8.5.1787.

metal·lúrgiques diuen molt del perfil econòmic de la societat mataronina, àmpliament diversificat, i que en aquest cas concret hauria de permetre la transició de la indústria artesanal a la industrial —màquina de vapor inclosa— de la mà dels operaris de les arts del foc. En aquest punt cal fer un esment especial a la figura del rellotger Josep «Balli», sepultat el 23 de juny de 1748 a la sepultura dels confrares. Com ja s'ha indicat, fou l'autor del rellotge del monestir que ha estat considerat el primer rellotge domèstic català que ha arribat fins als nostres dies. El percentatge molt elevat de persones vinculades al món de la salut obeiria, d'una banda, a la particular vinculació de la família de metges Castelló amb la comunitat carmelitana, però també, de l'altra, a les exigències d'una població amb ritme de creixement important. L'agricultura destaca per la seva exigua representació en un context com el de l'Antic Règim, on era una activitat fonamental i explicita la singularitat econòmica del sistema productiu a l'època. Les activitats lligades amb l'alimentació humana mostren un interessant ventall de professions que tenen en comú l'omnipresència a les taules dels productes cerealístics. El món de la construcció representat pels mestres de cases és una referència clara al creixement urbanístic que en aquest període superà àmpliament el circuit de les muralles cinccentistes.

Més enllà de les activitats productives es troben els representants dels estaments privilegiats: els eclesiàstics amb la presència dels frares carmelites, o bé la petita noblesa local, en una proporció molt limitada atès el caràcter menestral dominant a la població. Els militars documentats mostren la petja de la Guerra de la Successió en alguns dels seus protagonistes. L'existència d'un Estat modern que s'anava configurant fins i tot a nivell local es fa palesa en l'existència d'un administrador de duanes o en l'algutzir de la flamant província marítima de la qual Mataró n'exercí la capitalitat. Criats, mossos i bracers il·lustrarien els segments inferiors de la piràmide social.

Uns personatges singulars foren l'ermità de Sant Simó, Joan Rosés,[192] i la seva esposa Agnès,[193] o també l'anecdòtica presència d'un «mestre de dansa» es veu corroborada pel fet de ser un transeünt procedent de Madrid.[194]

TIPOLOGIA SOCIOPROFESSIONAL DE LES PERSONES ENTERRADES AL CONVENT DE SANT JOSEP

MANUFACTURES DIVERSES (26)	11,8 %	Boters Ollers Corders Fusters Capsers Vidriers	8 6 5 5 1 1
ACTIVITATS TÈXTILS (21)	9,5 %	Sastres Botiguers de teles Paraires Passamaners Teixidors Velers Velluters	11 1 1 1 1 5 1
COMERÇ I TRANSPORT (18)	8,2 %	Mariners Patrons Negociants Calafats Carreters Mercaders	6 4 3 2 2 1
MILITARS (17)	7,7 %		17
ACTIVITATS METAL·LÚRGIQUES (14)	6,3 %	Serrallers Ferrers Calderers Agullers Argenters Daguers «Navager» Pedrenyaler Rellotger	4 2 2 1 1 1 1 1 1
ACTIVITATS VINCULADES A LA SALUT (12)	5,6 %	Metges Cirurgians Apotecaris	9 2 1
AGRICULTURA (11)	5,1 %	Pagesos Hortolans	11 1

192. *Libro de los entierros...,* 16.1.1656.
193. *Libro de los entierros...,* 5.2.1658.
194. S'anomenava Ramon Dioseno, «mestre de dansa habitant en Madrid y asi transeünt» (*Libro de los entierros...,* 13.5.1753).

ALIMENTACIÓ (8)	3,7 %	Adroguers Forners Fideuers Moliners Semolers	3 2 1 1 1
CONSTRUCCIÓ (8)	3,7 %	Mestres de cases Rajolers	7 1
NOBLESA URBANA (7)	3,3 %	Burgesos honrats Ciutadans honrats de Barcelona	3 4
PERSONES AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ (5)	2,3 %	Administrador de duana Algutzir de marina Nunci Oficial del St. Tribunal Porter de la casa de la ciutat	1 1 1 1 1
PROFESSIONS LIBERALS (5)	2,3 %	Notaris Mestres Procurador	3 1 1
PESCADORS (3)	1,3 %		3
MEMBRES DE LA COMUNITAT CARMELITANA (55)	25,1 %	Pares Germans	45 10
ALTRES (9)	4,1 %	Criats Mossos Bracers Ermità Hostaler Mestre de dansa	3 2 1 1 1 1

Un estudi més focalitzat de les persones que es soterraren a l'església de Sant Josep possibilita una altra via d'aproximació a la realitat mataronina de l'època.

El 8 de desembre de 1616 morí Nicolau Pedró, burgès honrat, en aquells moments era un dels tres jurats de la vila i els seus companys de magistratura «assitiren ab ses gramalles negres a les exèquies. Fou enterrat en el seu propi vas en mig de la Iglesia».[195] La presència de membres de les classes socials més altes —lligades entre si per interessos polítics i econòmics— és constant entre els fidels mes devots dels carmelites que cercaren el seu darrer repòs en el temple de Sant Josep.

[195] . *Libro de los entierros...*, 8.12.1616.

Valgui com exemple l'enterrament de Margarida Serra Arnau i Roig.[196] La família Pongem també es feu enterrar a Sant Josep. Ho fou, en primer lloc, l'única filla que tingué el matrimoni format per Joan Pongem i Elisabet Cecília Serra Arnau, de casada, Pongem. Es tractava d'una nena anomenada Eulàlia.[197] Posteriorment s'hi enterrà Joan Pongem, promotor de l'arribada a Mataró de les monges carmelites[198] i, encara més endavant, la mare d'aquest, que el sobrevisqué.[199]

De la mateixa manera que les nissagues més representatives de la població es feien enterrar en el convent carmelità, també hi foren sepultats els seus criats i, fins i tot, els fills d'aquests. Així, el 30 de juny de 1611, s'enterrà «Miquel Allats», criat de Jeroni Serra Arnau. El 25 de novembre de 1624 fou sebollit Pere Oris, «estranger». Havia estat criat de Jeroni Serra Arnau i ara ho era a casa de la seva filla.[200] I el 14 de març de 1619 s'enterrava Josep Torrens, albat i fill de Francesc Torrens, criat de Jeroni Serra Arnau.[201] També hi ha constància de l'enterrament d'«Innes criada de la senyora Pongem», sepultada amb els membres de la confraria. Sols s'indica d'ella que era d'Arenys.[202]

D'altra banda, persones que havien estat al servei del convent carmelità també trobaren lloc per al seu darrer repòs al cementiri conventual. D'entre aquests caldria esmentar «Juan moço que estaba en casa» i que

---

196. Era vídua de Francesc Roig de la Penya. Era neboda del rector Palau «que fou lo que nos feu venir a fundar en esta vila. Era filla de una germana sua que tenia casada ab mosen Jeronim Serra Arnau y era germana de la fundadora de nostres mares». És a dir, d'Elisabet Cecíla Pongem. *Libro de los entierros...,* 11.2.1673.

197. «Una niña de la Pongem, Eulalia a 4 de maig de 1609» (*Libro de los entierros...,* 4.5.1609).

198. Fou enterrat el 5 d'abril de 1645 «en sepultura sua propia que esta davant la capella de Sant Joan davant la porta que eix al claustro» (*Libro de los entierros...,* 5.4.1645).

199. «Eulàlia Pongem, vídua, fou enterrada el 4 d'octubre de 1646 a la sepultura del seu fill» (*Libro de los entierros...,* 4.10.1646).

200. Fou enterrat al vas de la confraria «de caritat [...] i fou aportat per lo vicari y creu solament» (*Libro de los entierros...,* 25.11.1624).

201. «...al costat del portal major al entrar a ma dreta» (*Libro de los entierros...,* 14.3.1619).

202. *Libro de los entierros...,* 25.7.1630.

morí d'accident.[203] En un altre accident de treball en el monestir morí també Jeroni Baleta.[204]

D'entre la llarga nòmina de persones sepultades en el temple destaquen les forasteres. Com és habitual pel context històric, hi ha la presència de francesos.[205] La Guerra de Successió feu presents a la ciutat mataronina militars de diferents procedències que trobaren en el temple de Sant Josep la darrera etapa del seu viatge. Destaquen els flamencs, així Gregorio Molinas,[206] capità d'infanteria del regiment del marquès Juan Gorzim, o el seu company de la mateixa graduació i regiment, Joan Manuel Casthan.[207] I també les dones de militars, com Elionor Imperati, siciliana, esposa de Nicolau Imperati, «Aiudant del Cortel de Mataro».[208] Un personatge femení —segurament vinculat a la milícia— fou «ma dama donia Isabel de Littieri, flamenca que» enterrà dos fills amb pocs mesos de diferència.[209]

També s'hi sepultaren criats dels militars com Joan Seller, que ho era del governador militar de Mataró, Rafael Cano «quan fou acitiada Barcelona en lo mateix ani per los castellans i francesos».[210]

Òbviament, també es troben enregistrats els enterraments dels pares o germans de la comunitat. En alguna ocasió l'acumulació de defuncions en poc espai de temps indueix a pensar en contagis en el si de la comunitat. Així, el 5 de febrer de 1722 s'enterrà Francesc de Sant Àngel. El 18 del mateix mes Marià de Santa Eulàlia i el 23 del mes següent Josep de la

---

203. «...el qual murio trabajando en los cimientos de la paret del transito de la bodega a donde le cayo ensima cantidad de tierra y quedo allí muerto. Dixerole una missa cantada y feu enterrado en el corredor de la confraria de Nuestra Senyora del Carmen» (*Libro de los entierros...,* 30.10.1625).

204. «...mori estant emblanquint lo claustro del convent» (*Libro de los entierros...,* 30.10.1671).

205. Vidal Montauger, mestre de cases. *Libro de los entierros...,* 30.10.1625. Domingo Fins, treballador. *Libro de los entierros...,* 24.7.1621. Joan Ximet, mosso. *Libro de los entierros...*, p. *28.*

206. *Libro de los entierros...,* 12.4.1714.

207. *Libro de los entierros...,* 12.5.1714.

208. *Libro de los entierros...,* 16.4.1728.

209. El primer fou «D. Carlos de Litiere» *(Libro de los entierros...,* 21.11.1718). El segon fou «Doña Ursula albat de Litieri» de 14 mesos (*Libro de los entierros...,* 20.7.1719). Sorprèn la referència a aquest personatge femení sense que se li adjudiqui cap vinculació masculina com esposa o vídua d'algun militar.

210. *Libro de los entierros...,* 21.6.1714.

Creu i Francesc de Santa Teresa. Això originà dificultats a l'hora de donar-los sepultura en el lloc destinat a la comunitat.[211] Aquesta situació s'havia produït més d'una vegada.[212] També, però, hi ha documentada una situació inversa que es produí quan Teresa Alverni fou enterrada a la tomba dels religiosos «amb dispensa del General».[213]

Molt excepcionalment els sagristans encarregats dels registres feien alguna valoració de les persones difuntes. En fou un exemple la figura de Francesca Carles Pous i Sanromà.[214]

El *Libro de los entierros entierros y sepulturas de este Convento de Sant Joseph de Mataron desde el año de 1602 fins a 1772* també recull la conflictivitat que es donava amb el clergat parroquial a l'hora de determinar a quin lloc calia sepultar els difunts. Així s'esdevingué a l'any 1660 amb la mort del mestre de cases Jeroni Valletta. El cos inicialment fou enterrat a l'església de Santa Maria «per allegar los senyors capellans de ditta iglesia [...] aver mort ab intestato». És a dir, sense haver fet testament. Tanmateix, els carmelites al·legaren que durant la seva malaltia havia manifestat davant diversos testimonis que volia ser enterrat a Sant Josep. Malgrat això «sen portaren lo cors los ditts capellans de dita iglesia dient quels tocava lo ditt cadàver». Calgué la intervenció de l'autoritat episcopal per tal de desenterrar el cos de la tomba de Santa Maria i, «de nit», fou traslladat i sepultat a Sant Josep.[215] Semblants situacions es

211 . «...Foren enterrats en la sepultura del Sr. Joan Pongem que es la que esta devant lo altar de Nostre Pare Sant Joan de la Creu. Nols enterraren en la sepultura dels religiosos per averni ab tan breu temps enterrat tres altres» (*Libro de los entierros...*, 23.2.1722). Foren traslladats el 20 de març de 1735.

212 . El 16 d'octubre de 1684 s'enterrà el germà Bernat de Santa Agnès, profés solemne de la comunitat. El seu cos fou sebollit en el presbiteri «prop la rexa a on posen lo facistol per a cantar la Salve que es als peus de al sepultura de Fabregas y fonch la causa que en la sepultura no y evia lloc per a posar lo» (*Libro de los entierros...*, 16.10.1784).

213 . *Libro de los entierros...*, 19.4.1769.

214 . «...la que dexa en esta santa comunitat un sentiment inexplicable pues tots teniam en ella una fiel mare y del honor y estima del sant habit que no hi ha paraules que sian bastans per explicaro que se pot dir ser *sin secunda* en lo amor nos tenia a tots y alegria al veurems» (*Libro de los entierros...*, 26.1.1762).

215 . *Libro de los entierros...*, 4.11.1660.

produïren en els enterraments de Maria Pou,[216] Anna Bòria[217] o Rosa Macià. En aquest darrer cas els capellans de Santa Maria feren pagar «2 pasetas» als testimonis que declararen sobre la voluntat de la difunta de ser enterrada al convent dels carmelites.[218]

A manca d'un estudi arqueològic —que permetés establir l'abast físic de l'activitat funerària que tingué el temple dels carmelites— se'n por dur a terme una aproximació a partir d'un document de principis del segle XX.

A l'any 1904 es decidí pavimentar de nou l'aleshores ja temple parroquial i davant l'existència de nombroses sepultures que restarien cobertes sota el nou terra se sol·licità autorització a les autoritats episcopals. Per documentar la petició s'encomanà un informe tècnic a l'arquitecte local Emili Cabañes que, a més de realitzar un plànol de la nau del temple, hi situà les tombes que eren visibles en aquell moment.[219]

Sobre aquest interessant document es podria comentar que hi apareixen —per raons òbvies— tombes de dates més aviat tardanes. Bona part de les tombes dels inicis de la vida conventual com foren les de Joan Pongem, enterrat a l'altar de Sant Joan —posteriorment dedicat a la Immaculada—, la de Jeroni Serra Arnau, enterrat a l'altar de la Mare de Déu del Carme o

216 . *Libro de los entierros...*, 2.2.1697.

217 . *Libro de los entierros...*, 25.8.1688.

218 . *Libro de los entierros...*, 6.11.1770.

219 . «1º La señal se numero 1º con letras que no pueden descifrarse. 2º Dice Sepultura de D. Juan Arqué Calderer y sos hereus. Any 1790. 3º Vas de Nicolás Pedro con escudo. 4º Casi todo aculto dentro del altar indescifrable. 5 Sepultura del S. D. Joseph Roca y dels seus. 6 Inscripción no descifrable. 7 Dice P. Anton Haymerich de Llaza any 1809. 8 Sepultura de Joan Mandri comerciant y sos hereus y demes Any 1774. 9 Sepultura de Pau Miralles comerciant y sos hereus. 10 Sepultura del Noble D. Joseph de Carles y dels seus con escudo sobre la inscripcion que se conserva en regular estado. 11 Sepultura de Joan Pere y Cases semolé y dels seus hereus any 1762. 12 Vas de Maria Paula Mateva y dels seus any 1634. Melcio Palau. 13 Sepultura de Llorens Rovira y Costa negociant any 1766 la piedra está en varios trozos. 14 Sepultura de Jaume Da y son hereu any 1794. 15 Solamente puede leerse any 1795. 16 Sepultura del magnifich Joseph Llauder ciutada honrat de Barcelona y dels seus 1685 y piedra con grabado dos huesos cruzados. 17 Sepultura de Pedro Gual y sos hereus 1793. 18 Sepultura de la família de casa Janer del carrer Nou any 1674. Todas ellas estan señaladas con el numero correspondiente del plano y las demas que no pueden descifrarse o bien que no tienen inscripción alguna están señaladas con la letra S. Las señaladas con los numeros 4 y 5 estan situadas al nivel del piso però ocultas en su mayor parte por el altar. Todas en general estan desgastadas [...] y al propio tiempo situadas sin orden alguno como se indica en el plano». Arxiu Parroquial de Sant Josep.

del Santíssim, la tan citada de Dorotea Bellot, enterrada a l'altar de Santa Dorotea —posteriorment dedicat a Sant Antoni—, entre d'altres, probablement havien caigut en l'oblit.

A tall de conclusió es podria afirmar que durant els segles de l'edat moderna tingué lloc l'assumpció, per tot el cos social, del discurs eclesiàstic sobre les darreries de l'home. Des del patriciat urbà, passant per les classes mitjanes, fins als sectors més humils —que l'únic crèdit que podien exhibir per a ser enterrats en el temple conventual era l'amor de Déu—; tots trobaren en l'espiritualitat carmelitana el camí per vehicular les seves inquietuds en el trànsit al més enllà. L'acceptació generalitzada que tingué la funció funerària del temple conventual de Sant Josep generà una certa competència i conflictivitat amb la institució parroquial que veia derivar fora del seu curs natural una part dels importants recursos econòmics que els mataronins esmerçaven en garantir la seva salvació.

Altres fonts de conflicte

Si el tema de les celebracions fúnebres fou un dur cavall de batalla entre l'administració parroquial i la comunitat carmelitana, no fou pas l'únic. Ja s'ha fet esment anteriorment del problema suscitat entorn del recorregut que podia fer la processó de la Mare de Déu del Carme. En el segle XVII aparegué un altre conflicte que enfrontà les dues institucions.

A l’any 1695 es plantejà un conflicte entre la comunitat carmelitana mataronina i Joan Torner, negociant, i Salvador Vilardell, ferrer.[220] El 31 de juliol, que era diumenge, el germà Miquel de Jesús Maria, seguint les ordres del prior del convent, començà a demanar almoina amb un platet «per la luminaria del Santíssim Sagrament» pels carrers d’en Moles, Argentona i Riera. En aquest punt es trobà amb diversos personatges, d’entre els quals identificà Joan Torner, administrador de la confraria del Santíssim de l’església de Santa Maria, i un notari, que li reclamaren el plat. El frare s’hi negà i el notari sol·licità la presència de testimonis per aixecar-ne acta. Torner i els seus companys el seguiren fins al carrer de Barcelona. Fou aleshores quan Torner, juntament amb altres, l’agafaren amb la intenció de prendre-li el plat. Miquel de Jesús Maria l’amagà «en los pits entre la pell i los hàbits». Joan Torner i Salvador Vilardell «lo agafaren pera llevarli ab violencia lo plat que tenia en los pits y que fou ab tanta força que dintre los matexos pits lo y romperen y al traurerli un tros li rasgaren los pits fent axir sanch».

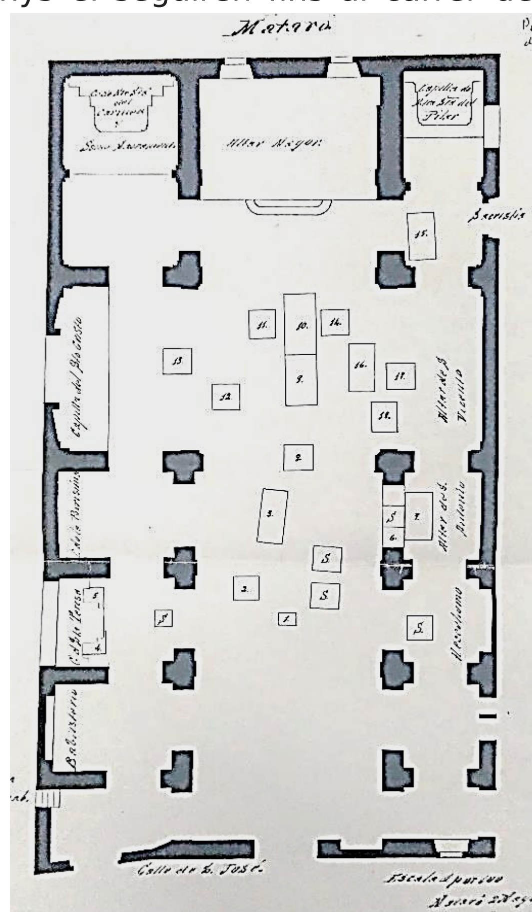

Fig. 4. Planta realitzada per Emili Cabañes per a l’estudi de les sepultures de l’església, 1904.

AHSJ. Document 2298.

Hores després, els administradors de la confraria del Santíssim presentaren al prior del convent, en presència del notari, la butlla papal de la fundació de l’esmentada confraria. El prior respongué «que la venerava i posava sobre son cap ab reverencia y que considerant que en ella no avia facultad pera impedir el que lo convent fes la almoyna a la lluminaria del Santissim Sagrament» mantindria la capta d’almoina fins que «per dret y justicia no

[220] . Arxiu Diocesà de Barcelona. Expedients i informacions. 1695/11. Document amablement facilitat pel Sr. Héctor López. Mentre no s’indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen al mateix document.

se li impedís». En el mateix acte, Eudald de la Resurrecció, procurador dels frares, intimà als administradors presents el contingut d'una butlla del papa Climent VIII segons la qual «fulmina excumunicacio major ipso facto incurrenda a qualsevols personas eclesiasticas o seculars que impedescan al Carmelitas Descalços fer tot genero de almoynas». El debat arribà a la cúria episcopal sense que se'n conegui la resolució. És, però, un altre testimoni de les dificultats que sorgiren entre el convent carmelità i les institucions vinculades a la parròquia.

La fi de la vida conventual a Sant Josep

A les darreries del segle XVIII es dugueren a terme unes importants obres en el temple conventual que tingueren per objectiu, entre d'altres, la prolongació del presbiteri. Com a conseqüència d'aquestes intervencions, un lletraferit local escrigué unes dècimes en les quals comentava satíricament aquesta ampliació. Però en la ment de l'anònim autor això no fou més que un pretext per fer una mordaç crítica de la comunitat monàstica i, per extensió, de la vida dels religiosos conventuals.[221]

El caràcter satíric de la composició poètica es manifestà en una sèrie de tòpics que envoltaren l'inici de les obres. El primer element que hi apareix és una suposada golafreria o immoderació en el menjar que s'anteposaria a qualsevol altra consideració.[222] A l'hora de cercar vies de finançament per a l'ampliació de l'església —que no alteressin l'*statu quo* alimentari de la comunitat— aparegué, segons l'autor del poema, un benefactor que els oferí «alguns diners / hypotecats en papers». Probablement es tractaria d'una donació de censals morts dels quals el benefactor n'era titular i rebia les rendes dels préstecs concedits amb garantia hipotecària. Els potencials deutors, a partir d'aquest moment, tenien la comunitat

[221] . Pel seu interès, la composició ha estat reproduïda a l'annex d'aquest treball.

[222] . «Que ells tenen de l'argent / sino és per la cassola. Quedaren aconsolats / y los buches assegurats / de tenir una bona pitansa. Que quan lo plat no li va gras / l'amistat es acabada.»

carmelitana com a creditora i, segons l'autor anònim, els frares haurien exigit, per via judicial, alguns d'aquests pagaments.[223]

Això hauria agilitzat els treballs de construcció en els quals s'hi haurien implicat personalment els frares. Però l'autor de les dècimes veia en aquesta actuació una forma d'escapolir-se de les obligacions cultuals de la comunitat.[224]

Més enllà del discurs final —que ridiculitzava el fet que les obres restessin interrompudes— i malgrat el to popular de la composició, es fa ben palès que l'autor qüestionava sarcàsticament alguns elements fonamentals de la vida monàstica: la pobresa, l'austeritat i la pietat. No arribava a ser un argumentari antireligiós, però sí que era obertament anticlerical.

La cronologia —1793— ajuda a comprendre aquest document. Els excessos antinaturals de la predicació barroca hagueren de fer front a les crítiques de dins i fora de l'església.[225] Des de l'episcopat bisbes com l'il·lustrat Josep Climent maldaven per corregir abusos i excessos. Prohibien determinades penitències, corregien hàbits i modes i intentaven posar ordre en les celebracions més populars.[226]

---

223 . «Alguns pobres dihuen: ay / y no son sino'ls deutors / que paguen ab sos dolors / per odre de la justicia / los diners que ab avaricia / cobren com acrehadors.»

224 . «Uns tiran la curriola / a l'hora de oració / altres dihuen al Prió: / Jo aniré a donar rajola, / tots se fan venir a mola, / lo fugir de la cadena, / per no tenir tanta pena / posats al peu de la Creu, / a contemplar Nostre Deu, / com ho feu Santa Theresa. / Sols los sap greu la campana / que toca a la mitja nit / pues tothom està aturdit, / que per la Iglesia adorar, / aixó se pot dispensar, / per medi del concistori, / que forma'l Definitori, / quant la lley vol derogar».

225 . «Aun en el cielo no hay más que dos puntos fijos para dirigir los navegantes. Todo lo demás es voluble. Otros dos puntos hay en la esfera del entendimiento: la revelación y la demostración. Todo el resto está lleno de opiniones que van volteando y sucediéndose unas a otras, según el capricho de las inteligencias motrices inferiores» (B. J. Feijoo, 1726).

226 . «…ni tampoch aporten los Homens rets en lo cap, ni los cabells trenats (cosa indecent per anar a visitar lo Santissim Sagrament) […] prohibint expressament ab pena de Escomunicació major lo portar barras de ferro al coll ab los brassos esteso, vestirse, y lligarse ab cordas de espart, y altras semblants penitencias indiscretas […] y en las Iglesias, ahont y haurá centurions, o Armáts per custodia dels Monuments, no permetan que estos fassen accions immodestes…». Arxiu Diocesà de Barcelona. *Registrum Communium,* 108, 286v. 23.3.1770.

Tanmateix, els camins de la Il·lustració podien portar a altres persones vers el deisme, l'indiferentisme o l'ateisme i, per al cas de Mataró, ja ha estat documentada una intervenció del Tribunal de la Inquisició davant les afirmacions de Josep Llauder.[227]

Arran d'aquests testimonis és fàcil conjecturar que, a partir de les darreries del segle XVIII, amb la difusió de les idees il·lustrades, s'havia clivellat l'ampli consens social existent anteriorment sobre la religiositat en general i sobre la funció específica dels ordes religiosos.

La invasió napoleònica trastocà profundament les estructures de l'Antic Règim i permeté l'eclosió del liberalisme com a alternativa de paradigma social. La transició vers un nou model social burgès i capitalista es feu a través de dècades d'enfrontaments sagnants i els carmelites de Mataró no n'estigueren pas al marge.

Mataró fou ocupat i saquejat amb violència el 16 de juny de 1808. Patiren les comunitats religioses, concretament, les monges carmelites que es trobaven fora del recinte murallat. Els escolapis també hagueren de veure's sotmesos a dures represàlies per la seva participació en la defensa de Montgat.

Segons Barraquer, quan els soldats francesos entraren al convent mataroní hi trobaren sols quatre frares «viejos y achacosos i els intimaren a lliurar cuantos bienes poseían en metal y en ornamentos y cosas de iglesia, y apoderándose de algunos de estos objetos, muy satisfechos por convertir gran pedazo del convento en cuartel, dejaron vivir en paz a los religiosos» (G. Barraquer, 1906*a*, 370).

[227] . El Dr. Tor denuncià davant del Tribunal que a l'any 1804 «dos meses antes en casa del Reo, quien le pregunto de donde venia; y diciendole que de visitar un enfermo que estaba viaticado y oleado, le dijo el Reo - que si alguna vez le viese à el enfermo, no le fuese con esas pataratas, y procurase darle remedios… y se dejase de coqueta y aceyte». Més endavant, el caputxí «Fray Ignacio de San Vicente de Llavaneras» denuncià: «Que estando el dia 16 de dicho mes de Sepbre. de 1804 en una quinta del mismo reo, le dijo que la razon dictaba los preceptos del Decalogo, menos el 6°». Archivo Histórico Nacional, Secc. Inquisición. Llig. 3722, núm. 89.

Les corts de Cadis de 1812 foren l'avantsala del conflicte que s'anava congriant. Mataró hi tingué dos representants que són testimoni fefaent de la divisió social que s'estava produint arreu. Per una part el bisbe Jaume Creus Martí, que tot i haver beneït inicialment la Constitució de 1812, es decantà posteriorment per posicions antiliberals i, en el camp contrari, l'escriptor Antoni Puig i Blanch, autor entre altres obres de *La Inquisición sin máscara.* El debat sobre els ordes religiosos fou intens. Les posicions anticlericals més ferotges, sense la contenció que havia significat el Tribunal de la Inquisició, es feren paleses de forma meridiana en obres impreses com el *Diccionario crítico burlesco*[228] de tal manera que esdevingueren la bíblia de l'anticlericalisme del segle XIX.[229]

La restauració de 1814 apaivagà temporalment el conflicte però amb el retorn del règim liberal l'any 1820 rebrotà l'enfrontament. El Trienni Liberal emprengué una política religiosa que, entre altres elements, preveia la supressió de les cases de religiosos que no tinguessin un determinat nombre de membres i també facilitava l'exclaustració dels religiosos que volguessin accedir al clergat secular.

Així, la *Gaceta de Madrid* del 23 de juny de 1821 en una Reial Ordre expressava: «en Mataró subsistirán el de carmelitas descalzos reuniéndole la comunidad del de Villanueva de Geltrú de igual instituto, que se suprime; el de capuchinos y el de escolapios» (*Gaceta de Madrid*, 1821, 959).

[228] . «...estos infelices así como nosotros los desterrados hijos de Eva, todo lo han perdido en estas tristes circunstancias; todo menos el apetito de poseer ilimitada y omnímodamente: el comer no se escusa, y no tienen qué; el vestir ni mas ni menos, y déla Dios. Por otra parte, los tiempos en que las avecitas del cielo baxában á traer á los siervos del Señor la pitanza en el pico, ya variaron: quando una comunidad, no tiene que llevar á la boca, las campanas no se tocan solas para despertar la caridad de las buenas almas, como antes diz que se tocaban en los conventos de los padres de Teatinos. Vense los pobretes sin rentas, sin refectorios, sin amas que los popen, sin devotas que los mimen, que los amadriguen, que les regalen el bocadito, el bote de rapé, y sobre todo el rico chocolate macho, aromático y potentoso...» (B. J. Gallardo, 1812, IV).

[229] . «FRAILES. "Una especie de animales viles y despreciables que viven en la ociosidad y holganza, á costa de los sudores del vecino, en una especie de café-fondas (así llama á los conventos el dicciónarista en el artículo MONASTERIO) donde se entregan á todo género de placeres y deleites, sin mas que hacer que rascar-se la barriga"» (B. J. Gallardo, 1812, 49).

L'Ajuntament de Mataró, l'any 1822, no tingué cap mena dubte sobre quina de les dues comunitats havia de subsistir i es decantà obertament per la carmelitana afirmant, entre altres arguments, que a l'església de Sant Josep els diumenges s'explicava la Constitució.[230]

Entorn d'aquest debat, l'historiador Gaietà Barraquer, que escrivia a principis del segle XX, deixà entreveure la incidència que podia haver-hi tingut la figura del prior carmelità Tomàs de Santa Teresa, abrandat defensor de la causa liberal, a favor de la pervivència dels carmelitans (G. Barraquer, 1906*a*, 1182).

En aquest punt és imprescindible parlar d'aquest prior de la comunitat mataronina. Segons les dades del *Diccionari biogràfic d'autors i obres de religiosos carmelites descalços a la província de Sant Josep de Catalunya i terres de parla catalana (1586-1835),* Tomàs de Santa Teresa, Garrós i Torres, havia nascut a l'any 1770 a Barcelona.[231] Professà en el convent de Sant Josep de la mateixa capital a l'any 1791. L'any 1817 era prior de Girona. Abans havia estat lector de cànons a Tarragona. El 1820 constava com a prior de Mataró. Fou felicitat públicament el 1820 per l'Ajuntament de Girona pel seu full imprès *Concordia pacífica de opiniones*, en el moment en què estava fent una novena el 21 de juliol de 1822 en aquella ciutat, on predicaven altres religiosos de tarannà liberal. Un mes abans havia escrit al general Milans, demanant-li que el deixés anar amb ell per convèncer els pobles de la bondat del règim constitucional.[232] També a

230. «...es mas acreedor a la permanencia en esta ciudad asi por su significación, en el centro de ella, y de consiguiente mas suceptible de prestación de prontos socorros espirituales, como por el mayor número de religiosos concurrentes, y de permanencia en los confesionarios, asi que también por haberse adquirido el buen nombre según opinión pública de explicarse en su yglesia todos los domingos la Constitución Política de la Monarquía Española, con aplauso y gratitud de los concurrentes» (F. Costa, 1989, 29).

231. M. M. Gras, *Diccionari biogràfic d'autors...,* 2013*b*. Vegeu: *https://mcem.iec.cat/biografia.asp?id=154*.

232. «Mi general = Su amigo de V.E. cuya conducta y decidida adhesion al sistema constitucional le es bien conocida, se ofrece gustoso á marchar con la columna de patriotas bajo el mando de V.E. para despreocupar con su predicacion á los sencillos é incautos labradores de la seduccion servil, y anunciar las ventajas que les acarrea la sabia Constitución que felizmente nos rije. Si V.E. se digna admitir mis ofrecimientos al paso que me proporcionará un nuevo medio para patentizar

Girona, en un imprès, hauria deixat dit «fuera la Inquisición y viva para siempre nuestra sabia Constitución» (M. M. Gras, 2013*b*).

En el decurs d'aquesta recerca ha estat possible recuperar la que degué ser una de les seves obres més emblemàtiques, *Relación de la cívica y religiosa función que en la solemne bendición de la bandera del primer batallón de milicianos voluntarios se celebró en la ciudad de Mataró el día 25 de febrero de 1821,* que ha estat incorporada a l'annex d'aquest treball. Aquest important document relata la cerimònia de benedicció de la bandera del primer batalló de milicians voluntaris de Mataró que comandava el general Francesc Milans del Bosch. La cerimònia tingué lloc el 25 de febrer de 1821 i se celebrà al temple parroquial de Santa Maria. Enmig de la celebració feu un discurs Tomàs de Santa Teresa «religioso amado de todo el Pueblo por su conocida ilustracion y firma adhesion al gran sistema Constitucional». El contingut abrandat del discurs lloava la Constitució de 1812.[233] Definia l'Estat liberal com a defensor dels drets humans.[234] Rebutjava que la religió cristiana tingués res a veure amb l'opressió i el servilisme[235] i lligava aquest amb la manca de cultura

mi amor al sistema, tendré el honor de hacer este servicio á mi pobre patria arruïnada por la maquinación y el fanatismo.= Dios guarde á V.E. muchos años. Mataró 15 de junio de 1822.= Fr. Tomas de Santa Teresa, prior» (G. Barraquer, 1906, 461).

[233] . «Tu sola feliz España! La mas noble, la mas llena de moderacion entre todas las naciones del Globo, siguiendo imperturbable la marcha magestuosa de tus virtudes civiles y religiosas, has consumado a la faz del universo la resolucion decidida de restablecer un gobierno representativo, una Monarquia justamente moderada, para que bajo el imperio del orden y de una sabia CONSTITUCION aprendan a conservar todos los españoles la dignidad de Ciudadanos y de hombres libres» (Santa Teresa, T. de, 1821, 2).

[234] . «Si el despotismo nos degradó la libertad civil nos ha regenerado. Se ha acabado ya en el corazon de los Españoles aquella ansia de la proteccion, aquel anhelo de caminar ácia las cadenas, aquel amor á las vanas distinciones, aquel deseo de libertarse de las leyes, y de las cargas publicas por la influencia y el poder de un Patrono. Estamos demasiado persuadidos que el hombre libre no adula, no solicita los empleos por medio de intrigas, sino á fuerza de merito, no se consume en las antesalas de un favorito, sino en los estudios, en los trabajos útiles á la Patria, ó donde le llame la Ley [...]. Si. El terror, la estupidéz, y la ignorancia de la propria existencia son los caracteres del Estado servil. La confianza, la viveza y el conocimiento de los verdaderos derechos del hombre son las señas con que se distingue el Estado liberal» (Santa Teresa, T. de, 1821, 16-17).

[235] . «...y á que causas fatales podremos atribuir nosotros ese profundo adormecimiento en el mas degradante servilismo de tantos años? ¿acaso á la Religion de Jesucristo? ¡O Dios mio! Tapad para siempre la boca infame de los blasfemos. Tan lejos está vuestra Santa Religion de ser servil, que por el contrario Ella es

política,[236] al mateix temps que defensava que les propostes del Govern liberal tenien la voluntat de reformar i d'alliberar l'Església de la ignorància i la superstició.[237]

Tomàs de Santa Teresa no degué ser l'únic membre liberal de la comunitat, tal com reconeix l'historiador Gaietà Barraquer, qui no es guardà de manifestar la seva animadversió vers els constitucionalistes.[238] De fet, el seu germà de comunitat Josep de la Concepció fou perseguit per Domènec de Caralt com a membre d'un grup de destacats liberals (F. Costa, 1989, 30).

Malgrat el liberalisme exaltat i militant de Tomàs de Santa Teresa, la comunitat carmelitana mataronina fou, finalment, tancada, i alguns dels seus membres potser s'acolliren a l'exclaustració i d'altres foren incorporats a la comunitat de Lorca amb la intenció de crear comunitats més grans (G. Barraquer, 1906*a*, 1182).

Pel que fa a Tomàs de Santa Teresa, segons el *Diccionari biogràfic d'autors...,* el mes de juny de 1823 la Diputació de Barcelona envià al governador de la Mitra una carta demanant-li que concedís algun benefici eclesiàstic amb què poguessin viure alguns religiosos secularitzats, entre els quals hi havia Tomàs Garrós, Tomàs de Santa Teresa. Això implica que s'havia secularitzat anteriorment i havia passat a integrar-se al clergat

---

la única fuente de la grandeza del alma, del verdaddero valor, y el manantial de la felicidad de los Estados. Ella no exige cosa alguna que se oponga al bien de la Sociedad, no contiene Dogma que no apruebe su sistema, que no favorezca los derechos del hombre, y que no se dirija a su mayor bien. El espíritu del Cristianismo es el espíritu de una buena sociedad» (Santa Teresa, T. de, 1821, 12).

[236] . El poder despòtic «Procedia, y lo sostendré siempre, no de la falta de voluntad, sino de la instruccion en materias políticas. La ignorancia en esta parte no se puede atribuir a los Españoles, sino al antiguo gobierno, que nos prohibia severamente la adquisicion de las luces necesarias para sacudir el yugo y ser felices» (Santa Teresa, T. de, 1821, 13).

[237] . «¿Que buscan pues estos hombres estupidos é ignorantes cuando nuestro sabio Gobierno Católico Apostólico y Romano solo intenta con sus acertadas Reformas presentar á la Religion con la hermosura y brillantez que le es propia y no con los abusos que la ignorancia y las falsas decretales de Isidoro mercador han tristemente introducido en la Iglesia?» (Santa Teresa, T. de, 1821, Nota).

[238] . «...y aun parece que algún o algunos otros frailes del mismo convento simpatizaron con los liberales; circunstancia mala que no impidió que otras buenas proporcionaran á esta comunidad el buen afecto de la generalidad del vecindario» (G. Barraquer, 1906, 474).

secular. Aquesta és la darrera notícia que es té d'aquest prior de la comunitat mataronina.

És important deixar constància de la singularitat i mèrit d'aquest conventual. Tot i que no fou l'únic clergue mataroní defensor dels valors constitucionals, el seu compromís ideològic en defensa del constitucionalisme, dels drets humans i d'una reforma de la vida de l'Església, es produïren en uns moments de forta controvèrsia ideològica i teològica en els quals un bon nombre dels membres de l'episcopat i dels ordes religiosos es decantaren obertament a favor de l'absolutisme i del manteniment del vells esquemes polítics, socials i mentals de l'Antic Règim. No fou fins una vintena d'anys més tard que personalitats com Jaume Balmes i, molt més tard, bisbes com Josep Torras y Bages plantejaren abandonar les premisses catòliques més integristes i estendre ponts cap a les formes moderades de liberalisme per tal d'adaptar l'Església als canvis socials i econòmics que comportà el segle XIX.

A la primavera de 1823 tropes franceses, seguint els criteris emanats per la Santa Aliança, entraren a Catalunya amb la missió d'erradicar el liberalisme de la monarquia hispànica. A Mataró, els Cent Mil Fills de Sant Lluís s'instal·laren en el convent de les caputxines per la qual cosa aquesta comunitat es traslladà al convent dels carmelites que en aquells moments estava buit (G. Barraquer, 1906*a*, 1183). En el decurs d'aquesta estada moriren algunes monges caputxines que foren enterrades en els nínxols destinats als frares carmelites sota del presbiteri de l'església (F. Costa, 2012, 87).

A l'any 1825 els carmelitans tornaven a fer estada a casa seva. La notícia l'aporta aquest mateix autor en reproduir un escrit del vicari episcopal del 21 de març del mateix any —adreçat al provincial del carmelites descalços — al qual reprovava, amb duresa, el fet de no haver admès, a la comunitat de Mataró, Tomàs de la Santíssima Trinitat, que s'havia exclaustrat en el període precedent i del qual el nunci papal havia considerat nul·la la secularització (G. Barraquer, 1906*a*, 1183).

Això permet patentitzar com l'inici de la Dècada Ominosa es caracteritzà pel rebuig i la persecució de les persones tingudes per liberals. Si al 1822 havien estat presos i portats a Barcelona diversos frares per no ser afectes a la causa constitucional (F. Costa, 1989, 29), ara eren els frares liberals, com Josep de la Concepció i d'altres, els que havien de patir el canvi polític. És ben conegut que els frares caputxins reclamaren que la reconstrucció del seu convent la paguessin els regidors que n'havien votat l'enderroc (F. Costa, 1989, 33). El carmelita Antoni de Sant Raimon formà part de la comissió que atorgava certificats de bona conducta (F. Costa, 1989, 36). I a l'any 1830 l'Ajuntament de Mataró ordenava interrogar Josep Llibre, blanquejador de mitges, que blasfemava contínuament dient «no hay Diós, y que no ecsiste Cielo, ni Infierno, y que cuando la Criatura muere es igual a las Bestias» (F. Costa, 1989, 38).

La mort de Ferran VII i l'accés al tron de la seva filla Isabel menaren el país a la guerra entre les conegudes faccions de liberals i carlins. A l'any 1835 el resultat incert del conflicte civil, les notícies d'assassinats perpetrats pels carlins i les suposades, i a vegades confirmades, connivències d'alguns religiosos amb els partidaris del pretendent Carles feren córrer com un reguer de pólvora encesa la violència contra els monestirs i els edificis conventuals, i alguns dels seus ocupants foren assassinats.

A Mataró, el 26 de juliol de 1835 a la matinada, en conèixer-se els incidents de Barcelona, s'aplegaren grups de persones davant del convent de Sant Josep. L'alcalde Josep Bayarri ordenà els «Urbanos movilizados [...] hacer despejar algunos grupos de gente que existian en aquella calle» (F. Costa, 1989, 100). Segons Barraquer, aquell dia, a l'hora de la missa d'onze, els quatre frares que restaven al convent, tement per les seves vides, l'abandonaren i passaren a refugiar-se a cases particulars. Seguint el relat d'aquest autor, un veí del davant del convent, Melcior Vidal, prengué la decisió d'aparedar les portes del convent per evitar-hi destrosses. Però els encarregats de dur-ho a terme pujaren al cor, calaren foc al faristol i intentaren encendre els llibres de cant, cosa que Melcior i altres evitaren (G. Barraquer, 1906*a*, 289).

L'ambient a Mataró els dies següents fou de franca revolució. Les autoritats intentaren foragitar les companyies de miquelets —grups radicalitzats destinats a lluitar contra l'aixecament carlí— i com que no ho aconseguiren el capità general Manuel de Llauder es presentà a Mataró amb les seves tropes i espasa en mà s'enfrontà als revoltats. Malgrat l'aparent tranquil·litat i la mobilització de la milícia urbana, el dia 31 de juliol s'incendià el convent dels caputxins i s'intentà el mateix amb el dels carmelites i el dels escolapis. Aquell dia les autoritats ja no estaven segures de poder confiar en la totalitat de la milícia urbana (F. Costa, 1989, 102). Un oficial de marina, coneixedor d'aquests esdeveniments de primera mà, definia la situació amb una sorprenent comprensió del que s'estava esdevenint als seus ulls: «rotos los vínculos del orden social» (J. Giménez, 2013, 378).

El mes de desembre del mateix any l'edifici conventual carmelità servia d'allotjament a les forces de qui en el futur seria el general Prim, aleshores capità. La tropa dormia al refectori sobre palla i un dia es va incendiar. Avisaren Prim «que en aquella hora estaba en el cafe [...]. Corrió al convento, tiró del sable, echó por su boca sapos y culebras, repartió sablazos de plano, y logró que sus subordinados apagaran el fuego». Barraquer, que és qui relata aquest fet, no tingué cap dubte que els responsables de l'incendi havien estat els mateixos miquelets (G. Barraquer, 1906*a*, 290). En posterioritat a aquests fets es tapiaren les portes exteriors de l'edifici.

Segons Francesc Manen, a l'any 1836, el capità general Espoz y Mina dictà una circular ordenant que «fossen tancats los pobres que demanaban caritat y las donas públicas, cumplintho en lo convent de St. Joseph que fou convertit de casa de pau y oració en casa d'inmoralitat». Segons els mateix autor, a l'any 1837 «s'hi donà instrucció a noys y noyas pobres dedicantlos ademés en la fabricació de mistos de cartró y teya». A l'any 1838 s'hi establiren les oficines del regiment d'Amèrica, i en els anys següents s'hi establiren diferents unitats militars i també refugiats del conflicte civil (F. Costa, 2012, 87-88).

Una Reial Ordre d'agost de 1839 transferia la propietat de l'extingit convent dels carmelites a la ciutat de Mataró i manava l'apertura de l'església al culte. Tanmateix, les autoritats municipals s'hi oposaren.[239] L'església es va obrir al culte a l'any 1843 i a l'any 1868 es convertí en parròquia sota el patrocini de Sant Joan. El primer rector nomenat fou Narcís Canet. Ho fou el 17 d'agost d'aquell mateix any.

L'edifici conventual fou destinat a magatzem de dipòsits militars «especialmente de soldados estropeados» i a l'any 1842 fou destinat a casa de beneficència i una presó.[240] Més endavant hi tingueren estada unes religioses franceses, una escissió de les quals donà origen a les monges concepcionistes,[241] que hi establiren «departamento de huérfanas, departamento de beneficencia a cargo del municipio, escuelas municipales de niñas, y colegio de su instituto para niñas externes» (G. Barraquer, 1906*a*, 290).

La important horta del convent fou, en part, venuda,[242] i la resta incorporada a la beneficència municipal.

---

239. «Sabemos que existe en Mataró una camarilla empleada en reponer en su convento a los frailes carmelitas [...]. El pueblo manifiesta claramente su oposición a tal novedad que no puede sinó dar origen a reacciones opresoras que traigan tristes consecuencias...» (F. Costa, 1989, 103).

240. «Per Real Ordre de 7 juny de 1842 fou cedit lo convent y hort contíguo a l'Ajuntament per establirhi una casa de beneficència que s'inaugurà en 10 juliol del mateix any ab 8 donas vellas baix la direcció de Da. Rosa Mir, y per una presó, a quin objecte en 3 desembre del mateix any, sent alcalde D. Bruno Martí, se posà la primera pedra en l'hort que dona al carrer de S. Llorens, invertintse sobre los 100 $ en sos fonaments, abandonantse després. A principis de 1843 s'obri l'iglésia al culte públich, guarninthi monuments per Semana Santa» (F. Costa, 2012, 88-89).

241. «En el maig de 1846 vingueren a establirse 6 monjas o relijiosas de Loreto per ferse càrrech de l'educació de noyas pobres, com també de las ancianas que foren aumentadas al número de 21, donant principi lo dia 15 de juny al exercici de la caritat. En 16 de juny de 1850 s'espanyolisaren las relijiosas que volgueren reconèxer lo Sr. Bisbe de la diòcesis y se separaren las que no, quedant ab lo nom de relijiosas concepcionistas las primeras» (F. Costa, 2012, 89).

242. Una casa pertanyent a la comunitat i ubicada al costat del convent, en el mateix carrer de Sant Josep, fou subhastada en el procés de desamortització i adjudicada a Pau Agustí, comerciant. La finca es rematà en 3400 duros i 10 rals. El primer pagament fou d'una cinquena part, és a dir, 680 duros. El pagament es feu en títols de deute públic, que en aquell moment es cotitzaven entre el 20 i el 22 %. Per tant, el pagament d'aquesta cinquena part «no importó más desembolso que el de unos 150 duros» (G. Barraquer, 1906, 290). Cal tenir present que la desamortització i venda de les propietats de l'Església fou l'eina més fàcil que trobà l'Estat liberal per pagar l'immens deute públic acumulat fins aleshores.

Alguns dels frares mataronins s'integraren al clergat secular com fou el cas de Francesc Biscarrués, mort l'any 1848; Miquel Ferrer i Pons, mort l'any 1860 i que exercí de per vida el càrrec de provincial dels frares exclaustrats; Pere Melis, mort a l'any 1847, i el diaca Francesc d'Assís Gavarró.[243]

Així finiren prop de dos segles i mig de presència carmelitana masculina a Mataró. La vila que els acollí a l'any 1588 tenia una determinada manera de comprendre el món i la realitat, en la qual la religiositat n'ocupava l'espai central. I, així, els carmelites s'integraren perfectament en aquest medi oferint la seva espiritualitat i la seva forma d'entendre el seguiment de l'Evangeli.

Tanmateix, en alguns moments de la història, plantejaments que haurien esdevingut inamovibles durant segles experimenten canvis o mutacions radicals. Això és el que s'esdevingué a la societat occidental d'ençà la divuitena centúria. Les formes de comprendre el món i la realitat canviaren substancialment. La religiositat tradicional deixà de tenir el lloc privilegiat que havia tingut fins aleshores i els enfrontaments socials tingueren, també, en el paper de l'Església, un dels camps de batalla. Aparegué una societat fracturada en la qual una de les parts blasmava el paper dels religiosos i el considerava contrari i inadmissible en la nova realitat, mentre que l'altre segment de la societat el continuava reivindicant plenament.

A això també caldria afegir-hi que, potser, en el decurs dels segles, en alguns moments, la comunitat carmelitana no havia estat a l'altura dels seus fundadors quan proclamaven com a norma de vida «observancia, mortificación, oración y pobreza». El cronista Joan de Sant Josep, que escrivia a principis del segle XVIII, sols tenia paraules elogioses per la pobresa primitiva de la comunitat mataronina.[244] Tanmateix, el fet de

---

243. ACA. Hisenda. Vol. Inv. 1., núm. 2971.

244. «…porque si la opulencia y estar sobrados los conventos religiosos, es lo que abre mas puertas a la dissolucion, corrompiendo el espiritu, desterrando la oracion, y enervando toto el vigor de la gracia de la Cruz y Passion de Christo; fuerça es que la pobreza sea un grande estribo para conservarlo todo» (J. de Sant Josep, 1707*b*, 268).

convertir-se la comunitat en creditora d’un bon nombre de famílies locals i de les rodalies —gràcies al sistema dels censals creats a partir de les fundacions funeràries— ben segur que no ajudava a mantenir la imatge pública d’aquests ideals.

Enmig d’aquest combat i d’aquestes contradiccions naufragaren els carmelitans masculins a la nostra ciutat. Les monges, les seves germanes —més allunyades del debat polític i de la confrontació social— han mantingut, amb senzillesa i fermesa, la presència de l’estil de Teresa d’Àvila a la nostra ciutat en els darrers tres-cents setanta anys.

Provinciarum Et Conventuum Fratrum, Ac Monialium Discalceatorum Ordinis B. Virginis Mariae De Monte Carmelo Congregationis Hispaniae Corographica Topographica, et Chronologica Descriptio (c. 1739).

Base de dades de Manuscrits Catalans de l'Edat Moderna: *https://mcem.iec.cat/entrada.asp?epigraf_m=8#55*.

Fig. 6. *Libro de la fundacion…* conservat al Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró. Any 1636.

Fotografia: Ruth Garcia.

Fou el rector Palau, el més gran protector dels carmelites descalços, el que s'havia ocupat de comprar diverses cases i horts al carrer de Garets (avui de Sant Josep) per a construir-hi el convent ja a l'agost de 1588.

El Consell de la universitat també havia ajudat a les adquisicions d'aquests terrenys i aportaria més endavant suport econòmic i sobretot material.

Tanmateix, hi hagué algun litigi degut a l'apropiació de terreny per part de les autoritats. En el moment de l'adquisició del solar, el Consell determinà la necessitat de prendre un tros de l'hort propietat de la vídua Masarnau. Per l'agost de 1588 el batlle de la vila ordenà a diferents persones que avaluessin «un tros de terra e o ort ab un pou e altres coses», propietat d'Eulàlia Masarnau, que les autoritats havien decidit que havia de formar part del monestir «en lo lloch nomenat los Garets o Torrent den Bova».[245]

L'afectada, en veure's forçada a vendre el tros que era seu, va interposar recurs a l'Audiència, que posteriorment va perdre. Gairebé un any després, es troba en els acords municipals del 18 de juny de 1589 una referència al cas.[246]

245. ACA. Arx. Not. Mataró, B-36. 22.8.1588.

246. «Dies domica XVIII mensis Junis 1589. Convocato et congregato consilio ordinaris formato et de licentia […]. Ytem per lo Jurat en cap es estat preposat que ates en temps dels Jurats pasats foren determinat que perla fabrica del monestir dels frares de nostra señora del Carma de St Joseph u tros del ort de na mas arnau y per la dita mas arnau foren introduïda causa en la real audientia però jo seria de

A finals del mes de febrer del 1589 s'havia col·locat solemnement la primera pedra del convent i al juliol el Consell de la universitat designava quatre persones com a administradors de la fàbrica del convent per a fer un seguiment de l'obra i donava 100 ducats.[247]

Les autoritats locals van anar contribuint d'una manera més que generosa a la construcció del cenobi i a la manutenció dels frares. Fins i tot, hi va haver algun moment en què el consistori hagué de demanar un préstec al batlle general de Catalunya pel fet de voler ajudar la comunitat eclesiàstica i no tenir prou diners a les arques municipals.

A banda del rector i el Govern municipal també ajudaren en gran mesura les aportacions de persones particulars i dels municipis propers. Prohoms de la vila històricament coneguts com foren els germans Jeroni Serra i Arnau i Joan Arnau;[248] Joan Dalmau, ciutadà honrat de Barcelona, i benefactor del convent de Barcelona; el metge Pau Castelló, o el cavaller Joan Beart, juntament amb els pobles més propers a Mataró, van contribuir a l'obra de construcció.

Hagueren de passar tres anys fins que els frares pogueren traslladar-se al convent ja construït l'any 1591,[249] el mateix any que moria el rector i

parer que la dita causa sia pasada hanant a costes y despeses de la Universitat fins a sentencia diffinitiva y total executio de aquella inclusiva». ACM. Acords Municipals, 3. 1589-1596. Fol. 21v.

247. «Die dominica VIII mensis Julÿ 1589 [...] omines Ville et termini de Matarone de consilio ordinario formato [...] per la maior part del dit honor consell es estat determinat que sian elegits m^e Joan Pou de la Synia, Gabriel Monserrat Arnau, Pere Pau Tarasco y Bartomeu Oliver per administradors de la fabrica del monestir de Sant Joseph, los qual asigne compte de la administració de la dita fabrica del dit monestir. Ytem per tot lo dit honor consell ningu discrepant es estat determinat que de pecunias de la dita Universitat per a adjutori de la obra del monestir se fa en la pnt vila de Sant Joseph sian donats cent ducats moneda barcelonesa donant facultat als dits honors Jurats quels doni las dits cent ducats de pecunias de dita Universitat ab una o moltes partides [...]». ACM. Acords Municipals, 3. 1589-1596. Fol. 21v.

248. Tot i portar diferents cognoms eren germans. La família era una de les més importants de Mataró i els dos germans eren personatges molt destacats a la vila. Jeroni Serra i Arnau fou síndic de la vila i cunyat del rector Palau. La que fou la seva casa és avui la seu del Museu de Mataró-Can Serra. La façana conservada és l'únic exemple que ens queda d'arquitectura civil renaixentista on podem veure encara l'escut familiar sobre la porta d'entrada. Aquest personatge, amb algunes ombres, va deixar un terç de la seva herència a la comunitat descalça.

249. Tot i que s'hi van poder traslladar a viure, el convent encara aniria bastint-se i reformant-se amb els anys.

benefactor Joan Palau. El trasllat fou molt resumit al *Libro de la fundacion...* en el capítol 5, que es titula: «De com al fi de tres añs se feu la translatio de la Madalena al convent nou hont vuy estam».[250] Segons es diu, es va fer amb la mateixa solemnitat que tres anys abans. Per tant, cal suposar, tal com deixà escrit el testimoni, que hi hagué una processó molt important amb una solemnitat que es comparava amb el mateix dia de Corpus, a més d'un seguici en el qual hi anaren capellans, els jurats i molta altra gent.

Avui, el que fou pròpiament el convent està tancat al públic i és residència conventual de les Missioneres de la Immaculada Concepció.

Fig. 7. Vista exterior de les antigues celles del convent i cossos afegits posteriorment.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

L'arquitectura. Els convents i les esglésies

Tractar el tema de l'arquitectura en el si de l'orde dels carmelites descalços no és fàcil. En el món acadèmic s'ha discutit la idea de si va existir veritablement un estil d'arquitectura carmelitana, o si més aviat s'ha de parlar d'arquitectura dels carmelites descalços. Tot i així, el que sí s'ha de considerar és la voluntat, expressada al llarg del temps en diversos intents per part de l'orde, de crear una reglamentació carmelitana relativa a la construcció dels convents per tal de tenir una uniformitat constructiva.

250 . *Libro de la fundacion...*, fol. 4v i 4r.

En relació amb aquesta qüestió, cal fer esment de la traça d'un monestir carmelità que fra Josep de la Concepció, conegut com *el Tracista*, va dibuixar sobre un pergamí un any abans de la seva mort el 1690. Tot i que aquesta data és força allunyada de la de la construcció del convent mataroní, serà molt útil per entendre i delimitar espais arquitectònics que esdevindran elements comuns.

El frare havia anat a Madrid per perfeccionar la traça del convent de San Hermenegildo, perquè tenia un projecte de reconstrucció que no es va arribar a realitzar. Tanmateix, l'església sí que va ser completament renovada a finals del segle XVII i primer terç del XVIII amb un estil molt més sumptuós. Avui, la traça que fins fa poc havia estat desconeguda, es conserva des del 2012 a la Biblioteca de Catalunya. En ella hi podem veure detallades parts habituals de les dependències conventuals com el *de profundis,* la infermeria, i d'altres que es podrien endevinar com el refectori, la cuina o l'oratori (fig. 8).

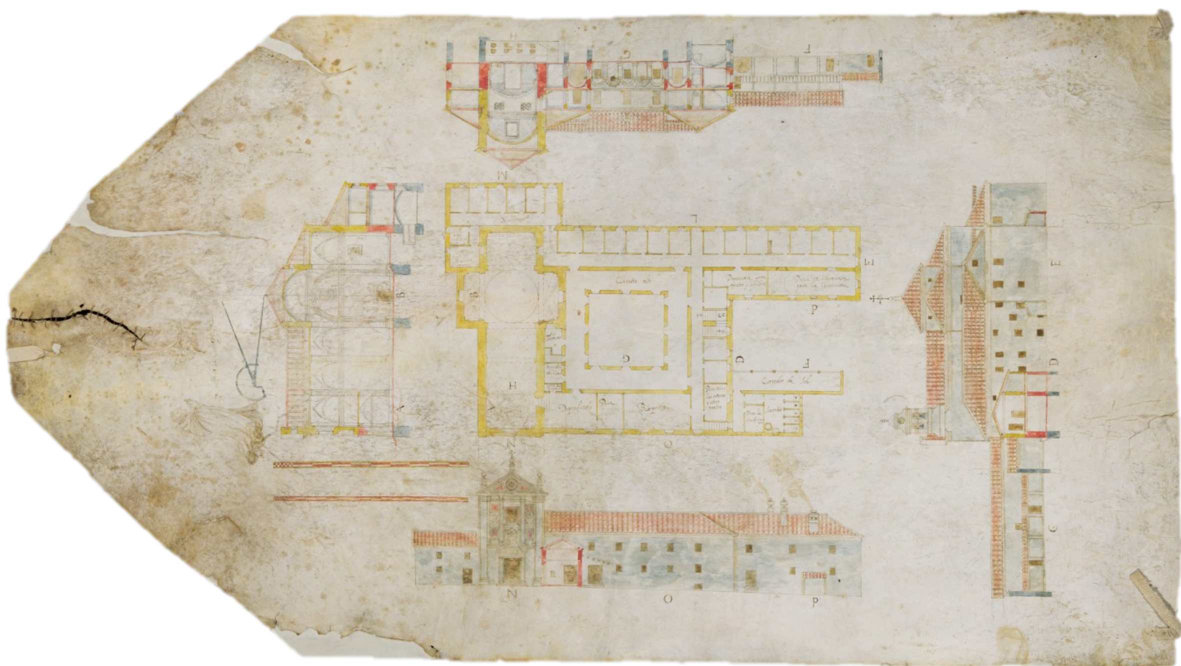

Fig. 8. Planta i detall. Alçat i seccions del convent i església de San Hermenegildo de Madrid firmada per fra Josep de la Concepció, ca. 1689.

Fra Josep de la Concepció (1626-1690). Dibuix acolorit sobre pergamí. Biblioteca de Catalunya. Perg.1-G.fol.

A partir d'aquest moment es pot veure una certa unificació en les construccions del descalços. Els convents s'organitzaran amb una planta baixa i un pis superior, i tenien pati o claustre (fig. 9). Les cel·les eren molt petites, igual que les finestres que donaven a l'exterior, tal com avui es pot veure encara en les antigues dependències de l'antic convent mataroní (fig. 10). Quant a dimensions, s'establiren que tinguessin entre deu i dotze peus quadrats i una alçada de nou.

Fig. 9. Claustre que formava part de l'antic convent de carmelites descalços de Mataró. Avui aquest claustre forma part de les dependències que ocupen les Missioneres Concepcionistes.

Fotografia: de Ruth Garcia, 2016.

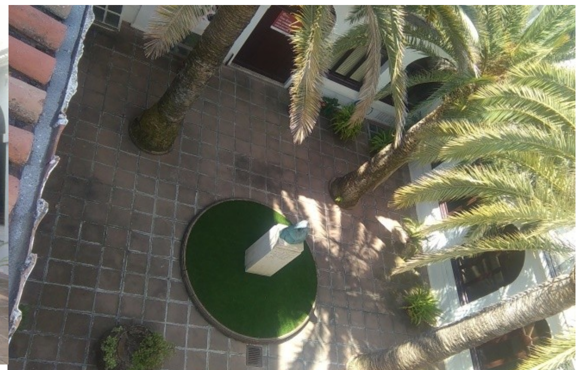

Fig. 10. Antic convent dels carmelites descalços de Mataró. Al cos de l'edifici original, encara avui hi podem veure les finestres que formaven part de les cel·les dels frares.

Fotografia: de Ruth Garcia, 2016.

Per als temples conventuals, un element important a tenir en compte, com a característiques generals que passaran a ser modèliques, serà l'església de nau única, d'ordre toscà en els pilastres i entaulaments, amb cúpula cega a la capella major i capçalera recta, i cor alt als peus.

Els *tracistes* de l'orde: el *tracista* fra Josep de la Concepció i la seva estada documentada a Mataró

A l'orde del Carmel Descalç, igual que en d'altres ordes, abundaren els arquitectes. Aquests eren anomenats *tracistes* i foren importants per a mantenir en certa manera les normes constructives que s'anaven conferint dins de la comunitat. També hem de pensar que els ordes mendicants exercien la clausura i, per tant, era important poder tenir membres preparats que estiguessin en el si de la congregació, sense que es creés la necessitat de comptar amb persones alienes. Al llarg de la història de la congregació carmelitana, diu Muñoz Jiménez que se n'han comptat fins a quaranta, però podria ben ser que n'hi hagués hagut molts més.

Sobre la seva formació no se'n sap gaire cosa, però si s'estudien amb més o menys profunditat els grans noms de *tracistes* que donà l'orde i les seves obres dins i fora de la congregació, es pot asseverar que foren uns professionals molt ben preparats. També s'ha dit que un dels motius pels quals trobem tants frares dedicats a aquesta activitat hauria estat el de generar ingressos per a la congregació. Les altes instàncies descalces haurien empès alguns religiosos a dedicar-s'hi per tal de portar diners conforme eren remunerats pels seus serveis. A més cal pensar que no

només feien obres per a la congregació descalça, sinó que la seva fama s'estenia més enllà, i projectaven i construïen obres de tot tipus fora d'ella.

A la Catalunya del segle XVII hi destacà una figura important que gaudí de reconeixement absolut en el seu temps. Josep Fuster (1626-1690), nascut a Valls i més conegut com a fra Josep de la Concepció va arribar a ser en el seu moment l'arquitecte més elogiat i sol·licitat al Principat i més tard també a la resta d'Espanya. La seva figura s'insereix dins del panorama del barroc català; tot i que seguí unes normes més clàssiques en les seves construccions. La fortuna volgué que fos precisament al convent de Mataró on entrés de novici i prengués els hàbits amb vint-i-cinc anys el 25 de juliol de 1651. Avui podem veure tota la documentació original conservada en el *Libro de la fundacion...* al Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró. El document sobre aquesta qüestió és com segueix: «A 25 de Juliol de 1651 prengué lo hàbit de llech en aquest convent de St. Joseph de Mataró el Rº. fr. Joseph de la Concepció de edat de 25 anys i en lo mon se anomenava Joseph Fuster, es natural de Valls del Camp de Tarragona, fill legítim y natural de Jacinto Fuster y de Magdalena Fuster naturals de la Vila de [?] Archibisbat de Tarragona, prengué lo hàbit sent Prior lo P^{e} fr. Joseph de la Annunciacio, y Provincial y m^{e} (mestre) de novicis el P^{e} fr. Joseph de la Me de Deu el P^{e} fr. Michel de Jesus, y se cumpli en tot en rebre

dit Rº lo que mana ntras lleys, per ser la veritat lo firmo de mon nom dit die, mes y any. fr. Josep de la Annunciació (fig. 11).[251]

El document continua amb les aprovacions fetes per part del prior fra Josep de l'Anunciació els dies 1 de desembre de 1651, el 6 de maig de 1652 i el 29 de setembre del mateix any. L'última és curiosa pel fet que informa que es dilatà en el temps a causa de «no haverse pogut fer las informacions per los impediments de las guerras».[252] Finalment, el 29 de setembre de 1652, fra Josep de la Concepció pogué professar en religió i en quedà constància en el foli següent pel prior i per ell mateix (fig. 12).

a signatura.

No hi ha cap prova que ajudi a documentar amb certesa quin va ser el seu aprenentatge. El primer historiador que donà informació sobre la biografia de l'anomenat *tracista* fou fra Joan de Sant Josep, provincial de l'orde a

251 . *Libro de la fundacion...*, f. 273r.

252 . MASMM: *Libro de la fundacion...*, f. 273r.

Catalunya, que el 1707 havia redactat una crònica que parlava de l'establiment dels descalços al Principat. Altres historiadors més contemporanis com Madurell i Marimon i sobretot Cèsar Martinell van voler recuperar la figura del frare *tracista* i donar-lo a conèixer amb noves dades; fins arribar a Carme Narváez que li dedicà la seva tesi doctoral, un llibre editat posteriorment i alguns articles. Sense assegurar res, es pensa que podria haver estat autodidacta en l'aprenentatge de l'arquitectura llegint tractats habituals a l'època com els de Vitruvi, Vignola, Palladio o Serlio (com era normal en aquell temps amb els arquitectes que formaven part del món eclesiàstic), però per a Narváez, una de les influències que podria haver tingut hauria estat la inspirada per l'arquitectura catalana del segle XVI del Camp de Tarragona d'on era procedent.[253]

Fra Josep de la Concepció va ser nomenat *tracista* de la província poc després d'haver professat. Així, doncs, començà a treballar de molt jove i aviat agafà volada el seu nom. Tant ell com els seus companys de professió dins del món carmelità descalç van ser molt apreciats com a professionals i gaudiren de fama en diversos estaments socials. El cert és que tenien capacitat d'adaptació en els encàrrecs que res tenien a veure amb l'orde descalç i, fins i tot, en alguns casos, amb la religió.

Fra Josep de la Concepció va ser considerat un dels més grans arquitectes del seu temps, i per aquesta raó fou cridat a treballar per tot el territori peninsular. De bon caràcter; tranquil, afable i potser vergonyós, segons podem endevinar per les paraules de fra Joan de Sant Josep escrites a la

[253] . C. Narváez, «El tracista fra Josep de la Concepció: revisió historiogràfica i noves atribucions», *LOCVS AMOENVS, núm. 6, 2002-2003*. Marià Carbonell, a la seva tesi *L'arquitectura classicista a Catalunya (1545-1659)*, es referia, sobre aquest tema, a l'existència de quatre etapes evolutives de l'arquitectura classicista. En la tercera etapa, que aniria entre 1580 i 1620 i que anomena «classicista», posa l'accent en el fet que aquest període coincideix amb el desenvolupament de la denominada «Escola del Camp», que tenia com a figures centrals Jaume Amigó i Pere Blai. Aquesta escola hauria representat la veritable penetració de la nova cultura renaixentista amb una simplificació del llenguatge arquitectònic classicista. No hi hagueren, però, arquitectes que desprenguessin originalitat ni creativitat, fent que els constructors es limitessin a aplicar un repertori codificat. Estilísticament, aquest període representà, segons explica Carbonell, la regularitat de les planimetries, l'ordenació i articulació de les façanes, l'ús sistemàtic dels ordres clàssics i l'articulació racional dels espais.

seva crònica,[254] sembla que el fet de destacar la seva qualitat d'estalviar en els materials i pensar després en ajudar a adequar els convents més pobres foren característiques que podríem veure traduïdes en les línies senzilles de la seva arquitectura. Ja s'ha fet referència a la seva capacitat per adaptar-se als encàrrecs provinents de naturaleses diverses i, per tant, de la seva versatilitat quant a crear edificis i espais projectats per a necessitats ben diferents. No obstant, creiem que el *tracista* va seguir sempre més o menys fidel a una certa sobrietat estilística encara que hi afegís elements de la moda barroca.

A les seves espatlles hi ha més d'una trentena de treballs entre obres en les quals hi tingué un paper destacat i altres que no foren tan importants; i les que li han estat atribuïdes sense suport documental. Cal destacar com a obres més reconegudes:

- La planta del convent i església de Sant Rafael a la Selva del Camp (1656).

- L'església de Nostra Senyora de Gràcia i de Sant Josep (1658), coneguda popularment com els Josepets de Gràcia. Fou l'església del noviciat dels carmelites descalços que es fundà el 1626 a l'indret aleshores solitari de l'avui barri de Barcelona. L'orde ja tenia la casa de Sant Josep a la Rambla de Barcelona, amb el convent i l'església, que ocupaven el lloc de l'actual mercat de Sant Josep o de la Boqueria i que fou enderrocat el 1835.

- La remodelació del Palau del Virrei de Barcelona (1663-1668). Va projectar i dirigir les obres, i se n'han conservat els plànols. El palau va ser la residència habitual dels reis quan venien a Barcelona.[255]

- El desaparegut convent de Sant Jeroni i Sant Josep de Vic (1663-1696).

---

[254] . *Notas biográficas del tracista Fray José de la Concecpción por el P. Fray Juan de San José.* Crònica manuscrita de fra Joan de Sant Josep i transcrita per J. M. Madurell, «El tracista Fray José de la Concepción», *Analecta Sacra Tarraconensia,* núm. 27 (1954), p. 68-71.

[255] . El palau va allotjar, entre d'altres, a l'arxiduc Carles d'Àustria i la seva esposa Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel. A l'any 1708, Elisabet Cristina havia desembarcat a Mataró, on va fer estada per després anar cap a Barcelona a trobar-se amb el seu marit.

- El desaparegut convent de la Mare de Déu del Miracle de Tortosa (1664-1683).

- El campanar de Sant Antoni Abat de Vilanova i la Geltrú (1670).

- El projecte per al retaule major de l'església de Santa Eulàlia d'Esparreguera (1670).

- L'església parroquial de Santa Maria de l'Alba de Tàrrega (1672).

- La capella de la Immaculada Concepció de la Catedral de Tarragona (1673).

- La reconstrucció de l'antic Castell de Cubelles (1673-1675).

- L'església parroquial de Sant Feliu de Torelló (1674-1688).

- El projecte per a la façana de la Catedral de Girona (1680).

- El convent de Santa Teresa de Balaguer (1682).

- La capella del Sagrament de l'església de Sant Pere de Reus (1688).

- El projecte per a la reconstrucció del convent de Sant Hermenegildo de Madrid (1689).

A Mataró, tot i que hi va viure, hi ha només un projecte que no va acabar de realitzar i un parell d'atribucions. El 1668 es va plantejar una reforma de la nau de l'església parroquial de Santa Maria de Mataró, que en aquells moments era gòtica i de tres naus. La població de Mataró havia crescut tant que l'església havia quedat petita, per la qual cosa es va decidir ampliar-la. Segons l'arquitecte Agàpit Borràs,[256] la primera fase hauria estat entre 1675 i 1685, període en què s'hauria seguit la traça de fra Josep de la Concepció. En aquells moments, a més, ja havia projectat i edificat l'antiga Capella del Sagrament, actual Capella de les Santes. No s'ha conservat ni traça ni documentació del projecte, però sí un document

256 . Borràs, A. «Els referents del projecte d'ampliació i construcció de la Basílica de Santa Maria, obra d'Ercule Turelli». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 91. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (2008), p. 21-35.

que situa a fra Josep de la Concepció treballant a l'església.[257] Sembla que, a tall general, l'ampliació del temple consistia en l'allargament de l'església que arrancaria a partir del creuer petit i formaria una gran capçalera amb el creuer gran que avui veiem juntament amb l'altar major i les dues capelles laterals del Roser a la banda de l'evangeli i la de Sant Josep a la banda de l'epístola.

Per a fer aquesta remodelació s'havia construït un mur que separava l'espai en obres de l'espai on es continuava fent culte. Sembla, segons pensà l'historiador Manel Salicrú, que l'obra que va projectar fra Josep de la Concepció no va agradar als mataronins i per aquest motiu es va convocar un concurs, en el qual una comissió va acabar escollint el projecte de l'italià Ercole Turelli, que faria desaparèixer difinitivament l'església gòtica de tres naus.

---

[257] . ACM. Acords de Ple-Acords municipals de 29 d'agost de 1682.

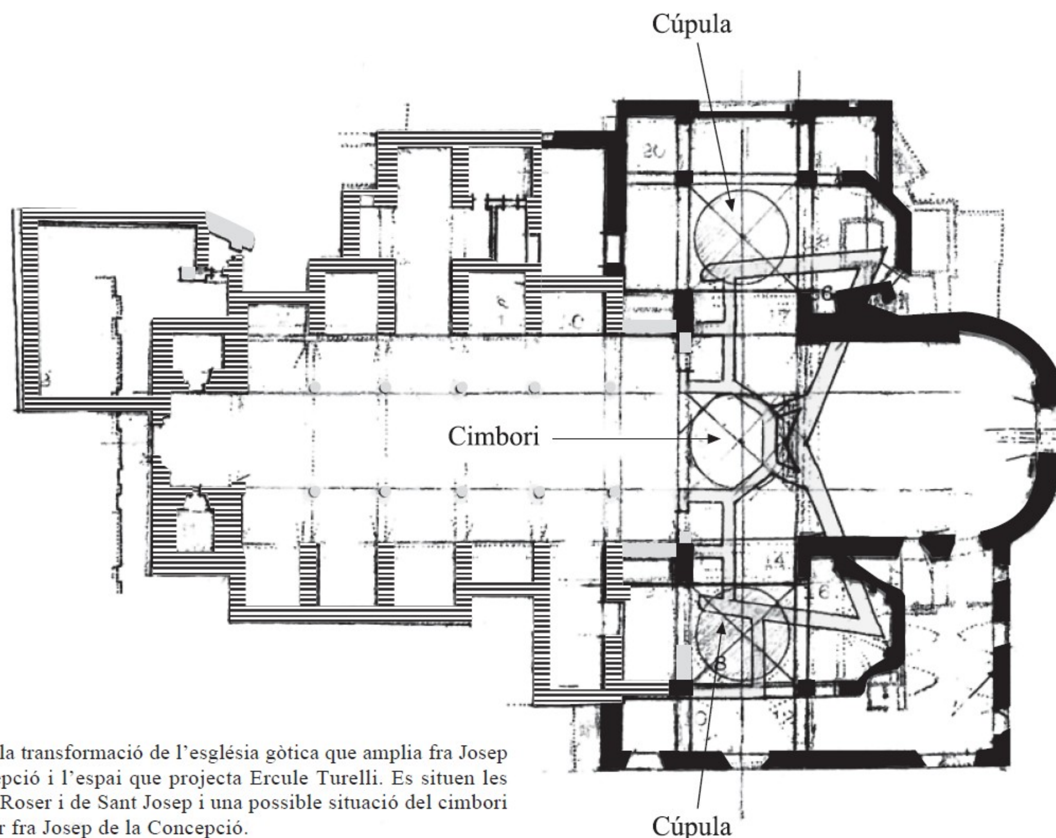

Fig. 13. Imatge extreta de l'article d'Agàpit Borràs: «Els referents del projecte d'ampliació i construcció de la Basílica de Santa Maria, obra d'Ercule Turelli». Publicat al núm. 91 de la revista *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* de Mataró.

Les altres dues obres que se li atribueixen són la cúpula de l'església dels frares carmelites descalços de Sant Josep i, amb menys proves, el convent de carmelites descalces de Mataró que es trobava situat originalment a la coneguda avui com a plaça de les Tereses i que va desaparèixer sota les flames el 1936.

La cúpula de l'església de Sant Josep de Mataró, tenint en compte que era potser l'element arquitectònic que més va caracteritzar al *tracista* en els seus treballs, caldria suposar que va ser obra seva perquè segons l'historiador i encarregat de l'arxiu de Sant Josep, Joan Comellas,[258] el 1680 fra Josep de la Concepció s'hi trobava treballant reparant seriosos

[258] . Joan Comellas i Baulenas és qui s'encarrega i custodia l'Arxiu Històric de Sant Josep. Durant molts anys ha anat realitzant tasques d'investigació a l'entorn de l'església de Sant Josep. Molt amablement ens ha obert les portes de l'arxiu i ha posat tota la informació a la nostra disposició. Exposa aquesta teoria en un treball inèdit titulat *Del barroc a l'era digital. Història i patrimoni de l'església de Sant Josep de Mataró*.

desperfectes de la volta. A la zona del creuer segurament la volta era d'aresta, i l'arquitecte hauria planificat l'elegant cúpula que avui encara podem veure per tal de donar més lluminositat i elegància a un interior que de per si és força obscur. La historiadora Carme Narváez defensa l'autoria de fra Josep de la Concepció en aquesta empresa i l'exposa a la seva tesi. La compara amb les de la capella de la Immaculada de la seu de Tarragona, la de la capella del Santíssim a la prioral de Sant Pere de Reus i la que cobreix la sala del consell de l'Ajuntament de Vic,[259] per fonamentar la seva teoria.

Amb tot, es pot pensar que fra Josep de la Concepció no només va estar de germà llec al convent de Mataró, sinó que s'hauria involucrat en diversos episodis constructius dels edificis religiosos més importants del moment. Desafortunadament, la història no ha deixat més que un petit exemple amb l'antiga capella del Sagrament de la Basílica de Santa Maria, avui de les Santes, i la possible reconstrucció de la cúpula de Sant Josep.

L'església de Sant Josep de Mataró. Història i evolució artística

Un cop explicada la vinguda i instal·lació dels frares descalços a la vila de Mataró, cal analitzar la història de la construcció i la pervivència de l'església de l'orde. A partir de la documentació conservada es coneix una part de l'evolució arquitectònica, la construcció de les capelles i la seva decoració.

Un cop els frares s'instal·laren al convent construït, però no del tot acabat, posaren la primera pedra de la construcció del temple l'any 1591. Joan Salvador, també anomenat amb el sobrenom *Garriga*, per ser originari d'aquesta població, fou el mestre de cases encarregat de construir l'església. Abans havia construït bona part de la muralla i el 1590 el convent dels frares.[260] Hi ha molt poques notícies respecte a la construcció

259. C. NARVÁEZ, «El tracista fra Josep de la Concepció: revisió historiogràfica i noves atribucions», *LOCVS AMOENVS, núm. 6, 2002-2003,* p. 275-276.

260. Es donen a fer unes obres del monestir al mestre de cases Joan Salvador. ACA. Arx. Not. Mataró, 1023. 6 i 7 d'abril de 1590. El 15 de setembre de 1596 hi ha unes obres força importants al convent. Aquestes, segons els documents,

de l'església, igual que respecte a la del convent, i per aquesta raó les dates de la finalització de les obres del temple ballen entre el 1603 i el 1610. Gairebé tots els historiadors locals van donar per bona la primera data com a finalització de les obres del temple, però el professor i Dr. Marià Carbonell aportà la data de 1610 com a possibilitat que encara s'estigués construint.

Existeix un document de data de 8 de març de 1603,[261] en què es contractà amb Joan Salvador unes obres a l'església. S'especificava que cobraria 305 lliures, li serien pagades les despeses de material i els frares tindrien l'obligació de donar «pa i vi a dit m^e Joan Salvador per vuyt fadrins i si seran manobras ayan de fer la despesa a quatra manobres». S'indicava, també, que les obres havien d'estar acabades per al dia de Sant Joan «de juny primer vinent». Ara bé, això podria fer pensar que les obres es podrien haver allargat. I encara més endavant, a les actes de la visita provincial al convent de Mataró de 27 de novembre de 1605, es pot interpretar del text que encara s'estava construint l'església.[262]

El cert és que no se sap amb exactitud quant de temps es perllongaren les obres, ni si arribaren fins al 1610, però sembla clar que no fou el 1603 la data del seu acabament.

Tot i així, mentre Joan Salvador estava construint l'església, per al disseny i el bastiment de la façana es prescindia del mestre de cases de Mataró, i es contractava un mestre de cases de Barcelona de nom Magí Miró. Aquest tenia l'obligació de fer la façana «de la mateixa altura y grandaria y conforme es lo portal de la Iglª de St Joseph de Barcelona».[263] Gràcies a un dibuix de Gaietà Barraquer, publicat a *Las casas de religiosos en Cataluña*

aniran a càrrec de Miquel Vedruna i no de Joan Salvador. ACA. Arx. Not. Mataró, 1013.

261. ACA. Arx. Not. Mataró, 106. 8.3.1603. També ACA. Arx. Not. Mataró, 197. 9.3.1603.

262. «Por quanto el Consejo y Ayuntamiento de esta Villa á hecho de limosna, para poder acabar la obra de la Yglesia, la suma y quantidad de quinientas libras, con condicion que cada un año no se le aya de dar al dicho convento más que cien libras, y porque algunas personas desosas de que en breve se acabe la dicha obra an querido que se tome quatrocientas libras a censo...» (G. Beltran, 1986, 496).

263. AHPB. Joan Ferrés, 515/68, plec de documentació diversa. 1593 i 1590-1604. 30 de maig de 1602. (Núm. de notari: 515, núm. de vol. 68).

durante el primer tercio del siglo XIX, de la façana de l’avui desaparegut convent carmelità dels descalços de Barcelona (G. Barraquer, 1906*a*, 443), es pot comparar la similitud de la façana de la nostra església (fig. 14-16).

A l’any 1739 el portal de Magí Miró va haver de ser restituït per tal de poder alinear la façana amb la traça del carrer i la resta d’edificacions. El 1997, hi va haver una restauració força intervencionista de la façana que deixà l’aspecte actual.

Ambdues façanes, tot hi que seguien l'esquema compositiu considerat com a «pròpiament carmelità» tenen una fesomia original quant a la utilització de la línia corba allà on hi hauria d'anar un frontó triangular més clàssic. Barraquer, a principis del segle XX, ja hi apuntava en aquest tret una certa assimilació barroca. Així mateix, les dues façanes estaven desproveïdes de les pilastres toscanes que solien marcar la verticalitat i delimitar el frontis. D'altra banda, tots els altres elements que seguien la suposada norma hi eren: òcul en el frontó, finestra que il·luminava el cor, la presència d'una fornícula amb el sant titular i els escuts de l'orde, i un tripòrtic o nàrtex sotacor que s'obre a l'exterior amb tres arcs dels quals destaca el del mig en el cas de la portalada mataronina. Actualment, respecte al testimoni gràfic que deixà Barraquer el 1896, s'observen canvis pel que fa a l'accés cap a l'interior de l'església. Al finals del segle XIX les portes laterals del tripòrtic estaven tapiades, un romanent del tancament del temple després de la desamortització de Mendizábal. La porta central dona accés directe a la nau de l'església. Les obertures laterals, ja no són portes sinó que els espais dels arcs s'han tancat amb una estructura de vidre i ferro fixa. L'entrada al temple s'efectua per la porta del cos lateral situat a l'esquerra si es mira de cara a la façana.

En general, la façana és prou senzilla i austera seguint els preceptes de l'orde, i només s'hi troba un cert grau d'embelliment en la fornícula esculpida que envolta al sant titular i els escuts de l'orde del Carmel que la flanquegen. La figura de

Sant Josep que s'hi veu actualment és la de 1739, i els escuts i la fornícula són les originals del segle XVII (fig. 17).

Al capdamunt de la fornícula, on hi hauria hagut l'antiga finestra que donava al cor, s'hi troba un vitrall del 1887 donat pel bisbe Dr. Josep Català i Albosa amb motiu d'una visita pastoral que feu el 1885.[264] Per aquesta raó al centre del vitrall hi ha l'escut del prelat. Des de l'interior, aquest escut queda ocult per l'orgue actual.

Fig. 17. Fornícula original del segle XVII i figura de Sant Josep del segle XVIII.

La fornícula treballada és on hi ha un grau d'aplicació de la moda barroca.

Fotografia: Joan Comellas.

El carrer Sant Josep continua sent un carrer relativament estret, motiu pel qual és difícil copsar la totalitat de la façana des d'un punt de vista central i adonar-se que just darrera del frontó hi ha un petit campanar d'espadanya.

Per explicar la planta i les seves modificacions, s'utilitzarà com a base la confeccionada per Marià Ribas l'any 1936[265] i, a partir de documents originals i altres testimonis, s'intentarà explicar-ne l'evolució.

En primer lloc, encara que modificada, la base original és una planta de creu llatina característica de les esglésies conventuals, que en el seu inici hauria estat d'uns trenta metres de llargada, d'una sola nau central de 8,50 m d'amplada i sense les capelles laterals que s'anaren bastint al llarg del temps. La llargada primigènia es podria arribar a confirmar si, baixant a la cripta,[266] s'observa l'espai més antic on havien estat enterrats els primers frares, directament al terra, i amortallats. Aquest, es correspon a uns 25 m² que anirien en concordança amb la primera capçalera. Tot i així, és arriscat tractar els espais soterrats, ja que caldria fer-ne uns estudis en profunditat per acabar d'aclarir

264 . Joan ... t ...
http://cat.bloctum.com/arxiusjosep.

265 . M. Ri... Jo...
Arxiu de Santa Maria, 14 (1982), p. 22.

266 . Es p... porta que dona al pati de la Residència

alguns punts.[267] El que sí se sap és que a finals del segle XVII es va fer un segon espai més modern, on hi ha una sala principal amb volta catalana destinada a capella i on uns nínxols a la paret acolliren els enterraments dels frares (fig. 18 i 19). El 1935 es construí un espai fora de la cripta que avui resta transformat en museu. Quan els frares van haver de desallotjar el convent, l'espai de la cripta va quedar abandonat. Quan el 1843 es tornà a obrir l'església, s'utilitzà com a magatzem i el 1935 s'hi van abocar les runes de les obres d'aquell any. Tampoc fou gens estrany que amb l'esclat de la Guerra Civil es profanessin les tombes dels antics habitants del cenobi. Finalment, a l'any 2010 es començaren les tasques de sanejament i recuperació, que es van acabar l'any següent amb les sepultures dels carmelites dignificades i l'adequació de l'espai per a oferir cada primer dimecres de mes la celebració d'una missa de difunts.

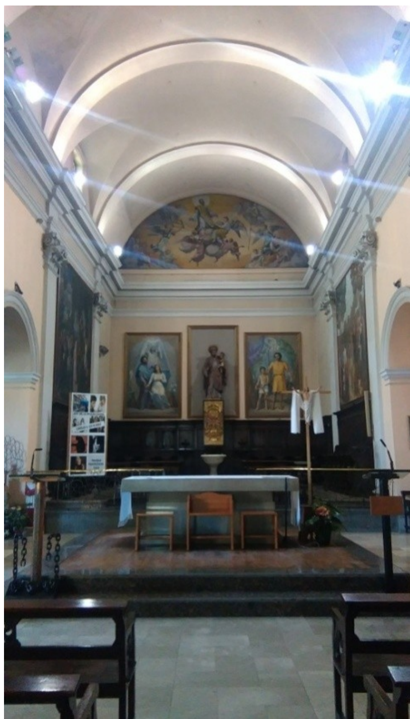

Fig. 20. Altar al mig del creuer. S'aprecia a la fotografia la capçalera profunda amb l'última volta de canó sense llunetes. En aquest espai hi anava el retaule de l'altar major.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Tornant a la planta, la capçalera fou allargada dues vegades (fig. 21). La primera fou al tombant del segle XVII-XVIII quan s'amplià el presbiteri uns cinc metres per donar-li més profunditat. Aquesta modificació vindria donada per la intervenció de fra Josep de la Concepció. Segurament també, tal com pensa Comellas, ja s'estava pensant en la possibilitat de bastir un gran retaule, que no arribaria fins el 1718, i que necessitaria un espai més ampli que el que es gaudia fins aleshores. Segons Marià Ribas, la segona vegada que es donà uns metres més de profunditat al presbiteri fou en unes obres de la dècada dels anys vint del segle XX, quan l'església ja no era dels frares i havia esdevingut parroquial des de 1868. En aquest temps es feren unes obres per consolidar la cúpula perquè havia fet una mica de moviment,

[267] Al lateral de la segona sala hi ha un petit espai la funció del qual no queda clara. Segons Comellas, d'aquí s'iniciava una escala que anava a parar a la capella del Pilar.

i es repassaren totes les teulades i la volta de la nau. Un cop acabades aquestes obres, es va pensar a donar millor visualitat al retaule major, fent aquesta segona modificació de la capçalera. Es va aixecar de nivell el retaule amb un sòcol fins fer-lo arribar a la part més alta de la volta, es van adossar uns setials i la taula es va separar de l'altar. Fou en aquest moment quan també es va construir la sagristia nova darrera de l'altar major. El 1935 es van fer unes altres obres relativament importants, entre les quals destaca la construcció d'una nova graderia de pedra, la restauració del retaule de l'altar major i la construcció d'una esplèndida taula de pedra que permetia la celebració de la missa de cara al poble. Les obres van ser inaugurades pel bisbe de Barcelona a finals d'any.[268] Avui crida l'atenció l'altar situat al bell mig del creuer (fig. 20), traslladat contemporàniament el 1973, i l'extensió de bancs a banda i banda dels braços del transsepte. Amb tot, la llargada de la nau central augmentà fins als quaranta metres.[269]

L'evolució de la planta al llarg de quatre segles és força complexa. S'ha de tenir en compte, abans de passar a detallar els espais concrets, que les capelles es van anar bastint a poc a poc amb els anys conformant la planta que ha arribat fins avui. Així doncs, *grosso modo,* es pot dir que hi ha tres capelles a banda i banda de la nau central.[270] Les de la banda de l'evangeli són irregulars en superfície, mentre que les de la banda de l'epístola són regulars. A ambdós costats del presbiteri s'hi troben paral·leles a ell dues capelles més. La de l'esquerra és molt més gran i llarga que la de la dreta.

---

268. M. Ribas, «L'església de Sant Josep», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 14 (1982), p. 25.

269. G. Barraquer, *Las Casas de Religosos...,* vol. II, 1906*b*, p. 471. En fer la descripció del temple de Sant Josep de Mataró detalla les mides: «Desde la fachada al fondo del ábside mide 35,80 metros. [...]». Per tant, el 1906, que és quan Barraquer publica el llibre, es corroboraria la primera ampliació del presbiteri.

270. En realitat a la banda dreta n'hi ha dues, perquè a la primera més propera al frontis hi havia unes escales.

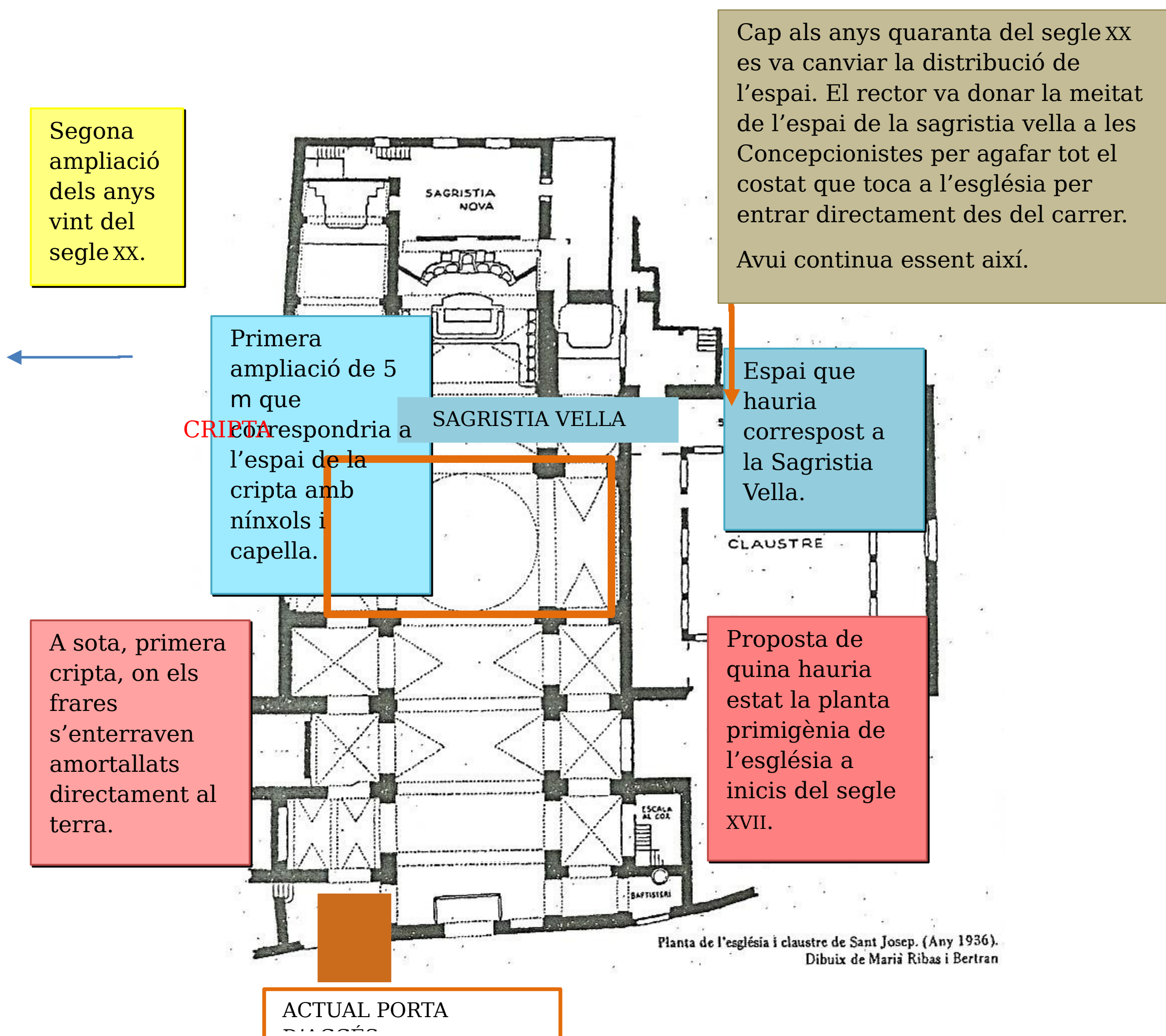

Fig. 21. Planta de l'església dibuixada per Marià Ribas, 1936.

Delimitada en vermell la proposta de com hauria estat la planta original just acabada de construir l'església a principis del segle XVII.

Dibuix de la planta: Marià Ribas.

A la banda dreta de l'edifici hi ha situat el claustre de planta quadrada, de disset metres de llargària per cada costat. Des de l'església no es pot accedir al seu pati, ja que pertany a la banda de l'edifici on resideixen les Missioneres Concepcionistes. El que sí conserva l'església és una petita part del que havien estat els passadissos laterals que envoltaven el claustre. Abans que es fes la sagristia nova el 1935, la sagristia era un costat del claustre que quedava en forma de llarg passadís pel qual s'accedia des de la porta que hi ha entre la capella del Pilar i el braç dret

Fig. 22. Passadís que formava part d'una ala del claustre.

del creuer.[271] Cap els anys quaranta del segle XX, el rector devia demanar a les monges fer un canvi de distribució. Així, el que havia estat la sagristia vella es quedava en la meitat de l'espai, i l'altra meitat la cedia a les Concepcionistes a canvi de poder ocupar tota l'ala esquerra del claustre que donava directament al carrer. D'aquesta manera, el costat que queda annexat a l'església facilitava el pas directe.[272] Avui hi ha un espai en forma de *L* i resta separat per una estructura feta amb vidre i ciment (fig. 21 i 22).

A la planta de Marià Ribas també s'hi pot observar que havia situat el baptisteri i l'escala del cor a la banda de l'epístola just davant de l'actual porta d'entrada. Cal dir que aquesta situació del baptisteri no era l'original, sinó que era la que corresponia a un segon trasllat. Tant el baptisteri com l'escala al cor van desaparèixer cap al 1948.

La coberta de l'església és de volta de canó amb llunetes, tant a la nau com als braços del creuer i a la capçalera. Aquesta última, però, té un últim tram fet amb volta de canó sense llunetes. Les capelles, en canvi —que foren obertes entre els contraforts i es comuniquen entre si però separades per arcs de mig punt que donen la sensació de ser uns grans passadissos a banda i banda—, estan cobertes per aresta, a excepció de les dues més properes a la porta d'entrada actual. La primera que avui està dedicada a les Santes, està coberta amb dos trams de volta de canó, i la següent, dedicada a santa Teresa, està curiosament coberta per una volta d'aresta al centre i un afegit de volta de canó amb llunetes. Cal

[271] . S'ha destacat en color blau a la planta dibuixada per Marià Ribas (fig. 35).

[272] . Potser es va pensar en fer un pas directe cap al baptisteri, ja que durant un temps s'utilitzava el que està situat a un dels extrems dels claustre.

Fig. 23. Cúpula del centre del creuer de Sant Josep vista des de la terrassa de les dependències del convent.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

destacar que aquesta última és en superfície la més profunda de totes les que hi ha situades als costats de la nau. Els braços del creuer estan també perforats i donen continuïtat als passadissos laterals que van a parar a cadascuna de les dues capelles paral·leles al presbiteri. A la banda esquerra d'aquest es va construir la capella del Santíssim Sagrament, dedicada a la Mare de Déu del Carme. És un espai molt més gran i profund que el de l'altra banda, destinat a capella de la Mare de Déu del Pilar. La del Santíssim està coberta amb volta bufada en el segon i tercer tram (aquesta última amb una petita claraboia circular) i en el primer tram hi té una cúpula el·líptica. Gaietà Barraquer a principis del segle XX quedava admirat per aquestes dues capelles i deia que no recordava «haber visto en ninguna otra Iglesia».[273] A l'altra banda també hi trobem una altra petita cupuleta i al bell mig del creuer una magnífica cúpula sobre tambor, a la qual alguns documents s'hi refereixen com de «mitja taronja» i, segons Carme Narváez, l'original de finals del XVII podria haver estat dissenyada per fra Josep de la Concepció.[274] La que hi ha actualment seria la de finals del XVIII corresponent a les grans obres que s'hi feren i que suposem hauria imitat fidelment l'anterior. Només aquesta cúpula central es tradueix estructuralment a l'exterior (fig. 23), mentre que les altres que formen part de les capelles paral·leles al presbiteri, no.

El cor situat als peus, com era habitual en aquest tipus de construccions, descansa sobre una volta bufada i les baranes de fusta es prolonguen pels laterals (fig. 24).

L'alçat s'articula a partir de pilastres d'ordre compost. És un element que marca la diferència i sorprèn, ja que no és habitual. L'ordre més utilitzat i recomanat era el toscà per la seva austeritat. Aquestes pilastres obeirien també a les reformes del 1793. Resseguint tot el perfil de l'església,

---

273. G. Barraquer, *Las Casas de Religosos...*, vol. II, 1906*b*, p. 471.

274. Als anys vuitanta del segle XVII, fra Josep de la Concepció es trobava a Mataró inspeccionant alguns treballs a la parroquial de Santa Maria. Havent estat novici del convent de Sant Josep no seria aventurat pensar que també hagués treballat per a las seva pròpia congregació en les obres de restauració que s'estaven fent a l'església conventual.

s’observa un entaulament amb cornisa força desenvolupada que sobresurt per la part alta.

El cert és que l’església de Sant Josep és un edifici força obscur. Tot i que hi ha un gran finestral al braç esquerre del creuer, la cúpula al centre i dues petites finestres a cada costat del tercer tram de la volta, l’obstrucció del pas de llum al cor per part de l’orgue dificulta la il·luminació. Sobretot és a les capelles laterals on més es pateix la falta de llum, obviant la del Sagrament, que ja fou pensada per donar-li un ambient més recollit.

Les grans reformes de 1793

Excepte algun detall —com la segona ampliació de la capçalera— l’estructura i la planta de l’església que avui es coneix és la resultant de les grans obres que s’hi realitzaren el 1793. Sortosament, s’ha conservat el document del contracte entre els frares, la persona que sufragà les despeses de l’obra i els mestres de cases.[275] Aquest document ja va ser estudiat per la Dra. Carme Narváez. A partir del document original, s’anirà detallant tot el que s’hi realitzà, ja que foren, decididament, les obres més importants que patí Sant Josep.

En primer lloc, cal fer esment d’un devot i ric comerciant, de nom Gaspar Carbonell. Aquest, fou la persona que volgué fer-se càrrec de les despeses de les reformes al convent i a l’església. Els frares, per la seva banda, es feien càrrec d’aportar material per a la obra com pedra, calç, motlles per al guix, teules, la bola i la creu per a la llanterna de la cúpula, fusta… però aquesta última només per fer les teulades noves i no la que es necessités per a fer cap bastida. El cost d’aquestes obres ascendia a 2 200 lliures que es pagarien en tres terminis: 700 lliures al començar les obres, unes altres 700 lliures a la meitat, i les restants 800 lliures acabada l’obra. El contracte es firmava davant diversos testimonis i quedaven com a encarregats de la

[275] . ACA. Protocols Notarials de Mataró. Lligalls grans, núm. 166. Sèrie 0937-001. 162r-167v.

construcció els mestres de cases Salvador Viada[276] i Salvador Simon, sota la direcció de Francesc Planas.

Les reformes es detallaren i es descriviren en el contracte de la següent manera:

- «[…] fer lo corredor del pis que va al cor […] amb una volta de la mateixa alçada que la volta de l'avantcor per mitjà d'una lluneta». Per aquesta raó s'havia de fer una paret sobre els arcs del claustre on s'hi obririen dues finestres. Finalment, s'enrajolarien els passadissos i s'embellirien les voltes i les parets. Per tot això els mestres de cases havien de «desfer las teuladas que se han de desfer, cobrir dita volta, y corredor, fer les teuladas noves ab bigas, llates,[277] y teules al modo acostumat; Pero fent que las bigas estigan posades de modo que trabian las dos parets pera impedir lo dañ que podia fer a elles la empenta de la volta nova». S'observa que el grau de coneixement arquitectònic que havien de tenir tant el director com els mestres de cases havia de ser certament elevat, per tal de calcular bé les pressions de forces que poguessin malmetre la resta de la construcció.

- Fer una volta amb dues llunetes de la sagristia al presbiteri. «Esto es des del arch del Presbiteri fins a la pared dels claustros». S'enderrocava la paret del mig que obstruïa el pas i s'obria així el pas que comunicaria l'església amb un angle del claustre a través d'una porta.

---

276. Salvador Viada i Pou, mestre de cases, es casà el 1763 amb Teresa Bunyol, filla d'Antoni Bunyol, boter, i de Magdalena. D'aquest matrimoni nasqué el 1789 Miquel Viada i Bunyol, promotor del primer ferrocarril de la península Ibèrica, que va inaugurar la línia Mataró-Barcelona el 1848. En un moment de la seva vida, no sabem quan ni per què, es canvia la primera lletra del seu cognom de la *V* per la *B*. Jaume Castellví (J. Castellví, 1947) diu que el canvi va ser durant l'època cubana a causa del mal nom d'un parent seu i que per diferenciar-se decidí canviar la primera lletra del cognom. L'historiador Francesc Costa també constata que germans seus signen amb com a Biada. El canvi de la *V* per la *B* ja el trobem a l'etapa en què va estar a Maracaibo. Ortogràficament eren admeses les dues formes gramaticals. El que és inqüestionable és que Miquel Biada sempre signa amb una *B*. Miquel Biada procedia d'una llarga nissaga de mestres de cases.

277. ACA. Protocols Notarials de Mataró. Lligalls grans, núm. 166. Sèrie 0937-001. Fol. 163v.

- Construir la part del transsepte que mancava del costat de l'epístola fins al claustre, de la mateixa «figura, elevació y adornos» que el de la part de l'evangeli, a excepció que no hi havia d'haver nínxol, «però si bases, y sòcols de pedra picada a las pilastras raconeres» de la mateixa forma que les del creuer. S'havia de desfer la paret que era en aquells moments testera del creuer i tornar a refer-ho tot per lligar, entre altres, amb la paret de la capella de Santa Dorotea. S'obririen dos arcs i passadís de la mateixa manera que estaven a l'altra banda de la nau. Degué ser en aquestes obres quan es feren els passos per comunicar totes les capelles a mode de passadissos i així homogeneïtzar l'espai.

- A la capella de Santa Dorotea s'hauria de refer la volta del sostre, per fer-la més alta i deixar-la de la mateixa forma que la de Beata Maria que estava sota el cor.

- Fer o eixamplar «las bocas» de les capelles de Santa Dorotea i de la del Carme; i treure la rajola de València de les capelles i fer en el seu lloc «adresats y enlluhits».

- Fer tres arcs. Dos per a sostenir la cúpula, un al creuer a la part de l'epístola i l'altre a la nau de l'església; i el tercer a la mateixa nau «sobre las pilastras del mitg de la mateixa nau; alsant la volta, o fent un lienso de volta nova de arch a arch».

- Fer vuit bases de pedra picada, amb sòcols de «dos pams i mig» d'alçada en les vuit pilastres que sostenen els quatre arcs de la cúpula; posar-les a plom i iguals a les del presbiteri i també fer vuit capitells en aquestes vuit pilastres, i dos capitells a les pilastres de la raconada del creuer.

- Per a la cúpula (fig. 25) fer la llanterna i enlluir-la per fora. Abans, però, s'havia de desfer la volta i mitja cúpula vella, els quatre arcs vells que la sostenien i posar-hi una

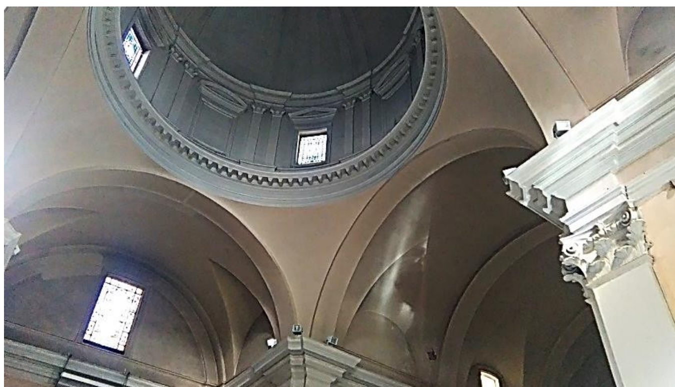

Fig. 25. La cúpula des del creuer. Observem en aquesta fotografia dos dels quatre arcs que suporten la cúpula i part de les voltes de canó amb llunetes d'un costat del creuer i de la nau.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

bastida de fusta per a sostenir la construcció (cintra) mentre es desfeia «rajola en rajola». Per tot això s'haurien de fer teulades noves, ja que es donava permís per treure totes les bigues i jàsseres que poguessin destorbar a l'obra.

- Enrajolar tot el paviment amb les mateixes rajoles amb les quals s'havia cobert el terra en el presbiteri i la capella del Sant Crist.

Amb tot, es demanava a «l'asentista» que en totes les obres «deura observar las tres circustancias inseparables elles, que son solides, comoditat y hermosura», que tal com recorda Narváez,[278] els contractants es referien als conceptes vitruvians de *firmitas, commoditas* i *venustes,* fent notar així que coneixien bé les teories arquitectòniques clàssiques.

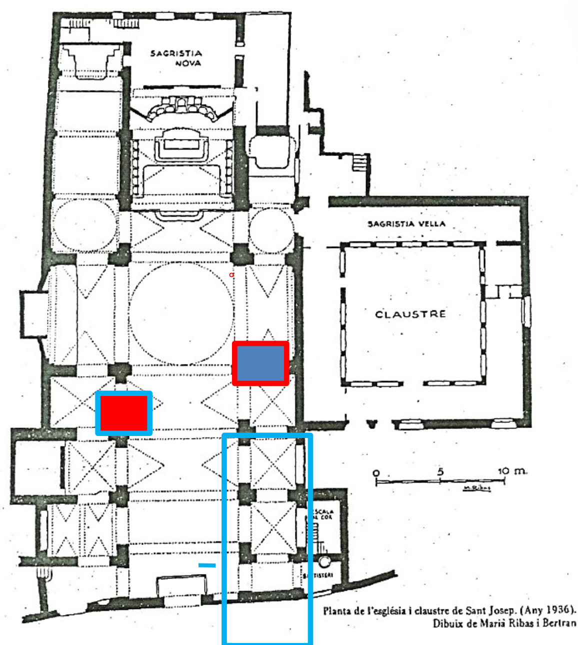
El contracte és firmava un 5 d'abril de 1793, i gairebé just un any després, concretament el 27 d'abril de 1794, els germans Cristòfol i Joan Camin, personatges coneguts a la vila de Mataró en aquells temps —ja que apareixen en diversos documents de l'època no relacionats amb l'església —, sol·licitaven construir la capella dedicada a la Mare de Déu del Pilar, paral·lela al presbiteri per la banda de l'epístola.

Com es pot comprovar, foren aquestes unes importants obres de reforma que obligaren a desfer sostres i voltes, foradar parets (contraforts) per connectar els passos entre capelles, creuer i presbiteri, i enlluir de nou les motllures dels murs. En definitiva, i a grans trets, com s'ha dit al principi, donar-li l'aspecte estructural que ha arribat fins avui; deixant de banda la segona ampliació del presbiteri i les reformes d'embelliment del 1994.

Aquestes costoses obres tingueren el seu ressò popular com ho demostren unes *Décimes* satíriques que seran analitzades en un altre apartat d'aquest treball.

---

[278] . C. NARVÁEZ, *El tracista fra Josep de la Concepció i l'arquitectura carmelitana a Catalunya* [en línia], 2000, p. 293.

Obertures a les parets del creuer per comunicar les capelles.

Antiga Capella de Santa Dorotea canviada d'advocació el 1793 per la de Sant Antoni de Pàdua.

Fig. 26. Senyalització en planta d'algunes de les intervencions de 1793 a partir de fotografies actuals.

Amb una *X* s'assenyala el punt des d'on s'ha pres la fotografia.

Fotografies i concepció: Ruth Garcia.

Quadres, flors, retaules i lluminàries. La decoració interior de l'església de Sant Josep des del segle XVII fins al 1936

En aquest apartat s'estudiarà la decoració interior de l'església de Sant Josep al llarg del temps per tal d'entendre tot el patrimoni artístic que hi havia en el seu interior i que desaparegué en gran part els dies en què esclatà la Guerra Civil.

Per tal d'organitzar la informació s'ha estructurat el relat seguint un ordre cronològic a partir de les notícies que apareixen en els documents i de les aportacions de diversos historiadors.

Segle XVII:

La primera capella que es va construir fou la del Santíssim Sagrament dedicada a la Mare de Déu del Carme a principis del segle XVII, poc després d'haver-se acabat l'església. Aquesta primera construcció no era ni molt menys la que avui es coneix, sinó que era molt més reduïda, però situada igualment al costat esquerre del presbiteri. La capella que ha arribat als nostres dies fou construïda al segle XVIII.

Gràcies al capítol que es dedicà a les celebracions de la beatificació de santa Teresa de Jesús a Mataró, dins la publicació *Relacion de la solemnidad con que se han celebrado en la ciudad de Barcelona, las fiestas a la beatificación de la Madre S. Teresa de Jesús...*[279] a l'any 1615, es pot conèixer de primera mà què hi havia dins l'església en els seus primers moments, i quines decoracions i actes es realitzaven amb motiu d'unes grans festes a principis del segle XVII. Així, doncs, és prou interessant fer-ne un resum, seguint el document, de com se celebrà a la

279. J. DALMAU, *Relacion de la solemnidad con que se han celebrado...*, 1615, p. 121-128. A la portada podem llegir: «Por el D. Joseph Dalmau, del Consejo de Su Majestad, en su real Chancilleria de Barcelona. Dirigida al Muy Illustre y Reverendíssimo Señor, Don Luys Sans Obispo de Barcelona, y del Consejo de Su Majestad. Van añadidas todas las fiestas de las otras Ciudades de Cathaluña. Con muchos sermones de Varones muy doctos, que en todas partes predicaron. En Barcelona, por Sebastian Matevad, delante la Retoria de N. Señora del Pino».

vila la beatificació de la santa iniciadora de la reforma carmelitana i del que això comportà en relació amb la decoració efímera.

Primerament, es volgué deixar constància que la vila de Mataró era, en aquell moment, una de les més riques i poblades del Principat de Catalunya, i que la devoció que aquesta tenia cap als descalços era molt gran.[280] Al convent dels descalços de Sant Josep, el 3 de juliol de 1614, es va rebre la notícia i còpia autèntica del document de la beatificació de santa Teresa de Jesús. Per aquesta raó, es va decorar l'església amb «hermosos quadros bien repartidos, y dispuestos», i a l'altar major s'hi va fer «muy grande luminaria» amb ciris de cera blanca. L'interior de l'església també es va cobrir amb flors posades en gerros de vidre, «que por ser labor de la propria villa, las ay en abundància, y muy curiosos, y de diferentes colores».[281] Les flors que «mas abundaban eran clavellinas, que las lleva aquella tierra en mas abundància que otra de nuestra España: todo brillava, y saltava a los ojos con la abundancia de vidrio volador,[282] de que estava todo cubierto».[283] Sobre la teulada s'hi col·locaren quatre banderes, i a partir d'aquí es descriu el seguici que es feu per portar l'estendard amb la imatge de la santa per tots els carrers. Tot el poble va

---

280 . I no solament Mataró, sinó tota la comarca del Maresme.

281 . És prou coneguda la història de la fabricació del vidre a Mataró, que abasta tres èpoques importants: romana, moderna i contemporània. A l'època romana ja hi va haver una producció notable, però serà entre els segles XV i XVIII que el vidre a Mataró gaudirà de més renom a tota la Península.

282 . «Vidre volador: trossets petitíssims de vidre, que formen reflectiments embellidors i que eren llançats antigament al cap i al vestit de les dones en els balls (Mallorca) i al monument del Dijous Sant (Empordà)». Definició 1.I. del *Diccionari català-valencià-balear*, d'Alcover-Moll, en línia. Vegeu *https://dcvb.iec.cat/results.asp?word=vidre*.

R. Juncosa i J. F. Clariana, «El vidre a Mataró. II. De l'alta edat mitjana fins el segle XVIII», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 28. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1987), p. 36-57.

«- El vidre volador era un vidre molt prim que al trencar-se donava la sensació com de purpurina. S'utilitzava per decorar la superfície d'altres objectes fets amb vidre, i també com a verí per matar gats i rates.

- El vidre volador era un vidre finíssim que es feia servir en manifestacions festives i es feia esclatar en les celebracions festives com a símbol de festa i alegria. El vidre volador servia també per ornamentar cabells i vestits en balls i festes populars».

283 . J. Dalmau, *Relacion de la solemnidad con que se han celebrado...*, 1615, p. 122.

anar a l'església de Sant Josep, on cap al vespre sortiren vint-i-cinc frares vestits amb capa blanca sobre l'hàbit, i el prior amb capa pluvial amb brocats. S'acompanyaren amb música dels ministrils i repicaren les campanes del convent. No cal dir que es comptà amb la presència del batlle i el Govern de la vila, que no podien faltar a tan important cita. Arribada la nit, es van encendre sobre les teulades de l'església i el convent moltes lluminàries, i tot s'acompanyava de música, salves llençades pels arcabussers i coets voladors i tronadors. A l'església no parava d'entrar gent, i a la vila es llençaven coets des de les torres de les cases, disparaven trets, i també s'uniren a la festa l'església de Santa Maria i el monestir dels Caputxins que quedava a les afores de la vila emmurallada. Aquesta festa va durar fins la mitjanit i continuaria en dies successius. Per aquesta raó es va instar els habitants de la vila a engalanar les cases i els carrers amb altars, lluminàries i focs perquè es faria un concurs el dotze d'octubre, «que fue el octavo de las fiestas de la misma Santa» on es premiaria la invenció més original. Els habitants de Mataró s'ho prengueren molt seriosament. L'església de Sant Josep, «como cabeça de toda esta fiesta» es va preparar «como pudiera hazerse en una corte». S'hi col·locaren sedes penjades, i sobre la cornisa «muchos y muy hermosos quadros de pintura al olio, y por la misma cornisa muchas flores con macetas de flores de olandilla muy gracioses», és a dir, testos decorats amb una tela blanca molt fina, generalment de lli o de cotó, similar o d'igual manera que la que s'utilitzava per a les camises o els llençols i que, segurament, haurien estat decorades amb alguna mena de puntes fetes de la mateixa tela. L'interior estava completament il·luminat amb moltes espelmes gruixudes de cera blanca i al mig de l'altar major, sota un dosser amb brocats, quadrets petits, gerros amb flors i espelmes «que con las de la corniza, passava de mas de ciento y veynte» hi havia un quadre pintat a l'oli molt gran de santa Teresa. Entre tot això, hi havia uns petits vasos de vidre de diferents colors plens d'aigua també de diferents colors que, amb l'escalfor d'unes espelmes deixaven anar una olor perfumada. Cinc d'aquests vasos penjaven del mig del creuer «de la capilla mayor». Hi havia dos altars, probablement un a cada costat del

creuer, perquè se'ls anomena «collaterals», i la capella del Santíssim Sagrament dedicada a la Mare de Déu del Carme.

El 4 d'octubre de 1614, dia en què es commemorava el dia del traspàs de la santa, a les dotze del migdia, van repicar les campanes del convent de Sant Josep i també totes les de la vila: Santa Maria, Caputxins, capelles i oratoris particulars... i es van obrir les portes de l'església a una multitud de gent que havia estat esperant a fora. Es van cantar les vigílies amb l'acompanyament de les «chirimias de la villa, que son de los mejores oficiales, que ay en Cathaluña». A les cinc de la tarda es cantaren les completes i al final d'elles sortiren els frares al cor de l'església a cantar la salve. Quan s'estava ponent el sol, s'hi acostà tota la gent que treballava al camp en haver acabat la jornada i l'església va quedar petita. Després de la salve van sortir sis nens al presbiteri vestits d'angelets amb robes de diferents colors.

Arribada la mitjanit, es van encendre grans lluminàries per tota la vila. El convent i l'església de Sant Josep tenien les teulades decorades amb llanternes de colors i al punt més alt es va col·locar una creu formada de llums que als dos costats tenia una decoració que simulava ser la muntanya del Calvari. Això devia estar col·locat just a sobre del creuer i a la part del davant de l'església. Immediatament darrera de la façana, s'hi van posar unes rodes, de les quals penjaven més de trenta llànties enceses, i una estàtua que del costat estant accionava amb el moviment del peu les rodes i feia girar les llànties plenes d'oli. De la mateix manera, als carrers de la vila també hi hagueren altres decoracions enginyoses. El document, pel seu interès, ha estat reproduït a l'annex d'aquest treball.

El dia de la celebració, que s'havia establert per al 12 d'octubre, es feu missa i a la una del migdia un ciutadà honrat de la vila acompanyat de soldats mosqueters, tots molt ricament vestits, van entrar a l'església a rebre un estendard blanc amb la imatge pintada de la santa de les mans del prior. Després de fer unes oracions marxaren pels carrers de tota la vila. A l'església un infants feren unes danses amb picarols. La festa es va cloure amb una representació en què santa Teresa lluitava contra els tres

enemics de la seva ànima: Món, Dimoni i Carn, per la qual cosa es van situar tres empostissats al davant de l'església amb una escenografia molt treballada.[284] De tot aquest artifici cal destacar els efectes que s'aconseguiren ja que a la fi «con no se que artificio» la figura de santa Teresa llençava una sageta amb foc a cadascuna de les figures que representaven els seus enemics. Aquestes van llençar unes «grandísimas llamaradas de unas bombas de fuego que tenian en sus cuerpos, y parecian unas bocas del infierno, y el bulto del demonio fue corriendo ázia la figura de la Santa, despidiendo de si grande fuego, con que parecer que la avia de abrasar i consumir». Les figures s'havien emplenat d'elements pirotècnics, tant voladors com tronadors, cosa que va sorprendre molt el públic «huyendo unos, y cayendo, otros por los suelos». Tot va acabar amb la figura de la santa intacta i els seus enemics consumits pel foc.

Les celebracions continuaren els dies següents fins el dia 15 que era el dia de la festa de santa Teresa, però ja havent explicat llargament el que es visqueren en els tres dies d'entre juliol i octubre per a la rebuda de la notícia de la beatificació, la commemoració de la mort de la santa i un dia de festa el 12 d'octubre, es pot fer una cabal idea d'aquestes celebracions.

La configuració de l'interior de l'església de Sant Josep es coneix, gràcies a al llibre d'inventaris, conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó,[285] que comprèn el període entre els anys 1615 a 1727. Des de bon principi es deixa constància de força objectes realitzats amb seda, plata, bronze, or, etc. Es pot observar com l'austeritat i la pobresa deixaven de ser una prioritat.

L'any 1615, any en què s'inicia l'inventari, es troben «tres retablos, uno Dorado»,[286] la imatge de la Mare de Déu del Carme «de bulto» daurada i també un Sant Josep daurat, una marededeu de pedra, relíquies, de les quals es destacaven les de sant Albert guarnides amb plata, cinc quadres grans a l'oli, quatre de petits, un altre a l'oli de «N. S^{ora}», un altre pintat al

---

284. J. DALMAU, *Relacion de la solemnidad con que se han celebrado...*, 1615, p. 127.

285. ACA. Monacals-Hisenda, sèrie 1.925.

286. ACA. Monacals-Hisenda, f. 15-16.

tremp, i un quadre petit del Naixement de Crist entre moltes altres coses que tenien a veure amb els objectes, mobiliari i aixovar litúrgic. A l'any 1631 s'afegí un quadre gran de la Immaculada Concepció i un de petit de «san Andrés Fesulano» (sant Andreu Corsini).[287]

No es coneix en quina data es feu la capella dedicada a sant Joan de la Creu. Alguns historiadors locals[288] suposen que fou a inicis del segle XVII. Hauria estat situada a la banda esquerra i més propera al creuer. Entorn de les celebracions amb motiu de la beatificació de santa Teresa de Jesús es devia fer la capella annexa a la de sant Joan de la Creu que fou la de santa Teresa. Però, de moment, només és una hipòtesi.

A l'any 1641 s'encarregà al fuster Joan Llobet realitzar el retaule de l'altar major. Cal suposar que es tractava de fer-ne un de nou per substituir el primer. S'ha conservat el contracte amb data 13 de novembre d'aquest any,[289] i un segon document de 1642.[290] En el contracte s'especificava que Llobet havia de fer-lo conforme al dibuix que li havien lliurat i que la talla i relleu havien de ser com el retaule de Santa Maria del Mar de Barcelona. Havia d'estar acabat el dia de la Mare de Déu d'Agost i tenia un cost de 210 lliures. Al llibre d'inventaris s'hi afegí el retaule de l'altar major, probablement l'any 1643, amb un preu de 215 lliures,[291] al qual posteriorment se li incorporà un quadre de sant Josep que fou portat des de Roma per Miquel de Jesús i que tingué un cost de 113 lliures, quantitat notable.[292] El 5 d'abril de 1660 s'encarregarà a Nicolau Urgellès, pintor de la vila de Mataró, «dorar y encarnar y estofar dintre y fora lo sacrari que

---

287. Membre de la coneguda família Corsini de Florència, es va ordenar sacerdot i va ingressar a l'orde carmelità. Va arribar a bisbe i fou enterrat a l'església del Carme de Florència. Fou canonitzat pel papa Urbà VIII el 1629. Per tant, el quadre integrat dins de l'església de Mataró fou inclòs molt poc temps després de la seva canonització.

288. M. RIBAS, «L'església de Sant Josep», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 14 (1982), p. 25.

289. ACA. Protocols Notarials-Mataró. Sèrie general 1053-003.

290. ACA. Protocols Notarials-Mataró. Sèrie general 1053-045.

291. Notem un increment de 5 lliures al preu final.

292. Juntament amb aquest quadre també portà un quadre de «la figura de Ntre. Señor», del qual no s'especificava preu.

esta en lo altar major de la Iglesia».[293] La feina havia d'estar acabada per al 15 d'octubre, dia de la festa de santa Teresa, s'havia d'haver col·locat el sagrari i daurat les peces que «que en aquell faltan les quals son dos niños y dos altras figures que se han de fer». No es coneix gaire més cosa d'aquest retaule, només algunes notes disperses en l'inventari com ara que al 1665 es va fer un pavelló morat per al sagrari, al 1676 el marc del quadre que va costar 30 lliures «de primera mano» i 30 lliures més de daurar i estofar,[294] i que, en el mateix any, el retaule va patir una restauració i es va tornar a daurar. S'hi afegien, a més, la despesa de dues pintures. Tota aquesta informació recopilada fa pensar en un retaule confeccionat encara a base de quadres que es disposaven a l'entorn d'una gran tela central amb la imatge del sant titular, en aquest cas sant Josep. Seria un retaule que encara es podria definir com a clàssic en el qual amb el temps s'hi anaven incorporant elements de la moda barroca.

D'altra banda, gràcies a un document testamentari signat per Dorotea Bellot l'any 1647, conservat a l'Arxiu Històric de Sant Josep, es documenta la construcció de la possible quarta capella de l'església. Estava situada a la banda dreta de la nau i era la més propera al creuer. La capella fou sufragada totalment per Dorotea Bellot i Palau, que havia disposat en el seu testament que havien de cremar contínuament una llàntia davant la Mare de Déu del Carme i una altra davant el Santíssim Sagrament. També ordenà que es construís una capella que costejaria completament amb un retaule, llàntia i ornaments dedicada a la seva santa protectora i que aquest seria el seu lloc d'enterrament. Al llibre d'inventaris[295] es confirma que el 1650 «se a añadit lo retaule de Sta. Dorothea ab un quadro de la Sta., y una llantia per dita capella» (fig. 27).[296]

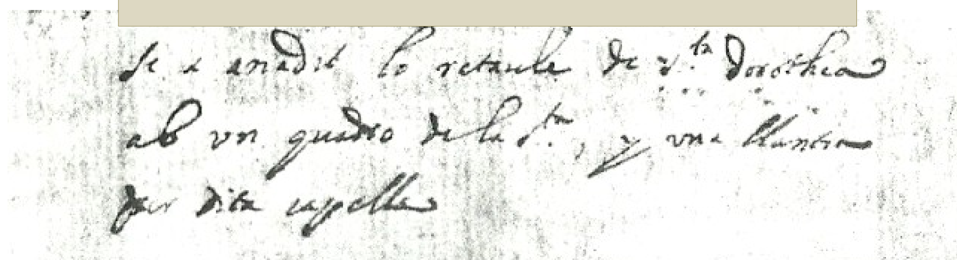
---

293. ACA. Protocols Notarials-Mataró. Sèrie 358a. Notari: Joan Antoni Vigo. Data: 5/4/1660.

294. «Estofar: pintar al tremp damunt l'or brunyit, formant relleu». Definició 2 del *Diccionari català-valencià-balear*, d'Alcover-Moll, en línia. Vegeu *https://dcvb.iec.cat/results.asp?word=estofar*.

295. ACA. Monacals-Hisenda, f. 18.

296. Amb motiu de les grans reformes de 1793, on es va fer una gran intervenció en aquella zona, es va canviar l'advocació de la capella per la de sant Antoni de Pàdua. Més tard s'analitzarà l'evolució d'aquest espai.

Se a añadit lo retaule de S.ta Dorothea
ab un quadro de la S.ta, y una llantia
per dita capella

Fig. 27. Document original de la construcció i embelliment de la capella de Santa Dorotea.

ACA. Monacals-Hisenda. Sèrie 1.925. fol. 18.

El mateix 1650 es va afegir també un «retaulet en lo cor ab una Virgen de talem». Cal suposar que devia haver estat una figureta petita de la marededeu sota pal·li que només seria accessible al frares per estar al cor.

A l'any 1676 es van fer un cap i unes mans de fusta per a la festa de la beatificació de sant Joan de la Creu. Degué ser una figura del sant d'estructura interior senzilla i pensada per a ser vestida. En aquest tipus de figures, només les parts visibles com les mans, el cap i a vegades els peus eren treballats en fusta, d'aquí la denominació popular de *cap i pota.* Actualment, algunes figures processionals són d'aquestes característiques. D'altra banda, aquesta imatge podria relacionar-se amb la capella dedicada al sant abans citada.

També es va fer en aquest mateix any una cortina per al sagrari de l'altar de la Comunió i un pavelló per a la custòdia del mateix. El 1680 hi ha notícia de dos «retaules collaterals dorats i estofats» que costaren 400 lliures, i que es feren uns llistons per a penjar les sedes del presbiteri i el

creuer. Una referència, aquesta última, a un altre element decoratiu. Aquests dos retaules són els possiblement anomenats en l'inventari del 1727 que més endavant es detallaran.

Hi havia un altre altar dedicat a santa Agnès del qual només se'n té notícia per un document del 10 d'abril de 1681.[297] En ell s'indica el pagament per «dorar, estofar y pintar lo retaule del altar sots invocació de santa Agnès […] lo qual retaule esta posat assentat en la dita soleria al costat del altar major de aquella y a la part del claustro». El 1680 és també l'any en què se suposa que fra Josep de la Concepció hauria deixat la seva empremta en la construcció de la cúpula i, així, en l'inventari s'hi troba la notícia que en aquest any «se repara la ruina de la Iglesia, que fou lo dia de N.R^{e}. P^{e}. fr. Juan de la Creu» que costà de set a vuit-centes lliures. Aquesta ruïna es produí allà on s'hi feu la cúpula perquè el mateix document, una línia abans, fa referència a la col·locació de quatre sants de l'orde «a la media naranja».

Segle XVIII

A l'any 1701 es cita un nou altar, el de sant Albert. Apareix referenciat a l'inventari pel fet que hi hagué la donació d'unes estovalles guarnides i amb puntes per aquest altar. Per tant, degué ser un altar del segle XVII. L'any següent es va fer el retaule de la Mare de Déu del Carme i s'especifica que només l'or ja costava 700 lliures. Es va fer també el sagrari de la capella del Carme, la imatge amb una corona de plata i la figura del Nen Jesús.

També el 1702 es va fer un Sant Sepulcre amb tots els ornaments de cortines, coixins i la imatge.

L'inventari de l'any 1727 deixa constància dels següents elements:

- A l'altar major un retaule gran amb el seu sagrari tot daurat. Estava constituït per una sèrie de pintures, la principal dedicada a sant Josep «en lo misteri del naixement».

---

297 . ACA. Protocols Notarials de Mataró. Sèrie 366, fol. 516r-517v. Notari: Segimon Ros.

- A les parets dels costats dos quadres més emmarcats. Un era de santa Agnès i l'altre de l'Adoració dels Reis.

- En el creuer altres dos retaules colaterals que estaven daurats. Per tant, serien aquests els que han anat apareixent en diverses referències i que no quedava del tot clara la seva ubicació ni la seva advocació. Gràcies a aquest document avui es pot asseverar que el del costat esquerre tenia un quadre de sant Albert i una capelleta amb vidre que tenia en el seu interior una imatge petita de sant Antoni de Pàdua, i que el del costat dret tenia un quadre de sant Joan de la Creu i una altra capelleta amb una imatge de Nostra Senyora de la Bona Sort.

- A la capella de Nostra Senyora del Carme hi havia un retaule «nou», el de 1702. Estava daurat i tenia una imatge de la Mare de Déu del Carme i tres teles pintades de santa Anna a la banda dreta, a l'altre costat santa Gertrudis, i a la part alta sant Jeroni, segons l'inventari del 1727.

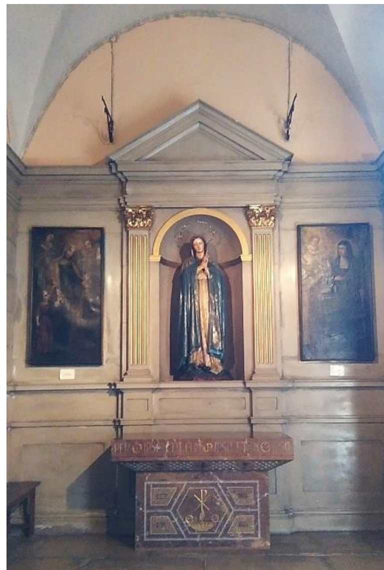

Fig. 28, 29 i 30. Tela de santa Anna. Altar de la Puríssima. Tela de santa Gertrudis. Les teles estan situades actualment a banda i banda de la imatge de la Puríssima.

Fotografies: Ruth Garcia, 2016.

Seguint aquest inventari apareix una dada interessant i valuosa per la novetat que aporta. Marià Ribas, en l'article «L'església de Sant Josep», quan descriu l'altar que havia estat dedicat a sant Joan de la Creu d'inicis

del segle XVII diu que fou reformat. Segons explica, a la fornícula central s'hi col·locà la imatge de la Puríssima i, per tant, se'l canvià d'advocació, anul·lant la primitiva. Ara bé, diu, també, que tenia unes pintures laterals que representaven a santa Anna l'una (fig. 28), i a santa Gertrudis l'altra (fig. 30). Aquestes dues teles avui encara estan conservades col·locades en l'actual altar de la Puríssima (fig. 29). Advertia, a més, que «a la part més alta hi havia una altra pintura molt ennegrida, difícil d'identificar» i actualment perduda (M. Ribas, 1982). El que es pot proposar, a la llum d'aquestes dades, és que aquesta pintura hauria estat la de sant Jeroni i que, per tant, en algun moment —potser quan es va fer el nou retaule de marbre de la capella del Santíssim, dedicat a la Mare de Déu del Carme a finals del segle XVIII—, les teles de l'antic retaule de 1702 foren col·locades en aquest nou retaule dedicat a la Puríssima que fou destruït el 1936. El que també és interessant de pensar, doncs, és que avui, quan es mira el nou altar de la Puríssima, construït després de la Guerra Civil, s'està en realitat davant de les teles de l'antic retaule del Carme de principis del segle XVIII.

- A la Capella de Santa Teresa, que fins aquest moment no havia estat anomenada, però que segurament fou bastida al segle XVII, hi havia un retaule daurat amb la imatge de santa Teresa «arrebatada sobre uns núvols en extasi y lo seraphi ab lo dardo» (fig. 31). Tenia a sota una altra imatge gran de Crist en el Sepulcre «ab son matalasset cubert de un llens de tela guarnit de puntas finas, cortina de seda per a tapar la urna y dos llensos un ab la imatge de St Antoni de Padua y altre de St Joan Evangelista, en los dos costats del dit retaule».[298]

Fig. 31. Imatge de santa Teresa en èxtasi. En aquesta imatge prèvia a la destrucció de 1936 hi podem veure com a sota la imatge de santa Teresa hi havia l'estructura sepulcral però que en el seu interior la imatge del sant Crist s'havia substituït en algun moment per la imatge jacent de la Mare de Déu.

Fotografia: AHSJ. A02/5.64-2406.

298. ACA. Monacals-Hisenda, sèrie 1.925, f. 75.

- A l’altre costat de l’església, la primera capella començant immediatament després del creuer era la de santa Dorotea, que contenia un retaule.

- Seguidament, un altar amb un quadre de sant Francesc Xavier i unes grades, i diferents quadres per «adorno». Aquest altar s’especifica que estava davant de la capella de santa Teresa a l’altre costat de la nau.

- En el creuer sis bancs molt grans que «se anomenan bancs de Iglesia». Un altre banc més gran i llarg que els citats anteriorment el qual, a la part de sota, servia de caixa per a posar la catifa gran del presbiteri. Altres sis bancs respatllers repartits per l’església, i dos bancs coberts de vellut vermell destinats als jurats per a les festivitats en què aquests assistien al temple.

- Un púlpit movible de fusta.

- «Confessionaris de fusta movibles repartits en la Iglesia segons la nova disposició del St. Tribunal de la Inquisició».

- Hi havia reixa de fusta en el creuer i balustres a l’entrada de les capelles.

- La il·luminació es feia a través d’una gran llàntia de llautó situada al creuer i les altres estaven a les capelles.

- Al campanar hi havia quatre campanes. Una de gran de «22 Arrobas y 6 lliuras» de pes, feta de nou el 1722 i augmentada de pes en «1 Arroba y 15 lliures», una de mitjana i altres dues més petites.

- Un rellotge de ferro gran «en son aposentat apegat en la Iglesia baix del campanar junt ab son despertador que esta bais en lo aposentet de las cordes de las campanes». Aquest rellotge tenia un mostrador prop del cor amb una planxa de llautó treballada amb burí i amb un vidre gran al davant. Des de la finestra del cor es podia veure l’hora.

- En el cor també hi havia un retaule daurat que tenia un nínxol amb dues columnetes i una imatge de talla daurada i estofada de Nostra Senyora del Carme amb el Nen Jesús. Les dues figures portaven corones de plata.

Potser aquest era un retaule diferent de l'esmentat abans, en el qual apareixia la Mare de Déu amb tàlem, ja que se l'havia descrit com un «retaulet». En el que es descriu ara hi havia també dues imatges petites de sant Elies i sant Eliseu al costat de la imatge central, i dues teles pintades de sant Josep i santa Teresa. A la part superior, una imatge gran de Crist crucificat, que estava sota d'un dosser gran, completava la composició. A sota del retaule hi havia un faristol gran on es col·locava el llibre gran de cor per cantar els oficis litúrgics.

- A les festes de Nadal es feia un pessebre al cor que estava format per una muntanya gran i una cova amb les imatges vestides de Josep i Maria i moltes altres figures. El pessebre es col·locava en un altar que tenia dos frontals de tela pintada. A l'hivern es posaven en el cor unes estores. N'hi havia també unes altres de forma rodona que servien per a escopir-hi. En el *de profundis* del cor hi havia un quadre gran de Crist a la columna, un de mitjà del Nen Jesús i dos de petits sense especificar-ne el contingut.

A més de tots aquest elements, l'inventari recull elements d'orfebreria i teixits que donen una idea de la riquesa de les esglésies conventuals.

Consten imatges petites de la Mare de Déu del Carme, sant Josep i Jesús Nen o Crucificat que haurien servit per als altars, la sagristia i algunes d'elles per ser portades en processó.

Per acabar l'estudi d'aquest segle i conèixer l'evolució de la decoració, són imprescindibles els estudis de Marià Ribas. Aquest autor parla d'un magnífic retaule que ocupava tota la superfície de la paret del creuer a la banda esquerra que estava dedicat al Sant Crist de l'Agonia i a la fornícula on hi havia la imatge, s'hi podia pujar per unes escales situades darrera unes belles portes laterals. Aquesta fornícula, per tant, funcionava a mode de cambril, raó per la qual es pensa que la modificació de la paret del creuer esquerre a l'any 1793 fou deguda a aquesta particularitat. Segons Marià Ribas ja existia l'any 1770 i aquesta devia ser una data pròxima a la seva execució. Estava situat en un espai de grans dimensions, per la qual cosa destacava per l'esplendidesa de la seva estructura i ben estudiada

decoració barroca en la qual hi havia una sèrie d'emblemes al·lusius a la passió.[299] D'aquest retaule n'ha arribat alguna fotografia prèvia a la seva total destrucció l'any 1936. El que es desconeix és què va passar amb el retaule que hi havia hagut de sant Albert. Es degué reubicar, però no hi ha constància documental de cap a quina banda. En el contracte de les obres de 1793 només s'adverteix als constructors que «estaran obligats a salvar lo púlpit y altar de St Albert».[300] Si es pren com a referència la descripció que feu Gaietà Barraquer a principis del segle XX, es pot pensar que anà a parar a la primera capella per la banda de l'evangeli, al costat de la capella de santa Teresa. Concretament descriu: «la primera cercana al frontis tenia a San Alberto, hoy el baptisterio».[301] I també degué ser en aquest moment quan l'altar del sant Crist de l'Agonia s'hauria mogut al costat esquerre del transsepte, aprofitant l'espai que quedava lliure. Això fa pensar que hauria estat a la banda dreta del transsepte, allà on es va obrir l'entrada per fer la capella del Pilar. A causa d'aquesta necessitat el retaule devia haver estat traslladat a l'altra banda i, aprofitant les obres, es va modificat l'espai del creuer. Desafortunadament, no ha aparegut suficient documentació per determinar en quines dates foren creades, mogudes o modificades aquests obres.

També al 1770 els frares volgueren construir una nova capella del Sagrament, de fet volien ampliar-la en superfície i en alçada. Com que el cos de la capella seria considerablement més gran que l'anterior, es va iniciar un litigi amb els propietaris de la finca veïna que arribà fins a la Reial Audiència.[302] Aquesta fallà a favor de les germanes Reimir i va

299. M. RIBAS, «L'església de Sant Josep», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 14 (1982), p. 26.

300. ACA. Notarials-Mataró. Sèrie general 0937-001, f. 165r. Sant Albert era un sant important per l'orde. A la part del que havia estat el convent, hi ha un soterrani on hi anava a parar aigua que venia directament d'una mina. A la festivitat de sant Albert, es deixava entrar a la gent a buscar aigua. Hi ha testimonis orals que recorden aquesta tradició en els anys quaranta del segle XX. Gràcies a la mare Maria Dolores Leyún vam poder accedir-hi.

301. G. BARRAQUER, *Las Casas de Religosos en Cataluña...,* vol. II, *1906b*, p. 473.

302. La capella limitava amb la propietat de les germanes Reimir. Com que els frares anaven a construir la capella, cosa que comportaria a les Reimir haver de reforçar la seva paret perquè la construcció de la capella hi descarregaria a sobre, Maria Reimir s'hi va mostrar en desacord i va posar un recurs a l'Audiència, que

obligar al convent a dissenyar una nova planta per a la capella. Aquesta, per tant, seria més petita del que s'havia pensat en un principi. Avui, la capella del Santíssim Sagrament és la més gran i reeixida de totes les que hi ha a l'interior de Sant Josep. Consta de tres trams de volta i a l'entrada hi ha una cúpula el·líptica.

Quan actualment es visita l'església, es troba a la primera capella de la banda dreta, allà on se suposava que hi havia un altar amb un quadre de sant Francesc Xavier, un retaule dedicat al Natzarè. No ha aparegut documentació per tal de saber quan es va canviar l'advocació de la capella. Aquest retaule, que es va salvar de la destrucció, ha estat molt retocat. Al llarg del temps, els devots van anar introduint imatges de diversos sants i santes i van arribar a desvirtuar el seu aspecte inicial.

Amb les obres de 1793 ja s'ha vist com canvià l'estructura del temple i es feren noves construccions com la capella del Pilar, la nova i ampliada capella del Sagrament i el canvi d'advocació de la capella de santa Dorotea, que passaria ara a ser de sant Antoni de Pàdua.

A l'any 1794, doncs, apareix una nova capella paral·lela al presbiteri en la seva banda dreta, la de la Mare de Déu del Pilar. Aquesta, més petita que la del Sagrament, fou encomanda per Cristòfol i Joan Camín, dos coneguts prohoms de la ciutat.[303] La construcció de la capella implicava també ocupar part dels horts d'una propietat veïna. Aquesta vegada, però, no hi hagué oposició per part de Josepa Feliu de la Penya i Reimir, probablement una de les dues germanes anteriorment citades, i cedí gustosament uns pams de terra del seu hort. La construcció d'aquesta nova capella implicava també obrir un arc d'entrada en el braç dret del creuer que es va fer en les obres de 1793. En aquell moment, en aquesta banda del creuer, hi havia dos altars, i un d'ells era el de santa Agnès, del qual ja no apareixen més notícies, cosa que permet suposar que en algun moment, no sabem quan, va desaparèixer o fou transformat.

---

guanyà.

[303] . Ens apareix la seva genealogia a P. MOLAS, *Societat i poder polític a Mataró, 1718-1808,* 1973, p. 176.

La decoració d’aquesta capella indica un canvi en l’estil de la decoració vista fins ara. S’hi instaŀlà un retaule fet de marbre procedent d’Itàlia. Aquest canvi remet immediatament al context històric que s’estava vivint en el món de les arts. A finals del segle XVIII s’estava produint una polèmica a l’entorn del gust barroc feroçment atacat pels nous ideals del Neoclassicisme. La creació de l’Acadèmia de San Fernando de Madrid tenia a les seves files convençuts detractors de l’art barroc i sobretot dels retaules, en els quals veien un mal gust popular. Com a excusa, el rei Carles III va prohibir el 1777 construir retaules de fusta, amb el pretext que aquest material posava en perill les esglésies, ja que podia causar un incendi. El decret instava, doncs, a abandonar les velles formes i l’antic material per tal que a partir d’aquell moment els retaules es fessin de pedra, marbre, jaspi o fins i tot d’estuc imitant aquests materials. El nou retaule de l’església, ja no obeïa al gust barroc, sinó a un gust més neoclàssic. El seu efecte és molt més fred i mancat d’emotivitat. A la fornícula hi ha la imatge de la Mare de Déu titular sobre un pilar i està acompanyada per sant Joan Baptista i sant Cristòfol, i a dalt de tot coronant el retaule un baix relleu quadrat amb sant Francesc. Cal notar que els dos sants que acompanyen la Mare de Déu són els del nom dels germans Camin: Joan i Cristòfol.

Per comparació amb aquest retaule, no passa inadvertit el fet que el que actualment es pot veure a la capella del Santíssim, dedicat a la Mare de Déu del Carme, és molt similar en la línia escultòrica. També està fet de marbre d’Itàlia. És probable que s’instaŀlés el mateix any que el del Pilar i fou costejat per la família Llauder,[304] important llinatge mataroní. La imatge de la Mare de Déu del Carme és una còpia fidedigna de la que hi havia anteriorment i que fou destruïda el 1936.

Per acabar amb el segle XVIII, un últim altar s’erigia el 1797 dedicat a sant Pere Màrtir i pagat pel matrimoni Viladesau. Ell, de nom Pere, era familiar de la Inquisició i soŀlicità, juntament amb la seva esposa, Sebastiana Carbonell, el patronatge d’una capella per a construir-hi la sepultura

---

304 . P. Molas, *Societat i poder polític a Mataró, 1718-1808,* 1973, p. 189.

familiar. Gaietà Barraquer, en el seu treball, va descriure un petit altar de sant Pere en un pilar a la banda esquerra, probablement entre el creuer i la capçalera.[305]

Segle XIX

Del segle XIX no se'n tenen gaires notícies relacionades amb la decoració de l'església.

Una nova dada, abans de l'abandonament del convent i tancament de l'església, la dona Marià Ribas.[306] Parla d'un retaule neoclàssic de 1809 dedicat a sant Antoni de Pàdua. Tenint en compte que aquesta capella és l'antigament dedicada a santa Dorotea, i després de les reformes de 1793, canviada d'advocació a sant Antoni de Pàdua, no se sap amb certesa si el retaule fou vertaderament de principis del segle XIX o de finals del XVIII. Segons Ribas, «sant Antoni estava a la fornícula central representat en l'aparició del Nen Jesús. En un medalló situat a la part alta hi havia un pronunciat relleu de la Mare de Déu amb un àngel fent-li una ofrena de fruites. Modernament s'hi afegiren les imatges de santa Rita i sant Antoni Abat, una a cada costat del retaule».

Després de tots els incidents que afectaren l'església i el convent de Sant Josep, i que són estudiats en un altre apartat d'aquest treball, a l'any 1868 l'església es va convertir en parròquia sota el patronatge de sant Joan i sant Josep. Mataró havia incrementat la població i es va crear la necessitat d'una nova parròquia que aglutinés la part de la població que havia crescut per la banda de ponent de la ciutat. Era el moment en què Mataró, com tantes altres ciutats, estava en el procés de transició d'una societat artesanal cap a una societat industrial. El 1848 s'havia inaugurat el primer ferrocarril de la Península, que feia el trajecte de Mataró a Barcelona, i hi havia, a Mataró, set filatures mogudes pel vapor. La indústria tèxtil de la ciutat començava a estar en alça.

305. G. BARRAQUER, *Las Casas de Religosos en Cataluña...,* vol. II, *1906b*, p. 473.

306. M. RIBAS, «L'església de Sant Josep», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 14 (1982), p. 26.

És, doncs, a partir d'aquest moment en què Sant Josep esdevingué parròquia que la ciutat de Mataró quedà dividida parroquialment entre Santa Maria i Sant Josep fins la segona meitat del segle XX, quan se'n crearen de noves i els límits canviaren.

Una conseqüència d'haver d'adaptar l'església al nou estatus fou la necessitat de dotar el temple amb un baptisteri. La primera solució d'emergència va ser col·locar una font baptismal a la primera capella a mà esquerra entrant, la que havia hostatjat sant Albert. Fins el 1904 no es construí un baptisteri a l'altre costat, just on avui hi ha el Sant Crist per a l'adoració. L'espai era tancat amb una reixa. També en algun moment el cor va passar de la part alta als peus de l'església al presbiteri.

El 19 de març de 1884 s'estrenà un nou orgue, tot i que anys abans, el 1870, s'havia renovat el vell, que havia quedat inservible.

En aquests anys, concretament al desembre de 1889, diu Marià Ribas que s'iniciaren unes obres de restauració i decoració de les parets i voltes de la capella del Sagrament. Comellas[307] parla d'obres de restauració i decoració dels altars del Carme i del Pilar. En qualsevol cas, cal suposar que hi va haver algun tipus de reforma que alterà en certa mesura el retaule original i la capella.

A l'any 1892, sota la direcció de l'arquitecte Emili Cabañes, es realitzen obres molt necessàries a la volta de la nau principal i a diversos llocs de la mateixa nau, a totes les teulades, a les capelles del Sant Crist, de la Puríssima i de Santa Teresa, i també es repassaren diverses deficiències del vell paviment i es pintaren les parets.[308]

A l'any 1895 mossèn Valdé va costejar un dels vitralls que hi ha a la cúpula on s'hi representa l'escut del Carme. Francesc d' A. Viaplana en va pagar l'altre que hi ha amb la representació de l'escut de la Mercè. Els dos vitralls van sortir del taller del vitraller Amigó de Barcelona així com el que es va instal·lar a la façana sufragat pel bisbe Jaume Català i Albosa.

---

[307] . J. COMELLAS, *Del Barroc a l'era digital. Història...*

[308] . M. RIBAS, «L'església de Sant Josep», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 14 (1982), p. 29.

El segle XX*, fins la destrucció de 1936*

Gaietà Barraquer i Roviralta va ser un religiós i historiador que va emprendre un viatge per tota Catalunya a finals del segle XIX per tal de recollir tots els testimonis possibles de com es visqueren els conflictes de 1835 i la destrucció dels convents. Barraquer descrigué l'església de Sant Josep des dels peus a la capçalera. Anotà en primer lloc la senzillesa de la façana, detallà que sota l'ull de bou s'hi llegia «1739». L'accés es realitzava per la porta central, avui tancada, i les altres dues laterals es trobaven encara tapiades.

L'interior s'allunyava de l'austeritat de la façana, el qual va descriure com a «galano y adornado». Sobre la planta no cal incidir, ja que no canvià des de 1793 i el que més interessa és com i quines obres s'hi trobaven situades en aquell moment.

Al terra del centre del creuer hi destaca les tombes dels segles XVII i XVIII (fig. 4).

Hi havia un orgue que estava situat sobre la tercera capella contigua al creuer per la banda de l'evangeli, això vol dir sobre la capella actual de la Puríssima segons descripció de Barraquer. La qüestió és que quan s'observen les fotografies conservades es pot veure que l'orgue estava situat a sobre la capella de Santa Teresa.

De l'excepcional retaule barroc de l'altar major, conservat fins el 1936, Barraquer en manifestà la seva opinió sense pal·liatius «muestra las líneas barrocas mas feas, y està todo Dorado». A la fornícula principal se situava sant Josep, i a la superior una imatge de la Puríssima.

Al costat esquerre de la nau situa, en primer lloc, la primera capella que havia estat dedicada a sant Albert i que en aquells moments era el primer baptisteri de l'església parroquial. Era la més propera a la porta d'entrada. Al seu costat, en direcció al presbiteri, la capella de santa Teresa, que contenia el retaule on es veia la figura de la santa en èxtasi. La tercera era la que en altres temps s'havia dedicat a sant Joan de la Creu i ja en el

moment en què la visità Barraquer estava dedicada a la Puríssima. Després hi havia el creuer, on es trobava, a la testera d'aquest, segons diu Barraquer, un santcrist. Aquesta sòbria descripció hauria estat deguda al seu poc entusiasme per l'art barroc, ja que pel testimoni de Marià Ribas i també per fotografies conservades de l'any 1936 encara s'hi pot veure l'altar del Sant Crist de l'Agonia en aquest espai. L'altar no era precisament petit per anar essent mogut ni passat per alt i, per tant, sembla just pensar que el «Crucifijo» al qual Barraquer es refereix hauria estat el mateix retaule. Hi havia també en un pilar del mur del creuer, l'altaret de sant Pere Màrtir i, al fons de la nau i paral·lela al presbiteri, la capella del Santíssim dedicada a la Mare de Déu del Carme. Destaca l'altar fet de marbre, el qual associa als últims anys del segle XVIII i principis del XIX. En el paviment del creuer, segons diu, davant del petit altar de sant Pere Màrtir, s'hi obria una boca que servia per baixar a la cripta que recorria l'espai subterrani on estava situat l'altar major i anava a parar fins al de la capella del Pilar, lloc on hi havia els nínxols del cementiri dels frares. En ells descriu Barraquer que hi va veure un taüt que contenia la mòmia d'una dona perfectament conservada vestint l'hàbit del Carme, de seda i amb ribets de plata. També descrigué sis reliquiaris que definí com a bonics i barrocs del temps dels frares. Contenien grans fragments d'ossos però no es disposava de les certificacions i per això no les podien posar a la veneració del poble.

Al costat dret de la nau, el primer espai que trobà, més proper al frontis, no era una capella, sinó un espai que contenia una escala. Aquesta havia donat accés al cor, i més tard s'eliminà i s'obriren les portes que hi ha actualment. La següent capella estava dedicada al Natzarè, la tercera a sant Antoni de Pàdua, i a la paret testera del braç del creuer hi havia un retaule dedicat a sant Vicenç de Paül. Era aquest últim un gran retaule d'estil neoclàssic. Va ser decorat, estucat i daurat per Víctor Brossa, artista de Barcelona, a càrrec d'Antonieta Bofarull, vídua de Ravell.[309] Barraquer assegura que la imatge del sant titular, i de mida natural, la va esculpir

[309] . M. Ribas, «L'església de Sant Josep», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 14 (1982), p. 27.

l'artista i cèlebre escultor mataroní Damià Campeny. Altra vegada, tot i que reconeix la bona feina en l'expressió, critica l'exageració en el moviment del vestit, i arriba a qualificar l'escultor d'haver prestat «dòcil oído al perverso gusto de su tiempo», perquè «la representa como embestida por un huracán que le lleva exageradamente sus ropajes».[310] Damià Campeny treballà poc a la seva ciutat natal i fou a la seva primera joventut, però en els escassos exemples que tenim, com aquest, s'observa com encara va estar influenciat per les últimes línies barroques. Ben aviat, però, Campeny esdevindria un referent del neoclassicisme escultòric a Catalunya.

En el pilar que hi havia entre la nau central i la continuació de la lateral hi havia un altre altaret dedicat a santa Rosa de Lima. Els dos altarets de sant Pere Màrtir i de santa Rosa de Lima foren moguts de lloc el 1914, quan es van col·locar unes trones adossades a les pilastres on estaven els referits altars. Aquests van ser recol·locats un a cada costat del retaule de sant Vicenç de Paül.

A la capella del fons d'aquesta banda, paral·lela al presbiteri, continuava havent-hi la capella del Pilar, que juntament amb la del Carme, van impressionar Barraquer, una particularitat que segons ell no recordava haver vist en cap altra església.

Dels altres altars i altarets que hi pogués haver dins l'església no en parla perquè, en paraules seves, «ó son barrocos, y aun barrocos de mal gusto, ó de Renacimiento, es decir, de columnas paganas y cornises».[311]

A l'any 1904, poc després d'aquesta descripció, a la primera capella de l'esquerra més propera a la porta d'entrada, que era on s'havia instal·lat provisionalment el baptisteri, hi va desaparèixer sant Albert i va ser substituït per un quadre de les santes Juliana i Semproniana, patrones de Mataró. Hi havia també un quadre petit de la Mare de Déu del Perpetu Socors, i un sepulcre amb una imatge de Jesús jacent. Aquest va ser

310. G. BARRAQUER, *Las Casas de Religosos en Cataluña...*, vol. II, 1906*b,* p. 473.

311. G. BARRAQUER, *Las Casas de Religosos en Cataluña...*, vol. II, 1906*b,* p. 473.

sufragat per Maria Segarra, vídua d'Antoni Cuyàs. Posteriorment, el baptisteri va canviar de lloc i es va traslladar a l'altra banda.

Les següents noticies sobre l'església són unes obres de manteniment que s'emprengueren a la dècada dels anys vint i que havien de culminar amb la construcció d'un nou campanar. Aquest mai es va arribar a realitzar i ens en queda avui una prova visible per la banda del pati del darrera de Sant Josep. És aquesta una estructura alta i rectangular feta de maons que a ulls dels vianants sembla estranya i incomprensible (fig. 32).

Fig. 32. Part posterior del convent i església de Sant Josep. A la dreta observem l'estructura de l'inacabat campanar de principis del segle XX.

Malauradament, el sollevament militar de juliol de 1936 generà una resposta revolucionària que tingué fatals conseqüències per al patrimoni artístic religiós.

Des de la matinada del diumenge 19 al dilluns 20 de juliol, segons el testimoni de Marià Ribas, hi va haver diversos intents d'incendi a l'església de Sant Josep. A dos quarts de tres intentaren incendiar-la abocant llaunes de gasolina i petroli sobre les portes exteriors. El vicari de la parròquia, però, sufocà el foc amb unes galledes d'aigua. Per dos cops més intentaren calar foc a l'església, però no ho van aconseguir, i els incendiaris decidiren dirigir-se cap a Santa Maria. En un dels intents de tornar a calar foc a Sant Josep també es van disparar trets contra les finestres de la casa del rector, que en aquells moments era Lluís Miquel i Ticó. Estava acompanyat de dos vicaris, unes monges al servei de la parròquia i una neboda seva que havia vingut a passar uns dies. Van refugiar-se a l'edifici annex de la Beneficència, on les monges Concepcionistes els varen acollir i van acabar de passar la nit.

La mateixa tarda del dia 20, la turba va entrar a l'església de Sant Josep i amb violència van saquejar i destruir altars, imatges i tot el que pogueren aquell dia. Va ser només la primera envestida.

Amb tot, arribà el dia 31 d'agost. Marià Ribas deixà escrit com quatre operaris, per ordre de l'Ajuntament, van entrar a l'església i van començar a destruir els altars del temple. L'alcalde Cruixent s'havia posat malalt a finals de mes i, accidentalment, havia estat substituït pel regidor Ramon Molist, de la branca moderada de la CNT, el qual, saltant-se el Comitè de Patrimoni, va enviar la brigada d'homes especialment contractats per aquesta finalitat.

La destrucció va ser planificada i sistemàtica. Van començar per l'altar de les Santes, la primera capella del costat de l'evangeli, i van continuar en ordre pels següents. Quan el Comitè s'assabentà de la notícia, va intentar intervenir intentant aturar les brigades i fins i tot denunciant l'Ajuntament a la Generalitat.

També desaparegué per sempre el patrimoni documental. Les escriptures i documents del despatx parroquial van ser portats a cremar, i un grup de persones es van repartir els objectes de valor de la rectoria.

El 15 de setembre ja estava totalment destruït el retaule de l'altar major. Els altars del Carme i del Pilar que eren de marbre no van destruir-los. La imatge del Carme sí que va desaparèixer, i un dels dos àngels que la flanquejaven fou arrencat. Després es col·locaria en els jardins del Parc Central pensant que podia passar per una escultura profana. La Mare de Déu del Pilar, en canvi, es va salvar i es va amagar al soterrani. Es van guardar fragments de l'altar del Natzarè i de Santa Teresa perquè van considerar-los de bon gust artístic i que, per tant, podrien ser aprofitats com a marcs de porta per al futur museu comarcal. A tot això, cal dir que també planava la idea en el si de la Generalitat de crear un museu dedicat a l'art barroc dins la basílica de Santa Maria.

La imatge de sant Vicenç de Paül, tallada per Damià Campeny, va ser feta trossos que es van guardar per després restaurar-los i col·locar la figura al

museu. Es va pensar que una escultura realitzada per un escultor mataroní era digna de guardar.

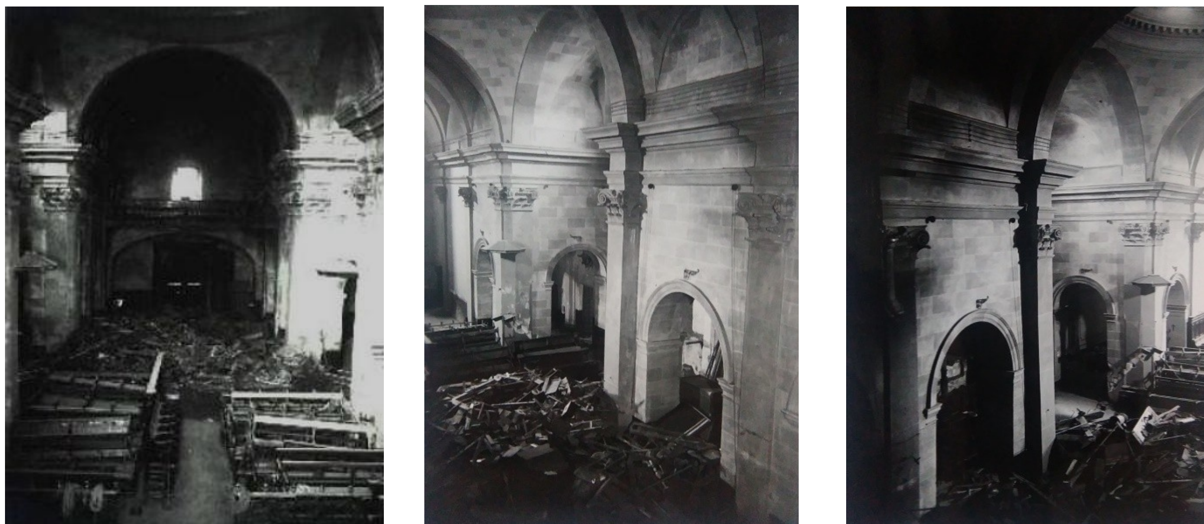

Fig. 33, 34 i 35. Imatges diverses de l'interior de Sant Josep destruït.
Fig. 33. Fotografia: AHSJ. A02/5.42-2368, data del 18 setembre 1936.
Fig. 34. Fotografia: MASMM-Arxiu d'imatges: Col·lecció Marià Ribas.
Fig. 35: AHSJ. A02/5.86-2430, data del 18 setembre 1936.
Totes les fotografies són de Marià Ribas.

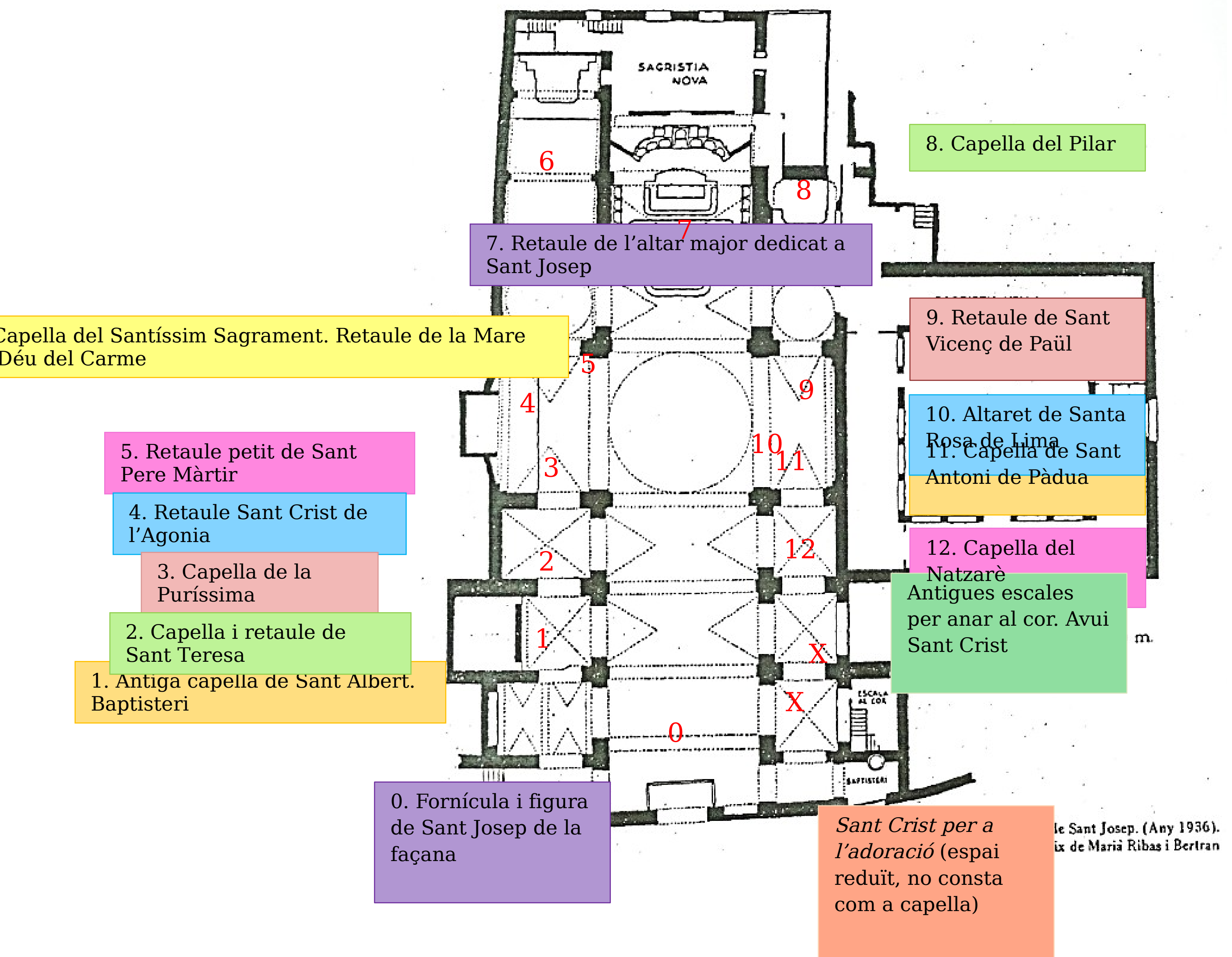
El 4 d'octubre, segons consta en el dietari de Rafael Estrany, el Comitè tornà a l'església de Sant Josep i veient que encara hi havia l'altar dedicat al Carme van plantejar-se com salvar-lo. Com que no tenia cap motiu religiós i els marbres italians els consideraven de bona fàbrica van proposar al conseller que es podrien aprofitar per una futura font al parc. D'aquesta manera es va salvar també el del Pilar, per la mateixa finalitat. El dia 19 d'octubre l'església de Sant Josep ja es va començar a destinar a garatge municipal. Es va arrencar tota la instal·lació elèctrica i es va tapiar la porta de la sagristia.

El dia 5 de novembre es llençà daltabaix el Sant Josep de pedra de la fornícula de la façana de l'antiga església carmelitana, però tot i així se salvà.

El patrimoni perdut i el patrimoni conservat a l’església de Sant Josep després de 1936

Per fer una adequada valoració dels elements perduts i conservats de l’església de Sant Josep s’ofereix una descripció gràfica de la planta, de com estava estructurada i de les obres que contenia a principis del segle XX (fig. 36). Tot seguit, per ordre, des de la primera capella més propera a la porta del costat de l’evangeli, s’aniran descrivint breument els espais i el seu contingut, fent un recorregut fins al presbiteri, i després es descriurà el costat de l’epístola fins a la porta. Per deixar-ho més clar, cada espai es marcarà sobre la planta amb un número que l’identificarà.

Planta i capelles de l'església de Sant Josep abans de 1936

Façana. Fornícula amb figura de sant Josep i escuts de l’orde carmelità

Fig. 36. Figura de sant Josep abans de 1936.

AHSJ-2292, amb data 30/9/1936.

Fotografia: Marià Ribas.

Fig. 37. Figura de sant Josep actualment.

Fotografia: Joan Comellas.

Fig. 38. Un dels escuts de l’orde carmelità de la façana.

Original del segle XVII.

Fotografia: autor desconegut/a.

La fornícula i els escuts de l’orde continuen essent els originals del segle XVII. La figura de sant Josep de la fornícula és la de 1739. Tot i que el 5 de novembre de 1936 va ser llençada daltabaix de la façana, només es va malmetre la part del genoll i la cama, ja que s’havien posat uns sacs de sorra al terra per no destrossar la vorera. Després es va guardar en un magatzem municipal. Un cop recuperada, després de la guerra, es va tornar a posar al seu lloc original.

Antiga capella de sant Albert - capella de les Santes 1904 – primer baptisteri

Fig. 39. Antiga capella de sant Albert, convertida el 1904 en capella de les Santes.

AHSJ. A02/5.65-2407, amb data setembre 1936.

Fotografia: Marià Ribas.

Fig. 40. Actual capella de les Santes, 2016.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

És la darrera capella que van bastir els frares. No se sap en quin moment fou dedicada a sant Albert. Es va substituir la imatge per un quadre de les santes Juliana i Semproniana, patrones de Mataró, pintat per Enric Monserdà, a principis del segle XX.

Aquesta capella havia estat el primer baptisteri quan l’església va esdevenir parroquial. El baptisteri es va canviar a l’any 1904 a l’espai que hi ha just al davant d’aquesta capella. Posteriorment, d’aquí passaria a un extrem de l’antic claustre. A la fotografia de 1936, quan s’havia fet la primera destrucció, s’observa que encara hi havia l’estructura del primer retaule barroc que havia albergat la imatge de sant Albert de Sicília (fig. 39).

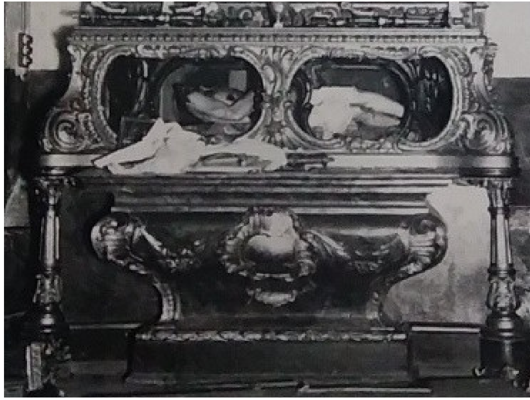
El Sant Sepulcre amb la imatge de Crist jacent (fig. 42) el va costejar a començaments del segle XX Maria Segarra, vídua de l'*indiano* Antoni Cuyàs. Observant les imatges de 1936 del retaule de les Santes i el de Santa Teresa es pot notar que la part baixa dels dos sepulcres són gairebé iguals, la qual cosa fa pensar que Segarra va encomanar un sepulcre a imatge i semblança del de la capella de santa Teresa, que estaria documentat ja al segle XVIII (fig. 50 i 51).

El Sant Sepulcre que es veu avui és fet després de 1939 per la fusteria Santiago Domènech, segons disseny de Marc Zaragoza i la figura jacent és obra de l'escultor Juli Biguelli (fig. 42).

A la fotografia del 1936 s'observa com al capdamunt del retaule hi havia el símbol del Carmel, que hauria anat d'acord amb l'antiga advocació de sant Albert de Sicília, frare carmelità canonitzat el 1476. L'any 1923 en un costat del retaule barroc s'hi havia afegit una capelleta amb un sant Josep Oriol i, a l'altre costat, una altra amb sant Lluís Gonçaga. Són les dues petites estructures que es poden observar a la fotografia (fig. 39).

Avui, el retaule de les Santes és de línies senzilles i molt auster. Fou construït el 1940 seguint un disseny de Marià Ribas. Encara es conserva el quadre de les Santes pintat per Monserdà i posteriorment restaurat. Hi ha també unes petites imatges de sant Antoni Abat, sant Lluís Gonçaga i santa Rita.

La imatge de sant Antoni se salvà de la destrucció gràcies a la intervenció d'una persona que la salvaguardà i la portà a la casa del poble sense la corona i se li afegí un rètol amb la inscripció «Pagès socialista».

Capella de santa Teresa de Jesús

Fig. 42. Sant
de 1939 (det

Fotografia: F

Fig. 45. Capella i retaule de santa Teresa, 1936.

AHSJ. A02/5.68-2411, amb data 2/9/1936. O MASMM. Arxiu d'imatges: fons M. Ribas-Adan Ferrer 31/8/1936.

Fotografia: Marià Ribas.

Fig. 46. Capella i retaule de santa Teresa, 2016. Retaule parcialment recuperat després de la destrucció de 1936.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Fig. 43. Retaule de sant Albert abans de 1904. Es pot apreciar que encara no hi havia col·locat el Sant Sepulcre

MASMM: Arxiu d'imatges 7 - Mataró ciutat: 4395

Fotografia: donatiu Viladevall.

Fig. 44. Retaule de les Santes amb lluminàries, ca. 1908. Antic retaule de sant Albert reconvertit en retaule de les Santes. S'aprecia en aquesta imatge el Sant Sepulcre.

MASMM: Arxiu d'imatges 7 - Mataró ciutat: 4394

Fotografia: donatiu Viladevall.

La capella de santa Teresa de Jesús és una capella bastida al segle XVII. No s'ha pogut documentar l'any de la creació del seu primer retaule, però caldria suposar una data propera a la beatificació de la santa l'any 1614 o a la seva canonització l'any 1622. Avui, a una de les parets laterals hi apareix una placa de marbre gravada que indica el possible any de 1641 com a data per a la construcció del primer retaule. En un inventari del segle XVIII apareix la descripció de la figura central com la de santa Teresa en èxtasi amb un àngel que li clava una fletxa, la mateixa que veiem a la fotografia del 1936 (fig. 45). Per tant, la imatge seria l'original del XVII. També el mateix inventari indica que sota la imatge hi havia un sant sepulcre. Aquest devia ser el que ens apareix en els documents datat el 1702 i que, posteriorment, hauria servit com a model per al sant sepulcre que hi havia a la capella de les Santes de començaments del segle XX (fig. 43). El sepulcre d'aquesta capella va patir modificacions en època moderna i la imatge va ser canviada per la de la imatge jacent de la Verge.

Els quadres que s'integraven en el retaule, al segle XVII i fins al 1936 eren el de sant Antoni de Pàdua (fig. 47) a la banda esquerra i el de sant Joan Evangelista a la dreta. Avui el de sant Antoni resta conservat en el que hauria estat el seu lloc i el de sant Joan Evangelista ha estat substituït per una tela conservada de santa Bàrbara (fig. 48) també del segle XVII. D'aquesta última tela no se sap quin e podria haver estat l'emplaçament original. La santa porta a una mà el calze amb l'hòstia i a l'altra, la palma del martiri.

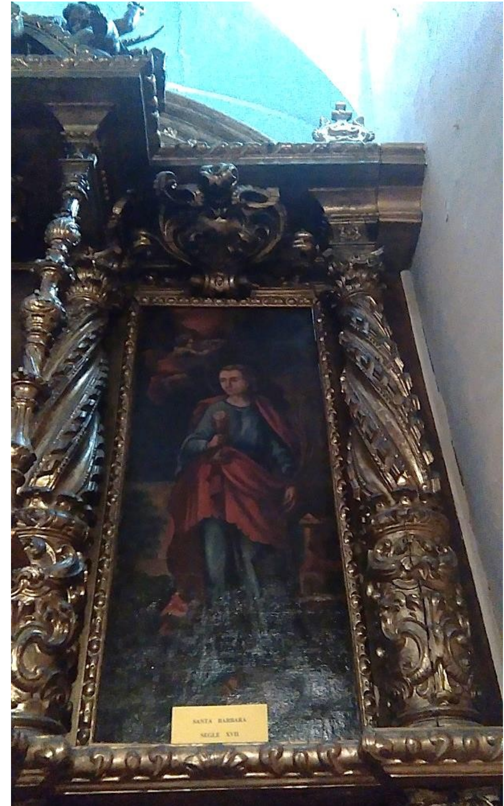
Segons Marià Ribas, a la part superior del retaule hi havia la imatge de Jesús Infant que estava dempeus i amb la mà esquerra sostenia la bola del món, flanquejat per les figures de dos angelets.

Després de la desfeta de 1936, aquest retaule s'ha conservat en part. L'entaulament està modificat però resta bona part de l'original. La figura de Jesús va ser destruïda, així com la imatge de santa Teresa. Avui hi ha col·locada una tela de santa Teresa al lloc on hi havia la imatge. No hi ha prou informació sobre la procedència de la tela.

La part alta del retaule es va conservar prou bé perquè les autoritats revolucionàries de 1936 van pensar que en podrien aprofitar l'estructura com a motllures per a les portes del futur museu.

La part baixa del retaule es va destruir completament, juntament amb el sepulcre i la imatge jacent de la Mare de Déu. Seguint un disseny de Marià Ribas, en els anys quaranta del segle XX, l'ebenista Salvador Grané i Bes va ser l'encarregat de fer la fusta d'aquesta part. També es van

encomanar unes columnes acabada la Guerra Civil per anar a dreta i esquerra de la part baixa del retaule, però anys després, com que es van trobar en un soterrani unes columnes de línia barroca que havien format part de l'antic retaule de la Puríssima es va decidir a canviar-les. Les modernes, un molt bon treball d'ebenisteria de Josep Castellà i Nunell, s'han deixat exposades (fig. 49).

Fig. 50 i 51. Detall comparatiu de la part baixa dels dos sepulcres situats a la capella de les Santes (fig. 39) i de la capella de santa Teresa (fig. 45).

Fig. 47. Detall. Sant Antoni de Pàdua.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Fig. 48. Detall. Santa Bàrbara.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

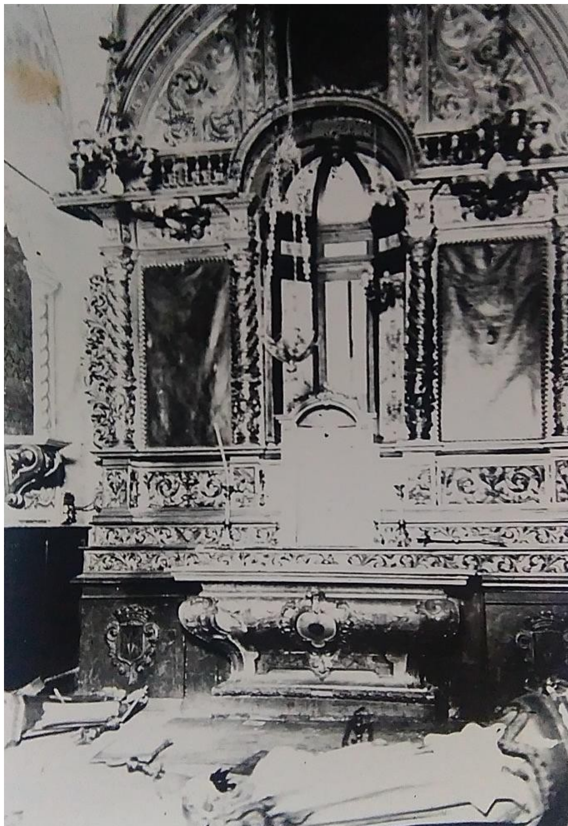

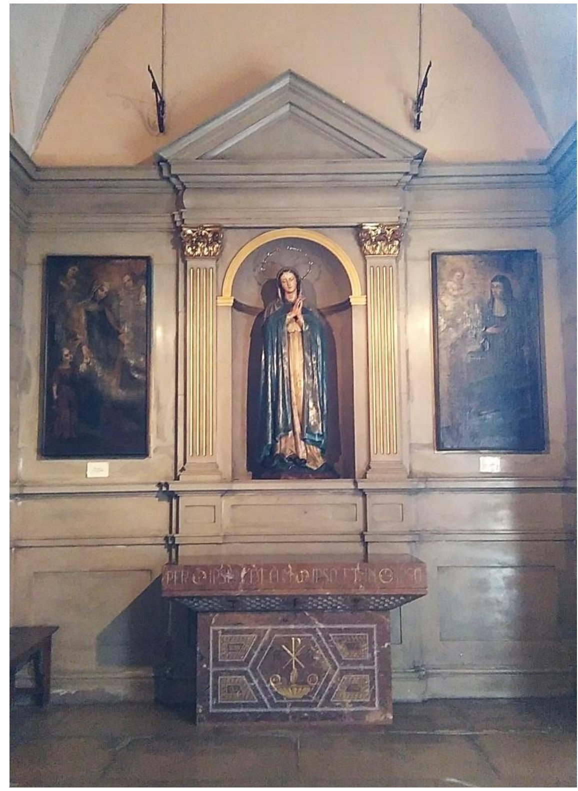

alitzades per Josep

cia, 2016.

Capella de la Puríssima – antiga capella de Sant Joan de la Creu

Capella bastida a inicis del segle XVII com a capella de Sant Joan de la Creu. A finals del segle XVIII la capella va canviar d'advocació i es va dedicar a la Puríssima. L'antic retaule es va reformar en diverses ocasions, la primera de les quals en el canvi d'advocació. Es va fer una fornícula més gran per encabir la nova imatge i, posteriorment, a inicis del segle XX va ser altra vegada reformat. Hi havia també una altra fornícula al centre més petita on se situava una imatge del Sagrat Cor de Jesús (fig. 52,54).

El frontó era semicircular i treballat amb relleus com tota la resta. Quatre columnes salomòniques separaven els quadres laterals de la fornícula central.

De l'antic retaule es van salvar dues columnes salomòniques que avui estan col·locades a la part baixa del retaule de santa Teresa de Jesús (fig. 45). A la imatge de 1936 (fig. 53) es pot veure a primer terme de la fotografia l'escultura de la Puríssima llençada al terra.

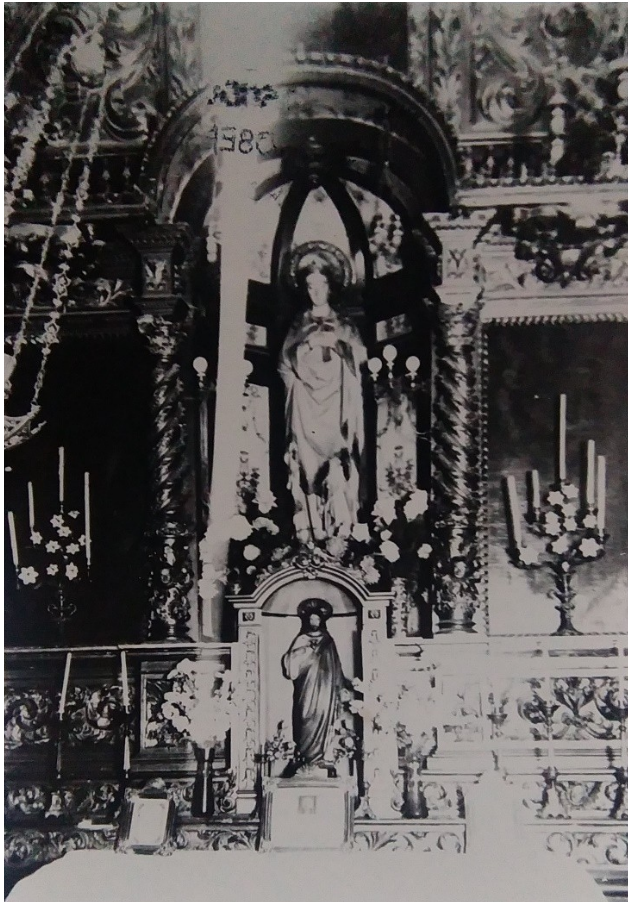

Fig. 54. Detall de les fornícules amb la imatge de la Puríssima i a sota la petita imatge del Sagrat Cor de Jesús, 1936.

AHSJ. 102/5.51-2377.

Fotografia: Marià Ribas.

Marià Ribas va descriure aquest retaule després de 1936 amb les pintures a banda i banda de santa Anna i santa Gertrudis abadessa, i una altra pintura ennegrida i de difícil identificació que estava situada a la part alta. Són aquestes les pintures que s'han identificat com les procedents de l'antic retaule de la Mare de Déu del Carme de principis del segle XVIII, on constaven les pintures de santa Anna, santa Gertrudis i sant Jeroni. Aquesta última seria la que li va faltar identificar a Marià Ribas.

Retaule del Sant Crist de l’Agonia

Fig. 55. Retaule del Sant Crist de l’Agonia, ca. 1930.

MASMM. Arxiu d’imatges-Mataró ciutat 7.

Fotografia: desconegut/a.

Fig. 56. Actual estat de la banda esquerra del creuer. Santa Llúcia, finestra i sant Vicenç de Paül atribuït a Damià Campeny.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Era aquest un retaule que ocupava tota la superfície de la paret del creuer de la banda esquerra, tant en llargada com en alçada (fig. 55). La imatge estava situada a la fornícula, que al mateix temps funcionava com a cambril, per la qual es podia accedir a través d’unes portes laterals situades a la part baixa. S’hi havia col·locat modernament al peu de la creu una imatge de la Mare de Déu de mida natural, amb vestimenta negra (fig. 57). Tenia també emblemes al·lusius a la passió repartits entre una mena de medallons emmarcats a la part superior i sobre les portes. S’havia dissenyat amb un sistema de columnes arquitravades i a la part superior de l’arc de la fornícula s’hi podia veure una imatge del rostre de Crist. A la part inferior, la mesa de l’altar amb graderia, i en el mateix nivell, als dos extrems del retaule, s’hi obrien les portes per les qual s’accedia al cambril. De formes totalment abarrocades, amb volutes, formes sinuoses i daurat, aquest retaule era dels més valuosos.

Aquest retaule, segons Marià Ribas, ja constava al 1770. El 1793, amb les reformes, la paret es devia modificar per encabir aquest retaule que suposem que estava abans al costat dret del creuer. Com que la paret s'havia d'obrir per fer la nova capella del Pilar, se suposa que va ser en aquests moments quan el traslladaren a la nova situació. Gaietà Barraquer, a finals del segle XIX i tombant el XX, digué que en aquest espai hi havia un «Crucifijo» que no va descriure.

Fig. 57. Detall de la fornícula i cambril del retaule del Sant Crist de l'Agonia abans de 1936.

AHSJ. A02/5.43-2369.

Fotografia: Marià Ribas, 1936.

El retaule va ser completament destruït durant la Guerra Civil. En aquest espai avui s'hi obre una gran finestra i a la seva esquerra s'hi ha col·locat una imatge de santa Llúcia, i a la dreta la imatge conservada de sant Vicenç de Paül que Barraquer va descriure com a obra de Damià Campeny i que, excepte algunes discrepàncies, avui encara resta atribuïda a l'escultor mataroní. Aquesta imatge era la que corresponia al retaule d'aquest sant i que estava situat al costat oposat del creuer.

Fig. 58. Retaule del Sant Crist de l'Agonia, 1936. Veiem llençada la Creu i les imatges de la fornícula.

AHSJ. A02/5.49-2375.

Fotografia: Marià Ribas.

Fig. 59. Interior de Sant Josep, 1936. Destruït l'interior de Sant Josep durant la Guerra Civil, podem apreciar en aquesta imatge les restes de la trona del braç del creuer esquerre, entre el transsepte i el presbiteri. És l'espai on s'hauria situat el petit retaule de sant Pere Màrtir, abans de construir-hi la trona. L'orientació de la fotografia es pot situar gràcies a la referència que dona l'orgue, que es pot veure parcialment a la part superior esquerra. Estava situat sobre la capella de la Puríssima, segons Barraquer, tot i que per les fotografies semblaria estar col·locat sobre la capella de santa Teresa.

AHSJ. A02/5.42-2368.

A dalt de tot del mur, hi ha un vitrall realitzat per l'Amigó de l'any 1895.

Retaule de sant Pere Màrtir

Era un petit retaule, del qual es té notícia des de 1797, pagat pel matrimoni Viladesau. La següent notícia apareix amb Gaietà Barraquer, que el va descriure com un petit altar situat en un pilar a la banda esquerra i al davant del qual hi havia l'entrada subterrània a la cripta.

Fig. 60. Retaule de sant Pere Màrtir.
Fotografia: Maria Ribas, 1936.

Altra documentació indica que el 1914 aquest altar, juntament amb el de santa Rosa de Lima, van ser moguts i col·locats flanquejant l'altar de sant Vicenç de Paül, que estava a la paret dreta del transsepte. Això fou degut al fet que es van construir unes trones adossades a les pilastres on haurien estat els altars i, per tant, donaria la clau per saber la seva situació concreta en aquell moment. Després de dubtar del seu emplaçament al llarg d'aquest estudi, finalment és versemblant creure que la seva situació era justament al costat del retaule del Sant Crist de l'Agonia, perquè en fotografies del 1936 s'hi poden notar, encara, les restes de les trones, la qual cosa reforçaria aquesta idea (fig. 59).

També gràcies a una fotografia de l'any 1936, que documenta les destrosses que es van produir a l'interior de l'església de Sant Josep i en la qual es pot veure el que restava del retaule de sant Vicenç de Paül, avui es pot conèixer la fesomia del petit retaule de sant Pere Màrtir.

Molt semblant al de santa Rosa de Lima, s'hi intueix que al medalló pintat a la part alta hi hauria la representació de sant Sebastià.

Fig. 61. Retaule de sant Pere Màrtir (detall).

Fotografia: Marià Ribas, 1936.

Capella del Santíssim Sagrament dedicada a la Mare de Déu del Carme

Fig.62. Capella del Santíssim i retaule del Carme, ca. 1904.

MASMM. Arxiu d'imatges-Mataró ciutat, 7B.

Fotografia: Donatiu Viladevall.

Fig. 63. Capella del Santíssim i retaule del Carme, ca. 1944.

AHSJ. A02/5.79-2422.

Fotografia: postal sense referència.

Fig. 64. Capella del Santíssim i retaule malmeses, 1936.

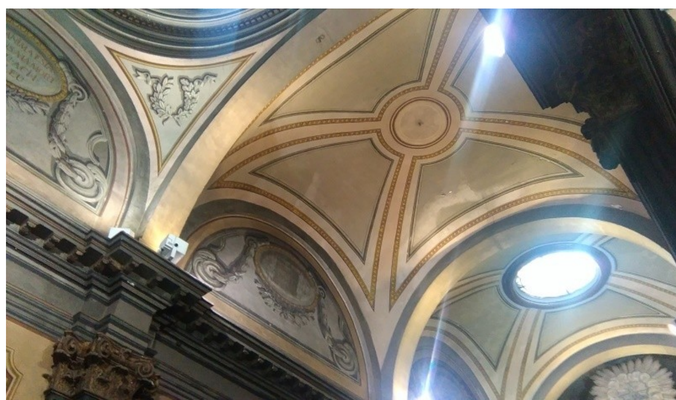
AHSJ. A02/5.62-2404.

Fotografia: Marià Ribas(?), amb data 2/9/1936.

La Capella del Santíssim Sagrament, dedicada a la Mare de Déu del Carme, va ser la primera capella que es va construir tot i que amb una estructura diferent.

De l'estructura del retaule anterior a l'actual —que data de 1793— en tenim una referència en l'inventari fet entre 1615 i 1727. El retaule anterior al de 1793 dataria de 1702, quan es va renovar el primitiu del temps dels inicis de la capella i del qual no es coneix cap document. El d'inicis del segle XVIII estava descrit com a daurat, amb una imatge de la Mare de Déu del Carme i tres teles pintades: de santa Anna a la banda dreta; santa Gertrudis a la banda esquerra, i en el coronament sant Jeroni. Amb aquest descripció es va fer versemblant que les teles avui disposades al costat de la imatge de la Mare de Déu de la Puríssima podrien ser les de l'antic

retaule de la Mare de Déu del Carme. Tal com estan avui situades, haurien estat en el retaule de 1702 de la capella del Santíssim, encara que el document especifica que la tela de santa Anna estaria a la dreta del retaule.

L'any 1770 es feu una nova capella del Sagrament que comportà un litigi amb les germanes Reimir per l'ocupació indeguda que s'estava fent del seu terreny al voler allargar la capella. Es va haver de reestructurar el projecte i fer-la més petita del que s'havia plantejat. Avui és la capella més gran de l'església i té tres trams de volta i a l'entrada una cúpula el·líptica (fig. 68).

Fig. 68. Sostre de la capella. Trams de volta pintada i volt

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

El 1793 es feren unes grans obres que canviarien l'estructura del temple. Es va fer una capella a la banda dreta del presbiteri dedicada a la Mare de déu del Pilar. Per a decorar-la es va col·locar un retaule neoclàssic de marbres italians, molt similar al de la capella del Carme. Per tant, cal suposar que els dos retaules van venir a la mateixa data i del mateix lloc. El del Carme va ser pagat per la família Llauder. La imatge que estava col·locada a la fornícula va continuar sent la que hi havia anteriorment i va estar present fins la seva destrucció el 1936.

En la destrucció de 1936, el retaule es va conservar gràcies al fet que el Comitè de Salvaguarda del Patrimoni va plantejar que es podrien fer servir els marbres per muntar una mena de

Fig. 69. Retaule del Carme.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

pèrgola o font ornamental al Parc Central, i també les figures dels àngels a les quals es pensava treure les ales per tal que no semblessin religioses. La imatge del Carme no va tenir la mateixa sort, ja que va ser destruïda juntament amb el sagrari.

Avui es pot admirar el retaule neoclàssic de finals del XVIII (fig. 69). Consta d'un entaulament partit coronat per l'anagrama marià en relleu, el qual està envoltat per una representació de núvols dels quals s'expandeixen uns rajos de llum. La part buida fa una forma trapezoidal i just a sota hi ha també l'arquitrau partit que és sostingut per quatre columnes corínties. L'estructura està ideada de tal manera que representi tres nivells diferents de profunditat. Al centre s'obre la fornícula amb la imatge de la Mare de Déu del Carme, la qual porta el Nen Jesús a un costat i de l'altre mà li penja l'escapulari que la identifica. La imatge actual és una còpia exacta de l'anterior. Va ser feta per l'escultor Claudi Rius l'any 1940.

El sagrari és obra de Giró, de Barcelona, de l'any 1950 seguint un disseny de Marià Ribas. A banda i banda dos àngels fent una genuflexió custodien el petit templet que està tancat per una porta daurada amb relleu on hi apareix l'Agnus Dei (fig. 70).

Al frontal de la mesa de l'altar hi ha un medalló esculpit amb l'anagrama del Carmel.

Tot el retaule està construït a partir de marbres diferents que li confereixen un joc cromàtic estructurat. Encara que és ric, resulta fred a diferència dels retaules barrocs realitzats amb fusta.

Fig. 70. Detall de la mesa de l'altar amb el sagrari.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Les parets estan pintades després d'una intervenció de principis del segle XX. Com a curiositat, cal destacar que hi ha inscripcions en català sense normalitzar.

Fig. 71. Detall de l'altar i els diversos marbres emprats en el retaule.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Fig. 72. Detall columna.

Fotografia: Ruth Garcia,2016.

Fig. 73. Detall àngel.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

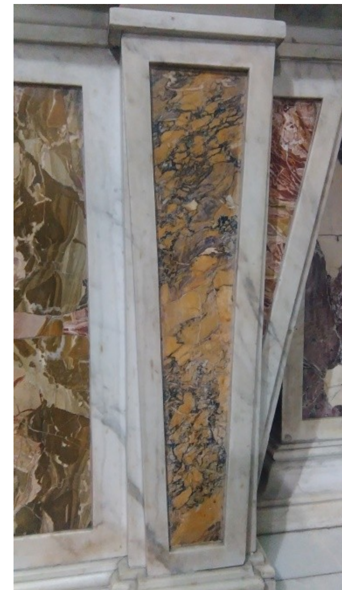

Fig. 74. Detall marbres.

Fotografia: Ruth Garcia,2016.

Altar major

MATARO - 2 Altar Major de la Parròquia St. Josep GRAF. FIDES
Altar Mayor de la Parroquia S. José

Fig. 75 bis. Retaule de l'altar major amb la primera mutilació de 1936.

AHSJ. A02/5.59-2401.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

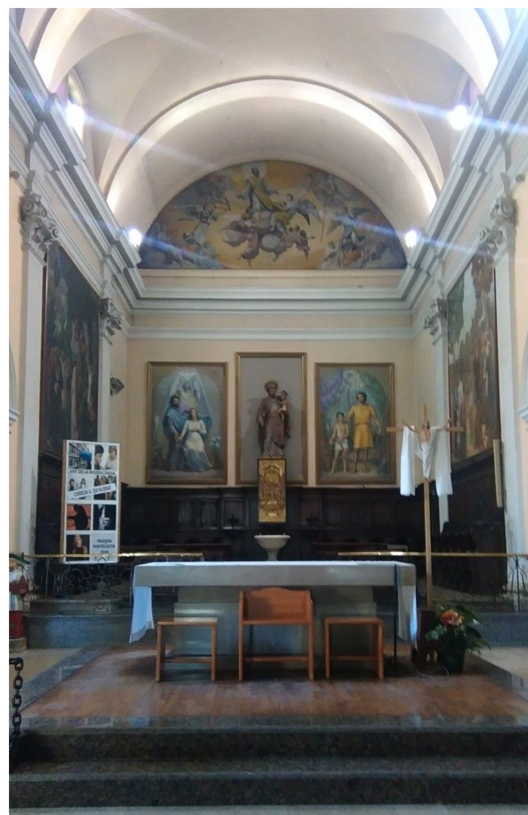

Fig. 76. Espai de l'altar major avui, 2016.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

La decoració a l'altar major existia des d'un bon principi, ja al segle XVII, com ho corrobora el document de 1615 que descriu les festes de la beatificació de santa Teresa de Jesús celebrades a Mataró. Es destacava la realització d'una gran lluminària. D'aquest tipus de decoracions n'ofereixen una idea aproximada les decoracions que es feien encara al segle XX i de les quals es conserven fotografies d'altres altars.

Un primer gran retaule es va encarregar el 1641 al fuster Joan Llobet, qui havia de fer-lo, segons els contracte, a imatge i semblança en talla i relleu al del retaule de Santa Maria del Mar de Barcelona. Posteriorment, s'hi va

Fig. 75. Retaule de l'altar major, ca. 1935.

MASMM-Arxiu d'imatges. Col·lecció Enrich Regàs. Postals de Mataró.

Fotografia: Postals Gràfica Fides.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Fig. 80. Sant Albert. Imatge procedent del retaule de l'altar major (extrem dret).

MASMM. Arxiu d'imatges-Mataró ciutat 7A. Col·lecció germans Mayol i Roca - 1130.

Fig. 79. Sant Elies. Imatge procedent del retaule de l'altar major (segona per l'esquerra).

MASMM. Arxiu d'imatges- Mataró ciutat 7A. Col·lecció germans Mayol i Roca - 1129.

incorporar un quadre de sant Josep portat des de Roma. La imatge d'aquest retaule seria encara la d'una estructura confeccionada a base de teles disposada a l'entorn d'una pintura més gran i amb fusteria treballada.

Al segle XVIII el retaule tenia a les parets dels costats dos quadres emmarcats de santa Agnès i de l'Adoració dels Reis, segons l'inventari conservat de 1615 a 1727. En un moment indeterminat el retaule primer es va canviar. Els historiadors locals com Marià Ribas van proposar la data d'entre 1718 i 1758. Aquest altar barroc hauria estat el que es conservava fins la seva destrucció el 1936 i la que es pot veure a la primera fotografia (fig. 75).

Fig. 77. Part del manifestador de l'antic retaule barroc de l'altar major. L'única peça que ens resta com a testimoni de la riquesa i el treball del retaule barroc que havia ocupat l'altar major és aquesta peça del manifestador.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Aquest retaule va ser totalment destruït, i l'única peça que s'ha conservat després de la Guerra Civil ha estat una part del manifestador que avui està instal·lat al fons del presbiteri antic, sota la imatge de sant Josep (fig. 77).

El retaule del segle XVIII (fig. 75) era un dels exponents més rics del barroc a Mataró. Estava situat elevat sobre un sòcol i la seva decoració es distribuïa en tres registres o pisos. El primer registre començant per baix era totalment decoratiu, amb relleus molt treballats i uns escuts del Carmel a cada banda. Al centre, el sagrari i el manifestador per a l'Exposició Major (fig. 77). Al segon registre s'obria al centre la fornícula amb

Fig. 78. La mort de Sant Josep.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

sant Josep, el sant titular. Portava el Nen Jesús en braços i estava acompanyat de quatre angelets. Marià Ribas assegurava que la tela que encara es conserva situada a la capella del Carme, que representa *La mort de sant Josep*, era la que servia de teló per a la fornícula (fig. 78). Aquesta obra pictòrica la va atribuir a Viladomat o al seu taller. La tela va ser salvada de la destrucció però va quedar en mal estat i després va restar una mica abandonada. El deteriorament en què es trobava va propiciar una restauració que, d'altra banda, no va ser encertada. Avui no es pot apreciar el que hauria estat la pintura original.

En aquest mateix registre quatre parells de columnes sustentaven l'entaulament que separava la part alta del retaule, alternades amb quatre figures de sants. Mirant el retaule, a l'esquerra de la fornícula, santa Teresa de Jesús i sant Elies, i a la dreta, sant Antoni de Pàdua i sant Albert. Encara a la fotografia del retaule desaparegut es poden reconèixer pels seus atributs.

Ha quedat també constància en dues fotografies de les figures de sant Elies (fig. 79) i sant Albert (fig. 80). A sant Elies se'l reconeix per l'espasa de foc que porta a la mà dreta, i a la mà esquerra subjecta la Bíblia, ja que ell n'és un dels profetes. Sant Albert és més pobre en atributs en aquesta imatge. El sant fou representat amb la tonsura de frare i l'hàbit carmelità. Les dues figures foren pintades ricament.

A la part més alta del retaule, una bella talla de la Puríssima (fig. 81) envoltada d'àngels grans i petits estava allotjada enmig d'una forma gairebé circular ricament ornamentada amb presència de volutes. Un parells d'àngels eren de mida considerable i semblen estar a punt de sortir

volant cap enfora de la cornisa; i de la figura de la Mare de Déu semblen emanar-ne rajos daurats.

El retaule de l'altar major se solia decorar en diverses ocasions per a festes com la Puríssima o Setmana Santa. Al davant s'hi ficaven els anomenats «monuments», canviant la fesomia del retaule per uns dies (fig. 82 i 83). Tot això es va perdre el novembre de 1936.

Fig. 81. Imatge de la Puríssima del retaule de l'altar major.

MASMM. Arxiu d'imatges 7 – Col·lecció germans Mayol i Roca. 1128.

Fig. 82. Decoració del retaule per la festa de la Puríssima, ca. 1904.

MASMM. Arxiu d'imatges 7B-Mataró ciutat. 4392.

Donatiu Viladevall.

Fig. 83. Monument a l'altar major.

MASMM. Arxiu d'imatges 7B-Mataró ciutat. 4393.

Donatiu Viladevall.

Pel que fa a l'ara de l'altar, segons Comellas, fins al 1935 va ser una taula de fusta barroca en graderia, però aquell any va ser substituïda per una

pedra de Figueres de color rosat. La pedra, de 1 700 kg, es va conservar després del 1936, i es va tornar a instal·lar al centre del creuer el 1972. Encara avui és la mesa de l'altar major. Abans de la seva col·locació actual, mossèn Pere Solà, rector de 1948 a 1971, va plantejar diversos projectes [illegible]avia deixat buit l'antic retaule. Primer va [illegible] fes un disseny. Ribas en va elaborar dos, i [illegible]mb marbre. Constaven de diverses fornícules ocupades per imatges de sants i santes i en destacava sant Pere, qui, tot i ser un dels més importants en la història de l'Església, no tenia cap representació a Sant Josep. Finalment, no es va acceptar cap dels dos projectes, però sí que hi ha constància que va cobrar-los. El rector s'acabà decidint per encarregar el projecte al pintor Carles Llobet. Tal com deixà escrit Comellas:[312] «L'artista va presentar un parell de dissenys: el primer suposava cobrir tota la paret de la capçalera de l'església, amb pintures amb escenes de la vida de sant Josep. En el segon, les pintures partien d'un ampli sòcol de fusta i deixava un espai per a una fornícula amb una peanya per la imatge del sant». Tant en un com en l'altre, en les escenes es representava la glorificació de sant Josep a dalt en semicercle, a l'esquerra la fugida a Egipte, i a la dreta la mort de sant Josep. Es va acabar firmant el segon projecte, que arrancà a principis de la dècada del 1960. Carles Llobet va pintar la tela en semicercle que avui pot admirar-se i també es va instal·lar la imatge del sant obrat per l'escultor Lluís Dunyach. El projecte es va acabar aquí, segurament per problemes econòmics.

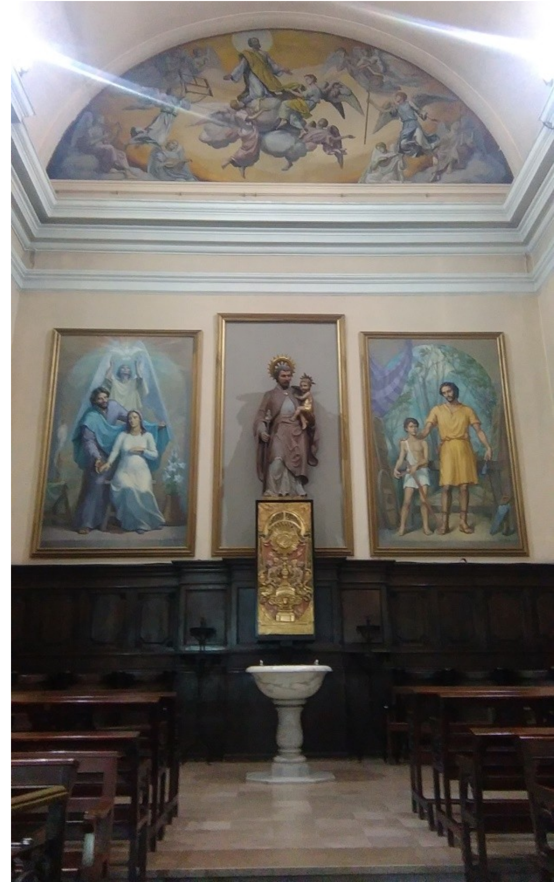
A l'any 1935, amb les reformes que s'havien iniciat al presbiteri, es va encomanar també un gran quadre a l'oli de sant Joan per a la paret esquerra i un altre de sant Josep per a la paret lateral dreta. Sant Joan i sant Josep eren copatrons de la parròquia i l'església en aquell moment. El de sant Joan es va arribar a pintar, però no es va poder col·locar fins al 1940, i el de sant Josep mai es va arribar a pintar.

---

[312] . Per a tot el que es refereix a la descripció del presbiteri actual vegeu J. Comellas, *Del Barroc a l'era digital. Història...*, p. 102.

Avui al

presbiteri s'hi troba la pila baptismal de 1868. A la paret del fons hi trobem una tela enganxada en el semicercle de la volta. És una de les pintures del projecte estroncat del pintor Carles Llobet. La imatge de sant Josep és del 1950 realitzada per l'escultor Josep Dunyach (1886-1957).

A cada costat de la imatge hi ha un quadre que representa a sant Josep espòs, situat a l'esquerra, i a l'altra banda sant Josep treballador. Ambdós quadres foren pintats el 1985 pel reconegut artista mataroní Jordi Arenas (1920-1998) (fig. 84 i 85).

A la paret lateral esquerra un quadre representa la *Predicació de sant Joan*. Va ser pintat per Lluís Muntaner (1899-1987) i instal·lat el 1940 (fig. 86). A la dreta, on havia d'anar la parella d'aquest quadre i representar sant Josep, hi trobem avui el *Baptisme de Jesús* de Jordi Puiggalí i pintat el 2000 (fig. 87).

Fig. 84. Presbiteri avui, 2016.

Fotografia: Ruth Garcia

Fig. 85. Presbiteri avui, 2016.

Fotografia: Ruth Garcia.

Fig. 87. Baptisme de Jesús, 2000. Pintat per Jordi Puiggalí.

Fotografia: Ruth Garcia.

Fig. 86. Predicació de sant Joan, 1940. Pintat per Lluís Muntaner.

Fotografia: Ruth Garcia.

Capella del pilar

Fig. 88. Retaule del Pilar, destrosses de 1936.

MASMM. Arxiu d’imatges-Col·leccions. Col·lecció Marià Ribas.

Fotografia: Marià Ribas, amb data 1/9/1936.

Fig. 89. Capella del Pilar, 2016. Capella del Pilar tal com es pot veure actualment.

Fotografia: Ruth Garcia.

Amb les grans obres que es van realitzar el 1793 a l’església es va aprofitar, entre moltes altres coses, per obrir noves obertures al transsepte i així poder donar accés a una nova capella. Situada al costat dret i paral·lela al presbiteri, la capella del Pilar fou bastida el 1794 gràcies als comitents Cristòfol i Joan Camin, dos prohoms ben coneguts de la ciutat. Era, i és, més petita que la del Sagrament que està al costat oposat.

Per a la seva decoració, els germans Camin van fer portar expressament un retaule des d’Itàlia realitzat amb marbre. Aquest és més petit que el del Carme i també més senzill.

Després del 1936, l’altar va quedar malmès, però es va salvar segurament per les mateixes raons que el del Carme. Com que és de marbre, no els semblà tan religiós i trobaven que podia ser aprofitat en qualsevol altre

espai. El grup escultòric va tenir menys sort i va ser més maltractat. Abans … uïa per sant Joan Baptista, sant Jaume el Major, … sant Cristòfol. Avui, la capella del Pilar continua …

… t i nu de decoracions, podem admirar el retaule neoclàssic de finals del segle XVIII. El retaule s’eleva sobre un sòcol en el qual trobem en primer lloc la mesa de l’altar amb l’anagrama de la Mare de Déu. Una gran fornícula allotja la imatge de la Mare de Déu del Pilar situada a sobre d’una columneta o pilar. L’acompanyen a banda i banda sant Joan Baptista i sant Cristòfol, aquest últim fàcilment identificable. Sant Jaume el Major no hi és. Les imatges van poder ser restaurades després de la Guerra Civil, però suposem que aquesta última es va perdre. La capçalera és similar a la del Carme; un frontó semicircular partit pel mig, que dona una sensació de buit en forma trapezoidal. El buit s’omple amb la representació d’una mena d’edicle que emmarca un baix relleu en el qual hi ha representat sant Francesc d’Assís.

Retaule de sant Vicenç de Paül

Fig. 91. Vista de la capella del Pilar des del braç dret del creuer.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Fig. 92. Retaule de sant Vicenç de Paül el 1936.

AHSJ. A02/5.66-2408, amb data 2/9/1936.

(Darrera la fotografia consta la inscripció com a «Altar del Sagrat Cor de Jesús».)

Fig. 93. Figura del Sagrat Cor de Jesús. A la paret dreta del creuer, allà on hi havia hagut el retaule de sant Vicenç de Paül, hi ha una gran figura del Sagrat Cor de Jesús.

Fig. 94. Figura del Sagrat Cor de Jesús. La imatge del Sagrat Cor de Jesús està avui flanquejada per la figura de sant Jordi i santa Mònica.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

A la banda dreta del creuer hi havia un retaule neoclàssic dedicat a sant Vicenç de Paül. Hi ha molt poques notícies d'aquest retaule. Gaietà Barraquer no el menciona en la seva visita, només deixa constància de la imatge del sant. L'única informació que s'ha trobat ha estat la que va deixar Marià Ribas en l'article «L'església de Sant Josep» (M. Ribas, 1982). Segons Ribas, el retaule va ser decorat i daurat per l'artista Víctor Brossa de Barcelona. Les despeses van anar a càrrec d'Antonieta Bofarull, vídua de Ravell. La imatge que ocupava la gran fornícula resta conservada al costat oposat, descansant sobre una peanya. La imatge es va salvar perquè era obra d'un escultor nascut a Mataró (fig. 95).

Fig. 95. Sant Vicenç de Paül. Imatge atribuïda a Damià Campeny avui situada en una fornícula elevada al costat esquerre del creuer.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Pel que es pot veure en la fotografia conservada de l'any 1936 (fig. 92), era un retaule gran però de línia neoclàssica. Senzill i simple en la forma a diferència dels retaules barrocs, constava d'una gran fornícula emmarcada per dos parelles de columnes corínties amb un coronament cadascuna en forma de vasos o *cràteres*. Al centre hi havia la imatge de sant Vicenç de Paül. Aquesta talla va ser criticada per Barraquer, ja que li semblava massa exagerada en el tractament que l'escultor donà a les robes. Actualment, continua constant la imatge com a peça realitzada per Damià Campeny, però hi ha algun historiador i biògraf de l'artista que discrepa sobre el tema. La figura encara mostra una tendència abarrocada en l'expressió i la línia, i és una talla de gran qualitat. A la part més alta del retaule hi havia un medalló ovalat enmig d'un gran espai flanquejat per pilastres també corínties i acanalades, on es representava en una pintura santa Caterina Labouré (1806-1876). Aquesta santa francesa havia entrat el 1830 a la congregació de les Filles de la Caritat, fundada per sant Vicenç de Paül. Es diu que quan va entrar al convent va veure el retrat d'un vell sacerdot que ella havia vist en somnis. Al preguntar a qui representava

aquella pintura li respongueren que era sant Vicenç de Paül, fundador de la congregació en la qual iniciava la seva vida religiosa. Va ser una dona mística que com santa Teresa tenia visions. En una d'aquestes se li havia aparegut la Mare de Déu el 1830 demanant-li que encunyés una medalla que fes referència a la Immaculada Concepció. Aquesta medalla tingué gran difusió i s'arribà a conèixer com a «medalla miraculosa». Per aquesta raó se la devia representar en una forma oval com si fos la representació de la medalla. El retaule fou destruït completament el 1936.

Altaret de santa Rosa de Lima

Era aquest el petit altar que anava de conjunt amb el de sant Pere Màrtir i que en un principi estaven col·locats un a cada banda del creuer. Per la descripció de Barraquer caldria suposar que primer hauria anat col·locat a la pilastra més propera a la capella de sant Antoni de Pàdua i que, poc després, el canviarien a la pilastra més propera al presbiteri. A l'any 1914 es trobava situat a la pilastra més propera al presbiteri, al costat oposat i en línia amb el de sant Pere Màrtir, ja que van haver de ser canviats quan es feren unes trones adossades a les pilastres del mur. A partir d'aleshores anaren col·locats un a cada banda del retaule desaparegut de sant Vicenç de Paül. D'això últim n'hi ha constància gràcies a les fotografies que es realitzaren a l'interior de l'església abans de la desfeta definitiva el novembre de 1936.

Observant la fotografia s'observa un retaule realment petit, que constava tan sols d'una petita mesa que tenia el frontal decorat amb una forma ovalada en la qual sembla que s'hi veu una corona, probablement de roses, amb una garlanda. A sobre se situava la petita fornícula que albergava la figura de santa Rosa de Lima sobre un núvol, portant el Nen i amb una corona de flors al cap. A la part alta, una pintura ovalada corona l'altaret amb la representació d'un sant o santa.

Fig. 96. Altaret de santa Rosa de Lima. AHSJ. A02/5.67-2409.

Retaule de sant Antoni de Pàdua

Fig. 97. Retaule de sant Antoni de Pàdua, setembre 1936.

MASMM. Arxiu d’imatges-Col·leccions. Col·lecció Marià Ribas. Amb data 1/9/1936.

Fotografia: Marià Ribas.

Fig. 98. Capella de sant Antoni de Pàdua, 2016. Retaule modern dels anys cinquanta-seixanta del segle XX.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

A la capella de sant Antoni de Pàdua hi havia un retaule neoclàssic. Aquesta capella abans havia estat la de santa Dorotea, construïda a mitjans del segle XVII i sufragada per Dorotea Bellot, la qual també pagà un retaule dedicat a la santa del seu mateix nom juntament amb els ornaments necessaris. Amb les obres de 1793 la capella va canviar d’advocació i es va dedicar a sant Antoni de Pàdua. Cal suposar que aleshores es devia fer un retaule dedicat al sant i que l’antic va desaparèixer, però no hi ha dades documentals. Marià Ribas situa com a data del nou retaule neoclàssic l’any 1809. Sols resta el testimoni de la fotografia feta per Marià Ribas en el moment en què estava essent destruït el 1936 (fig. 97). El retaule tenia un frontal d’altar molt similar al de l’altaret de santa Rosa de Lima. Per la descripció de Marià Ribas es pot

saber que a la fornícula hi havia la imatge de sant Antoni representat en l'aparició del Nen Jesús. Es poden observar una mena d'angelets que semblaven volar per la part alta de la fornícula. En aquest registre central, unes pilastres d'ordre corinti subjectaven un entaulament que tenia com a decoració a la part superior uns vasos o *cràteres*. A la part alta, hi havia un relleu força pronunciat de la Mare de Déu amb un àngel que li oferia fruites. De línies senzilles i acompanyant els nous retaules d'estil neoclàssic que s'havien anat bastint al llarg dels anys finals del segle XVIII i començament del XIX, fou també totalment destruït el novembre de 1936.

Actualment, hi ha un retaule modern realitzat entre 1950 i 1960. Està fet amb pedra i decorat amb baixos relleus i rajoles de colors, segons disseny de l'arquitecte Lluís Bonet. A la dècada dels seixanta del segle XX en va quedar aturada la realització fins l'any 2000. Aleshores, l'escultor Jordi Puiggalí va emprendre la tasca d'acabar-lo amb plafons de ceràmica.

El relleu central representa el mateix episodi que l'antic retaule neoclàssic: sant Antoni de Pàdua davant l'aparició del Nen Jesús.

Retaule del Natzarè

Fig. 99. Retaule del Natzarè, 1936.

AHSJ. A02/5.63-2405.

Fig. 101. Retaule del Natzarè, 1936.

MASMM. Arxiu d'imatge-Col·leccions: Col·lecció Marià Ribas.

Fotografia: Marià Ribas.

Fig. 100. Retaule del Natzarè, 1936.

MASMM. Arxiu d'imatge-Col·leccions: Col·lecció Marià Ribas.

Fotografia: Marià Ribas.

Aquesta capella, que havia estat dedicada al Natzarè, apareix referenciada abans, en l'inventari del segle XVII. Aleshores tenia un altar amb un quadre de sant Francesc Xavier i unes grades, i diferents quadres «per adorno». No hi ha massa informació que permeti fer un seguiment de l'evolució d'aquesta capella i d'aquest retaule. El que sí que es pot afirmar és que en algun moment la capella es va dedicar al Natzarè, perquè s'hi trobava un retaule de línies barroques, segons Marià Ribas amb data de 1778. Es va poder salvar després de la destrossa de 1936 però ha arribat molt modificat.

D'altra banda, Comellas diu que el retaule que hi havia era un antic retaule de 1658, que es troba datat i que havia estat a l'oratori de la sagristia, i dedicat a sant Ignasi. A la fornícula central, un cop va estar a la capella, s'hi hauria col·locat la figura de l'eccehomo.

Per les fotografies realitzades durant la desfeta de 1936 (fig. 99-100) es pot observar que aquest retaule funcionava més aviat com una estructura que emmarcava la fornícula. La fusta estava ricament treballada amb motius vegetals i la fornícula també. Sembla que es va salvar perquè es va pensar que podria servir per a motllura de porta en el projecte del museu local que es volia fer a Mataró. Es va destruir la graderia i la imatge de l'eccehomo i el que es va conservar va ser restaurat. La taula de l'altar va ser reparada pel fuster de la parròquia Josep Alum i el tallista Josep Castellà a l'any 1940.

Avui la capella està dedicada a la Mare de Déu del Dolors. La imatge que se situa a la fornícula i que, per tant, substitueix l'antiga del Natzarè, va ser feta el 1940 per l'escultor Josep Castellà. A banda i banda, de la mateixa dècada del segle XX que la imatge, se n'hi van col·locar unes de pasta de santa Anna i sant Joaquim realitzades per Claudi Rius.

Monestir de la Immaculada Concepció de Maria

> En el momento de entrar yo en el Carmelo pensaba que nunca más saldría de él, que nunca más tocaría nada de fuera de las rejas, y me parecía que era la única forma de afirmar el absoluto del amor de Dios en mi vida. He hecho la experiencia de que lo absoluto queda firmemente arraigado en mi experiencia de vivir el amor como carmelita, cada vez más exigente o más intenso, pero que las formas de significar ese amor absoluto no tienen nada de absolutas, ni lo pueden ser nunca.[313]

Fig. 102. Dibuix acolorit de l’antic monestir de la Immaculada Concepció situat a l’actual plaça de les Tereses. Realitzat per Maria Lluïsa de Sant Joan de la Creu, antiga monja carmelitana resident a l’antic monestir.

Col·lecció particular. 3l3cc. 3

L’es ó el

monestir de les monges carmelites i pràcticament tot el que s’hi

[313] . C. Kaufmann, «Células de vida del Espíritu, para la Iglesia y la Sociedad», a C. Mesquida, G-L. Martín, M. Cerezo *et al.*, *Testimonios de vida monàstica*, p. 36-37.

conservava després de gairebé tres segles d'història. L'edifici conventual, l'església, el mobiliari, l'aixovar, la biblioteca i la documentació desaparegueren en l'espoli o en l'incendi. És per això que, paradoxalment, han arribat als nostres dies més documents procedents de la comunitat masculina —liquidada administrativament cent anys abans— que no pas de la comunitat femenina.

Això ha fet que estudiar la història de les monges carmelites a Mataró hagi tingut unes dificultats addicionals, ja que s'han perdut els documents que custodiava la comunitat. En aquesta circumstància el treball historiogràfic s'ha hagut de fer a partir d'altres fonts de l'orde o bé a partir de la documentació notarial. En aquesta tasca ha estat molt important el treball de l'historiador carmelità, el pare Gabriel Beltran. Tanmateix, dins de la mateixa comunitat, sorgí l'interès per conèixer més abastament els seus orígens i a aquesta tasca s'hi dedicaren amb entusiasme i eficiència les germanes Carme Raventós i Margarida Guixà, que publicaren a la premsa local un bon nombre d'articles estudiant els inicis i el desenvolupament de la seva mateixa comunitat en els segles passats (Carmelites Descalces de Mataró, 1982). Les pàgines següents no fan més que seguir el camí que elles traçaren.

Els inicis

La història del Carmel femení a Mataró va estretament lligada a la figura de Joan Pongem i Cabús, ciutadà honrat de Perpinyà, i a la de la seva esposa Elisabet Cecília Serra Arnau i Palau.

Joan Pongem Cabús fou fill de Bernat Pongem, pagès de Mataró, i d'Eulàlia Cabús, d'Alella. La família era titular del mas Pongem, situat a l'indret de l'antiga Morberia i actual carrer Los Álamos i plaça del mateix nom. Nasqué a l'any 1593. El seu pare, Bernat, feu testament davant del vicari de Cabrera Jaume Llentisclar el 16 de juliol de 1593 i degué morir poc després. Havia designat com a tutors i curadors del seu fill al seu germà, Joan Pongem, a Joan Cabús, pagès d'Alella, i a Benet Major del Castell i a Bernat Ametller, pagesos de Valleix, a Mataró. A l'any 1606 finalitzà la

tutoria i a l'any següent el jove Joan Pongem «introduxo causa de reddicion de cuentas contra sus tutores [...] en la Real Audiencia de este Principado».[314]

Elisabet Cecília Serra Arnau i Palau nasqué a l'any 1593 i era filla de la prestigiosa família Serra Arnau. El seu pare, Jeroni Serra Arnau, tingué el títol de burgès honrat de Barcelona i fou síndic de Mataró a la Cort General de l'any 1585. També fou un dels principals valedors de la vinguda dels carmelites a la vila com ja ha estat esmentat. Joan Pongem i Elisabet Cecília Serra Arnau es casaren a l'any 1607 en una edat que demostra que es tractava d'una aliança matrimonial entre dos dels llinatges més potents de la vila. Les cròniques carmelitanes escrites al segle XVIII descrivien Joan Pongem «tan siervo de Dios, que huyendo de las consolaciones y ociosidades (que en otros suelen ser muy comunes y codianos ejercicios) todo su empleo era hacer limosnas, oir misas y frecuentar sacramentos» (G. Beltran, 1990, 351).[315]

Les mateixes fonts descrivien Elisabet Cecília com una noia que, ja a la infantesa, hauria volgut ser carmelita, però els seus pares la casaren amb tretze anys, per la qual cosa «lloró mucho el no haber logrado la vocación que le habia dado Dios». A l'any 1609 la parella tingué una filla que no arribà al mes de vida i que fou enterrada a l'església de Sant Josep.

Joan Pongem i Cabús assolí en un moment indeterminat la ciutadania honrada de Barcelona. Signà el 22 de juliol de 1634 testament a la notaria parroquial que modificaria poc abans de la seva mort amb un codicil de

[314] . El plet no es resolgué en vida de Pongem i la comunitat de carmelites continuà el litigi com a successora en els seus drets (Carmelites Descalces de Mataró, 1668, 1). El 18 de novembre de 1672 es dictà sentència que fixà el deute dels antics curadors vers la comunitat de monges en 8 996 lliures, 14 sous i 1 diner, entre capital i interessos. Un dels afectats, Gaspar Arnau, respongué amb nou al·legat jurídic l'any 1680 (G. Arnau, 1680). A l'any 1686 se signà una concòrdia entre la priora del monestir de carmelites i els hereus de Joan Ametller i Gaspar Arnau, hereus dels antics tutors, segons la qual aquests es comprometien a pagar a la comunitat 2 000 lliures (S. Arnau, 1723, 2). A l'any 1724 es mantenia el litigi els Ametller i els Arnau (T. Ametller, 1724).

[315] . Una referència indirecta desvela una de les bases de la seva sòlida economia, era titular d'una extensa cartera de censos i censals: «...con industria se desviava de sus deudores, porque no pensasen que con su presencia los executaba» (G. Beltran, 1990, 351).

data 2 d'abril de 1645. La mort li esdevingué dos dies després a l'edat de cinquanta-dos anys.

Els frares intervingueren immediatament com a marmessors en l'administració de l'heretat. Així, el 31 de maig de 1645 pagaven a Jacint Boïgues, assaonador de pells, l'import de 65 lliures i 2 terces i mitja —més o menys 26 quilos— de «peix granat [...] per lo gasto dels quatre dies del enterro exida novena capdany y cos present del dit Joan Pongem per donar a menjar dits quatre dies en la casa del dit diffunt als convidats a les dites sepultura y honres».[316] De la mateixa manera el procurador del convent, Pere de Sant Domènec, pagava al treballador francès Bertran Barjau 40 lliures i 10 sous «per me lucrate laborando in sua hereditate» fins el dia de la mort de Pongem.[317]

El mateix 31 de maig de 1645 Eulàlia Pongem, mare del difunt Joan Pongem, cedia tots els seus béns i drets sobre l'heretat a la seva nora Elisabet Cecília Pongem i es reservava 200 lliures per al seu ús.[318]

Calgueren tres dies per realitzar l'inventari dels seus béns a instància dels seus marmessors: la mare Eulàlia Cabús, l'esposa Elisabet Cecília i el prior dels carmelites mataronins Joan de la Verge.[319]

L'inventari desplega davant dels ulls del lector —més enllà d'uns nivells de riquesa inusuals a l'època a Mataró— les bases econòmiques del benestar i del luxe d'aquest membre de l'aristocràcia mataronina. Alhora permet percebre la seva sensibilitat religiosa, intel·lectual i artística. El document consta de diferents parts: la descripció de la casa i béns que hi havia al carrer de Barcelona, el detall de la propietat i aixovar del mas Pongem, la relació de la cartera de censos de què era titular el difunt i, finalment, les propietats agrícoles que formaven el seu patrimoni immobiliari.

[316] . ACA. Arx. Not. Mataró, 1056. 31.5.1645.
[317] . ACA. Arx. Not. Mataró, 1056. 11.6.1645.
[318] . ACA. Arx. Not. Mataró, 1056. 31.5.1645.
[319] . ACA. Arx. Not. Mataró, 1031. 2.5.1645. Mentre no s'indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen al mateix document.

La casa del carrer de Barcelona constava de tres cossos amb dos portals de pedra oberts al carrer. A la part posterior de la casa —que donava a la muralla— hi havia un terraplè i, a sota, un soterrani al qual s'accedia per una escala. A l'habitació del difunt —a més de la plata de l'heretat—[320] hi havia una capella o oratori de la qual formava part un calze i patena i una casulla. L'altar estava presidit per una pintura al oli amb la representació del «pastor bonus ab un corderet al coll». A més d'aquest, hi havia sis quadres més[321] i una figura «de Cristo Nostre Señor de bulto ab sa creu viu».

En una altra cambra del primer pis es detalla una de les biblioteques més completes, en mans d'una persona laica, localitzades en el Mataró del segle XVII. En primer lloc s'hi descriu «un calepi de ambrosio» referint-se al diccionari llatí *Septem Linguarum* redactat per Ambrogio Calepino i que veié la llum en la seva primera impressió a Reggio a l'any 1502. Segueixen tres volums de la *Historia pontifical* que caldria atribuir a l'obra del mateix títol de Gonzalo de Illescas i que es publicà per primera vegada a Salamanca l'any 1573. Es citen també la primera i segona part de la *Historia general del mundo* d'Antonio de Herrera i Tordesillas, publicada a Valladolid i Madrid entre 1601 i 1615. Dos volums del *Flos Sanctorum* de Pedro de Ribadeneyra, publicats entre 1599 i 1601. Es documenta també un «historial de san Antonino», potser dedicat a la devoció de sant Antoni de Pàdua, i una «expositio sobre los cent sinquanta sams de David rell de Jacobo Perez». A més d'aquestes obres se citen cinquanta-dos llibres més sense detallar-ne el contingut i altres dotze dels quals sols es diu que són «de devocions».

Si la biblioteca de Joan Pongem era important, i molt actualitzada pel que s'ha pogut comprovar de les obres descrites, la seva pinacoteca devia ser excepcional, si més no pel nombre d'obres. És fàcil documentar els sants

[320] . Es descriuen trenta culleres, catorze forquilles, «una barquilla de plata», quatre escudelles, «una torreta de plata sobre daurada en que ja dos salers y una pebrera», una sucrera, plats gots, «candeleros», entre d'altres.

[321] . «...un porta creu, una nostra señora ab son fill a la falda y Sant Joan Baptista, altre de Sant Pera, altra la anunciació de Nostra Señora, altre de nostra Señora y Sant Joseph y Santa caterina martir, altre de nostra Señora y Sant Joseph y el Nyño Jesús».

patronímics del matrimoni però també il·lustra la seva sensibilitat cap a les figures més representatives de l'espiritualitat carmelitana.[322]

El mas Pongem, casa pairal de la família, fou inventariat el 17 de maig de 1645. El notari Monfort el situà «extra et prope muros dicte ville» i, concretament, obria el portal de sol ixent «en lo cami real qui va de la dita vila al vehinat de Valleix». S'hi trobà un animal de tir, una carreta, tots els elements de l'explotació agrícola, entre els quals destaca un important celler, i es feu una referència indirecta a la presència d'un masover que seria el responsable de l'explotació.

Els dies 30 i 31 de maig de 1645 es feu l'inventari dels censos de què era titular Joan Pongem. Molts d'ells havien estat creats pel seu pare. Hi ha documentades més d'una setantena d'operacions que generaven unes rendes anuals de 374 lliures i que corresponien a un capital global invertit de 5 955 lliures. A més, aquestes operacions acumulaven uns endarreriments no pagats de 2 795 lliures.

Els béns immobles, a més del mas i la casa del carrer Barcelona, comprenien dotze vinyes que sumaven una superfície total de 520 homes de cavadura, poc més d'unes unes 100 hectàrees.

El dia 9 de juliol de 1645 s'inicià la venda a l'encant d'una bona part de l'aixovar domèstic i agrícola de l'heretat. Les vinyes esmentades foren adjudicades a diferents particulars per 6 372 lliures. El total de la subhasta ascendí a 8 737 lliures.[323]

Aquestes importants xifres hagueren de ser gestionades per la mare i esposa de Joan Pongem a la seva mort. El testament assenyalava com a

[322] . Les obres inventariades són: un oli de Nostra Senyora i sant Josep amb «tres nyños». Un altre oli amb Nostra Senyora, santa Elisabet, Zacaries i un àngel. Oli amb «el venerable pare fra Joan de la Creu ab un portacreu». Quadre a l'oli de sant Onofre. Quadre a l'oli de la Negació de sant Pere, «sens guarnir». Altra pintura a l'oli amb la Mare de Déu, sant Josep, «lo nyiño Hesus dormint» i sant Joan. Una pintura de santa Teresa «ab les claus a les mans». Un quadre «petitó» de santa Verònica. A més d'això, es trobaren vint-i-vuit quadres més que es detallaren de forma més genèrica.

[323] . D'aquest import, 1 060 lliures corresponien al vi que es trobava embotat a l'heretat, que ascendia a 252 cargues, més de 31 000 litres, que es vengué a 4 lliures i 10 sous la carga.

«senyoras majoras poderosas y usufructuarias»[324] de la seva heretat la seva mare, Eulàlia Pongem, i la seva esposa, Elisabet Cecília Pongem, durant la seva vida natural «vivint castas y sens marit y son nom conservant». Després de la mort d'ambdues, llegava l'usdefruit dels seus béns al seu cosí germà, el notari Joan Pongem, durant un any. Posteriorment d'això, cedia l'esmentat usdefruit a la comunitat de Sant Josep de Mataró, durant dotze anys, per tal que el convent esmercés l'import en censals o «rendas perpetuas», que servissin per la celebració d'una missa resada diària i per un ofici doble major i missa cantada anual i perpètua «per repos y quietut de la sua anima» i la de tots els seus parents pels quals tenia obligació. En total encomanà als carmelites la celebració de 1 300 misses per a les quals deixà una caritat de dos sous per cadascuna. Feu llegats a la confraries parroquials del Santíssim Sagrament, 25 rals; Nostra Senyora del Roser, 15 rals; Nostra Senyora del Sepulcre, 15 rals; al bací de l'Obra, 20 rals; al bací de les Ànimes del Purgatori, 20 rals; a l'hospital de pobres de Mataró, 25 lliures. Dictà llegats monetaris a diferents persones, entre elles a tres criades, a 6 lliures cadascuna. També llegà al convent de Sant Josep el quadre de sant Joan de la Creu.

Finit el termini de dotze anys tots els béns mobles i immobles del finat havien de servir per la fundació d'un monestir de monges carmelites descalces.

Les condicions per a la fundació del convent femení foren exhaustivament detallades per Joan Pongem. La comunitat s'havia d'establir en el terme de Mataró i s'havia de fer abans que passessin deu anys de la fi de l'usdefruit als frares. La comunitat havia de fer dir diàriament «perpetualment» una missa resada pel fundador. A més, un ofici de difunts doble major amb missa cantada una vegada a l'any. La titular del convent i «cap d'altar» havia de ser «Maria Sanctíssima sota invocació de la sua Limpia y Puríssima Concepció». La comunitat a erigir restava obligada a rebre

[324] . Mentre no s'indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen al mateix document. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Notari Pere Pau Vives 641/134. Llibre segon de concòrdies. 11.7.1647.

monges coristes, en primer lloc, donzelles i filles de Mataró, batejades a la parròquia de Santa Maria. També disposà que cap candidata podia ser obligada a portar com a dot més de 500 lliures i dues caixes de la roba acostumada «encarregant sobre açò les conciencies de dites monges». També es reservà el dret que —només per una vegada— poguessin entrar a la comunitat dues monges coristes sense dot sempre que fossin netes de Salvador Pongem, avi del fundador. A la fi assenyalà que si mai les monges abandonaven el terme o vila de Mataró restaven obligades a retornar als jurats i homes del Consell de la vila tot el que haguessin rebut dels marmessors.

Després de la mort d'Eulàlia Pongem, la mare del testador, Elisabet Cecília —filla del pròcer local Jeroni Serra Arnau i esposa de Joan Pongem— decidí fer-se ella mateixa carmelita i anticipar la creació de la comunitat carmelitana femenina a Mataró. Calgué cercar una solució per tal que els frares fossin rescabalats de la pèrdua que per a ells significava el fet de no tenir accés als dotze anys d'usdefruit de l'heretat.

Amb aquesta finalitat se signà una concòrdia l'any 1647 en la qual hi intervingueren el rector de Mataró, Antoni Partella, el provincial de l'orde, Antoni de la Creu, el prior de la comunitat mataronina, Miquel de Jesús, i la usufructuària i tenidora de tots els béns, Elisabet Cecília Pongem. El primer punt acordat fou que ella mateixa havia de cedir tots els seus drets sobre l'heretat al nou monestir que s'havia de fundar i ho feu en la persona del provincial de l'orde. Com a condició, Elisabet Cecília es reservà «per a testar y altrament fer a ses liberas voluntats sis centes lliures». El nou monestir també restava obligat a satisfer-li «per son sustento de menjar y beurer calsar y vestir» 200 lliures anuals. Quan es produís la mort de la donadora, la comunitat de monges havia de satisfer al convent masculí 824 lliures per dotar celebracions religioses que havia fundat Elisabet Cecília a Sant Josep. Un altre dels pactes contemplava que el provincial es comprometia a facilitar l'ingrés en el monestir fundador a dues filles de Melcior Tria i Reniu, una amb dot ordinari i l'altra sense

dot.[325] Les candidates havien de tenir, però, «las conditions y calitats necessaries a coneguda de dita religio y de qui segons los estatuts della toca». Amb les mateixes condicions d'aptitud, Elisabet Cecília es feu reconèixer el dret de fer entrar en el monestir dues religioses sens dot.

La forma de resoldre el pagament de les dotze anualitats de l'usdefruit que pertocaven a la comunitat de Sant Josep es resolgué mitjançant l'obligació que contragué el nou monestir de pagar als frares la quantitat de 10 000 lliures.[326] En el mateix document el provincial de l'orde es comprometé —en nom del convent de monges— a pagar les primeres 2 000 lliures dels dots que rebria el monestir femení de les primeres monges que hi ingressessin, així com els de les monges que hi vinguessin a fundar. Al cap d'un any d'estar fundat el convent, aquest hauria de satisfer als frares una renda anual de 100 lliures fins a completar les 8 000 lliures restants. Aquesta quantitat aniria pagant un interès del 5 %, menys les darreres 1 000 lliures franques de tots càrrecs. A la vegada, els frares es comprometien a destinar l'import satisfet per les monges a la creació de censals per tal de garantir la missa quotidiana i l'ofici doble major que havia fundat Joan Pongem.[327]

Tres dies després d'haver-se signat aquesta concòrdia, el 14 de juliol de 1647, el govern mataroní es feu ressò de la problemàtica i delegaren en diverses persones per tal que «vegen y traten lo modo de la fundatio y com se deu fer». El dia 20 del mateix mes el Consell de la universitat

325. En cas de no entrar la filla sens dot podia entrar-hi una neta, preferint «la neta descendent de fill mascle a la neta descendent de filla famella». Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Notari Pere Pau Vives 641/134. Llibre segon de concòrdies. 11.7.1647.

326. Per copsar l'abast d'aquesta quantitat, s'hauria de considerar que un jornaler, amb un salari de l'època de 5 sous diaris, hauria de treballar 109 anys per assolir aquesta xifra.

327. Aquestes condicions foren modificades amb una nova concòrdia signada el 27 de gener de 1649. En aquest document s'indicava «perquant per a fer les sobredites pagues y solutions es sert que lo dit monastir de monges restaria imposibilitat sens poderse sustentar». Per tant, es resolgué que dels dots d'entrada de noves monges «sen pague la mitat per iguals parts ço es la una part reba la dit monastir y convent de pares Carmelites descalsos de Sant Joseph de Mataró y laltra mitat reste en ma y poder de les dites monges...». ACA. Arx. Not. Mataró, 1057. 27.1.1649. Per part de les monges signaren la nova concòrdia la priora Maria de la Santíssima Trinitat, Cecília del Nen Jesús i Cecília de Sant Jeroni.

determinava «que vinguen les monjes descalses a fundar y que per ara siguen a casa de mossèn Pongem» (Carmelites Descalces de Mataró, 27.4.1982). De fet, però, el Govern municipal s'havia interessat en el tema de la fundació des de l'any 1645[328] i hi veia la possibilitat que el convent servís per acollir noies òrfenes.[329]

Pocs mesos després, el 16 de novembre de 1647, el papa Innocenci X autoritzava un breu per tal d'erigir «in terra de Matero» un monestir de monges carmelites «cum ecclesia, campanili, dormitorio» i altres elements necessaris per a la vida comunitària (G. Beltran, 1990, 339).

A principis de l'any següent, el 17 de març de 1648, el col·lector apostòlic a Catalunya —atès que el bisbe de Barcelona es trobava fora del Principat per causa de la guerra que havia esclatat a l'any 1640 entre Catalunya i la monarquia hispànica— posà en execució tot l'antecedent. Tingué en compte la petició que li formularen els frares descalços, les disposicions testamentàries de Joan Pongem, la voluntat de la vídua Elisabet Cecília, la concòrdia a què s'havia arribat entre els marmessors i els frares de Sant Josep de Mataró. També que els béns llegats per Pongem ascendien a 18 826 lliures, 10 sous i 1 diner i els béns propis d'Elisabet Cecília s'avaluaven en 4 005 lliures i 16 sous.[330] A la vista de tot plegat acordà l'erecció del convent d'acord amb la voluntat del testador, que manà respectar. També manà que la nova comunitat no pogués tenir més de dotze monges i disposava que la casa de la vídua Pongem havia d'esdevenir el nou monestir —«quam adaptari mandamus cum clausura»— fins que no s'edifiqués el monestir definitiu (G. Beltran, 1990, 342-343).

---

328. «Deliberaren que attes lo gran servey se ha de fer a Deu Nostre Señor de ques funde en la present vila de Mataro un monestir de monjas per al qual effecte es necessari un Breu de sa Santedat per axir les fundadores de la clausura…». ACA. Arx. Not. Mataró, C-13. 12.1.1645.

329. «Attes que ab lo Breu se ha de obtenir de sa Santedat per a fundar convent de monges en la present vila de Mataró se afix clausula que les filles de la vila que estaran [pobres, tatxat] sens pares se puguen conservar y educar en lo convent Ad Educationem…». ACA. Arx. Not. Mataró, C-13. 18.4.1645.

330. Per copsar l'abast d'aquesta quantitat —22 831 lliures — s'hauria de considerar que un jornaler, amb un salari de l'època de 5 sous diaris, hauria de treballar 250 anys per assolir aquesta xifra.

El 25 d’abril de 1648 es fundà el convent de monges carmelites a Mataró i s’instal·là a la casa familiar dels Pongem, al carrer Barcelona. El relat que segueix és del carmelita Joan de Sant Josep segons la transcripció que en feu Gabriel Beltran (G. Beltran, 1990, 350 i s.).

Les fundadores foren escollides del convent de Barcelona. La priora fou la mataronina Maria de la Santíssima Trinitat, Jofre Padró, que havia professat a la Ciutat Comtal. L’acompanyaren Cecília del Nen Jesús, mestra de novícies, Cecília de Sant Jeroni i Margarida de la Visitació. Les monges partiren de Barcelona cadascuna en un cotxe, acompanyades de dames de la societat barcelonina. Participà a la comitiva el carmelita descalç Josep de Santa Teresa, investit com a bisbe de Babilònia. S’hi afegiren diferents dignitats de l’orde: el provincial, priors de Barcelona, Gràcia, Mataró... Descansaren del trajecte al Masnou, on reberen sis síndics de la vila de Mataró que complimentaren les monges i els membres de la comitiva: «con toda esta comitiva prosiguieron su viaje por aquella tan alegre marina, que siendo el tiempo de primavera, les ofreció una tarde de duplicada amenidad i regocijo». Un quart d’hora abans de l’arribada a Mataró les complimentà el rector de Mataró que, amb cotxe, s’hi havia desplaçat amb altres sis capellans. Arribada la comitiva a la porta de Barcelona de la muralla baixaren dels cotxes i els donaren la benvinguda els jurats i el batlle de la vila «con suma alegría y estimación». Tot això es feu enmig d’una multitud de persones que s’havien congregat en aquell indret «que los más viejos decían no se había visto en la villa cosa semejante». A partir d’aquest punt s’inicià una processó presidida pel bisbe i amb la presència dels frares i les monges, i s’encaminaren al convent de Sant Josep mentre la capella cantava el *Te Deum* a dos cors. Allí s’hi cantaren «unos villancicos muy del intento» i s’anà fins a l’església parroquial. Després ja es feu camí fins al carrer Barcelona a la seu del convent. «Aquí echó el resto la capilla cantando y tañendo divinamente». Clogué la celebració d’aquest dia la vestició com a novícia d’Isabel Padró Renau, prengué el nom d’Isabel de Sant Domènec i arribà a ser fins a tres vegades priora de la comunitat. Al dia següent es feu un ofici i processó solemníssima per portar el Santíssim al nou monestir. Les monges

assistiren al temple amb els mateixos cotxes que les havien acompanyat el dia anterior i foren ubicades al presbiteri. Assistiren a la celebració els jurats «y todo lo bueno y mejor del lugar», així com la comunitat de frares caputxins i carmelitans. Presidí el bisbe de Babilònia i predicà el prior dels carmelites de Barcelona. Acabada la celebració al temple s'inicià la processó amb la mateixa solemnitat que la del Corpus, amb la presència de les confraries locals. Els bisbe portà la custòdia sota pal·li, les vares del qual portaven els tres jurats i el batlle de la vila. El recorregut estava enramat i cobert de tendals.[331] Arribada la processó al monestir del carrer Barcelona s'hi guardà el Santíssim. Les monges restaren al si de la seva nova comunitat i la processó retornà al temple parroquial.

Quatre dies després, Elisabet Cecília Serra Palau, vídua Pongem, tornava a la llar dels seus darrers quaranta anys —de la qual havia estat «senyora majora e poderosa»— convertida, ara, en monja novícia carmelita. Havia pres l'hàbit al convent de Santa Teresa de Barcelona tres dies abans de la seva vinguda a Mataró, el 22 d'abril de 1648.

El 29 de maig de 1648, en presència del rector de Santa Maria, Antoni Partella, del prior del convent de Sant Josep, Felip de Crist, i l'ara novícia Cecília de Sant Josep —de laica Elisabet Cecília Pongem—, en la seva qualitat de marmessors dels béns de Joan Pongem, feren donació de l'«universalem hereditatem» a Maria de la Santíssima Trinitat, la primera priora del convent mataroní i mataronina ella mateixa.[332]

Restava constituït i dotat el monestir de la Immaculada Concepció de Maria a Mataró. La seva primera ubicació fou la que havia estat casa del matrimoni Pongem. En el seu treball històric les germanes Raventós i Guixà la pogueren ubicar molt bé a través de la documentació que exhumaren al carrer de Barcelona, les darreres cases de la banda de mar,

---

331. «Si quisiéramos referir por menudo la hermosura de las calles, la armonía de las voces, la gravedad y magestad de la procesión y la devoción y alegría de tan numeroso pueblo, fuera nunca acabar» (G. Beltran, 1990, 356).

332. Pertanyia als llinatges Jofre i Padro (G. Beltran, 1990, 345). Segons Carme Raventós i Margarida Guixà, era neboda del rector Palau (Carmelites Descalces de Mataró, 18.5.1982).

més properes a l'actual plaça de la Peixateria.[333] El dia 22 d'abril de 1649 Elisabet Cecília Pongem, ara «la hermana Cecilia de Sant Joseph monja novicia en lo monastir de la Immaculada Conceptio de Nostra Señora del orde de carmelites descalses de la vila de Santa Maria de Mataró» feu testament «[...] un dia antes de fer ma professio en dit monestir». En aquest document recordava que havia fet donació de tots els seus béns per a la fundació del convent i disposava que, de les 200 lliures que s'havia reservat per al seu ús propi, es fundés una celebració perpètua solemne el dia de Sant Josep en el mateix monestir «en lo qual die y festa estara patent lo Santissim Sacrament del altar restant obligades dites religioses del dit monastir y convent en pregar a Deu Nostre Señor per la mia anima y de totes aquelles persones jo porie tenir obligació».[334]

Les carmelites a Mataró

Com ja ha estat indicat, degut a la pèrdua de la documentació que custodiava la comunitat en el decurs dels fets revolucionaris de 1936, es fa molt difícil fer una sistematització de la vida de les monges carmelites de Mataró. Les notícies que han arribat als nostres dies sols permeten seqüenciar i dibuixar a grans traços alguns aspectes de la vida d'aquesta comunitat que comparteix la història dels mataronins des de fa més de tres-cents cinquanta anys. Així, doncs, a partir d'aquest punt s'oferirà una visió discursiva dels esdeveniments que anaren condicionant la vida de la primera comunitat femenina de la capital del Maresme.

A l'any 1649 la comunitat comprà dos cossos de terra «ad domos edificandas» al cirurgià Joan Vallmajor situades al carrer Barcelona, a l'indret anomenat la Penya d'en Roig i que limitaven amb la casa de la

333 . «...aquelles cases de tinguda de tres cosos ab dos portals obrints en lo carrer public situades en la dita vila de Mataró y en lo carrer dit de Barcelona». Afrontacions: «a orient amb la plaça que allà hi ha anomenada de Las Penyas i part amb el passatge o camí dit de las Murallas que es allà a sota de dita plaça de Las Penyas, al Sur amb les muralles de la dita vila de Mataró mitjançant un camí o passatge que allà hi ha, a ponent amb dos patis o cóssos [...] i a tramuntana amb dit carrer de Barcelona...» (Carmelites Descalces de Mataró, 27.4.1982). Les autores del treball situen l'emplaçament del monestir entre els números 40 i 48 de l'esmentat carrer de Barcelona.

334 . ACA. Arx. Not. Mataró, 1658. 9.3.1649.

comunitat per la part d'orient, a migdia amb la paret de la muralla i al nord amb el mateix carrer de Barcelona. El preu de la compra fou de 400 lliures.[335]

D'aquesta etapa primerenca es coneix una visita pastoral del general de l'orde, Dídac de la Concepció (G. Beltran, 1990, 38-40). El primer que manà corregir fou «que la labor que açen i deben açer las religiosas, no se pone en el común, quedandose a la disposición de quien quiere aprovecharse della para cumplimientos personales i escusados, usando arca para guardarla». El visitador decretà que tot el treball que fessin les monges havia de restar a disposició de la priora «para que así esté en el común», i la mateixa priora havia de ser qui administrés o vengués el producte del treball de les monges «a mayor utilidad del convento». Un altre punt que tractà el visitador fou el del menjar i els àpats. Així, disposà que no es podia menjar ni beure fora del refectori i de les hores acostumades, llevat de l'aigua. Els queviures havien de restar sota clau i no se'n podia fer ús si no era amb autorització expressa de la priora i en cas de necessitat. Un aspecte que meresqué l'atenció del visitador fou el sopar fora del refectori. Degué trobar excessiva aquesta pràctica a la comunitat i la fixà per als dies de les tres Pasqües i per quatre o cinc dies més a l'any. Fixà l'hora que calia celebrar les matines a la seva hora habitual —les nou de la nit—, però afegí que es podien resar al matí els dies que la comunitat sopés fora del refectori. Finalment, feu referència a la venda que havia fet la comunitat de la custòdia «por aprovecharse del precio de su plata» i recomanà fer-ne una altra «teniendo posibilidad para hacerla [...] que sea del valor que la ley permite i de la traça i echura que en la religión se acostumbra». L'acta d'aquesta visita s'havia de llegir en el primer capítol que tingués la comunitat i s'havia de repetir cada quatre mesos. Cal fer esment d'aquesta venda de la custòdia. Les dificultats econòmiques de la comunitat seran objecte d'un estudi més detallat.

En aquestes mateixes dates es produí un fet que relaten els cronistes de l'orde quan encara la comunitat es trobava al seu emplaçament inicial al

[335] . ACA. Arx. Not. Mataró, 1057. 9.3.1649.

carrer de Barcelona, al peu de la muralla de la vila i, relativament, a prop de la mar.[336]

A l'any 1664 fou sepultat en el convent, encara al carrer de Barcelona, el cos de Francesca de Camporrells i Roger, esposa d'Anton de Camporrells, del Consell Suprem d'Aragó. La difunta havia estat inicialment enterrada a l'església de Santa Maria de Biosca, però havia manifestat la seva voluntat de ser enterrada a les carmelites de Mataró.[337] És un dels pocs casos documentats de persona aliena a la comunitat enterrada en el si de la mateixa. Anys després una altra dona pertanyent a la mateixa nissaga feu un important dipòsit a favor de les monges a la Taula de Canvis de Barcelona.[338]

L'any 1656 la comunitat, encapçalada per la priora Anna Maria de Sant Josep, vengué a la universitat de Mataró una peça del terra del mas Pongem «in parte eiusdem grassante pestae in presente villa fuerunt sepulta corpora morientium pestae»,[339] atenent a la petició dels jurats que pretenien construir-hi una capella i un cementiri. La peça formava part del mas Pongem «nunch dirutus», és a dir, abandonat, i que havia arribat a propietat del convent amb la resta de béns de Joan Pongem.[340] El preu de

---

336. «Perseguian en cierta ocasion quatro navios a un, que por ciertas enemistades, desseavan quemarle, o, echarlo a fondo. Huyendo dellos, se retiró a la playa de Mataro, y se arrimo a la orilla enfrente de la casa de las Madres, que con las demas de aquella calle estava harto cerca del agua. Vinieron los quatro sobre el, y puestos a punto de guerra para combatirle, se alteró toda la villa, persuadida que no solo perderian al navio, sino todas aquellas casas fronterizas, con las balas que las alcançarian. Mas que nadie temieron las Religiosas porque estavan en el puesto mas peligroso. Muy sobresaltadas con esta congoxa acudieron a la oracion todas rogando con mucho fervor a Nuestro Señor las librasse de aquel tan imminente trabajo, y urgente peligro. Tan eficazmente movieron a la divina piedad que antes de salir del coro, bolvieron las proas los quatro navios y se fueron sin aver intervenido otra causa alguna dexando libre a su contrario, admirado a todo el pueblo y a las Religiosas muy consoladas.» (J. de Sant Josep, 1707*a*, 419-420).

337. ACA. Arx. Not. Mataró, 371. 24.8.1689.

338. Gertrudis de Camporrells i Montserrat, marquesa de Tamarit i esposa d'Antoni de Camporrells i Montserrat, membre del Consell d'Aragó, feu dipositar a la Taula de Canvis de Barcelona 2.555 lliures el 2 de gener de 1690. Fundà una missa diària i dos aniversaris.

339. A la part on en la darrera pesta foren sepultats en aquesta vila els qui moriren de pesta.

340. La peça estava dividida en una part de terra campa, destinada al conreu de cereals, que tenia una superfície de cinc quarteres i una part de

la transacció es pactà en 160 lliures. Aquest espai donà lloc a l'indret conegut popularment com «la Morberia».

La construcció d'un nou monestir

Les limitacions d'aquest primer emplaçament[341] forçaren, amb el pas dels anys, la necessitat de construir un edifici de nova planta concebut específicament per a la vida conventual.

Segons les cròniques carmelitanes de l'època, la construcció del nou edifici conventual fou una iniciativa empesa pel provincial Joan de la Concepció, Descatllar. Una de les motivacions fou que a l'estatge del carrer de Barcelona les monges «no podían salir del ahogo en que las tenían cercadas por todos lados las casas de los vecinos». Tanmateix, les monges al·legaven «su mucha pobreza y pocos medios» com a motivació per a no iniciar el pas. Descatllar les encoratjà i hi afegí com argument «Ea, tengan buena confianza en Dios, que yo se lo mando en su nombre por obediencia». El solar del nou temple es comprà fora de la porta de Sant Josep per 400 «ducados». El dia 16 d'octubre de 1676 el bisbe Ildefons de Sotomayor donà llicència al rector de Mataró per tal de celebrar en el seu nom el ritual de col·locació de la primera pedra del nou monestir i que tingué lloc dos dies després.[342]

Joan de Sant Josep feu una acurada descripció del nou estatge de les monges carmelites.[343] El 29 de setembre de 1685 es feu el trasllat de la

---

vinya «continent in se quatre tirs de seps de ample y de llarg tant com te lo dit trosset de camp y los dits seps estan plantats entre lo dit trosset de camp y las vinyas de Juan Pau Llauder». AMM. Llig. 23.

341. «Era la casa corta, sin poderse ensanchar por ningun lado, por estar ceñida de vezindado: con que todas las oficinas, celdas y transitos, era todo muy estrecho y limitado; y lo hazia mas trabajoso el ser la casa opaca y el terreno humedo. Basta dezir, que el Coro no tenia mas luz que la que recibia por la puerta de la cozina» (Carmelites Descalces de Mataró, 16.12.1982).

342. Arxiu Diocesà de Barcelona. *Registrum Gratiarum,* 68. 140.

343. «Digamos agora con brevedad algo de la disposición del nuevo convento antes que pongamos en el las Religiosas. Todo el consiste en un quarto largo de veynte y una celda, otro pequeño para enfermeria, claustro con su algive en medio, Iglesia muy buena, cumplidas oficinas, y un mediano huerto. Todo es sobremanera claro y alegre. Pero lo que no tiene ponderacion, ni creo tenga semejante en

comunitat al nou convent. El Govern municipal debaté la situació i s'oferí a participar-hi.[344] Com no podia ser d'altra manera, es feu una processó «solemnísima» des del temple parroquial al nou convent per dipositar-hi el Santíssim. En la celebració hi participà «mucha nobleza de Barcelona»[345] i segons els cronistes de l'època «La comarca de la Villa se desterró de gente para ir a la fiesta» (G. Beltran, 1990, 361).

L'economia de la comunitat

La priora, Teresa de Sant Nicolau, que ho fou en els primers anys del segle XVIII, adreçà en aquestes dates una súplica al Govern municipal sol·licitant de les autoritats de la ciutat una almoina de carn per assistir a les monges malaltes. Per argumentar la petició la religiosa feu referència a la construcció del nou monestir que, segons ella, s'hauria construït a instància dels superiors. Aquesta construcció hauria produït unes despeses molt superiors a les que les monges calculaven i que superaren les

---

toda la orden, es el quarto principal: no en lo precioso del edificio, que en esso no excede a los demas, siendo su obra llana, ordinaria, y pobre, aunque bien luzida. Pero si, en lo alegre y bien dispuesto: porque estando a un tiro de mosquete del mar, gozan de su vista todas las celdas igualmente, sin embaraço alguno; con que haziendo labor las Religiosas cada una en su celda tienen un admirable recreo. A mas desto le hermosea mucho tener todas las celdas a un andar, en una linea, tan parejas, que no ay diferencia de una a otra. Debaxo este quarto estan las mas oficinas como refitorio, cozina, fregado y otras pieças que casi todas sacan puerta a la huerta, y ventanas al mar; con que se conservan muy limpias, despejadas, y alegres. La huerta es muy bastante; asistida de agua, poblada de frutales y un pedaço de viña; con que es de suficiente regalo, y no poco recreo. Del mar hasta el convento va subiendo lentamente el terreno de suerte que tiene bastante eminencia, para que los huertos y arboles intermedios no la puedan enbaraçar la vista. La Iglesia es muy donosa, y quando del todo concluyda muy bien adornada» (J. de Sant Josep, 1707*a*, 421-422).

344 . «Las reverents monjas descalsas de la present vila de Mataro desitjan anar en lo convent que en dita vila y fora los murs de aquella se ha fabricat y en aquell aportar los cos precios del Sanctissim Sagrament que sie alabat pera sempre. Sie perço cosa justa fasse la present Universitat alguna demostracio y done alguna ajuda de costa a la festa que per dit efecte se ha de fer. Axi que ohida la dita proposicio per lo dit Magnífich Jurat en Cap feta se ha determinat que se vage ab profeso general a acompanyar la custodia o reseerva y ques fasse conforme aparexera a dits Magnifichs Jurats donant per asso a dits Srs. Jurats de gastar lo que ben vist los serà». ACA. Arx. Not. Mataró, C-18. 8.9.1685.

345 . Està documentada la presència de Francesc de Montserrat-Vives i Oriol, marquès de Tamarit. El dia següent del trasllat es feu el traspàs de les monges difuntes del primer convent i ell s'oferí a pagar «una muy solemne funerària». El mateix personatge pagà 100 ducats als frares i 200 a les monges «para un refresco» (G. Beltran, 1990, 362).

quaranta mil lliures. Segons aquest relat, això aconsellà suspendre alguns dels elements de la construcció «esperant oportunitat major». Seguint l'argumentació de Teresa de Sant Nicolau aquesta fou la causa que les rendes cobrables de la comunitat en el moment de redactar la petició no superessin les 500 lliures anuals, cosa que feia difícil la subsistència de les vint monges de la comunitat.[346]

Efectivament, tal com relatà la priora, la situació econòmica de la comunitat es trobà constantment en el límit de la precarietat econòmica i això es constata en la major part de la documentació sobre la gestió econòmica que ha arribat als nostres dies.

Diverses operacions endegades l'any 1662 mostren aquesta gestió del patrimoni. Aquest any, en paral·lel al que feren els frares, la comunitat de

---

[346] . «Theresa de Sant Nicolau Religiosa y Priora de carmelitas descalsas del convent de la present Ciutat ab lo mes humil rendiment posa en noticia de V.S. que com per occasio de haver tingut dit convent sa primera fundació en puesto molt limitat aparegué als Prelats de dita Religió que per ditas Religiosas fos fabricat un nou convent ahont ab menos subjeccio y mes conveniencia puguessen professar la Santa Regla y si be esta resolució tingué uniforme approbació per part de ditas religiosas però com despres en lo progres de la fabrica del nou convent reparassen en que las quantitats que per dit effecte se havian de consumir serian molt majors del que ellas presumian de manera que sens haver pogut arribar a l'última conclusió de la obra si sols a una dessent habitació prenen suma de quaranta mil lliuras, determinaren suspendrer dita fabrica esperant oportunitat major y com per esta causa se troben ditas rendas tant disminuidas que no exsedint de sinch centas lliuras cobrables no basta de gran part per la humil congrua y assistencia de ditas Religiosas en tant que essent vuy vint las conventuals sens contar tres del convent de Lleyda se troba dita Priora moltas vegadas no tenint dont donar providencia per un dia haver de apellar la pietat y providencia de Deu de ahont rep alguns socorros per medi de un o altre devot de la present ciutat y a sobre que esta necessitat deu sentirla una Prelada per totas las religiosas, però ab mayor motius per las malaltas que continuament son a lo menos sinch que no poden per sos habituals atxaques seguir la austeritat del orde los es precís menjar carn; y com en asso no puga haver hi falta com axi ho dicta la caritat y ordena la Santa Mare Theresa. Perçó reduhint dita Priora totas las necessitats a esta y carregant en ella a major consideració suplica humilment a V.S. sia de son piadós agrado (en alivio de sa gran pobresa y per assitencia de ditas malaltas) afavorirla tots los dias ab la almoyna de alguna porció de carn de modo en la quantitat y per lo temps de a V.S. ben vist esperant que com a tant gran Pare de Pobres no ha de consentir son Paternal amor a que queden sens consuelo las esposas de Jesuchristo cuyas oracions tenen molt a la vista las necessitats de V.S. pregant per sos majors asserts y perquè la Divina bondat exalte caldaldia lo gran credit y lustre a V.S. que ademes que serà nou blaso de son obrar rectissim y conforme al agrado de Déu Nostro ho rebra per singular merce la suplicant. Altissimus». La súplica es presentà al Consell de la ciutat, que acordà donar al convent dues lliures de carn de moltó cada setmana durant tres mesos. Arxiu Comarcal del Maresme. AMM. AH. 21/06.

monges decidí encomanar la gestió i el cobrament de les seves rendes al causídic de Mataró Pere Amat.[347]

En el mateix acte se li lliurà un manual o llevador elaborat pel notari Vigo en el qual es detallaven en 72 partides les pensions anuals que cada any rebia la comunitat i que totalitzaven 717 lliures i 1 sou de renda. Tanmateix, es deixà constància que hi havia vint operacions que en aquell moment eren incobrables perquè s'estaven reclamant per via judicial o per altres qüestions, per la qual cosa la renda efectivament cobrable era de 602 lliures i 1 sou. Amat es comprometé a pagar el darrer dia de cada mes una dotzena part d'aquest import a la comunitat, és a dir, 50 lliures, 3 sous i 5 diners. El procurador de la comunitat també es feia responsable del cobrament dels imports vençuts i no cobrats de pensions endarrerides, però l'import d'aquestes partides «nos pot individuar per haver rebut de aquellas fins al present moltas partidas a bon compte». Així, s'encomanava la responsabilitat a Amat de comprovar amb els deutors, a partir dels comprovants de pagament que aquests li mostressin, quin era l'import real de la renda vençuda i no pagada. El salari que percebria Amat era de 18 diners per lliura cobrada o pagada, el que equivalia a un 7,5 %. La liquidació s'havia de fer entre procurador i priora el darrer dia de l'any. Si en aquell moment es produís la circumstància que Amat hagués satisfet a la comunitat més diners dels que havia cobrat dels censalistes, per saldar els comptes, la comunitat en cap cas estava obligada a pagar-li en efectiu, sinó que el pagament se li feia transferint-li els drets sobre algunes de les partides no cobrades o endarrerides. En aquest cas Amat podia escollir les partides que volia que se li transferissin.[348]

---

347 . «...que de aquí al devant dit Pere Amat cuide de las cobransas dels censos, censals y altres drets y emoluments que dit monestir rep y acostuma de rebrer de diferents personas y que de aquells corresponga a la Reverent Mare Priora de dit monestir pera que de aquells puga sustentar las religiosas de aquell». ACA. Arx. Not. Mataró, 1438. 31.1.1662. Mentre no s'indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen al mateix document.

348 . «...allo que per dit monestir li serà degut no puga pretendrer se li pague en diner comptant sino que en paga del tal de dit [...] credit seu dega pendrer pentions cessades dels dits censos y censals [...] empero que dit Amat millor aparexera tenint obligatio la dita Reverent Mare Priora [...] feta la averiguatio de dit son compte y lo mateix dia que es fara aquella consignarli en paga del sobredit las pensions que ell elegira...». ACA. Arx. Not. Mataró, 1438. 31.1.1662.

Com a valoració del contingut d’aquest document es podria afirmar, en primer lloc, que la renda fundada de les monges procedent, fonamentalment, dels dots de les noves religioses que s’incorporaven a la comunitat, era notablement superior a la de la comunitat masculina. Tanmateix, de manera semblant com passava amb els frares en les mateixes dates, es produïen dificultats per al seu normal cobrament. Cal tenir presents els anys calamitosos precedents, amb el trànsit de tropes castellanes i franceses pel territori, que tingueren com a corol·lari el contagi epidèmic de 1652. Aquestes circumstàncies segurament foren les responsables dels endarreriments en el pagament de les pensions que apareixen en els dos documents. Amb tot, el document signat per la comunitat carmelitana femenina presenta uns altres elements dignes de destacar. Les monges eren incapaces de determinar l’import de la renda vençuda i no percebuda, cosa que evidencia una certa dificultat per portar-ne el control, i que és el que aconsellà cedir-lo a una persona amb certa qualificació com era el causídic o procurador. Una altra dada rellevant a retenir és que a l’hora de passar comptes les monges imposaren que el pagament mai es podia fer en efectiu si eren elles les deutores i això és un indicador més de les dificultats que tenia la comunitat amb la liquiditat monetària.

Un altre testimoni. El 25 de maig de 1662 el matrimoni de Peronella Roger del Paz, esposa del noble Felip Roger, habitant a Barcelona, feu aixecar acta notarial de com havien pactat amb la priora de la comunitat mataronina lliurar 1 000 lliures en concepte del dot de la seva filla Maria dels Àngels de Roger i del Paz. Tanmateix, la família reconeixia que a l’hora que la seva filla havia de professar no li havia estat possible reunir la quantitat indicada[349] i com que se sentien compromesos per la paraula donada[350] proposaren a les monges una enginyosa operació financera. En

[349] . «...pluribus aliis viis, modis et formis per nos summa cum diligentia perquisitis et non inventis...». És a dir: ‘Amb molts altres mètodes, modes i formes cercats per nosaltres amb la major diligència i no pas trobats’. ACA. Arx. Not. Mataró, 1438. 25.5.1662.

[350] . «...nihil humanae naturae honestius et magis congruumsit quam promissa servare et complere...». És a dir: ‘Que res de la natura humana és més honorable i més convenient que mantenir les promeses i acomplir-les’.

lloc d’oferir les 1 000 lliures a la comunitat, acceptaren ser-ne deutors, mitjançant un contracte de censal mort, talment com si haguessin rebut la quantitat de mans de la priora, i es comprometien a pagar-ne els interessos fins que fossin capaços de restituir-los la quantitat en qüestió. En aquest cas, les dificultats de liquiditat monetària per les dues parts havien provocat una interessant operació mostra d’enginyeria financera en el segle XVII.

També a l’any 1662, el 23 de setembre, la comunitat feu establiment —a la pràctica, vengué, prèvia autorització del provincial de l’orde Juan del Espíritu Santo— el que els restava del mas Pongem.[351] La venda es feu a l’encant públic a la plaça de la vila al més donant i aquest fou el mercader mataroní Andreu Arnau que n’oferí 1 090 lliures. El pagament el feu amb un censal del qual era beneficiari i que prestava la universitat de la vila de «Calidarum de Montebovino», nom amb el qual els llatinistes de l’època transcrivien Caldes de Montbui. Per tant, les monges percebien el dret a cobrar una renda anual sobre l’import de la venda, però no tenien accés a la suma líquida de la venda. Totes les operacions citades tenen com a comú denominador la manca de numerari en efectiu.

Per aquesta raó, en bona part, la construcció del nou monestir a la plaça de les Tereses es finançà a través de la venda d’immobles dels quals la comunitat n’era titular.[352] A l’any 1686, la priora Francesca de la Creu vengué dos cossos de cases situades al carrer de Barcelona i que havien

ACA. Arx. Not. Mataró, 1438. 25.5.1662.

[351] . «...vulgo vocatam la gleva o quintana dels mas Pongem...», en el qual s’havia construït el mas Pongem, que en aquells moments ja es trobava destruït. La venda comprenia 10 quarteres de terreny de cereal i 16 homes de cavadura de vinya. La peça limitava per la part d’orient amb la via pública que anava al veïnat de Valleix «vulgo vocata lo Cami Fondo». A migdia limitava amb el camí que anava a Sant Martí de Mata. A occident limitava amb altres peces que ja s’havien venut del mas Pongem i també amb el cementiri dels morts «tempore pestis vulgo Morberia». ACA. Arx. Not. Mataró, 1438. 23.9.1662.

[352] . «...atento que el convento de nuestras Religiosas de la villa de Mataron esta gravado con las deudas contrahidas por ocasion de la fabrica de su nuebo convento haviendolo tratado y conferido no hallan como poder pagar dichas deudas sino es vendiendo una casa que consta de dos cuerpos que el dicho convento tienen en la mesma villa de Mataron en la calle llamada de Barcelona...». ACA. Arx. Not. Mataró, 369. 7.2.1686.

format part del primitiu monestir[353] a Esteve Laverni, botiguer de teles, per 597 lliures. D'aquesta quantitat, 200 lliures es formalitzaren en forma de censal mort que pagaria a la comunitat una pensió anual del 5 % fins que l'import fos retornat; 373 lliures foren lliurades a Martí Tarascó, ciutadà honrat de Barcelona residint a Mataró, «per rahó de diferent obra cuita y cals quens vengué dit Tarasco per la fabrica del nostre nou monestir situat fora la portal de Sant Joseph ahont de present estam»;[354] 55 lliures es pagaren a Bartomeu Passia, mestre de cases, pels jornals que havia esmerçat en la construcció del monestir. El 4 d'abril del mateix any vengueren tres cossos i mig més de casa al carrer Barcelona, que feien cantonada amb la plaça allí existent anomenada de les Penyes i que també havien format part del primitiu monestir, a Antoni Riera, escultor, per 1 350 lliures. També en aquest cas es convertiren en censal mort.[355]

Al mateix Riera vengueren diverses peces de vinya per valor de 1 150 lliures a l'any 1691.[356] Una part de l'import de la venda serví per pagar diverses partides de cereal que Riera havia facilitat a les monges «que serverunt per sustentatione et alimento nostris». També Riera pagà 200 lliures —per compte de les monges— a Bartomeu Passia i Cabot, mestre de cases, «per las mans de mestre de cases y manobres de fer y fabricar lo claustro de dit nostre convent». El pagament inicial també comprenia el valor de la calç i de la fusta que havia entrat en la construcció de l'esmentat claustre.

La fundació de la comunitat de Lleida per part de monges procedents de Mataró afegia dificultats econòmiques. El 20 de juliol de 1686 la comunitat presidida per Francesca de la Creu decidí cedir l'usdefruit de la meitat d'un censal de 1 000 lliures al 4 % que prestava la ciutat de Barcelona a Maria Fàbregas, donzella, i Anna Maria de Jesús, Fàbregas com a carmelita. Quantitat que havia estat el seu dot. El motiu de la cessió fou que

353. «...la portaria y parlador dicti primi monasterii et supra illis dos sostres y la taulada en los quals hi ha diferents aposentos o estancies...». ACA. Arx. Not. Mataró, 369. 7.2.1686.

354. ACA. Arx. Not. Mataró, 369. 24.3.1686.

355. ACA. Arx. Not. Mataró, 369. 4.4.1686.

356. ACA. Arx. Not. Mataró, 373. 2.6.1691.

l'esmentada monja passà a fundar la comunitat de Lleida. Tanmateix, la comunitat de Mataró havia cedit als frares de la mateixa població la meitat d'aquest import. Així que sols eren titulars de 500 lliures. Cediren a Anna Maria de Jesús l'usdefruit «durant sa vida natural y no mes ni altrement restant, però sempre la propietat de dit censal en favor del dit present monestir y convent de Mataró».[357]

A l'any 1687 el nunci de Mataró feu constar davant del notari Segimon Mas que durant tres dies havia encantat i subhastat a instància de les monges una casa amb un portal situada «en la plassa dita del Arrupit ab son hortet y celler [...] que es venen per exequució de la Real Audiencia [...] y en las ocasions respective que encantava dita casa hort y celler ha posades primera segona y tercera llanterna ço es en quiscun die en los modo y forma se acostuma [...] no ha trobat se hage ofert ni dit per aquelles cosa alguna».[358] La casa havia estat de Pau Feubell, argenter. El 14 de juliol del mateix any, a la «quinta llanterna», es lliurà a Francesc Tria, prevere, per 300 lliures.[359]

En altres ocasions, quan les monges havien de fer algun pagament important no el feien en efectiu, sinó cedint als seus creditors els drets que eren la base de la seva renda. A l'any 1690 la comunitat havia de pagar a Francesc Manent i Castellar, daurador de Mataró, 100 lliures com a complement de les 1 100 que se li devien per «dorar y estofar illa tria tabulata sive tres retaulas ecclesiae dicti nostri monasterii [...] lo retaule major y los dos retaules collaterals».[360] El pagament es feu transferint a Manent uns censals que les monges cobraven de diversos particulars.

De la importantíssima col·lecció documental que devia custodiar el monestir de les carmelites de Mataró sols ha arribat als nostres dies una llibreta de «rebudes».[361] Tanmateix, el seu contingut és ben exigu. A les

357. ACA. Arx. Not. Mataró, 7369. 20.7.1686.
358. ACA. Arx. Not. Mataró, 369. 4.7.1687.
359. ACA. Arx. Not. Mataró, 369. 14.7.1687.
360. ACA. Arx. Not. Mataró, 372. 1.5.1690.
361. *Libreta de rebudas de las mares Priora y convent Carmelitas descalças de la present siutat de Mataró de sensos fas tots anys als 25 de mars comensant a paga lo any del Sr. de 1750.* Arxiu Comarcal del Maresme. Col·lecció de

primeres pàgines s'hi anotaren les compres de dues vinyes. Una al prevere Salvador Vergués Subirà, per 230 lliures, i una altra, situada a la riera de Valleix, adquirida a Rafael Alsina, bracer, per 380 lliures. Tanmateix, aquesta segona peça fou usufructuada per diferents titulars, fins a l'any 1853, pagant un cens anual d'1 lliura i 5 sous. L'esmentada llibreta també fa referència a una casa propietat de la comunitat «cita en la plaja desta ciutat dita lo Caragol en lo carrer de Mar». Hi ha una única anotació de cobrament d'un lloguer de 7 lliures a Pere Pujol, pescador, l'any 1764.

En el segle XVIII les monges, conegudes popularment a Mataró com «les tereses», es veieren obligades a manllevar 400 lliures als frares del seu mateix orde de Mataró.[362]

En el segle XIX les dificultats es mantingueren o s'agreujaren i la comunitat continuà cedint els censals que eren la base de la seva renda a canvi de diner efectiu.[363] L'únic ingrés sòlid amb què comptaven les monges en aquesta etapa eren els dots de les noves monges que ingressaven al monestir.[364]

---

documents adquirits per la Generalitat de Catalunya.

362 . «...per alimentar a la dita nostra comunitat necessitam de la quantitat del preu avall escrit, la qual no podem conseguir per altre medi menos daños al dit nostre convent que lo de la present venda y original creació de censal...». Arxiu Parroquial de Sant Josep. 754.

363 . «Per quant per remediar las necessitats ab que nostra comunitat se troba desde els llargs temps que dura la present guerra, motivadas de la falta de limosnas que rebiam algun temps de personas caritativas, y afectas á nostre convent y que han cessat de prestarlas, perquè la penuria del temps las ha reduhidas quasi á estat de indigència, havem acudit diferents vegadas al Molt Reverent Pare Provincial de Carmelitas Descalsos del present Principat, nostre ligítim superior suplicant-li nos permetés prendre algunas quantitats a for de censal, o be en cas de no trobarlas nos permetés consumir alguna part dels capitals de las rendas de dit nostre convent... y finalment en atenció a que vehent-nos absolutament faltadas de medis havem demanat al infraescrit Pau Cauhé comerciant tingué a bé comprar-nos lo censal avall expressador y que aquest compadeixentse del nostre estat per lo respecte de dos fillas que te religiosas de nostra comunitat ha tingut a bé afavorirnos». Cediren a Pau Cahué un censal que tenien en propietat de 730 lliures que pagava Antònia Català i Vivas. Les monges reberen en efectiu les 730 lliures. Arxiu Comarcal del Maresme, Arxiu Notarial. Notari A. Torras i Golorons 1801. 98. 20.3.1801.

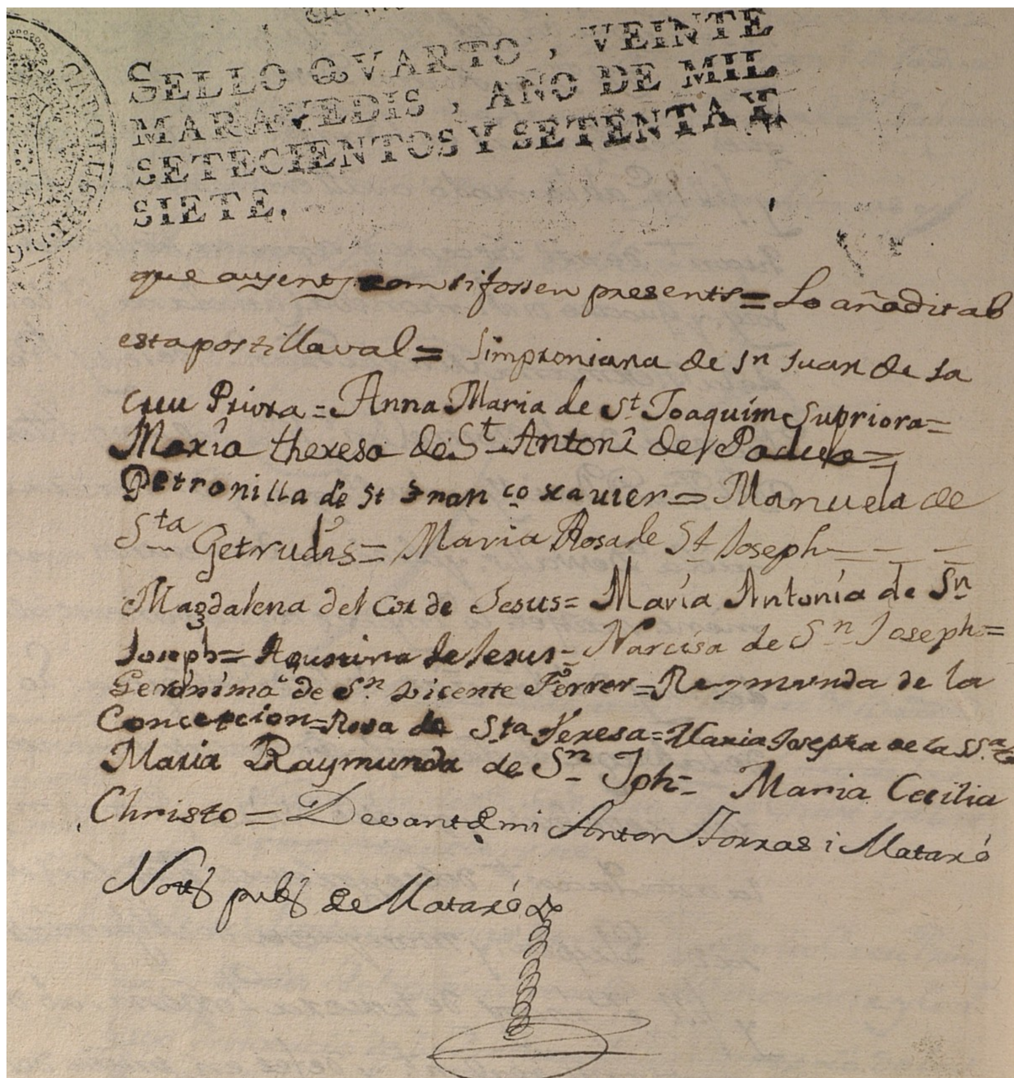
364 . Després d'haver demanat un préstec de 560 lliures la comunitat afirmava «...prometentli pagar y satisfer la dita quantitat luego que lo dit nostre convent se trobas en disposició de ferla efectiva o bé sempre y quant se verificàs lo ingrés de alguna monja en dit nostre convent...». Arxiu Notarial. Notari A. Torras i Golorons 1801. 327. 8.10.1801.

Les monges

El convent de la Immaculada Concepció de Mataró comptava des del seus inicis amb un llibre on es recollien els noms de les monges que hi havien professat i altres notícies importants per a la vida de la comunitat. El notari Josep Torras en donà fe a l'any 1730 i en descriví alguns apartats. Malauradament es perdé a l'any 1936 (G. Beltran, 1990, 368).

Per fer una aproximació a l'estudi d'aquestes dones que durant més de tres segles han format i formen la comunitat de carmelites de Mataró s'han recopilat totes les referències localitzades de les monges del monestir mataroní que foren membres de la comunitat, de forma permanent, des del moment de la seva professió fins a l'any 2017. S'han pogut documentar els noms de 208 monges, sense que aquesta xifra es pugui considerar definitiva.

D'aquesta xifra, 196 foren o són monges coristes, és a dir, monges amb la plenitud de drets dins de la comunitat i s'han documentat 17 monges llegues, que servien la comunitat en les feines domèstiques i no podien participar en el capítol. Se les coneixia com a «germanes de vel blanc», atès que aquest color les diferenciava de la resta de les monges. Solien entrar a la comunitat sense dot. La xifra probablement és més baixa del que degué ser en realitat ja que una part de les dades han estat extretes de la documentació notarial i en aquestes actuacions les monges llegues no hi tenien accés.

SELLO QUARTO, VEINTE MARAVEDIS, AÑO DE MIL SETECIENTOS Y SETENTA Y SIETE.

que aygen com si fossen presents = Lo añadit ab
esta portillaval = Simproniana de Sn Juan de la
Creu Priora = Anna Maria de St Joaquim Supriora =
Maria Theresa de St Antoni de Padua =
Petronilla de St Fran co Xavier = Manuela de
Sta Getrudis = Maria Rosa de St Joseph
Magdalena del Cor de Jesus = Maria Antonia de Sn
Joseph = Agustina de Jesus = Narcisa de Sn Joseph =
Geronima de Sn Vicente Ferrer = Raymunda de la
Concepcion = Rosa de Sta Teresa = Maria Josepha de la Sta
Maria Raymunda de Sn Jph = Maria Cecilia
Christo = Devant de mi Anton Torras i Mataró
Notari publ. de Mataró

Fig. 103. Signatures de les monges de la comunitat. Any 1777.
ACM

Pel que fa al seu lloc de naixement hi ha un predomini absolut dels territoris de parla catalana. Dins d'aquests, la població predominant, per raons òbvies, és Mataró, que ha tingut un mínim de 47 religioses al seu monestir. Segueixen les barcelonines, de les quals se n'han pogut documentar 37. L'àmbit balear ha estat representat per 3 monges mallorquines i 1 de Ciutadella. Del País Valencià hi hagué 1 germana i 1 altra de Perpinyà. Segueix després una gran dispersió de poblacions catalanes —més d'una cinquantena—, molt poques amb més d'una monja, i en els casos que n'hi ha diverses és freqüent que siguin germanes de sang o estiguin emparentades. Així, Olot, que té 5 monges representades, té entre elles les germanes Feixes Costa, i Terrassa, també amb 5 monges, entre les quals hi ha les germanes Marcet Cabassa.

PROCEDÈNCIA DE LES MONGES DEL CONVENT DE MATARÓ	***NOMBRE***
Catalunya i territoris de parla catalana	172
Andalusia, Aragó, Cantàbria, Castella i Navarra	14
Suïssa	1
TOTAL	187

L'estabilitat de les monges a la mateixa comunitat des de la seva entrada fins a la mort ha permès conèixer una sèrie d'aspectes de la seva trajectòria vital, com poden ser l'esperança de vida que tenien les monges en ingressar i també l'edat mitjana en què professaven.

Pel que fa a l'edat mitjana de les monges en morir cal dir que, en el segle XVII, era lleugerament superior a la dels frares, que era de cinquanta-dos anys. En el segles següents l'esperança de vida ha seguit l'evolució general de la resta de la població.

ESPERANÇA DE VIDA DE LES MONGES MATARONINES

SEGLE XVII	SEGLE XVIII	SEGLE XIX	SEGLE XX
55	62	64	73

També hi ha hagut canvis en l'edat mitjana de professió de les monges. A mitjans del segle XVII podia ser habitual vestir l'hàbit als quinze anys com fou el cas de la barcelonina Teresa de Jesús, Grau. Al segle següent l'olotina Jerònima de Sant Vicenç Ferrer, Anglada i Florensa professà als disset anys. Tanmateix, com indiquen les dades que segueixen, la mitjana se situà sempre a la vintena d'anys, i va anar augmentant de forma progressiva amb el pas dels segles. Abans de la professió hi havia l'etapa de noviciat, que en els segles XVII i XVIII solia ser d'un any.

EDAT DE PROFESSIÓ DE LES MONGES MATARONINES

SEGLE XVII	SEGLE XVIII	SEGLE XIX	SEGLE XX
21	22	25	28

L'origen social de les noies que accediren al monestir carmelità mataroní no és fàcil de valorar quantitativament, però sí que hi ha dades que permeten fer-ne una valoració relativa.

Un indicador clar és el nivell social dels pares. En aquest sentit el primer referent és la fundadora Elisabet Cecília Pongem, filla de burgès honrat i vídua de ciutadà honrat de Barcelona. També pertanyia a la mateixa extracció social de la ciutadania honrada Maria Teresa del Nen Jesús, Artés i Nabona, que professà l'any 1699. Dins de l'àmbit de la petita noblesa catalana hi ha el cas de les germanes de sang Catalina de Crist, Francesca del Paz i de Roger i Maria dels Àngels, de Roger i del Paz, que professaren a les darreries del segle XVII, i un dels més rellevants, ja en el segle XVIII, fou el de Maria Francesca Romana de Jesús, Desvalls Ardena, filla dels marquesos de Llupià. Tanmateix, també accediren a la vida religiosa en aquests anys filles de professionals liberals, cirurgians o doctors en medicina i també homes de negocis, comerciants i artesans.

Algunes monges accediren a la vida religiosa des de situacions singulars. Podria ser el cas de Joana Baptista del Santíssim Sagrament, Álvarez Ojea, dama de companyia de les filles del comte de Lemos.[365] Un altre cas singular fou el de Teresa de Sant Nicolau, Novell i Montagut. El seu pare, Dionís, i la seva mare, Teresa, es feren respectivament frare i monja del Carme.

---

365 . «Sepan quantos esta carta de publica scritura y obligation vieren como nos don Francisco de Castro y Andrade conde de Lemos digo que por quanto doña Juana de Oxea dama de mis hijas ha muchos años que tiene devocion de ser religiosa de la sagrada orden de carmelitas descalsas y ahora con el arribo de las galeras en que he venido embarcado a esta villa de Mataron me ha pedido le conceda licentia para entrar religiosa en el convento de carmelitas descalsas sito en esta villa y attendiendo a lo bien que nos ha servido y siendo hija de criado de mi casa se la he dado y concedido y de mas a mas por le hazer bien y merced y para que pueda continuar en su santo proposito me obligo por esta presente scritura a dar y pagar realmente y con efecto mil y quatrocientas libras moneda corriente deste Principado...». ACA. Arx. Not. Mataró, 350. 30.7.1658.

Un element rellevant per conèixer el context familiar de les monges és l'import dels dots. Tot i que no ha estat possible localitzar gaires exemples, les xifres per al segle XVII i XVIII oscil·len entre les 800 lliures i les 2 250 lliures, xifres importants en aquell context històric en el qual un jornaler, treballant tots els dies de l'any, no assoliria les 110 lliures.

Seguint les indicacions del concili de Trento s'establí que abans que una monja fes la professió solemne s'havia de dur a terme un interrogatori que garantís que la candidata acceptava els vots sense cap mena de coacció. Aquest tràmit s'encomanava a un capellà per part de l'autoritat episcopal quan aquesta rebia la petició de la priora de realitzar la professió d'una monja i s'anomenava «exploració de voluntat».

Així, per exemple, a l'any 1754, l'ecònom de Santa Maria de Mataró, Pau Sans, es presentà com a comissionat del bisbat per tal de dur a terme aquesta gestió.[366] El primer que es preguntà a la jove fou com se l'anomenava en el monestir i com «en lo mon». Després s'inquirí sobre el lloc de naixement i el nom del pare i de la mare, així com del temps que feia que hi era. A tot això respongué que el seu nom de religiosa era Agustina de Jesús, i abans d'entrar a la comunitat es deia Agustina Guitart i Gorch, que era filla de Barcelona, que tenia vint-i-tres anys i que feia onze mesos que havia vestit l'hàbit de novícia. Després es preguntà si l'entrada al monestir havia estat «a forsa de persuasions», violència, enganys, promeses temporals o havia estat «per sa libera voluntat». Després se li preguntà si tenia ben entesa la importància dels vots que havia de professar i de la regla que havia d'observar. A la fi de l'interrogatori els comissionats certificaren la idoneïtat de la novícia per professar. A l'annex d'aquest treball s'ha reproduït un altre testimoni d'«exploració de la voluntat». Aquest interrogatori tenia com a finalitat

[366] . «...constituhit personalment junt ab lo doctor Bonaventura Català, prevere, vicari y secretari per est effecte per mi anomenat, devant y en presencia de la Hermana Agustina de Jesús, novicia del monastir de las monjas Carmelitas Descalsas de la present ciutat personalment trobada en lo locutori del dit monastir y al effecte de ferli las preguntas continuadas en ditas lletras de commissió, tenint plena llibertat per manifestar sa voluntat y estant sola (segons ha dit) en dit locutori ha passat a la execució y compliment del contengut en ditas lletras...». Arxiu Diocesà de Barcelona. *Registrum Communium,* 104. 88-89.

prevenir els ingressos forçats de noies per part de famílies que, en alguns casos, podien considerar més beneficiós que les seves filles entressin en religió que no pas haver-les de casar amb famílies que els podien exigir un dot més elevat. No poder satisfer aquests imports implicava un deshonor i una pèrdua de l'estatus social.

Podia ser habitual que les monges abans de la professió fessin testament. Se n'han conservat alguns com el de Maria Francesca Romana de Jesús, Desvalls Ardena, filla dels marquesos de Llupià.[367] En el document reconeixia que la seva mare i germà havien pagat el seu dot per valor de 1 666 lliures, 13 sous i 4 diners, i li havien garantit una pensió anual vitalícia de 50 lliures. En l'esmentat testament renunciava a qualssevol altres drets que li poguessin correspondre sobre els béns dels seus pares.

La professió solemne i imposició del vel a les religioses solia comportar en el segle XVIII, a més dels elements litúrgics propis de la situació, un veritable acte social que es festejava amb elements de caràcter religiós i musical. De la importància que es donava a aquests actes n'és un bon exemple que hagin arribat als nostres dies els textos d'aquests actes gràcies a que molts d'ells foren impresos.

A finals del segle XVII s'interpretaven *villancicos.* Els primers documentats són de l'any 1691. Es cantaren amb motiu de la professió de Josepa de Santa Teresa, Belloch. La interpretació anà a càrrec de la capella de música de Santa Maria de Mataró i dirigí el seu mestre Llop Simon. A l'any 1703 es tornaren a cantar villancets en la professió d'Eulàlia de Feu i de Falguera. En aquesta ocasió la interpretació instrumental va anar a càrrec de la capella de música de Santa Maria del Mar de Barcelona. A l'any 1746 professà Rosa de Santa Teresa, Desprat Ferrer i Sabassona, i el mateix tipus de composició fou interpretat per la capella de música de Santa Maria de Mataró dirigida pel seu mestre Jaume Arau. Els mateixos mestre i

---

367 . «...per quant per la Misericordia de Deu, he cumplert lo any del Noviciat en dit monastir, y de proxim espero ferma solemne professió en lo mateix, y viurer y morir en ell en perpetua clausura, y antes de ma Professió vulla dispossar de mos bens temporals, pera poder viurer ab tota quietut y tranquilitat en dita Santa Religió...». ACA. Arx. Not. Mataró, 921. 8.10.1777.

capella participaren amb el mateix tipus de composició musical a les professions de Maria Antònia de Sant Josep, Mas i Llauder, 1753, i Maria Agustina de Jesús, Guitart i Gorch, l'any següent.

A l'any 1753 professà Semproniana Llauder i Matas i hi hagué un canvi en el tipus de model. S'optà pel que els contemporanis anomenaven *drama sacro.* Es tractava, en paraules del musicòleg Francesc Cortès, d'oratoris que s'escrivien a partir d'un llibret, de tipus al·legòric o hagiogràfic, amb una estructura que s'assemblava força a la de les òperes. Els autors del text i de la música eren poetes i músics contemporanis i la interpretació de la part instrumental anava a càrrec de capelles de música i la part vocal podia ser interpretada per les mateixes monges. En la professió de l'esmentada Semproniana la peça interpretada portava per títol *Suave ascenso, feliz subida al Monte Carmelo.* A l'any 1758 professà Narcisa de Sant Josep, Llinas i Carreras i la capella musical de Mataró, dirigida per Arau, interpretà *Narcisa y el divino eco*. A l'any 1771 professava Raimonda de la Concepció, Alòs i Chia, i l'oratori portava per títol *El alma triumfante*. Tres anys després feia el mateix pas a la vida religiosa Celis de Crist, Coris Ferrer, i la peça escollida fou *Valerosa ninfa del renovado Carmelo*. A l'any 1776 la composició es titulà *Epitalámico nupcial de Esther y Asuero* en la professió d'Antònia de la Mare de Déu, Carreras i Dordal. En aquesta ocasió el mestre Francesc Queralt dirigí la capella de la catedral de Barcelona. La darrera obra d'aquest tipus documentada fou *Santa Eufrosina, Virgen* amb motiu de la professió de Maria Francesca Romana de Jesús, Desvalls i Ardena. Altra vegada el mestre Arau tornà a dirigir la capella de Mataró sobre un text del poeta Jaume Postius que el mateix Arau havia musicat.

Un altre aspecte de l'activitat musical de la comunitat es troba documentat en l'obra del carmelita Antoni del Cor de Santa Teresa que fou sotsprior del convent de Mataró entre 1769 i 1772 i on morí l'any 1805 (M. M. Gras, 2015*a*). D'aquest frare s'han conservat un bon nombre d'escrits i un dels més destacats és una composició que, segons els autors del seu

estudi, era una cantata destinada a ser interpretada per les monges del convent de Mataró.[368]

Es fa molt difícil poder documentar el dia a dia de la comunitat i el seu tarannà humà, més enllà de descriure el que eren les seves obligacions cultuals i els seus horaris aproximats. Tanmateix, la correspondència de Raimonda de Sant Josep, conservada pels seus descendents, és una petita escletxa per la qual percebre la humanitat i sensibilitat, com a mínim d'una de les monges que tingué gairebé totes les responsabilitats de govern de la comunitat.

Raimonda de Sant Josep en el seu tracte epistolar amb la família era capaç de passar amb molta naturalitat dels temes religiosos al més humans i quotidians. El 17 de desembre de 1797 escrivia «[…] Déu, que tan nos vol per lo cel. O dexosas enfermetats! Si ab ellas se nos aminora la purgatori, hi logram la paciéndia y caritat y amor de Déu, hi axí de alguna manera correspondrem al qui nos ha tingut sa divina Majestat. Y és tan gran que el féu baxar del cel a la terra a pendra carn humana».[369] Poques línies més endavant parlava del seu estat de salut: «Ha cosa de un any que estic prou espallada del ventre y tinch de menjar tenporadas de carn, encara que estich un poc millor». Potser per això encomanava que quan la seva cunyada Anna Maria Garriga «màtia los tosinos li estimaré me fàcia 3 o quatre butifarras grossas o bé llengonisas que no tingan masa pebre, y

---

368. «La cantata que ens ocupa, que havia de ser representada per part de les monges, compta amb un recitatiu i amb unes estrofes cantades, i amb la indicació dels diversos papers interpretats per les religioses que hi intervenen: la priora, la sotspriora i quatre religioses cantores més, a banda de la mestra de novícies, tres novícies i una germana llega. Les tres novícies mencionades en el text són també protagonistes de tres de les cobles a la professió que va escriure fra Antoni, detall aquest que permet datar la peça dramatitzada cap al 1803, quan era també priora de la comunitat la religiosa esmentada en el títol de la cantata, Jerònima de Sant Vicenç Ferrer, Anglada Florensa (Olot, 1752 - Mataró, 1827), que professà en el convent de les carmelites descalces de Mataró el 19.04.1770 i fou priora en dues ocasions, entre 1795-1798 i novament en el trienni 1803-1806. El text, escrit en castellà, inclou una darrera estrofa en català, interpretada per l'"hermana Magdalena", segurament una religiosa llega i, per tant, de classe social més humil, que conclou la festa amb unes senzilles paraules, dites en l'idioma del poble, potser per donar un aire de rusticitat pretesament còmic» (M. M. Gras, 2015*a*).

369. Mentre no s'indiqui el contrari les citacions que segueixen són extretes de G. Beltran, 1990, 387 i s.

passada la coresma enviar-me-las». També demanava que quan fes «pesa de devantal per las criades» n'hi fes un per ella. Enmig d'aquests intercanvis Raimonda de Sant Josep havia fet arribar a la seva família «una dosena de escapularis». En escrits posteriors Raimonda trametia a la seva família taronges o bé «una jerreta de confitura de poncem rellat». El convent devia tenir tarongers en el seu hort: «Las taronjas se acaban ja per lo tems. També y agut una fortíssima pedregada que les ha malmesas, y ni avia una annada grosa, però eran petites», escrivia el 22 d'abril de 1824. Es preocupava per la jovenalla de la família «Me vas molt alegrar que fésau estudiar lo noy, que convé se ensennan des de petit, que sempre se conex». A les noies «Me alegraré les noetas se fàcian bé, y sian ben criadas y sian unas santas. Y donen moltas gràcias a Déu de tenir-las, y mostra'ls amor». La situació econòmica també troba ressò a les seves cartes «No sé si aveu tingut bona collita; perací y a molta misèria, perquè com tot […] negoci per mar y no corra és una llàstima» en referència a la guerra amb la Gran Bretanya que impossibilitava el negoci amb Amèrica, element clau de l'economia mataronina del moment. En un altre moment es preocupava pels membres de la seva família i expressava «y temo que hauran quedat sens pa ni vi». La situació econòmica de la comunitat també apareix entre línies. El 19 de gener de 1813 explicava «fem la vida pobra». El 9 de novembre de 1823 s'adreçava al seu germà prevere per fer-li saber que li havien donat 15 pessetes per dir el mateix nombre de misses i els les encomanava per tal que les celebrés, afegia Raimonda de Sant Josep, «Y demés de estas tinch de cuidar de fer dir las de la obligació de la comunitat, que n'e està bastant atresada a causa de la pobresa ab que se troba […] ab esta època tan fetal de mal viure y tanta dificultat per poder cobrar». Així, les misses que els fidels encomanaven a les monges les havien de donar per celebrar fora i, a més, havien de fer oficiar les que tenien fundades de segles abans bestraient els seus imports dels seus ingressos regulars. Situació paradoxalment contrària a la dels frares, per als quals les misses fundades i per ells celebrades eren una de les bases de l'economia dels seus convents.

La vida de al comunitat també trobava espai a la seva correspondència familiar «hi a algunas malaltas y també pretenens per monjas. Tinch una novicia de prop del conven; tres pretenens: una filla de Ceuta, altre de Ciutadilla cerca de Menorca, una de Arens, dos oras distans de esta. Déu faci que se acabi de perficionar al obra, si convé per glòria del Senyor», escrivia el 22 d'abril de 1824. Raimonda de Sant Josep manifestà també la seva estima per les monges d'altres ordes o comunitats que s'havien acollit a l'hospitalitat de les mataronines en un moment d'hostilitat anticlerical: «Avuy an partit de esta comunitat para sos convens de Barcelona deu monjas; tres de la Ensennanse, una de las Isabets sis de las nostras Descalças, y disabte ja n'e avian partit altres tres del matex conven. Al separar-nos estat un dol, que sempre avíam estat com uns àngels unidas. L'altra vegada que avia estat al ofici, també me pasà lo matex. Elles se'n an anat ab temor. Però en cas tinguesan de axir de la clausura tornarian en est conven». Segons Gabriel Beltran, el retorn d'aquestes monges a les seves comunitats d'origen es correspondria amb la fi del Trienni Liberal (G. Beltran, 1990, 394-395).

Un tema delicat a la vida del convent era l'elecció dels confessors. Habitualment eren frares del mateix orde d'edat molt avançada i d'una dilatada vida religiosa. Algunes vegades, però, el provincial podia autoritzar el clergat parroquial per a la pràctica d'aquest sagrament.[370]

Vicissituds de la comunitat

La ja citada pèrdua de la totalitat de les fonts documentals que conservava el monestir ha fet que reconstruir la seva presència a Mataró s'hagi hagut de fer amb fonts alienes que ofereixen, inevitablement, un caràcter dispers, i que no arriben a transmetre una imatge prou clara de la seva vida.

---

[370] . El 7 de setembre de 1785 el provincial dels carmelites Baltasar del Santíssim Sagrament, considerant la «Doctrina, zelo, prudencia y discreción» del rector mataroní Joan Falguera, li concedí llicència per confessar les monges carmelites de Mataró.

A l'any 1689 la comunitat es veié implicada en un contenciós amb el rector de la parròquia de Santa Maria de Mataró. El mes de juliol d'aquell any el rector mataroní Pau Llorens presentà una demanda a la cúria episcopal contra la priora i la comunitat de carmelites descalces. El motiu era que pocs dies abans havia mort Jacint Roure, pagès de Sant Genís de Vilassar, i havia estat enterrat en el monestir de les monges mataronines. El rector reclamà que aquest enterrament s'havia fet contra el que disposaven els cànons per «averse fet sens assistencia del parrocho de la vila de Mataro ni haverse aportat primerament lo dit cadaver en la Iglesia parrochial a fi y effecte de pendrer antes la benediccio del Parrocho com se acostuma y esta estatuhit de dret».[371] A la vista d'aquestes irregularitats, segons Pau Llorens, sol·licitava al tribunal eclesiàstic que manés a la priora i a la comunitat de monges, «sots alguna pena pecuniaria y en subsidi excomunicació major desenterren o fassen desenterrar lo cadaver de dit Roura y aquell fassen aportar en la Iglesia parrochial de esta vila de Mataro a fi y effecte alli se li done la benedicció a dit cadaver y se aporte en la Iglesia de dita Priora y convent associantse dit parrocho y creu de dita parrochia y que paguen a dit parrocho los drets acostumats per dit effecte». Pocs dies després el vicari general Jeroni Cortada i Codina signà unes «lletres mandatories» que foren presentades a les monges mataronines el dia 11 de juliol de 1689, en les quals es recollien punt per punt les reivindicacions del rector i se'ls donava tres dies natural per al compliment del mandat. En cas d'incompliment se les amenaçava amb una sanció de 100 lliures «y en subsidi de excomunicacio major».

La comunitat, que estava presidida per Francesca de la Creu, presentà les seves al·legacions a través del notari Joaquim Ros, que actuà com a procurador de les monges, el 14 de juliol. Ros qualificà la petició del rector mataroní d'«insubsistent», atès que el difunt no pertanyia a la seva parròquia i, per tant, no podia exigir cap dels drets rectorals, ja que, abans d'ésser enterrat, ja havia rebut la benedicció del rector de Vilassar. Pau

[371] . Arxiu Diocesà de Barcelona. Processos del Tribunal Eclesiàstic. 1689/1. Núm. 554. Mentre no s'indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen al mateix document.

Llorens rebaté aquestes argumentacions fins amb nou arguments, entre els quals que el cos del difunt havia estat portat «clandestinament y de nit» i que fou enterrat en les mateixes circumstàncies. La part contrària presentà fins a vint-i-tres punts per defensar la seva posició i negar les pretensions del rector. Així, es repetia l'evidència que el difunt havia mort a Vilassar, a casa seva, havia rebut la benedicció del rector que li havia resat una absolta, havia estat traslladat amb «desencia», en cap moment havia entrat a cap casa de Mataró, i havia estat enterrat amb tota normalitat. També s'adduí com a prova que en produir-se la mort de la noble Maria de Camporrells i Roger, esposa del marquès de Tamarit, la difunta es traslladà des de Biosca fins al convent mataroní sense que el rector local hi intervingués ni cobrés cap dret. No es coneix la resolució que tingué el contenciós. Tanmateix, serveix per observar com les autoritats parroquials es mostraven geloses de les seves prerrogatives —tot i que discutibles en aquest cas— amb un evident rerefons econòmic. D'altra banda, potser aquest conflicte fou una de les circumstàncies que feren que la comunitat de monges deixés de rebre enterraments de persones laiques en la seva església. Si més no, no hi ha constància d'una activitat funerària semblant a la que es desenvolupà en el convent dels frares del veí convent de Sant Josep.

A l'any 1699 el bisbe Benet Sala, atenent una petició que la comunitat de monges li havia fet, autoritzà que la processó que feien els frares carmelites el dia de la Mare de Déu del Carme arribés fins a l'església de les monges.[372]

A l'any 1708 l'autoritat episcopal, a instància del procurador de la priora del convent de Mataró, donà la seva aprovació al reconeixement d'una relíquia de sant Benigne, màrtir, procedent de la catacumba romana de

---

[372] . «Com per part de la Venerable Priora del Monastir y Convent de las Religiosas descalsas de la Vila de Mataró sens hage representat la devoció que tenen las religiosas de son Convent de veure la professó que en lo dia de nostra Sra. del Carme acostuman de fer los Religiosos descalsos de la matexa Vila, y que per dit effecte tinguéssem a bé donar llicència a dits Religiosos, per a que pugan entrar dins la Iglésia de son Convent fent la dita professó...» (G. Beltran, 1990, 348-350).

Sant Calixt.[373] També es concedí el dret d'exposar les restes a la pública veneració dels fidels a l'església del monestir.

El 25 de juliol de 1708 Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel —aleshores esposa per poders de l'arxiduc Carles d'Àustria, considerat per les institucions catalanes rei de la monarquia hispànica— desembarcà a Mataró abans de fer l'entrada oficial a Barcelona, on s'havien de celebrar les esposalles. Fou acollida de forma entusiasta per les autoritats mataronines els dies que restà a la ciutat. El dia 27 de juliol anà a missa al convent dels frares carmelites. El dia 29 feu saber al prior de la comunitat que tornaria a assistir a la celebració eucarística però que «tendria especial consuelo estuviesse expuesto el Santissimo Sacramento, para recibir con su Divina Magestad la Bendición» cosa que es feu després d'oir tres misses (*Breve discurso, y fiel...*, 1709, 26). Per a aquest efecte, el temple s'arranjà «con sus mas curiosas y vistosas alajas» i en l'adoració, segons el cronista, la reina semblava «Aguila Real que con alto buelo y vista firme bebia luzes del Sol Iesus Sacramentado». El mateix dia, a la tarda, la reina manifestà el seu desig de visitar el convent de les monges carmelites. Hi estigué de les cinc fins a les set de la tarda. Segons el cronista de la visita reial, recorregué totes les estances del convent i en trobar unes deixuplines i un cilici se'ls volgué emportar per regalar a l'emperadriu mare —la seva sogra— i a la seva filla.[374]

---

373 . «...sacrum cranium sancti Christi martiris Benigni per nos de mandato Sanctissimi Domini Nostri Papa ex coemeterio Callixti extractus». Arxiu Diocesà de Barcelona. *Registrum Gratiarum, 72*. 321.

374 . «...embió su Magestad recado a la Madre Priora de Carmelitas Descalças, que á las cinco horas entraria en aquel exemplarissimo Monasterio, que como consagrado á la memoria de Virgen Madre en el instante purissimo de su Concepcion en Gracia, era prenda muy singular del amor y estimacion de la Reyna nuestra Señora: Recibió en Convento la noticia con jubilo correspondiente á la dicha de tal favor, y como los candidos coraçones de aquellas devotissimas almas eran fieles espejos de sus afectos, crecia la estimacion, viendo el alto precio de su fineza, y lealtad; executó su cuydado, y su discretissimo zelo, quanto cupo en lo possible, para pulir, y adornar su Casa, quedando toda tan asseada, y tan limpia, que pudiera llenar el magnanimo gusto de su Serafica Dotora [sic] y Madre Santa Theresa de Iesus. [...] con la Comitiva acostumbrada salió para el Convento de las Madres Virgines Descalças. De las cinco a las siete horas se detuvo su Magestad dentro el Claustro de las Esposas del Señor, à quienes favoreció con humanissimo trato, conversacion afabilissima, y expresiones iguales de virtud á sus religiosissimos exemplos [...]. Assi pareció nuestra Clementissima Reyna entre las Religiosas Descalças; en la entrada del Convento dexó

A l'any 1724 es produí un seriós incident que tingué l'epicentre en el monestir de carmelites mataronines.[375] El 31 de maig d'aquell any es presentà al locutori del convent Jaume de Cortada i Bru, canonge de la seu de Barcelona, vicari general de la diòcesi i comissari i delegat apostòlic nomenat pel nunci del papa a Espanya, Alexandre Aldobrandini. Ho feu a instància d'Antonio Francisco Sotelo, «Administrador General de las reales rentas de este Principado», i en presència també de Pedro Checa, «Visitador General de las rentas del tabaco». Checa declarà tenir «noticias muy ciertas que dentro de dicho convento de monjas Carmelitas Descalzas y en su clausura se hallava alguna partida de tabacos que dichas monjas tenian encubiertos y retirados de contrabando y en fraude de las reales rentas» i, per tant, requeria al vicari general i comissari apostòlic «mandasse abrir las puertas de dicho convento e hisiesse registrar la dicha clausura». Aquest feu cridar la priora del convent, Josepa de Santa Teresa, a qui digué «de la mejor suerte y manera que en drecho podia y devia mandava a la dicha Priora y le requiria que abriesse o mandasse abrir las puertas» per tal de practicar el registre. La priora li respongué «que sin licencia del Padre General de su orden no podia abrir las puertas de dicho convento». Després d'aquesta negativa, el comissari i delegat apostòlic exhortà novament la priora a obrir les portes «baxo pena de excomunion mayor latae sententiae y demas penas y censuras contenidas en dicha comision». Advertí la monja que si no ho feia així manaria obrir les portes «con violencia implorando en caso necesario el auxilio del Brasso secular para que auxiliandole con gente de fuersa las abriesse». La priora mantingué la negativa amb les mateixes raons exposades

toda la Magestad de la Monarquia de España, y se porto como Religiosa entre aquellas Santas Religiosas á influxos de su tratamiento afable, y exemplos piadosos. Essa misma Piedad executó el devoto gusto de su Magestad para ver con cuydado lo mas del Convento, y en un lugar arto negado al examen de los ojos, encontró unas disciplinas y un cilicio no poco deslustrados ambos instrumentos con el exercicio santo de la Penitencia; tomólos su Magestad en la mano y los echó en su bolsillo con esta puntual expresion: que con aquellas Prendas queria regalar a las Serenissimas Señoras Emperatriz Madre, y Archiduquesa su Hija que serian las joyas mas apreciables de su Magestad y Alteza...» (*Breve discurso, y fiel...*, 1709, 28-30).

[375] . Arxiu Diocesà de Barcelona. 1724/1070. Mentre no s'indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen al mateix document. Notícia que ha estat amablement facilitada pel Sr. Hector López.

anteriorment. Així, fou cridat el «teniente corregidor y Alcayde Mayor» de la ciutat, que era Salvador Reniu i Pedró, a qui es requerí «assistiesse auxiliasse con la gente que fuere menester para abrir y desarrejar las puertas de dicha clausura». S'esperava que davant d'aquesta situació la priora cediria i obriria les portes «sin haver de llegar a desarrejar y abrir dichas puertas con violència». S'intentaren «muchas y repetidas persuasiones que con blandura [...] se hizieron a la dicha Priora». El vicari general arribà a oferir a les monges «que mientras dixera y divulgara lo que tenia de contrabando en dicha clausura no se entraria en ella, antes bien se retirarian todos y despues a la noche se sacaria con toda cautela y dissimulo y de esta suerte se evitaria toda violencia y el descredito que podria padecer el dicho convento». La priora no es mogué de la seva posició i, havent passat sis hores d'aquesta negociació, el vicari general i comissari apostòlic ordenà a «algunos faquines que estavan prevenidos que abriessen con violencia, como abrieron, las puertas de dicho convento». Hi penetrà el vicari general, amb el seu escrivà i altres persones. Es trobaren davant d'una altra porta tancada i es cridà un serraller que arrencà el pany «sin mucha violencia». Llavors la priora manà obrir una altra porta que encara hi havia «y quedo franco el paso» per fer el registre que es dugué a terme en presència de l'esmentada Josepa de Santa Teresa i algunes monges grans «que siempre estuvieron velando y acompañando al mesmo Vicario General Delegado apostolico y a las demas personas que havian entrado». El registre tingué com a resultat la troballa d'una partida de sal d'Eivissa, que un cop mesurada donà la quantitat de «noventa y dos fanegas» —aproximadament uns 5 000 litres— una «cuba» amb sucre amb un pes brut de sis quintars, o uns dos-cents quaranta quilos, un altre recipient amb una arrova de sucre, uns 10 quilos, tres gerres amb «melassa» —líquid residu de l'elaboració del sucre de canya— i, finalment, «dos onsas a modo de desperdicios de tabaco de brasil», potser uns seixanta grams. El capellà i procurador de les monges feu un relat de com s'havia efectuat el registre que permet fer-se una cabal idea de la distribució dels diferents àmbits del convent.[376]

[376] . «...entraron todos al dicho huerto y se registraron los quartos que estavan al mismo pizo del huerto [...] en uno de los quales se encontraron

Tot i que la priora indicà que el sucre que s'havia trobat «se le havian dado de limosna», Pedro Checa el «Visitador General de las rentas del tabaco», considerà tots aquests productes de contraban i instà el visitador apostòlic a fer retirar tots els productes del convent i posar-los a disposició del bisbe de Barcelona «hasta tanto que se diesse otra providència». El registre es perllongà durant set hores.

Òbviament, la comunitat de carmelites no restà impassible davant d'aquesta intervenció conjunta de les autoritats episcopal i civil i disposà una bateria d'arguments per a un aferrissat debat jurídic.[377] A aquest requeriment Checa contestà que en tenir notícia de l'existència d'«algunos generos de contrabando lo que es en grave detrimento del Real

---

passadas de noventa fanegas de sal [...] entro V.R. con la comitiva referida a la Sacristia passando por un quarto que le nombran el de profundis del coro de abajo lo registraron todo y haviendo echo abrir algunos cofres o baules de la sacristia los registraron exactamente y dandose por convencidos del registro, baxaron a la sepultura principal de las Religiosas en donde tantearon el pavimento y no pudiendo rastrear sospecha alguna passaron al Capitulo, Refitorio, Cozinas y quarto de massar el pan que se hallan en el mismo pisso, sin dexar los confessionarios y locutorio; baxando despues a la cisterna por la escalera y haviendose desengañado en el registro no haver cosa de contrabando en dichos quartos subieron a lo alto del convento y entrando por el salon de encima la cisterna no omitieron de registrar el lugar común, entraron en los quartos de la dispensa y subieron a los corredores de las celdas entrando por la enfermeria en donde registraron los cofres que en ella se hallaban y seguidamente entraron al claustro de arriba y a un aposento inmediato que llaman la libreria y por hallarse alli recomendados algunos baules de D. Raymundo de Belloch y no tener las religiosas las llaves de ellos los [...] y registraron y queriendo entrar al coro de arriba no lo permitio V.R. por hallarse la Comunidad en oracion y cerciorandose de ello D. Pedro de Checa sacó la cabeza por la puerta y se desengañó de la verdad con la vista; y hallandose en parte de un corredor una escalera y por la qual se sube a los quartos mas altos y mirador del convento dicho D. Pedro de Checa mandó a un guardia se subiesse y lo registrasse como en efecto subió y lo registró en compañía de mi requiriente juntamente las bovedas de las celdas, corredores y texados por manera que no se dexó rincon ni escondixo alguno que no fuesse registrado no solo una vez si tambien muchas vezes [...] arrojando el agua de la balsa del huerto y provado la de la cisterna por averiguar si era salobre o picante gastando el tiempo de mas de siete horas pues empezó el registro a las tres horas de la tarde y se concluyó a las diez dadas de la noche...». Arxiu Diocesà de Barcelona. 1724/1070.

[377] . «Bien sabe V.M. D. Pedro Checa visitador de las reales rentas de tabaco y otras que en caso de no saberlo se pone en su individual noticia como la Santidad de Clemente IV y Pio V prohiben baxo excomunion mayor reservada a su Santidad la entrada violenta aunque sea en fuersa de alguna commissión o legacia que sea atribuida por otra persona que no sea de la misma Santidad del Papa». Arxiu Diocesà de Barcelona. 1724/1070. A més d'això afegiren que per les seves pròpies constitucions no es podia entrar a cap convent sinó era per una ordre expressa del Definitori General. Arxiu Diocesà de Barcelona. 1724/1070.

Patrimonio» havia demanat l'assistència del vicari apostòlic a fi que posés en execució el que disposaven «las letras que le havia presentado del Sr. Nuncio apostolico sin que por su parte pretendiesse hazer violencia alguna».

Tant sols tres dies després, el 3 de juny de 1724 Checa instà novament Jaume de Cortada «a fin de que sin mora ni tardansa alguna se servira darle nuevamente la assistencia y auxilio para registrar segunda vez el monasterio de Monjas Carmelitas descalsas de esta ciudad de Mataro».[378] En aquesta ocasió Cortada li respongué que estaria disposat a complir la seva voluntat «a no tener ya hecho un exacto registro en dicho convento el dia 31 del proximo passado mes de mayo quedando satisfecho entonces el instante Pedro Checa, pues que no explicó lo contrario», i deixà constància que s'havia produït un acord entre l'intendent general del Principat i el bisbe de Barcelona per impedir un segon registre per evitar l'escàndol que això suposaria.[379] Malgrat aquesta declaració el vicari general es presentà efectivament el mateix dia 3 de juny al convent, requerí la presència de la priora i la comminà sota amenaça d'excomunicació major «dentro el termino de medio quarto de hora contadero de la hora y punto de la notificacion del presente [...] diga explica declare y manifieste al dicho Sr. Vicario General en dicho nombre de comisario Apostolico si dentro el dicho su convento se halla escondida alguna partida de tabaco, assi en manojos como abano, en polvo o en oja, lavado o por lavar de qualquier genero que sea», amenaçant-la, si no

[378] . «...nuevamente le han dado repetidas noticias ciertas que en dicho convento y en cierto parage de el esta escondida cierta procion de tabacos y otros generos de contrabando». Arxiu Diocesà de Barcelona. 1724/1070.

[379] . «...y haviendosele ya allanado una vez dicho convento, es pretencion estraña la de segundo registro sin nuevo motivo, que no es creible, no haviendo mediado tiempo pues que ha observado y vigilado las entradas y salidas de dicho convento las guardias de las rentas desde la referida conclusion del expressado registro hasta el dia presente; y siendo contra la quietud y decoro que se deve al estado religioso y a la clausura semejantes registros y a mas de todo esto de notorio escandalo como parece lo ha considerado el Sr. D. Andres Perez Bracko Intendente General de este Exercito y Principado y su Ilustisima el señor obispo de Barcelona quienes por acuerdo tomado entre los dos en dos del corriente mes de junio de 1724 han mandado unidamente se suspenda el segundo registro se pretende; no pareze tenga lugar por agora esta instancia mientras que por parte de su Ilustrísima no se le mande lo contrario». Arxiu Diocesà de Barcelona. 1724/1070.

obtenia resposta en el termini fixat, amb un nou registre. La priora respongué davant notari i testimonis «que no tenia en su convento tabaco ni otro genero de contrabando».

Aquell mateix dia el capellà de les monges i procurador seu, Josep Bellsolell, presentà un furibund requeriment a Jaume de Cortada en defensa de la comunitat. Els seus arguments foren que l'autorització de la nunciatura havia d'haver estat aprovada pel Definitori de l'orde i que aquest document sols autoritzava la confiscació del tabac, per la qual cosa les actuacions sobre la sal i sucre eren del tot improcedents. Així que amenaçà el vicari general amb una impressionant bateria d'accions legals[380] a les quals aquest respongué, inicialment, amb un lacònic «se reserva el termino de drecho para responder». En els dies següents es mantingueren les rèpliques i contrarèpliques sobre aquesta polèmica actuació.

Més enllà de l'anècdota que podria representar aquest incident hi ha uns quants elements per a la reflexió. En primer lloc, la ubicació del monestir, fora muralles, oferia una sèrie d'avantatges a les persones que pretenguessin evadir la pressió fiscal sobre productes d'elevat consum com la sal, el sucre o el tabac. La connivència de les monges en l'ocultació d'aquests productes els devia oferir algun profit econòmic que podia alleujar les seves dificultats monetàries. Però, més enllà d'aquests elements, hi ha el testimoni d'un pols polític entre els interessos de la

380 . «...digo de nullidad de todo lo obrado y executado por V.R. en dicho convento en el referido dia 31 de mayo proximo passado requiriendo por primera, segunda, tercera vez, y tantas y cuantas vezes sea menester, que en continente y sin mora ni tardansa alguna casse, revoque y anulle dichos nullos procedimientos haziendo restituhir a dicho convento toda la sal, y azucar que hizo extraher de dicho convento emendando todos los daños costas y perjuizio que con ellos les ha echo y podido causar que de otra manera le protesta de recurrir al Juez conservador para obligarle con los apremios de derecho establecidos para que lo haga; y assimismo recurrir al Juez competente Eclesiastico para que declare a V.R. y demas que violentamente entraron a dicho convento en las penas y censuras establecidas por las Constituciones del Summo Pontifice Gregorio XIII y otras Bullas Apostolicas [del] Sagrado Concilio de Trento reservada la absolucion de ellas a la Santa Sede Apostolica por la Santidad de Clemente Octavo, y de todo lo demas licito y permitido de derecho y Justicia. Todo lo que digo y declaro del mejor modo que de derecho haya lugar...». Concloïa l'al·legat indicant que no es donés cap còpia de l'acta del registre sense incloure aquesta requisitòria. Arxiu Diocesà de Barcelona. 1724/1070.

monarquia borbònica d'exercir un control més estricte sobre l'Església i de subordinar-la al poder de l'Estat —el que s'ha denominat com a regalisme — i l'oposició que això generava a la mateixa Església, dotada d'un corpus legal secular que garantia la seva immunitat a les ingerències alienes.

A l'any 1731 la comunitat visqué un episodi d'elevada mortalitat. Entre els mesos de gener i febrer d'aquell any moriren set religioses del convent «fue grande el tráfago que hubo, desde que murió la primera religiosa hasta el 15 de marzo en que todo se sosegó, con el continuo entrar y salir tantos entierros y médicos a todas hores» (G. Beltran, 1990, 363 i s.). La comunitat passà de vint-i-un a catorze membres i les que sobrevisqueren «quedaron de suerte que, para que no se acabara de una vez toda la comunidad, dispusieron los prelados que entrasen tres señoras seglares para assistir a dos enfermas que estaban malas en la cama y descansar a las demas religiosas que estaban de suerte que se puede tener por milagro el tenerse en pie». Les persones que assistiren la comunitat foren Madrona Matas i Palau, Campllonch i Daviu, i Anna Maria Valls i Torner que tenien persones properes dins de la comunitat. Les autoritats locals oferiren ajut en forma de farina i carn. Altres particulars els feren arribar gallines, malvasia, melindros i «bizcochos» per a les malaltes. El prior del veí convent de Sant Josep, Josep de Sant Tomàs Amat, feu venir un metge de Barcelona per atendre-les. El provincial de l'orde, Francesc de Jesús Maria, «mandó que no se muriesen más; que a no ser por este mandato no hubiera parado con siete solas. Segons els cronista dels fets la causa de la mort fou dolor de costado».

El mes de juny de 1808 Mataró visqué una de les situacions col·lectives més dramàtiques de la seva història. Les tropes franceses, en la seva marxa cap a la ciutat de Barcelona, es toparen amb la resistència dels mataronins. Això feu que l'entrada de les tropes napoleòniques a la població es fes a matadegolla. Les monges carmelites no en restaren pas al marge, més encara, per la seva situació fora muralles.[381]

[381] . Hi ha un relat dels fets signat per Raimonda de Sant Josep, Bertran Codina, com a priora; Rosa de Santa Teresa; Jerònima de Sant Vicenç Ferrer, Anglada i Florensa, i Eulàlia del Santíssim Sagrament, Cahué i Abril, com a

Durant la segona meitat de l'any 1808 la comunitat, enmig de constants sobresalts, abandonà el convent en diverses ocasions. Estigueren a Cabrils, al veïnat de Valleix, fins que el 10 d'octubre tota la comunitat es desplaçà fins Arenys de Mar, on s'embarcaren «excepción de las que no tuvieron ánimo». Després de trenta hores de navegació «en un grande contratiempo» arribaren a Creixell, Tarragona. Després les monges es dividiren entre les comunitats d'aquesta població i Reus. El 22 de desembre de 1808 les tres comunitats es reuniren a aquesta darrera ciutat. També hagueren de fugir d'aquest lloc per mor de les amenaces de la guerra. Així que les priores donaren llicència a les monges per tal que es refugiessin a casa dels seus pares o amics. El retrobament de la comunitat mataronina en el seu convent no es feu fins el dia 3 de maig de 1810.

A l'any 1812 l'amenaça vingué de la flota britànica que bombardejà Mataró.[382] A les dificultats inherents al conflicte bèl·lic s'hi afegiren les dificultats econòmiques cròniques «estuvimos dos años, y solamente esperimentamos miseria, ya por falta de víveres, ya por las grandes contribuciones que acían pagar» (G. Beltran, 1990, 374).

Aquestes circumstàncies feren necessari que la comunitat alienés algunes de les seves propietats per tal de poder subsistir. El document del provincial de l'orde que els en concedí llicència es fa ressò de la «estrechez […] por razón de los cortos réditos y rentas que disfrutan».[383]

A l'any 1835 la comunitat mataronina acollí religioses de diferents indrets que es veieren afectades pels incidents que es produïren amb motiu de la

clavàries (G. Beltran, 1990, 370 i s.). El text, pel seu interès, s'ha reproduït a l'annex d'aquest treball.

382 . «…y entonces solamente tubieron temor de las balas en abundancia que echavan los ingleses, y las quales ocasionaron bastante daño al edificio o fábrica del Convento» (G. Beltran, 1990, 374).

383 . «Por quanto la Madre Priora y Convento de Religiosas Carmelitas Descalsas de la Ciudad de Mataró nos han hecho presente la necesidad en que se hallan, la falta de recursos que tienen para proporcionarse los alimentos indispensables a su subssistencia, y las ninguna limosna que se les hacen, a causa de las calamidades de la época presente y los atrasos y deudas que les ha sido forzoso contraer en el dicho largo tiempo de la emigración forzosa que ha hecho de su Convento, para cuyo reintegro no tienen otro arbitrio que la enagenación de algunas propiedades de las que poseen…» (G. Beltran, 1990, 374-375).

guerra carlina. Una de les comunitats acollides fou la de Barcelona (J. Recoder i J. Cararach, 1888, p. 567).

En un altre ordre de coses la comunitat mataronina ha tingut una activa participació en la fundació d'altres monestirs. Així, a l'any 1686, tingué lloc la fundació del Carmel de Lleida. De les tres fundadores, dues eren professes de la comunitat de Mataró i fou elegida priora de la nova fundació Anna Maria de Jesús, Fàbregas i Casas. Abans ho havia estat de les comunitats de Mataró, de Reus i de València. A l'any 1885 la comunitat de Mataró fundà el Carmel de Puigcerdà, hi anaren cinc germanes. L'any 1982 es traslladà a Amposta. El 28 d'abril de 1948 quatre monges mataronines van a fundar un monestir a la ciutat de Terrassa. Més tard s'hi afegí una altra germana. El 16 d'octubre de 1964 es procedí a la fundació del Carmel a Sabadell amb monges de les comunitats de Terrassa i Mataró. El 3 de març de 1977 es fundà el Carmel a Granollers per la comunitat de Terrassa. Mataró hi participà amb una germana. Actualment es troben a la Roca del Vallès (la Torreta).

De la destrucció del convent històric a l'actualitat

Fig. 104. Antic convent de les Tereses en el seu enderrocament.

MASMM. Arxiu d'imatges, 7. Col·lecció Mataró Ciutat, reg. 1142.

M. Assumpció Ferrer Torner.

Els esclats anticlericals del segle XIX que s'endugueren la comunitat carmelitana masculina de Mataró no afectaren les monges, que mantingueren el seu ritme de vida amb normalitat fins a l'esclat revolucionari de l'any 1936.

El sollevament militar d'aquell any —fracassat a Mataró— fou la flama que encengué la revolució social latent des de feia dècades en els sectors més radicalitzats de la societat. El món eclesiàstic fou un dels objectius a abatre des del primer moment.[384] Mataró també tingué manifestacions anticlericals en els moments en què s'inicià el conflicte civil.[385]

La destrucció del convent carmelità del segle XVII es troba prou documentada gràcies al relat que en deixà la priora de la comunitat Maria

---

[384] . «Para que la revolución sea un hecho, hay que derribar los tres pilares de la nación: La Iglesia, el Capitalismo y el Ejército. La iglesia ya se ha llevado su parte. Los templos han sido pasto de las llamas, y de los cuervos eclesiásticos que no han podido escapar, el pueblo ha dado cuenta de ellos». Butlletí de la CNT. Agost 1936. Citat per Rafael Estrany (R. Estrany, 2010, 22).

[385] . «I no ets com l'església tan plena / per dintre, de mòmies, de verges, i sants / i rosaris, i cants de novena / que entonen beates, cervells ignorants». Poema de Joaquim Palomera. *Llibertat.* Desembre 1936. «Els tiberis de casori no es feien mai a la sortida del registre civil sinó a la sortida del temple i el naixement de la criatura no era mai celebrat fins que s'havia fet la comèdia, a l'església, de tirar-li aigua al cap». J. Casas. *Llibertat.* Desembre 1936. Tanmateix, els estralls fets en el patrimoni religiós de Mataró meresqueren la crítica del militant cenetista i futur ministre de la república Joan Peiró: «No justifico el mal gust dels qui ara quan tan hi ha per fer esmercen llurs energies perseguint les pintures i les obres cisellades pel sol fet de llur caràcter religiós. És un joc infantil que res no té de just, que res no té d'útil a la causa de la revolució. És, però, un atac a la llibertat de pensament per a engruixir els rengles dels feixistes, perquè l'odi que aquest procediment va aixecant a l'entorn nostre o de la revolució, esdevindrà l'odi a les llibertats del poble que no en sap ésser digne» (M. Ribas, 2010, 27).

Francesca de Jesús Crucificat, Millet, que, pel seu interès, ha estat reproduït a l’annex d’aquest treball. A l’any 2010, en el marc d’una exposició organitzada pel Museu de Mataró, i comissariada per Assumpta Montellà, es publicaren sengles dietaris del pintor Rafael Estrany i de l’arqueòleg Marià Ribas i Bertran en què narraven els mateixos fets (R. Estrany, 2010; M. Ribas, 2010).

Segons Ribas, la nit del 19 al 20 de juliol de 1936, grups d’homes anaren al convent de les Tereses, baixant pel carrer Sant Rafael, portant feixos de llenya que havien tret de les forneries per tal d’incendiar el monestir. Les monges havien parat a la sagristia les millors peces de la casa per a la celebració de sant Elies: canadelles d’argent, calze preciós, robes antigues de gran valor… i allí restaren, ja que se les obligà a abandonar el convent.[386] Una vegada abandonat el recinte conventual per la comunitat el poble baix l’envaí i el saquejà completament, i moments després cremava pels quatre costats.

Ribas informa que la Comissió de Govern de l’Ajuntament de la ciutat acordà el 31 de juliol de 1936 la creació d’una brigada de vint-i-tres homes encarregada de l’enderroc de l’edifici que s’inicià el dia 5 d’agost. Abans, però, es feu un registre exhaustiu a les seves dependències i es descobrí un armari que havia passat desapercebut als saquejadors on s’hi trobaren objectes de valor i làmines en valors de l’Estat que constituïen les rentes de la comunitat, objectes que foren lliurats a l’alcaldia.

El mateix autor ofereix un relat succint dels elements patrimonials que es perderen en aquesta contesa, només del convent, sense consignar els de

[386] . «…tot ho hagueren d’abandonar les monges, de la mateixa manera que el tresor immens que posseïen en relíquies, orgue, gòtiques i del renaixement, teles de Viladomat i de notables artistes estrangers» (M. Ribas, 2010, 21). Mentre no s’indiqui el contrari les referències que segueixen pertanyen a la mateixa obra.

l'església.[387] En una publicació de 1936 deixà constància d'alguns objectes que es salvaren.[388]

En aquesta cita Marià Ribas feu una referència explícita a una obra pictòrica, l'obra artística més notable existent a les Tereses, segons aquest autor, que fou salvada del furor iconoclasta i que en el moment de redactar aquestes línies (2016) està sent estudiada pel professor Francesc Miralpeix. Es tracta d'una obra d'interessants línies italianitzants.

Un element rellevant del patrimoni de la comunitat —desaparegut en els fets de 1936— fou una carta autògrafa de santa Teresa. Una recopilació dels seus escrits feta al segle XVIII ja recollia la presència d'aquest document a Mataró (Sta. Teresa de Jesús, 1771, 134). Ens els anys noranta del segle passat —a petició de les monges mataronines— el carmelita Tomás Álvarez, estudiós de l'obra de la santa, analitzà una fotografia antiga del document i conclogué que es tractava d'un full, anvers i revers, d'una carta de Teresa d'Àvila escrita el 9 de gener de 1577 i adreçada a Jerónimo Gracián. També indicà que, *a posteriori*, algú havia imitat la signatura de la santa a la segona pàgina en el marge inferior. L'escrit teresià continuava en un segon full que no es trobava a Mataró.[389] La

---

387. «De resultes de l'incendi i els saquejos es perderen importantíssimes pintures i objectes de valor artístic i històric que contenia el convent [...]. En el claustre, entre una obertura que donava al cor i a la porta de la recreació, s'obrí en el mur una capella de gran valor artístic dedicada a Sant Josep, formada per una urnacina [sic] d'art rebaixat, tapissada amb teles de Viladomat; la central representava Sant Josep de mida natura, amb l'Infant Jesús als braços i voltat de serafins. Doncs, bé, l'incendi havia respectat aquestes belles pintures, però elles no es salvaren de les mans dels saquejadors. En la sala de Santa Apol·lònia hi havia un vertader tresor de documents antics, que en sa major part s'entregaren a les flames. Un formós Sant Crist d'ivori que presidia el cor es trobà dispers en petits fragments; màrfegues, hàbits, trossos d'arques, etc. estaven pel terra del claustre. En el centre del refectori apilaren llibres antics i moderns, estampes, impresos, manuscrits i documents que recollien de totes les dependències, fins a formar un munt de més de dos metres d'alçada...» (M. Ribas, 2010, 29).

388. «Del convent de les Tereses es salvà una important obra pictòrica d'escola flamenca, que malgrat no figurar-hi cap tema religiós, estava col·locada en el Refectori d'aquella casa. Es probable que la dita pintura fos l'obra artística més notable existent a les Tereses. Es salvaren també alguns llibres, quadres de rajoles i objectes ceràmics, amb destí al museu de la comarca». *Llibertat.* «Les revoltes a Mataró». Desembre 1936.

389. Arxiu Carmelites Descalces de Mataró.

transcripció íntegra de la carta es pot consultar a l'obra *Cartas*, de santa Teresa de Jesús, amb el número 99 (Sta. Teresa de Jesús, 1979, 283-285).

Després de la destrucció de convent, el solar obtingut fou dedicat a la construcció d'una plaça que havia de portar el nom de *14 de juliol*. Després de l'entrada de les tropes franquistes la plaça passà a anomenar-se *Plaza de los Caídos* i, posteriorment, s'hi construí un monument al·lusiu. Amb l'arribada de la democràcia la plaça passà a denominar-se *plaça de les Tereses*, nom amb el qual popularment són conegudes les monges carmelites a Mataró.

El 25 d'abril de 1939 la comunitat —tot i trobar-se sense convent— decidí aplegar-se per continuar la vida en comú. Ho feren a la casa Palau de la Riera de Mataró. Això vingué propiciat pel fet que una de les monges, Joana Maria de Jesús, Montserrat de Palau, era filla d'aquella mateixa llar.[390]

A l'any 1944, el 17 de juny, la comunitat retornava al carrer de Barcelona, concretament al número 32, antiga casa Pompeu Serra.

A l'any 1950 el matrimoni format per Magí Raventós i Teresa Espona Riera, pares de la germana Carme del Sagrat Cor, amb motiu de l'entrada de la seva filla a la comunitat, oferiren la construcció d'un monestir de nova planta. Compraren una parcel·la de la finca de can Torner, al veïnat de Cirera, a la part alta de la ciutat de Mataró i s'hi col·locà la primera pedra. Es feu càrrec de l'edificació l'arquitecte Lluís Bonet i Garí (Argentona, 1893 - Barcelona, 1993). La construcció, inspirada en l'estil propi de l'orde del Carme Descalç del segle XVI-XVII, té elements renaixentistes, de línies molt simples i referències molt concretes a l'antic monestir. El pintor, Miquel Farré i Albagés (Barcelona, 1901-1978), realitzà a l'església, al claustre, al locutori i a l'entrada del monestir, unes pintures murals al fresc. Les dues escultures de la façana del monestir, la Immaculada Concepció i santa Teresa de Jesús, són obra de l'escultor Francesc Juventeny i Boix (Moncada

---

390. Aquestes dades i les que segueixen han estat extretes de *http://www.carmel-mataro.net/ca/22/historia*.

i Reixac, 1906 - Cerdanyola del Vallès, 1990). També ho és el Nen Jesús del claustre i una imatge d'alabastre de sant Joan de la Creu. Les monges es traslladen des del carrer de Barcelona al monestir acabat d'edificar l'11 de setembre de 1954. N'era priora Maria Montserrat de la Santíssima Trinitat, Cabanyes i Barba. El 13 d'octubre es col·locaren a l'espadanya i es beneïren les tres campanes que anuncien les celebracions litúrgiques de la comunitat. Es donà el nom de Magina a la campana gran; de Teresa, a la mitjana, i de Maria Carme, a la més petita, en referència als noms del matrimoni fundador i de la seva filla.

Finalment, el dia de santa Teresa, 15 d'octubre del mateix any, se celebrà la inauguració del nou monestir amb una missa pontifical celebrada per l'arquebisbe de Barcelona Gregorio Modrego i es procedí a la benedicció de l'edifici i de totes les dependències.

A la segona meitat del segle XX el Carmel mataroní visqué amb molta intensitat el desenvolupament del concili Vaticà II. Aquest importantíssim esdeveniment eclesial fou seguit per la comunitat mataronina aleshores dirigida per Carmela del Nen Jesús, Ruiz de Luna. Els ensenyaments del concili foren una ocasió per repensar el carisma teresià a la llum dels signes dels temps que els tocà viure. Sota el priorat de Cristina Maria, Kaufmann, se seguí aquesta línia d'*aggiornamento* de la vida carmelitana i la comunitat mataronina es convertí en un paradigma de la recerca de formes per viure la vida evangèlica des de la perspectiva de Teresa d'Àvila.

El 26 d'abril de 1998 se celebrà el 350 aniversari de la fundació de les monges carmelites a Mataró amb l'assistència de l'alcalde de la ciutat Manuel Mas i Estela. Era priora Cristina Maria Kaufmann. En l'acte es constatà com el Carmel mataroní era la institució local activa i més antiga després de la parròquia, el Govern municipal i l'hospital de Sant Jaume.

Actualment, la comunitat carmelitana albira aquest quart segle de la seva permanència mataronina a partir de l'experiència d'un grup de dones que volen ser signe visible de la vigència dels valors evangèlics, viscuts en comunitat, seguint l'estil de vida que inspirà Teresa d'Àvila.

El patrimoni monumental desaparegut

El monestir de les monges carmelites descalces es trobava situat a l'actual plaça de les Tereses, la qual agafa el nom en recordatori de la comunitat dedicada a l'obra iniciada per santa Teresa de Jesús (fig. 105-106.).

Fig. 105. El monestir de la Immaculada Concepció de Maria de les monges carmelites descalces de Mataró. Cremat el 20 de juliol de 1936 i posteriorment enderrocat. Actualment és la plaça de les Tereses.

MASMM. Arxiu d'imatges, 7. Col·lecció Mataró Ciutat, reg. 1142.

Malauradament, el monestir va ser cremat el 20 de juliol de 1936 i, posteriorment, enderrocat. Per aquesta raó, no és una tasca fàcil parlar del patrimoni avui desaparegut, el qual s'ha anat reconstruint a partir de testimonis, fonts documentals i bibliogràfiques i algunes fotografies del segle XX. S'hi ha de sumar també, que tot el conjunt monumental estava clos per unes parets altes, ja que la comunitat de monges carmelites vivia en estricta clausura, i que, per tant, sobretot la part de les dependències conventuals fou molt desconeguda.

Marià Ribas va descriure l'antic monestir de les Tereses a partir de les seves observacions i en va publicar un article als *Fulls del Museu Arxiu de*

Santa Maria molt valuós per a l'estudi del complex patrimonial.[391] Agafant com a base aquest document i els documents originals dels arxius històrics, s'ha volgut fer un estudi detallat del que un dia fou part de la història del patrimoni artístic i monumental de la ciutat de Mataró.

Ha quedat explicat anteriorment l'evolució històrica de la fundació de l'antic monestir de la Inmaculada Concepció de Mataró, el qual, tot i l'austeritat i els pocs recursos amb què vivien les monges, és interessant estudiar a través de la documentació des del punt de vista del patrimoni artístic.

Tot i que la comunitat de monges descalces sempre va patir estretors econòmiques, això no ha impedit que en la construcció del monestir i en diversos elements artístics hi trobem noms tan destacats com els de fra Josep de la Concepció o els escultors Antoni i Marià Riera. Així doncs, encara que la construcció i la decoració hauria estat força austera, és necessari donar a conèixer el que un dia fou una part del patrimoni cultural mataroní.

Fig. 106. El monestir de la Immaculada Concepció de Maria de les monges carmelites descalces de Mataró.

MASMM. Arxiu d'imatges, 7b. Mataró Ciutat. 001141.

[391] . M. Ribas, «L'antic convent de les Tereses», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 19 (1994), p. 30-41.

La construcció del monestir de la comunitat de monges carmelites descalces

La comunitat de monges carmelites descalces feia gairebé trenta anys que vivia en condicions pèssimes a la casa del carrer Barcelona. El lloc se'ls feia petit i inadequat per a la clausura, raó per la qual van haver de plantejar-se un canvi. Aquest, a la vegada, els semblava gairebé impossible degut a la manca de recursos econòmics, però el provincial fra Joan de la Concepció les va animar a fer-lo.

Així doncs, les monges es resolgueren a comprar un terreny a Salvador Palau per quatre-centes lliures, a les afores del portal de Sant Josep, conegut com Les Quintanes d'en Palau. Quedaven doncs ben a prop de la muralla, però fora, en l'emplaçament on avui es troba la plaça de les Tereses. En aquest espai ampli hi podrien construir el monestir amb totes les dependències que eren necessàries i l'església pertinent.

El 18 d'octubre de 1676 es va posar la primera pedra per al nou monestir de les monges carmelites descalces de Mataró. Segons la documentació històrica, se sap que el primer que es va fer va ser un estany, conduir l'aigua i tancar el terreny amb un mur ben alt.

La conducció de l'aigua fins aquell indret fou un tema important a resoldre. A l'any 1677 la comunitat s'adreçà a la universitat de la vila exposant com en l'arribada de les monges a Mataró el Govern els havia concedit «una ploma de signe de aygua» que prenien «desde la font o bassa de la font de plaça», ara, «per passar avantla fabrica y constructió» del nou convent necessitaven l'aigua «ja per amarar la cals com altrament». Així que sol·licitaren la concessió de la mateixa quantitat d'aigua ara des de «la font del cap del Carrer Nou». Per conduir l'aigua les monges proposaven fer servir l'«alveo o rech que los molt Reverent Prior y Convent de Sant Joseph de dita vila tenen fet per servirse» des de la mateixa font fins al seu convent i construir les canalitzacions necessàries per anar des de Sant Josep fins a la nova construcció. Les autoritats

municipals acceptaren la petició amb la condició que deixessin de rebre l'aigua de la font de la plaça.[392]

Per a aquesta operació, la comunitat va contractar a Narcís Torró,[393] mestre de cases de Mataró «per a fer la paret de pedra y cals y tapia encrostada per cada part y trossos de mitja rajola també per cada part de la clausoria y hort del nou convent».[394] En el contracte es donaren totes les instruccions de com havia de ser el mur, això era amb uns bons fonaments, alt perquè les monges no poguessin ser vistes i gruixut. També s'hi especificava que el constructor estava obligat a fer la paret de «tapia valenciana». Aquest darrer terme és interessant, ja que aquest mètode constructiu era considerat un dels millors. En paraules de Manuel Galarza, que va dedicar-hi un article, el sistema de la *tapia valenciana* és el final d'un llarg procés d'investigació històrica sobre les tècniques constructives de les fàbriques que adopten com a material bàsic la terra. S'hi aconsegueix no tan sols la necessària cohesió entre els materials per garantir-ne la resistència i durabilitat, sinó inclús un acabat superficial permanent, que en permet la conservació sense els necessaris processos de manteniment periòdic, a la vegada que confereix a la fàbrica una superfície d'acabat decorativa i estable; i tot això s'aconsegueix tan sols amb una i única aplicació del material.[395] Establert el perímetre del mur que tancava el recinte de les monges de clausura, la porta d'entrada principal se situà al carrer de Sant Benet.

En el document esmentat anteriorment, on queda especificada aquesta construcció del mur exterior, amb data del 25 octubre de 1678, i encarregada a Narcís Torró, hi apareix el nom de fra Josep de la Concepció. És aquest mateix document el que va descobrir el pare Beltran, i que cità

---

392 . ACA. Arx. Not. Mataró, C-17. 9.6.1677.

393 . Narcís Torró, juntament amb Bartomeu Cabot, que també apareix en les obres del monestir de les monges carmelitanes, col·laboraren amb Antoni Riera en l'obra de l'església de Sant Pere Pescador, documentada i explicada en un article dels *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria, 62,* de 1998, per Manel Salicrú.

394 . ACA. Notarials. Sèrie general 1498. 25 octubre 1678. f. 87v.

395 . M. Galarza, «La tapia valenciana: una técnica constructiva poco conocida», a A. de las Casas (coord.), 1996, p. 211-215.

Carme Narváez[396] al seu estudi sobre el *tracista*. Per tant, es pot dir que fra Josep de la Concepció també va intervenir en la construcció del monestir de les monges descalces i probablement se li podria atribuir la traça del convent i l'església.

L'inici de la fàbrica del monestir va ser costós per a les monges. A banda de la despesa econòmica, quan les obres ja estaven molt avançades l'any 1683, sembla que una forta tempesta de pluja i vent va ensorrar part de l'obra. Degut a aquest entrebanc, sembla que molta gent va donar-los suport costejant les despeses de la reconstrucció per tal de que l'obra s'acabés al més aviat possible.

Abans del seu trasllat, l'obra havia de ser inspeccionada pel Provincial acompanyat de fra Josep de la Concepció. Sembla que van jutjar que l'obra «estaba muy fresca y no bastante enjuta y seca para poderse habitar. Y que si luego se mudaban a ella las religosas las podia hacer grave daño».[397] Aquesta decisió va provocar diferències entre les monges d'una banda, i el pare Provincial i el *tracista*, de l'altra. Finalment, però, el dia 29 de setembre de 1685, amb l'obra acabada de construir, les monges podien iniciar el trasllat a les noves dependències.

El trasllat es feu amb una processó solemne. Des de l'antiga clausura situada a la casa del carrer Barcelona fins a l'església parroquial de Santa Maria, als carrers s'hi feren unes catifes de flors. Segons la descripció que ens ofereix José Recoder de Dorda a les *Glorias Teresianas,*[398] el sermó fou tan emotiu que fins i tot alguns ploraren. De Santa Maria sortiren altra vegada en processó amb la custòdia del Santíssim Sagrament, impregnant l'ambient d'olor d'encens, càntics, música i soroll de salves. La comunitat de monges fou acompanyada pels jurats de la vila, el clergat, el poble i molta noblesa procedent de Barcelona. Entre els assistents es destacà al

396. C. Narváez, *El tracista fra Josep de la Concepció (1626-1690),* Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, p. 118.

397. G. Beltran (ed.), *Carmelitas descalzas de Cataluña y Baleares: documentación histórica (1588-1988),* 1990, doc. 70, p. 350-362.

398. J[osé] R[ecoder de Dorda] A[nnexy] M[isionero], *Glorias Teresianas de Cataluña*, 1888, p. 558.

marqués de Tamarit,[399] protector de la província de Sant Josep, el qual va donar diners a la comunitat i va pagar les costes per a la translació de les difuntes cap al nou monestir.[400]

Quan tingueren edificat el monestir, es van iniciar els tràmits per a la construcció de l'església, empresa que es confiaria a l'escultor Antoni Riera el 1686 i, posteriorment, hi anirien treballant d'altres mestres d'obres.

Gràcies als documents, els estudis i el testimoni de Marià Ribas i les fotografies que feu després de la crema del monestir el 1936, es pot reconstruir com va ser el conjunt monacal. També una curiosa col·lecció de petits dibuixos desplegables realitzats per Maria Lluïsa de Sant Joan de la Creu,[401] integrant de la comunitat de monges carmelites de Mataró i que visqué al cenobi, aporten part de la valuosa informació que es necessita per tal de refer la imatge del que un dia fou patrimoni monumental de la ciutat de Mataró.

399. Francisco de Montserrat-Vives i Oriol. Ostentava el marquesat des de 1681. Va morir a Barcelona el 1688.

400. G. Beltran (ed.), *Carmelitas descalzas de Cataluña...*, 1990, p. 362.

401. De nom, Gel Julià (1888-1963).

El conjunt monumental. El convent i l'església

El convent

Marià Ribas i Lluís Ferrer i Clariana van poder entrar al convent després que fos incendiat el 20 de juliol de 1936 i així pogueren documentar i recollir molta informació de les dependències i situació del monestir. Gràcies a les fotografies, els dibuixos i les notes de Marià Ribas, avui es pot reconstruir l'espai, juntament amb el suport de la documentació històrica.

Fig. 107. Entrada al monestir pel carrer Sant Benet.

MASMM. Arxiu d'imatges.

Col·lecció Mn. Joan Colomer.

Fotografia: Mn. Joan Colomer ca. 1920.

Fig. 108. Entrada al monestir pel carrer Sant Benet. Dibuix de Marià Ribas que il·lustra l'article publicat a la revista *Fulls,* núm. 19.

MASMM.

Com ja s'ha explicat, el monestir estava tancat per un mur que tenia un únic portal d'entrada pel carrer Sant Benet, gairebé davant del carrer Sant Rafael (fig. 107-108).[402]

[402] . Segons una antiga fotografia que reproduirem més endavant, hi consta una anotació en la qual es descriuen les mesures del mur: «La muralla del carrer de St. Benet te 58 metres. La muralla del carrer de Sta. Teresa te 84 metres. La muralla del carrer del 10 de Janer te 89 metres. La muralla del carrer de Montserrat 94 metres».

A la banda del carrer de Santa Teresa hi havia una font pública amb dues aixetes, una esplèndida pica de pedra i, al costat, un abeurador per als cavalls (fig. 109). A la part alta hi havia un quadre de rajoles que representava santa Teresa de Jesús, asseguda davant d'un llibre obert i amb una ploma d'oca a la mà dreta, il·luminada per l'aparició de l'Esperit Sant. L'emmarcava una sanefa decorativa, que repetia un element barroc i, a la part baixa, hi tenia una targeta amb una inscripció llatina. Segons aquesta descripció de Marià Ribas, la inscripció estava en molt mal estat i només s'hi podien llegir unes poques paraules. En una pedra constava la data de 1780.[403]

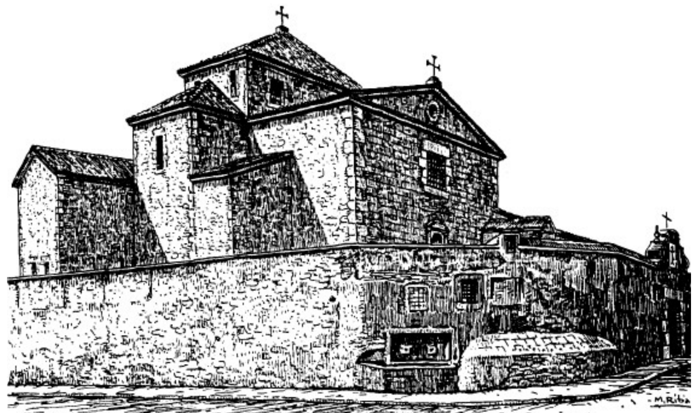

Fig. 109. Font pública i abeurador de cavalls situat al mur del monestir de la Immaculada Concepció, a la banda del carrer Santa Teresa. Sobresortint s'hi reconeix l'estructura de l'església. Dibuix de Marià Ribas que il·lustra l'article publicat a la revista *Fulls,* núm. 19.

MASMM

Després de passar la porta del carrer de Sant Benet de línies barroques, que donava accés a l'interior del recinte, hi havia un petit pati (fig. 110). A mà dreta, sota una visera de teulada, hi havia el torn. Per la seva part interior era un petit espai on les monges de clausura podien parlar amb els visitants sense ser vistes. El nom fa referència a l'enginy que hi havia col·locat en l'obertura de la paret que comunicava l'interior amb l'exterior, i que servia per poder passar objectes d'un costat a l'altre sense que ambdues parts es veiessin o tinguessin contacte. A la paret del davant hi havia dos portals, un donava al parlador i l'altre al «Reglar», que era també l'entrada a la clausura.

403 . M. Ribas, «L'antic convent de les Tereses», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 19 (1994).

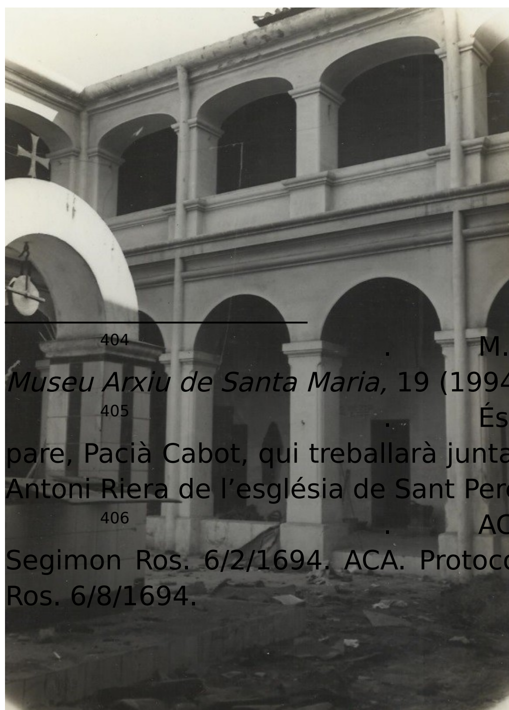
El parlador tenia dues estances. La primera estança era petita i de secció quadrada coberta amb volta blanca de calç. Centrada a la paret del fons hi tenia una reduïda obertura quadrada, amb una reixa de ferro encastada, que donava a una altra habitació interior més espaiosa i de planta rectangular. En aquesta habitació hi entrava la monja que havia de parlar, acompanyada d'una altra monja.[404]

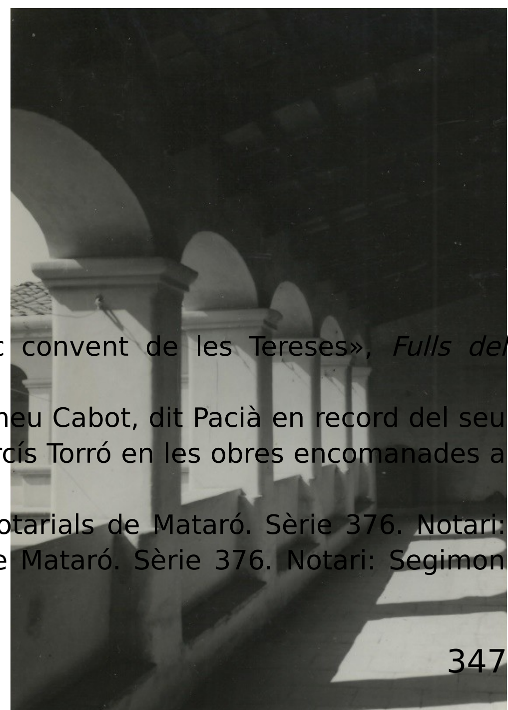
Fig. 110. Entrada al monestir, vista per dins.

Fotografia de Marià Ribas que il·lustra l'article de la revista *Fulls*, núm. 19 del MASMM.

El «Reglar» era com un petit vestíbul d'entrada. Era una sala rectangular que marcava l'entrada a la clausura. Tenia comunicació amb el torn, i a l'oest, amb un pati interior de secció rectangular i molt més gran que el pati per on entrava la gent externa al monestir. Una altra porta, al fons de l'habitació, donava pas a una sala anomenada de «Santa Apolonia» que venia a ser com un segon vestíbul. Aquesta sala tenia una entrada a l'est que comunicava amb el parlador interior i, per la paret del fons, es comunicava directament amb el claustre.

El claustre (fig. 111-112), de planta quadrada i dos pisos, fou construït per Bartomeu [Passia][405] Cabot, el pagament obtingut per la realització del qual, l'any 1691, consta en un document de 1694, i en són testimonis Antoni i Marià Riera, pare i fill escultors encarregats de les obres de l'església.[406]

404. M. Ribas, «L'antic convent de les Tereses», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 19 (1994), p. 35.

405. És aquest Bartomeu Cabot, dit Pacià en record del seu pare, Pacià Cabot, qui treballarà juntament amb Narcís Torró en les obres encomanades a Antoni Riera de l'església de Sant Pere Pescador.

406. ACA. Protocols notarials de Mataró. Sèrie 376. Notari: Segimon Ros. 6/2/1694. ACA. Protocols notarials de Mataró. Sèrie 376. Notari: Segimon Ros. 6/8/1694.

Fig. 111. Fotografies del claustre fetes per Marià Ribas en els dies posteriors a l'inici de la destrucció del monestir.

Fotografia: Marià Ribas i Bertran.

Aparegudes a l'article publicat a la revista , núm. 19 del MASMM.

Col·lecció particular.

Fig. 112. Pis superior del claustre.

Fotografia: Marià Ribas i Bertran.

Apareguda a l'article publicat a la revista *Fulls*, núm. 19 del MASMM.

Col·lecció particular.

Les quatre galeries del claustre eren cobertes amb voltes i sobreclaustre, i pintades de blanc de calç, com la resta de dependències. Segons Marià Ribas, hi havia tres capelletes en tres de les galeries, formades per fornícules llises, obertes a les parets. A la galeria sud hi estaven agrupades les imatges de santa Teresa de Jesús i els sants Joan de la Creu, Elies i Eliseu. A la galeria oest hi havia la imatge del Sant Crist, i a la galeria est hi havia la fornícula dedicada a sant Josep, la qual destacava per sobre de les altres pel seu art i esplendidesa amb una pintura d'Antoni Viladomat que interpretava sant Josep a mida natural amb l'Infant Jesús a braços, voltat d'àngels i querubins. Aquesta capelleta era tancada per una porta de dues fulles amb plafons motllurats policromats en jaspiat. El testimoni de Ribas deixà constància de la magnificència de l'obra d'Antoni Viladomat, però també de la seva desaparició, ja que en el moment de veure-la, les flames havien cremat gran part de la pintura i l'havien afectat

molt.[407] A la mateixa galeria hi havia quatre confessionaris arrenglerats que comunicaven amb l'església.

Fig. 113-114. Pis inferior i superior del claustre. Dibuixos de Maria Lluïsa de Sant Joan de la Creu (1888-1963). Al primer dibuix s'hi pot reconèixer la reproducció del que hauria estat una gran tela pintada decorant una galeria del claustre. El segon dibuix és la representació del pis superior del claustre amb vistes al campanar.

Col·lecció particular.

El pis inferior era més alt que el pis superior i estava obert a partir d'arcs de mig punt sostinguts per pilars d'ordre toscà i cobert per volta d'aresta.

[407] . «Era llastimós de veure la pintura cremada, desprenent-se a trossos que amb molta imaginació permetien de deduir el seu valor. Un curiós fragment que s'havia desprès, era suficient per veure l'Infant Jesús amb els braços enlaire, lluint un vestidet contornejat de puntes i mànigues fins al colze, que era molt fàcil d'endevinar que alguna monja havia pintat posteriorment per tal de tapar la seva nuesa» (M. Ribas, 1994, 35).

El pis superior, separat a través de les motllures que actuaven com a arquitrau del pis inferior, era molt baix i articulava les seves galeries a partir d'arcs escarsers sobre pilars toscans gairebé de la mateixa amplada que els pilars inferiors, muntats sobre pedestals units entre si per un ampit corregut que actuava a manera de barana, cobrint-se amb un simple embigat de fusta inclinat.[408] Al centre del claustre hi havia una cisterna que aprofitava l'aigua de la pluja per a les necessitats de la comunitat.

Al bell mig de la galeria nord del claustre, hi havia una porta que donava a una habitació rectangular anomenada sala del pessebre, perquè n'hi havia un de construït durant tot l'any.

A l'extrem sud de la galeria oest del claustre, una porta comunicava cap a una gran sala anomenada per Marià Ribas la sala de les creus, perquè a les parets hi havia les creus de fusta que servien a la comunitat per celebrar la devoció del Via Crucis, que correspondria a la sala *de profundis* (fig. 115). Era una sala allargada i força espaiosa pel que es pot veure en planta, però Marià Ribas no ens especifica quina utilitat podria haver tingut a banda d'exposar les creus devocionals.

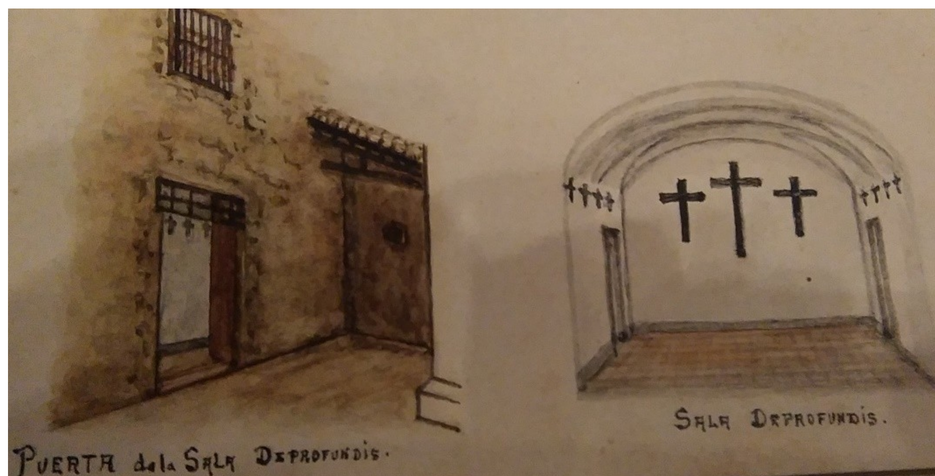

Fig. 115. Sala *de profundis* anomenada per Marià Ribas com a sala de les creus. Dibuixos de Maria Lluïsa de Sant Joan de la Creu (1888-1963).

Col·lecció particular.

[408] . C. NARVÁEZ, *El tracista fra Josep de la Concepció (1626-1690),* Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, p. 120.

Des d’aquesta sala, una porta donava accés a quatre sales que formaven una unitat. Així doncs, passada la porta s’hi trobava un espai que era el fregador (fig. 116). Al seu costat est hi havia la que anomenaven cuina nova (fig. 117), i al costat oest hi havia l’espai del safareig que donava pas pel costat nord a la que anomenaven cuina antiga. Tot i les denominacions, les dues cuines sembla que eren de la mateixa època. A la cuina nova les parets estaven revestides fins a molta alçària de rajoles de cartabó blanc i verd disposades dibuixant rombes. La part més alta de les parets i voltes eren blanques de calç, i aportaven lluminositat a l’espai, ja que rebien la llum directa de l’exterior. El mobiliari estava fet d’obra, de la mateixa manera que a les altres estances, on també hi havia el revestiment de rajoles de cartabó verd i blanc, tot i que a vegades formava altres motius diferents. Aquests espais van ser dels menys perjudicats per l’incendi i encara a les fotografies s’hi veu el parament de cuina i els diferents atuells de terrissa, coure i aram.

Fig. 116. Fregador i pas a la cuina antiga.

Fotografia: Marià Ribas i Bertran.

Apareguda a l’article publicat a la revista *Fulls,* núm. 19 del MASMM.

Col·lecció particular.

Fig. 117. Cuina nova.

Fotografia: Marià Ribas i Bertran.

Apareguda a l’article publicat a la revista *Fulls,* núm. 19 del MASMM.

Col·lecció particular.

Per una altra porta de la sala de les creus, que era la que quedava més propera a la porta que connectava amb el claustre, s'entrava al refetor (fig. 118 i 119). Era aquest un espai també cobert amb volta i ben il·luminat amb claror natural que entrava per tres finestres grans que hi havia a la

Fig. 118. Refetor.

Fotografia: Marià Ribas i Bertran.

Apareguda a l'article publicat a la revista *Fulls*, núm. 19 del MASMM.

Col·lecció particular.

Fig. 119. Dibuixos desplegables que representen el refetor del monestir de les monges carmelites descalces. Realitzats per Maria Lluïsa de Sant Joan de la Creu.

Col·lecció particular.

llarg de la banda sud. Adossats a les parets hi havia uns bancs de fusta, i els arrambadors feien un mostrejat de rajoles de cartabó disposades formant una mena de sanefa en ziga-zaga. Les monges menjaven en unes llargues taules de fusta, mentre una d'elles des de una trona feta d'obra que estava situada entre finestra i finestra llegia les lectures pietoses. A la paret curta del costat de ponent hi havia una obertura per on se servia el menjar des de la cuina i que una de les monges s'encarregava de servir.

Amb aquesta disposició, l'espai quedava lliure per transitar-lo i així no hi

havia obstacles que molestessin durant el servei dels àpats. En un costat de la mateixa paret hi havia un lavabo barroc, d'obra de terrisser, vidrat de negre, juntament amb un quadre de rajoles que representava sant Josep, emmarcat amb una estreta sanefa florejada i salvat pel comitè de salvaguarda.[409]

A

Fig. 120 i 121. Dibuixos desplegables que representen el refetor. Dibuixos en els quals podem observar que a les parets curtes del refetor, a banda i banda, hi ha representades les que haurien estat dues teles de gran format que s'identifiquen amb el Sant Sopar i Jesús lliurant les claus a sant Pere. Realitzats per Maria Lluïsa de Sant Joan de la Creu.

Col·lecció particular.

sobre de l'obertura i centrada, una excel·lent pintura que representava Jesús lliurant les claus a sant Pere fou també salvada i es conserva a

409 . M. Ribas, «L'antic convent de les Tereses», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 19 (1994), p. 36.

l'actual convent de la comunitat de monges carmelitanes. Actualment, està essent estudiada per tal de posar-la en valor a través d'un acurat estudi. Confrontada a aquesta pintura, n'hi havia una altra que presidia el refetor i representava el Sant Sopar (fig. 120 i 121). L'obra igualment salvada per la intervenció de Marià Ribas es conserva al Museu Arxiu de Santa Maria. Tot i estar en molt mal estat, enfosquida pel fum de la crema del convent el 1936, la pintura fou col·locada durant un temps a la capella de sant Desideri de la basílica de Santa Maria. Quan es va restaurar el retaule i els murs es va retirar la pintura i es va decidir guardar-la. Al 2011, Rafael Soler i Fonrodona va presentar unes fotografies a la doctora Maria Garganté, que a la vegada va consultar al doctor Francesc Miralpeix per tal de confirmar que es tractava d'una pintura del segle XVII.[410] A partir d'aquesta resposta, es relacionà la pintura amb un estudi que havia fet Manel Salicrú titulat «Els primers edificis i la primera capella de l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena de Mataró»,[411] en el qual es documentava una compra al pintor barceloní Pere Cuquet, el 1646, de tres teles per a l'antic hospital. Una d'elles era un Sant Sopar i Rafael Soler i Fonrodona, a partir d'aquestes pistes, va relacionar que la pintura salvada del monestir de les monges carmelites era la mateixa que s'havia comprat al pintor Pere Cuquet per a l'hospital. Aquesta tela actualment mesura 236 x 216 cm i s'hi representa al centre de la composició la figura de Jesús, acompanyat pels dotze apòstols que envolten la taula. Dos de les figures se situen en primer terme d'esquena a l'espectador.

Abans de la destrucció del monestir, la sala estava decorada com a mínim amb tres teles més situades a la paret nord, al costat de la porta d'accés. A partir dels dibuixos desplegables de Maria Lluïsa de sant Joan de la Creu, monja de la comunitat carmelitana que va residir a l'antic monestir, s'intueixen dues teles amb la representació de retrats masculins i una tela amb la representació del retrat d'una monja carmelitana.

---

410. R. Soler, «Tres pintures del segle XVII a Mataró, obra de Pere Cuquet», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 102 (2012).

411. M. Salicrú, «Els primers edificis i la primera capella de l'hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena de Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 56 (1996).

Una petita porta del refetor situada a llevant comunicava amb la sala capitular, a la qual s'hi entrava també per una porta més gran des de la galeria sud del claustre. A les parets hi tenia també arrambadors de rajoles com el refetor. Al centre de la paret llarga que tocava al jardí hi havia una finestra i dos armariets oberts a la paret, un a cada costat, on es posaven llibres de devoció.

A continuació es trobava l'anomenada sala de recreació, que també es comunicava a través del claustre per l'extrem de llevant de la galeria sud. La seva finalitat era que les monges tinguessin un espai d'esbarjo, tal com el seu nom indica. Aquesta sala també comunicava amb la sala capitular, a una sagristia interior de grans dimensions; amb el cor, on la comunitat sense ser vista participava dels actes religiosos que se celebraven a l'Església, i una última porta donava a una gran horta. Una escala molt discreta existent en un extrem de la sala de recreació, normalment tapada amb un entarimat, baixava al cementiri subterrani de les monges.[412] Presidint la sala hi havia la imatge d'un Sant Crist d'ivori. Aquesta imatge fou parcialment destruïda i posteriorment restaurada i retornada a la comunitat de monges carmelites.

Des del *de profundis* a la sagristia, aquestes sales quedaven al sud del recinte, i des del safareig, passant per la cuina, el refetor, la sala capitular, la de recreació, i la sagristia, la paret donava al jardí interior i l'horta.

Fig. 122. Vista del monestir on s'aprecia l'horta i la petita capella de sant Roc.

MASMM. Arxiu d'imatges, 7b. Mataró Ciutat.

Col·lecció M. Assumpció Ferrer Torner, 5.

Sortint de la clausura hi havia l'horta (fig. 122 a 124), on es trobava una petita capella feta d'obra dedicada a sant Roc (fig. 125 a 127), que encara es va poder veure sencera després

412. M. RIBAS, «L'antic convent de les Tereses», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 19 (1994).

de l'incendi. Quatre xiprers emmarcaven la capella, i estava rodejada pel verd de l'horta i alguns altres arbres. Era una construcció molt modesta. A la part del davant hi tenia la porta d'entrada, i a sobre d'aquesta, un petit òcul i una creu al vèrtex de la coberta a dos aigües. A les parets laterals i centrades s'obrien unes petites finestres.

Segons el testimoni de Marià Ribas, i en les seves pròpies paraules, l'horta era molt esplèndida, generosament productiva en verdures i fruiters.[413] Hi havia molts arbres alts que rodejaven el mur per tal de que no poguessin arribar les mirades indiscretes des de l'exterior. Els estris de conreu, els guardaven en unes cases que eren propietat de la comunitat i que estaven situades a l'extrem entre els carrers Montserrat i de Sant Benet.

Fig. 123 i 124. El monestir i l'horta després de l'incendi de 1936. En aquestes dues fotografies es pot apreciar el convent cremat i part de l'horta destruïda.

MASMM. Arxiu d'imatges. Col·lecció Marià Ribas, 27/08/1936.

413 . M. RIBAS, «L'antic convent de les Tereses», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 19 (1994).

Fig. 125. La capella de Sant Roc després de la crema del convent.

MASMM. Arxiu d'imatges. Col·lecció Marià Ribas, 26/08/1936.

Fig. 126 i 127. Postals pintades que representen la petita capella de sant Roc del monestir. Postals pintades per Maria Lluïsa de Sant Joan de la Creu, antiga monja carmelitana resident a l'antic monestir.

Fig. 126. Col·lecció particular.

Fig. 127. MASMM. Arxiu d'imatges. Mataró Ciutat 7b.

El monestir disposava d'un segon pis, que va quedar molt malmès en l'atac incendiari. La planta dibuixada per Marià Ribas i la seva minsa descripció dels espais degut a l'estat ruïnós, ens ha permès de situar-ne els espais.

L'espai situat sobre el *de profundis* i la cuina antiga era tot un espai que hauria funcionat com a sala de reunions i treball. Tasques diverses que tenien a veure amb les labors, la confecció o el planxat de les robes es desenvoluparen allí. D'altra banda, el llarguíssim espai que començava per sobre del safareig i que coincidia passant per sobre de totes les altres sales fins a la sagristia, de ponent a llevant, era l'espai que ocupaven les cel·les individuals de les monges. Aquestes s'anomenaven «Ermites», i cadascuna portava el nom d'un sant (fig. 128). Eren unes habitacions molt

senzilles, amb un llit i poca cosa més, però molt lluminoses. Tenien una finestra oberta amb una mena de forma de nínxol, en la qual s'havia fet un relleix enrajolat. La vista donava al jardí i horta interior. El passadís que anava d'un extrem a l'altre pel qual es passava per anar a les habitacions, s'anomenava «Trànsit» (fig. 129).

A

l'extrem est d'aquest llarg passadís hi

havia una porta que comunicava amb una habitació que havia custodiat objectes valuosos i documents importants. Aquesta sala quedava a sobre de la sagristia de l'església i tocava a una de les parets de la capçalera de l'església. Una finestra donava a la part alta del presbiteri. Fou l'única sala decorada amb pintures murals d'estil barroc de tot el monestir (fig. 130). S'hi havia obert un armari del gruix d'una paret i havia servit per destinar-hi l'arxiu.

Encara quedaria per descriure les parts més altes de l'edifici i les golfes, però va ser impossible d'entrar-hi en els moments posteriors a l'incendi i, per tant, poc en podem saber.

Tot el monestir havia tingut una aparença molt austera i senzilla, d'acord amb la vida que portaren la comunitat de monges carmelitanes al llarg de la seva història, sovint plena de dificultats econòmiques. Per aquesta raó les parets eren blanques, sense decoracions supèrflues, però a la vegada alegres gràcies a la lluminositat que el sol els hi aportava reflectit a cadascuna de les estances que el conformaren.

Fig. 130. Sala decorada situada sobre la sagristia. Espai que havia servit per custodiar els objectes valuosos i els documents importants. S'hi aprecia la decoració pintada a les parets i l'armari obert a la paret destinat a guardar l'arxiu de la comunitat.

Fotografia: Marià Ribas, 1936.

Collecció particular.

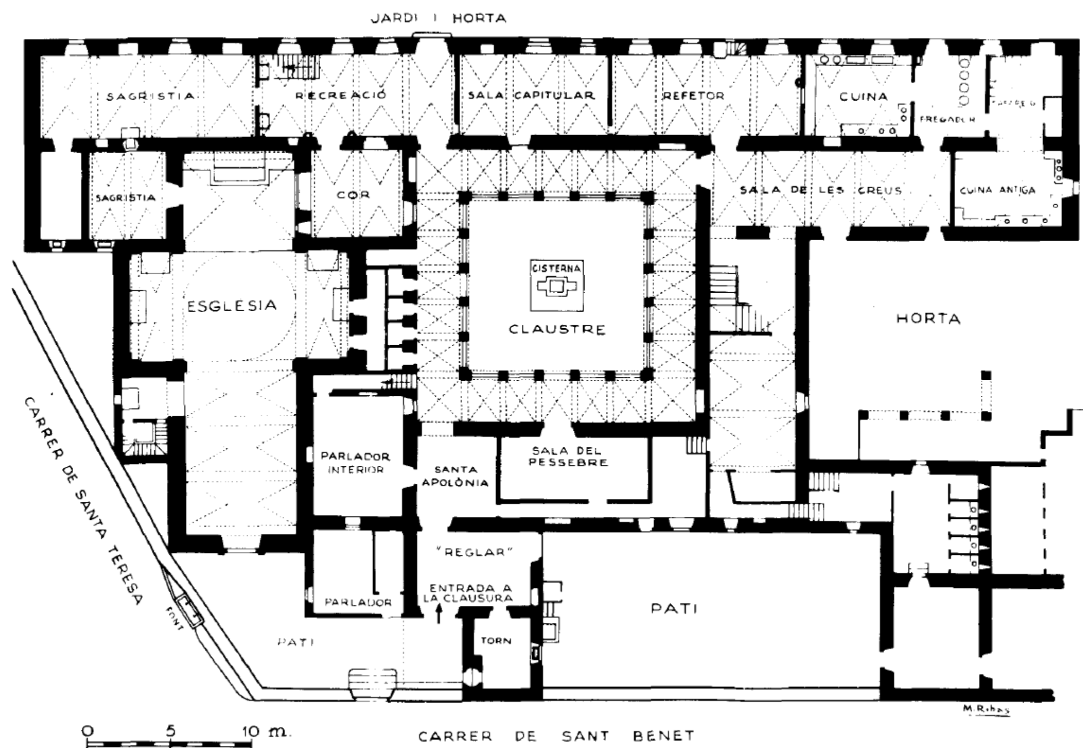
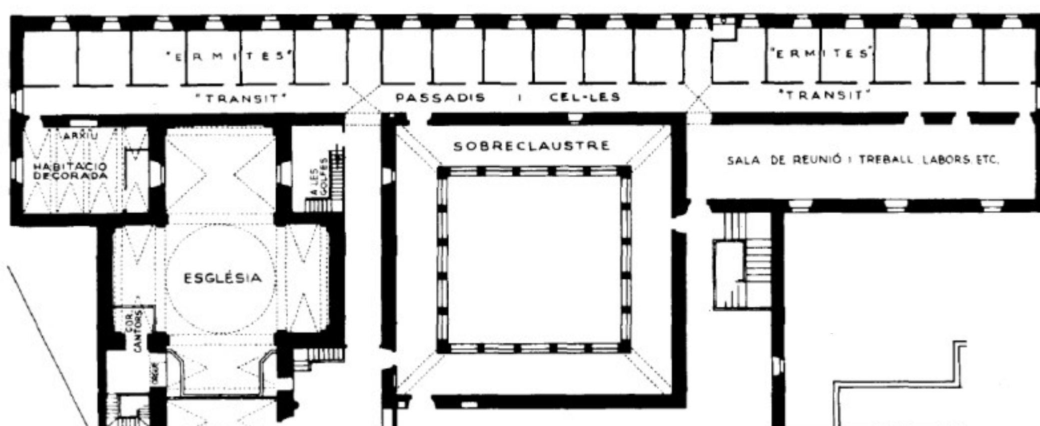
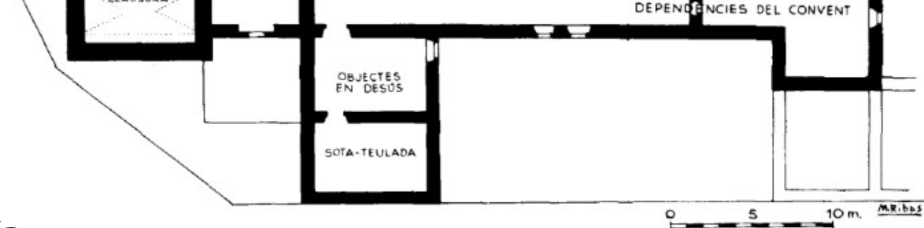

Fig. 131. Planta baixa del convent de les Tereses. Plantes extretes de l'article de Marià Ribas «L'antic convent de les Tereses», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 19, p. 30-41.

L'església

Fig. 133. Imatge amb inscripcions manuscrites de l'antiga església del monestir de la comunitat de les carmelites descalces de Mataró abans de 1936.

MASMM. Arxiu d'imatges. Col·lecció Mn. Joan Colomer, IV.

Un cop s'havia edificat el monestir, les monges van encomanar la construcció de l'església. L'historiador Madurell i Marimon va trobar el contracte de l'obra, que fou encarregada a l'escultor mataroní Antoni Riera el 1686. La Dra. Carme Narváez també n'ha parlat en el seu llibre *El tracista fra Josep de la Concepció (1626-1690),* ja que la interpretació del document fa pensar que la traça del temple podria haver estat dissenyada

pel *tracista*.[414] Ara bé, també s'ha localitzat un altre document de 1688 en el qual queda constància de la contractació del mestre de cases Joan Torres per treballar en la construcció de l'església i, per tant, hi ha més informació sobre la construcció del temple. A més dels contractes originals, es conserva alguna fotografia i el testimoni de Marià Ribas; informacions totes elles molt valuoses per tal d'explicar-ne la història.

Així doncs, el primer document data del 27 d'abril de 1686 i és el contracte que s'estableix entre la comunitat de monges carmelites descalces i l'escultor mataroní Antoni Riera per acabar «de fer y fabricar, per si o altres personas la Iglesia del nou monestir», «y també los loqutoris[415] de dita Iglesia, alsats y coberts».[416] En el contracte queda establert que Riera es compromet a tenir acabada l'obra el «die de Pasqua de Resurrecció primer vinent de mil sis cents vuitanta set» i les monges per la seva banda es comprometen a pagar-li set-centes lliures. Aquest document és, a més, interessant perquè com a un dels testimonis hi apareix el nom de Joan Torres, jove mestre de cases, tal com se'l descriu en l'acord, i que serà el nom que trobarem en el document posterior de 1688 com a encarregat d'acabar les obres i que a la vegada tindrà com avalador a Antoni Riera. Per tant, aquests dos noms seran els encarregats de portar a terme la construcció de l'església.

Antoni Riera, serà doncs, l'encarregat d'iniciar les obres, però com ja deixen constància en el primer document, podrà comptar amb altres persones per acabar l'empresa. Serà escollit Joan Torres per acabar-les, i firmarà un contracte el dia 9 de març de 1688,[417] en el qual prometrà tenir-

[414]. En el document original amb data del 27 d'abril de 1686, sobre el contracte entre les monges carmelites descalces i l'escultor Antoni Riera per a fer els locutoris i l'església, es deixa constància que es faran «conforme y de la manera que estan en la trassa feta, la qual te en son poder la dita Rnt. Mare Priora». Aquesta traça suposem que podria haver estat dissenyada per fra Josep de la Concepció, ja que ens apareix en la documentació revisant i visitant les obres del monestir.

[415]. A la planta de Marià Ribas són les dependències que s'assenyalen com a «parladors».

[416]. ACA. Protocols Notarials Mataró. Sèrie general 0369. Data: 27 abril 1686.

[417]. ACA. Protocols Notarials Mataró. Sèrie general 0370. Data: 9 març 1688.

les enllestides «lo die de Sant Miquel de setembre primer vinent del corrent any mil sis cents vuitanta vuit» per un sou de quatre-centes lliures, que seria pagat a terminis. Aquest document ens aporta més informació de la construcció de l'església que no pas l'anterior. El mestre de cases, bàsicament, haurà de fer les cobertes, això era, fer les voltes que restaven per acabar i la cúpula, a més de clausurar el cor on les monges se situaven per participar de l'ofici sense ser vistes.

Tanmateix, s'encarregarà de donar l'acabat final a l'interior del temple. Es va establir que totes les voltes, tant les que ja estaven fetes en el aquell moment, que eren les del presbiteri i la sagristia, com les que restaven per acabar, havien de ser enlluïdes amb guix i després aplicar-los una llet de calç, però tots els arcs, pilastres i cornises havien de restar «de un color pardo escur, més que lo mateix guix». D'aquesta manera, tot i que les construccions monàstiques de la comunitat eren molt austeres, aquest joc entre els colors clars i obscurs denotava que no estava renyida la senzillesa amb un gust per l'estètica.

Altrament, s'adjuntava en aquest document un memorial que descriu el que faltava per acabar l'obra de l'església. Això era: acabar dos portals; acabar les voltes dels locutoris o parladors i la part per entrar al cor alt. Aquest cor, que estava situat als peus de l'església, Marià Ribas el descriu com el «cor de clausura», i era en aquest moment quan s'havia de construir la volta que el sustentava i la paret que el tancava a més de donar-li l'acabat final.

També s'havia de canviar la campana del campanar i a la zona dels enterraments que estaria sota el presbiteri s'hi havia de fer vuit nínxols de volta grassa i tapiar-los un cop acabats.

A la zona del presbiteri, més elevat, s'hi havien de fer tres graons de pedra picada per poder pujar-hi, i dos graons per elevar l'altar major, i també els dels altars «colaterals», això és els que hi havia a la zona del creuer. I, finalment, com acabat d'enlluït de les parets, «assentar una cana de alsada de rajola valenciana per totas las parets de dintre la Iglesia»

excepte en el lloc on havien d'anar els tres retaules. Els confessionaris; abans descrits i situats, també s'havien d'enrajolar i al més gran se li havia de fer una paret, per tal de que les monges no es poguessin veure amb els confessors, i obrir una porta al claustre.

D'altra banda, s'especificaven certes obligacions pel que fa a l'obra i el material, però es deixava també constància que no estava obligat a «enrejolar tot lo paviment de la Iglesia» ni «assentar las dos finestres al crusero y cor y assentar la porta al portal Maior». Les monges, per la seva banda, establien quins materials donaven elles per a l'obra, això era rajoles —entre les quals s'incloïa la rajola valenciana—, guix, calç i sorra de mar; i a càrrec del constructor anava la fusta per a les bastides, la sorra de la riera i les cintres per construir les voltes.

Tot i això, Antoni Riera continuava present en l'obra, ja que en el document hi apareix anomenat i acceptant ser el garant de la construcció que en faci Joan Torres.

Si bé aquesta documentació serveix per conèixer les condicions i els artífex de l'obra, la descripció que en feu Marià Ribas es pren com a base per ressenyar-ne l'aparença i, més recentment, els anàlisis de la Dra. Carme Narváez.

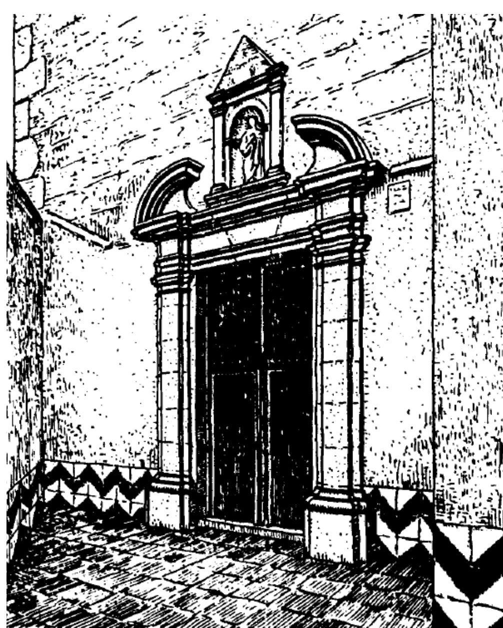

Fig. 134. Portal d'entrada a l'església del monestir segons dibuix de Marià Ribas. Dibuix de Marià Ribas que il·lustra l'article publicat a la revista *Fulls*, núm. 19 del MASMM.

La part alta de la façana de l'església s'albirava per sobre del mur que encerclava el recinte; des del carrer Santa Teresa i des del carrer Sant Benet (fig. 107). Quan es traspassava el portal d'entrada, l'església quedava a la banda de llevant de tot el recinte monacal, i una cantonada del mur de la façana quedava enganxat al mur perimetral. Era aquesta una façana molt senzilla, d'un sol cos i coronada per un frontó triangular amb òcul i una petita creu al capdamunt del

vèrtex. A sota mateix d'aquest, una finestra que donava pas a la llum dins del cor alt, i seguidament la porta d'entrada al temple. El portal era molt simple, realitzat «a partir d'un ordre toscà coronat per un frontó corbat interromput per una fornícula que reproduïa la imatge de la Immaculada» (fig. 134).[418] Al costat de ponent de la teulada a doble vessant hi havia el campanar d'espadanya, amb un acabament ondulant, a diferència del de l'església de Sant Josep que és acabat amb una forma triangular on s'allotja una petita tercera campana (fig. 135). Per fora el carrer també era visible un costat del braç del creuer i el cos elevat que allotjava la cúpula, així com el cos posterior que sobresortia per darrera del braç del costat de l'evangeli del creuer i que corresponia per la part baixa a la sagristia, i per la part alta a aquella habitació única decorada que havia guardat els arxius i els objectes valuosos de la comunitat.

L'església en planta era de creu llatina (fig. 131 i 132), d'una sola nau i sense capelles laterals, excepte una capella oberta a l'alçada del tercer tram i que hauria estat oberta posteriorment a la construcció original del segle XVII.[419] Segons els càlculs de Marià Ribas, la nau principal mesurava 23,70 m de llargària per 6,75 m d'amplada, i la nau transversal 13,30 m de llargària per la mateixa amplada que la nau anterior. La capçalera era plana, i per la banda de l'evangeli s'hi annexava la sagristia i per l'altra banda hi havia el cor baix.

418. C. Narváez, *El tracista fra Josep de la Concepció (1626-1690),* Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, p. 120.

419. M. Ribas descriu aquesta capella al seu article dels *Fulls* núm. 19: «Tan bon punt s'entrava a l'església, al costat esquerre es veia una petita capella amb altar, una de les últimes construccions, dedicada a Sant Andreu Avel·lí, on també s'hi venerava un Sant Crist; es tancava amb un barri de ferro de gust abarrocat que portava la data 1880 i les inicials J.R. Sobre la mateixa capella, en el nivell del pis donant a la nau transversal, hi havia un petit cor per als cantors al qual s'hi pujava per una escaleta independent des de l'interior de l'església».

Fig. 135. Detall. Porta d'entrada al monestir des del carrer sant Benet, façana de l'església i campanar.

La coberta de l'església era de volta de canó amb llunetes i amb cúpula sobre petxines al creuer. A l'entrada del temple, i ocupant dos trams dels tres que conformaven la volta de l'entrada, hi havia el cor alt (fig. 136 a 139). L'aparença d'aquest es pot descriure segons un dels petits dibuixos desplegables de Maria Lluïsa de sant Joan de la Creu. La sala, tot i que constructivament seguia las senzillesa de la resta del conjunt, almenys en aquells moments, estava tota ella decorada per una sèrie de quadres a cadascuna de les quatre parets, que en la seva majoria eren la representació de sants i santes. Tot just entrant per la porta que estava situada al mur oest, la paret sud que donava a l'interior de l'església tenia centrada la imatge d'un Sant Crist, en aquells moments dins d'una fornícula amb fons i cortinatge vermell, i era flanquejada per dos quadres. El del costat esquerre mirant la imatge, representava una figura sola, i en el de l'altre costat s'hi intueix una tela amb tres figures. Just a sota del santcrist, un petit retaule i altar, que tenia en el seu frontal un anagrama marià, i era emmarcat al terra per unes rajoles de cartabó blanc i verd (dues files de rajoles per la part del davant, i una fila per cada costat). Sembla que el retaule estaria daurat i al mig hi hauria la presència d'una petita imatge dins d'una fornícula. A banda i banda de l'altar, unes obertures amb reixes situades a la part baixa de la paret serien les que donaven cap a l'interior de l'església des d'aquesta part alta. La comunitat de monges es distribuïa al voltant de la sala, i al mig s'hi situava un faristol per realitzar les lectures litúrgiques. La paret nord, que era la que donava a la façana de l'església, tenia la finestra enreixada per la qual hi

entrava llum natural, i també tenia a banda i banda dos quadres amb la representació d'una figura cadascú.

Fig. 136 i 137. Cor alt situat a l'entrada de l'església. En el dibuix s'aprecia representat el petit altar que hi havia amb una imatge d'un santcrist. Flanquejant la fornícula, dos quadres. La base de l'altar estava emmarcada per rajoles de cartabó verdes i blanques, i a banda i banda, a la part baixa de la paret, dues obertures cobertes amb reixa que donaven a l'interior de l'església.

Autora dels dibuixos: Maria Lluïsa de Sant Joan de la Creu. Inicis del segle XX. Col·lecció

Fig. 138 i 139. Cor alt situat a l'entrada de l'església. Representació de la vista de la paret nord que donava a la façana de l'església, amb la finestra enreixada. La finestra tenia dues pintures a banda i banda.

Autora dels dibuixos: Maria Lluïsa de Sant Joan de la Creu. Inicis del segle XX. Col·lecció particular.

Segons les descripcions de Marià Ribas, «quan s'entrava a temple, es veien de front, dos altars barrocs sortits del taller mataroní dels Riera», dels quals no en tenia cap dubte «per la similitud amb els altars de les

Ànimes del Purgatori i de sant Nicolau de l'església de Santa Maria».[420] Seguint aquesta descripció, serien els que estarien a les parets curtes del creuer mirant a l'espectador. El de l'esquerra estava dedicat a sant Josep, i també s'hi venerava un naixement; i el de la dreta era dedicat a santa Teresa de Jesús, i tenia una pintura de molt bona factura atribuïda a Antoni Viladomat. A les parets llargues, i centrats, hi havia un retaule a la banda esquerra dedicat a la Mare de Déu del Carme, amb una imatge barroca; i el retaule de la dreta estava dedicat al Nen Jesús de Praga, «d'escàs interès artístic, fet a imitació de l'estil barroc, totalment daurat amb molta lluentor, construït vers l'any 1914».[421]

El retaule de l'altar major (fig. 140 i 141), del qual hi ha el testimoni directe de Marià Ribas però també de fotografies generals i d'algun detall, era també un retaule sortit del taller dels Riera. A més, s'ha conservat el document de «l'àpoca firmada pels escultors Antoni i Marià Riera, pare i fill, d'una quantitat de diner a compte de la manufactura del retaule major de l'església de les carmelitanes descalces de Mataró»[422] amb data del 4 de febrer de 1690, el mateix dia en què també firmaren àpoca del pagament per l'obra de l'acabament de l'església del monestir. Així doncs, en aquest document, s'establia que pare i fill, juntament amb els seus oficials, fabricarien i construirien el dit retaule avui desaparegut i que es pot descriure al detall gràcies a la descripció de Marià Ribas. Tot i que era un retaule que el definiríem com a barroc, per l'ús d'elements com la columna salomònica, encara conservava cert aire de tradició dels retaules gòtics i renaixentistes, i disposava de forma reticular sis teles distribuïdes[423] entre els dos cossos superiors que eren emmarcades per l'estructura barroca.

---

420. M. Ribas, «L'antic convent de les Tereses», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 19 (1994), p. 37.

421. M. Ribas, «L'antic convent de les Tereses», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 19 (1994), p. 37.

422. G. Beltran (ed.), *Carmelitas descalzas de Cataluña...,* 1990, p. 273.

423. La pintura de la fornícula central funcionava com a teló per a tancar la imatge escultòrica de la Puríssima Concepció.

El retaule es composava de tres carrers i tres cossos, i l’inferior era un basament decoratiu realitzat en la seva totalitat d’escultura en relleu. Al centre hi havia la mesa d’altar i el sagrari, i artístics escuts de l’orde del Carme a cada costat.

Fig. 140. Retaule de l'altar major de l'església del monestir de la comunitat de monges carmelites descalces abans de la seva desaparició el 1936.

Fotografia: Marià Ribas. Col·lecció particular.

Al cos central hi havia la fornícula que allotjava una imatge escultòrica de la Puríssima Concepció, i conservava el teló que la tancava, el qual era una magnífica pintura que representava la mateixa figura de la Puríssima, titular de l'església (fig. 142). De la mateixa manera, el manifestador per l'exposició major tenia també un teló pintat que representava el Bon Pastor. A l'esquerra de la fornícula hi havia una pintura que representava santa Cecília emmarcada en forma de medalló, que estava situada a la part superior de la pintura més gran que representava santa Teresa de Jesús, i just a sota d'aquesta, un medalló escultòric amb la imatge de sant Pere. A la banda dreta, i en la mateixa disposició, una tela ovalada representava sant Joan Baptista (?), a la tela més gran s'hi representà sant Joan de la Creu, i en el medalló escultòric, sant Pau. Quedaven així representats els dos sants reformadors de l'orde carmelità en un espai preeminent.

Fig. 142. Teló de la fornícula de l'altar major amb la imatge de la Puríssima Concepció.

Fotografia: Marià Ribas. Col·lecció particular.

Al cos superior hi havia tres pintures de format rectangular, la central era una mica més gran que les laterals, i on es representava l'escena de Jesús clavat a la creu acompanyat de la seva mare Maria i sant Joan Apòstol. La pintura del costat esquerre representava sant Joan Baptista, i la de la dreta, Maria Magdalena.

Coronant el retaule hi havia tres medallons a cada carrer. La pintura central era coronada per un medalló en relleu amb la figura del Pare Etern, i els altres dos per pintures amb retrats de monges carmelites que Marià Ribas no va poder identificar. Als pedestals de les columnes salomòniques del retaule hi havia uns àngels que portaven emblemes de la passió.

Fig. 141. Retaule de l'altar major de l'església del monestir de la comunitat de monges carmelites descalces decorat per a les festes de la canonització de santa Teresa (?).

MASMM. Arxiu d'imatges. Mataró ciutat 7.

(Postal, escrita al revers) – Fotografia Comas, c/ Palau 22, Mataró.

Donatiu del Sr. Joan Esquerra.

Fig. 143. Monument de les Tereses, abril de 1916. Al costat del monument s'hi poden observar les parts baixes dels murs decorats amb rajola de cartabó blanca i verda.

MASMM. Arxiu d'imatges. Col·lecció Pineda.

Fins el moment de la seva destrucció, sembla que l'església de la comunitat havia conservat molts elements originals, tot i que s'hi havien fet alguns canvis, com va descriure Marià Ribas. Per exemple, va descriure l'interior del temple «contornejat per una socolada de rajoles de cartabó», les quals apareixien descrites en el contracte d'obra anteriorment tractat (fig. 143). Sembla ser, però, que en el temps de Ribas, «les parets i les voltes eren pintades de blanc, sense cap mena de decoració».[424] Així doncs, en algun moment es va perdre l'originalitat del contrast que havien demanat les monges entre les voltes i els arcs, pilastres i cornises que recordem, havien de restar «de un color pardo escur, més que lo mateix guix». També s'hi havien pintat els busts de sant Elies, sant Eliseu, santa

424 . M. Ribas, «L'antic convent de les Tereses», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 19 (1994), p. 38.

Teresa de Jesús i sant Joan de la Creu, els quals trencaven l'estil de l'obra primitiva.

Sota les flames i la destrucció també va desaparèixer el copiós mobiliari i altres elements de gran valor històric com la documentació del convent, llibres, relíquies, una carta original de santa Teresa de Jesús o una túnica usada per la mateixa santa. Del patrimoni històric i artístic de la comunitat de monges se'n salvà ben poca cosa. L'actual comunitat de monges carmelites descalces només ha pogut guardar-ne algun testimoni. Una arqueta d'argent (fig. 144), una custòdia, alguns tapissos decoratius o alguna tela de gran valor artístic han estat les poques coses que han arribat fins als nostres dies.

Fig. 144. Arqueta de plata del monument de les Tereses. Abril de 1916.

MASMM. Arxiu d'imatges. Col·lecció Pineda

Fig. 145. Destrucció del monestir de les monges carmelites descalces. Actualment hi ha la plaça de les Tereses.

MASMM. Arxiu d'imatges. Mataró ciutat 7b. Col·lecció M. Assumpció Ferrer Torner.

Tradicions carmelitanes mataronines

L'historiador Marià Ribas recollí un conjunt de tradicions mataronines lligades amb la religiositat popular, entre les quals destaquen les vinculades a la presència carmelitana a Mataró (M. Ribas, 1991). Així, aquest autor detallà les capelletes dedicades a la Mar de Déu del Carme. Es trobaven a la casa número 1 del carrer del mateix nom, a la número 9 del carrer de Sant Rafael, a la número 52 del carrer de Sant Josep i a la número 7 del carrer de Barcelona. La diada de la festivitat s'escampava a l'interior i exterior dels temples carmelitans «abundant espígol esfullat que perfumava agradablement tot l'ambient» (M. Ribas, 1991, 89).

Un sant especialment vinculat a l'orde era el profeta Elies.[425] Tenia imatge a l'altar major del convent dels frares i també una capelleta a la casa número 6 del carrer del mateix nom. En aquest carrer de treballadors agrícoles o arrendataris de petites peces de terra se li cantaven uns goigs que reflectien molt bé les preocupacions dels seus habitants.[426]

Un altre sant de tradició carmelitana fou sant Albert de Sicília, que es commemora el dia 7 d'agost. Segons Marià Ribas, a l'interior del convent de Sant Josep hi havia una gruta de la qual sortia aigua molt fresca que es beneïa aquest dia i a la qual s'atribueixen virtuts guaridores.[427] El mateix autor assenyala que, després de la desamortització, els escolans de Sant Josep instal·laven a l'entrada del temple una imatge del sant amb un raïm a la mà i venien anissos mentre convidaven a passar la gent a beure aigua fins a la gruta. Després de la Guerra Civil sembla que l'aigua que es

[425] . Els goigs que se li cantaven en aquest temple deien: «En lo esbelt Altar Major / de aqueix temple bell i antic / us exalçan ab amor / ja fa sigles pobre i ric / Mes d'un colp heu consolat / des de eix lloc al plorós» (M. Ribas, 1991, 90).

[426] . «Lo vehinat del Massevà / barri antic de comparets / mai us ha pregat en và / quan vol pluja pels esplets / Sempre en temps de sequedat / heu estat prou bondadós. / Dels camps las ratas llansau / i guriu els animals, / als blats ab pluja regau / per lo sustent dels mortals» (M. Ribas, 1991, 90).

[427] . «Si la toquen vostres ossos / l'aigua retorna la salut / remeiera n'és dels cossos / i, a l'esperit, dóna virtut. / De la febre que el devora / guariu l'home viador». *Goigs a llaor de Sant Albert de Sicília.* Església de la Mare del Déu del Carme a Olot.

beneïa era la d'un pou que es trobava a l'actual pati d'accés de la seu del patronat de cultura. Marià Ribas també es feu ressò d'uns altres goigs que reivindicaven el caràcter guaridor de la devoció a Sant Albert.[428]

Les monges tenien a l'hort del seu antic convent una ermita dedicada a sant Roc, al qual dedicaren uns goigs que narraven la troballa d'una imatge malmesa que algú els havia llençat per la tàpia i que les monges es feren seva.[429]

---

[428] . «Muts, cegos, sorts, febrosos / a qui t'el fet sobreixit, / lo manco, coix i tullit / en reuma i parts perillosos, / un metge miraculós / en vós sempre han encontrat» (M. Ribas, 1991, 102).

[429] . «Quant per l'hort un dia anava / certa monja carmelita, / una imatje molt petita, / que caiguda a terra estava, / vagé ab cor apesarat / menyspreuada en aquell lloc. / Ben depressa l'agafà, / i sa pena va fugir / quant la imatje va tenir; / puix al veure que trová / la d'un Sant tant estimat, / li saltà de goig el cor». Els goigs continuen narrant com les monges van adobar la imatge i li construïren una ermita a l'hort, de la qual Marià Ribas en publicà un dibuix (M. Ribas, 1991, 92). «Moltes gràcies alcançades, / per Sant Roc té aquest convent, / i d'entre elles mes recent, / es l'haver sigut lliurades / de la peste l'any passat, / que per tants va ser la mort». L'exemplar dels goigs que reprodueix Marià Ribas va ser imprès a Mataró a l'impremta Abadal el setembre de 1919.

Carmelites descalces de Mataró amb obra publicada

Eulàlia del Santíssim Sagrament, Cahué Abril (1769-1828)[430]

Eulàlia Cahué Abril va néixer a Mataró el 5 de gener de 1769. Va professar el 5 de febrer de 1788.

Va ser priora del convent en dues ocasions, entre 1810-1814 i entre 1819-1821. El 1814 era clavària de la comunitat. Va morir a Mataró cap al mes de desembre de 1828.

Obra

1. *Biografia de Maria Francesca de Jesús, Desvalls Ardena*

Redactada a partir de l'esborrany redactat pel confessor de la difunta Josep de Sant Agustí, Vallhonesta Aparici (Barcelona, c. 1760-1815).

Va ser l'amanuense que va copiar les cartes que Maria Francesca de Jesús va escriure al seu darrer director espiritual, el Dr. Antoni Armengol, rector de Poboleda.

També és una de les quatre signants de la relació dels fets de la guerra del Francès a la comunitat de Mataró (1815), així com del certificat de la recepció del cos de Maria de Francesca de Jesús, que havia mort a Poboleda l'any 1809, i de la visura del seu cadàver, abans de ser enterrat al convent de Mataró (6 d'abril de 1815).

Bibliografia

Beltran Larroya, 1990, p. 375, 398, 413-416.

Maria Francesca de Jesús, Desvalls Ardena (1758-1809)[431]

Desvalls i Ardena nasqué a Barcelona el 1758. Era filla de Francesc Desvalls i d'Alegre, setè marquès de Llupià, i de Maria Manuela d'Ardena.

---

430 . M. M. Gras, *Diccionari biogràfic d'autors...*, 2013*b*.
431 . M. M. Gras, *Diccionari biogràfic d'autors...*, 2013*b*.

Neta del famós militar Antoni de Desvalls i de Vergós. Professà a Mataró el 20 d'octubre de 1777.

Priora des de 1806, hagué d'afrontar amb la seva comunitat l'assalt al convent per part de les tropes franceses, així com la dispersió i posterior trasllat de la comunitat a d'altres convents, i d'aquests a cases d'amics i familiars; Maria Francesca de Jesús es refugià a la casa pairal de Poboleda, juntament amb quatre religioses més del seu convent, des d'on escrigué diverses cartes i relacions després publicades. Alguns dels escrits són relacions adreçades al seu darrer confessor, el rector de Poboleda Antoni Armengol.

Arran de la seva professió es va publicar: *Santa Eufrosina, Virgen. Drama para cantarse en música, el día 20 de octubre de 1777, en la solemne profesión y velo de la hermana María Francisca Romana de Jesús, en el siglo Dª. María Francisca Romana Desvalls y de Ardena, en el convento de carmelitas descalzas de la ciudad de Mataró, siendo priora la M. R. M. Semproniana de San Juan de la Cruz* (Barcelona: Francisco Suriá y Burgada, impresor. s. a.), amb poesia de Manuel Postius i música del prevere Jaume Arau, mestre de capella de la ciutat de Mataró.

Va morir a Poboleda, el Priorat, el 10 de setembre de 1809.

Obra

1. Copia de los escritos que de su propia mano dejó escritos la madre María Francisca de Jesús, cuyos originales quedan en poder del Señor Marqués de Llupià, hermano de la dicha madre.

Bibliografia

Silverio de Santa Teresa, 1935-1952, XII, p. 200-201. // Beltran Larroya, 1990, p. 370-375, 398-416. // DHEC, II, p. 553-554. // Fernández Trabal, Josep. *Els Desvalls i Catalunya. Set-cents anys d'història d'una família noble catalana*. Lleida: Pagès editors, 2014, p. 329-330.

Maria Raimonda de Sant Josep, Bertran Codina (1753-1837)[432]

Ramona Bertran Codina nasqué a Su (Solsonès) el 28 de febrer de 1753. Ingressà al convent de Mataró el 1773 i hi professà el 9 de gener de 1774.

Fou priora de la comunitat de Mataró entre 1814 i 1816, i com a tal signa amb altres religioses una relació dels fets esdevinguts al seu convent durant la Francesada. Tornà a ser elegida priora per al trienni 1823-1825. Va morir a Mataró l'any 1837.

Obra

1. *Correspondència*

Recull de les cartes en català (disset), escrites entre 1797-1831, que trameté des del convent a la seva família, al seu oncle i els seus dos germans, i que destaquen per la seva espontaneïtat i per mostrar la vivència de les seves responsabilitats familiars i religioses. Edició de les cartes conservades per P. Bertran i M. Casas, i una selecció de set cartes per Beltran Larroya, 1990, p. 385-397.

2. Relación del Convento de las Monjas de Mataró. Burgos, Archivo Silveriano, sign. 57/H. Editada per Beltran Larroya, 1990, p. 370-375.

Bibliografia

Bertran, Prim; Casas, Montserrat. «Epistolari d'una monja solsonina, al voltant del 1800». *Homenatge a Josep Vallverdú*. Lleida: IEI, 1987, p. 435-452. // Beltran Larroya, 1990, p. 370-375, 385-397, 416.

[432] . M. M. Gras, *Diccionari biogràfic d'autors...*, 2013*b*.

Maria Magdalena de Jesús, Aguilera Sabau (1910-2001)

Nasqué a Madrid l'any 1910. Entrà en el Carmel del Cerro de los Ángeles, a Madrid, el 2 de març de 1934. Vestí l'hàbit a Kottayam-Kerala (Índia) el 2 de febrer de 1936. Retornà a la Península i estigué en diverses comunitats vinculades a Maravillas de Jesús. Tanmateix, la particular sensibilitat en aquestes comunitats respecte del Concili Vaticà II feu que la germana Magdalena fos convidada a deixar aquest cercle de convents i trobés acolliment en el Carmel mataroní, on arribà el 8 de desembre de 1972 i on morí el primer de juny de l'any 2001. Desenvolupà una intensa activitat intel·lectual en forma d'escrits que han restat inèdits i d'altres que la comunitat de Mataró publicà.

Obra

1. *Teresa de Jesús y el Vaticano II*. Mataró: Carmelites Descalces de Mataró.

2. *El Carmelo Teresiano y el Vaticano Segundo* (2 vol.). Mataró: Carmelites Descalces de Mataró, 1982.

3. *Madre Maravillas de Jesús. Con amor y dolor. Testimonio directo acerca de su vida solicitado por los Carmelos de Holanda y Alemania* (Imp. Monte Carmelo, Burgos, 1992).

Carme del Sagrat Cor, Raventós i Espona (1927-2010)

Nascuda a Vic l'any 1927 professà a Mataró el 22 d'abril de 1950. Participà en la fundació de la comunitat de Sabadell. Juntament amb la germana Margarida Neus Guixà elaboraren un important estudi sobre la presència carmelitana a Mataró. Iniciant el seu treball amb l'arribada dels frares i continuant per la història de la seva comunitat a partir d'un estudi exhaustiu de les fonts arxivístiques.

Obra

1. Carmelites Descalces de Mataró. «IV Centenari de la mort de Santa Teresa de Jesús. Les Tereses i Mataró». *Crónica de Mataró: periódico*

comarcal independiente [Mataró: Ediciones Mataró], 1982. [Articles mensuals. Desembre 1981 fins el desembre 1982]

2. *Mare de Déu del Carme. Sants i Santes.* Barcelona, 1998.

Eulàlia Maria de l'Encarnació, Bofill i Fransí (1933)

Nascuda a Barcelona professà en el Carmel de Mataró l'any 1965. Donà suport i recolzament a les comunitats de Binisalem i Forges (França). Ha participat com a conferenciant a diversos esdeveniments. Ha estat entrevistada en obres com *Monges,* de Laia de Ahumada (Barcelona, 2008) i *Bailar con los ojos cerrados,* de Cristina Hernández (Barcelona, 2014).

Maria Cristina de la Divina Gràcia, Kaufmann Amman (1939-2006)

Nasqué a la ciutat suïssa de Baden. De ben jove sentí especial interès pels autors hispànics del segle XVI, des d'artistes com el Greco fins als místics castellans. Viatjà i s'estigué a Barcelona. Retornà al seu país nadiu i a l'any 1964 entrà al convent de les carmelites descalces. Visqué amb tota la comunitat les exigències del Concili Vaticà II i es convertí en un referent a l'orde a l'hora de plantejar les exigències conciliars a la vida de les monges contemplatives. Després de ser molts anys priora de la comunitat es retirà a las Guilleries a practicar un estil de vida eremítica fins la malaltia que la portà a la mort l'any 2006.

Obra

1. «...*Aunque de noche»: poesia des del Carmel*. Mataró: Monestir de la Immaculada, 1989.

2. *El rostro femenino de Dios. Reflexiones de una carmelita descalza*. Barcelona, 1996.

3. *Testimonios de vida monástica.* Barcelona: Centre de Pastoral Litúrgica, 2002.

4. *El amor tiene nombre* (coautora). Narcea Ediciones, 2004.

5. *La espiritualidad: un paradigma emergente* (coautora). PPC, 2005.

6. *La fascinación de una Presencia*. Madrid, 2007.

7. *La Transparència de l'Invisible* (2 vol.). Barcelona, 2007.

8. *Contemplación con María. Ante el cuadro «Madre Dolorosa» de El Greco.* Madrid, 2008.

Bibliografia

Bofill, R.; Carmelitas Descalzas de Mataró; Jaggi-Kaufmann, T. (*et al.*). *Cristina Kaufmann en perspectiva. Una espiritualidad para nuestro tiempo*. Burgos: Editorial de Espiritualidad, 2011.

Guardans, T. *Cristina Kaufmann, a la recerca de l'essencial*. Barcelona: Cristianisme i Justícia, 2012. També disponible en línia a: <https://www.cristianismeijusticia.net/sites/default/files/pdf/eict65_0.pdf> [Consulta: 18 novembre 2019].

Christine Kaufmann, Cristina Maria de la Divina Gràcia. Mataró: Monestir de la Immaculada, 2007.

Mendiola, José M. «En el monasterio de las Carmelitas Descalzas de Mataró». A: *En busca de la experiencia de Dios*. Barcelona: Obelisco, 1988, p. 95-122.

Grané, F. (dir.). *Cristina Kaufmann: re-crear soledats*. DVD. Eulogos Media, 2007.

Margarida Neus de Santa Teresa, Guixà i Roig (1940)

Mataronina de naixement, professà al monestir d'aquesta ciutat l'any 1965. Organista de la comunitat i priora de la mateixa diversos anys. Amb motiu del IV centenari de la mort de Santa Teresa, juntament amb la germana Carme del Sagrat Cor, Raventós i Espona, elaboraren un important estudi sobre la presència carmelitana a Mataró. Iniciant el seu

treball amb l'arribada dels frares i continuant per la història de la seva comunitat a partir d'un estudi exhaustiu de les fonts arxivístiques.

Obra

1. Carmelites Descalces de Mataró. «IV Centenari de la mort de Santa Teresa de Jesús. Les Tereses i Mataró». *Crónica de Mataró: periódico comarcal* independiente [Mataró: Ediciones Mataró], 1982. [Articles mensuals. Desembre 1981 fins el desembre 1982]

Annexos

Annex I

Miracle XIII. En el qual se mostra, com un home ferid de trenta i tres puñaladas, no morí sens los Sagraments per l'intercessio de la Mare de Déu del Carme, i virtud del seu sans Escapulari.

Ab vostra gracia Señora Princessa Carmelitana vull escriurer est miracle per ser prodigiòs i raro. En la sempre Il.lustre, rica, i poblada Vila de Mataró, Bisbad de Barcelona en esta forma succehi; Tres amigs traguéren a la nit a cert home de la sua casa ab dañada intenciò, com del succés consta manifestament, quand lo tinguèren fora entre Matarò, i Caldas arrancàren de sos puñals per volerli llevar la vida; i ell ab moltas suplicas los diguè no me matèn, que vos empeño la mia paraula no vos descubrirè. Tentads del dimóni, i encesos en rabia, comensà l'un a donarli una puñalada, i ell en son còr deya *esta accepto per Vos Princessa Carmelitana*, perseveraren en donarli puñaladas, i al reparar lin havian donat cinc, las offerí a Deu nostre Senór à honra, i gloria de las cinc Llagas, offerintli la sua anima, juntament la encomà al Angel de la Guarda, i a la Verge Soberana, continuaren en donarli de puñaladas i a las trenta caigue, i perdè la paraula; posad en terra axi ferid li posaren la ma á la boca, i veyent que no espirava, li tragueren las doblas, qu'era l' fi perque lo matavan, i al repartirlas, com es cosa dolsa, i amarga no fiava l'un del altre: repartids los diners, per major certitud de la mort, i perque no fossen descuberts, tornaren segóna vegada, i li donaren tres altras puñaladas, i axi lo dexáren: Deixat sol tan mal tractad, li aparegué al matex instant la Verge Santissima Mare del Mont del Carme, a la qual ell havia reclamad, i de la qual confiava, i li digue: *Que fàs aqui com no t'alsas*? A Señora respongue, que jo no pug, perque las forsas me faltan, i ab lo resplendor de la Verge lo dolor se li aliviava. *Ont vols anar li diu lo so la Carmelitana que he baxàt dels Cels per a que pujàs la tua anima. Pren devótt, li diu la Verge, lo cami de la tua cafa, ordéna bé, i confessa totas las culpas passadas, descobra los qui te han mort, perque axi lo meu Fill ho mana,*

reb ab tota devoció los Sagraments, que lo meu Fill ja te aguarda i sapias que estos favors los deus a la Ioya Santa del meu Sant Escapulari, de la qual te adornas, i amparas, ell es lo Escùd fort, señal de vida i tambè de tota gracia, lo qui ab ell ell viu, i mor gosa de la gloria Santa. Ditas estas paraulas desaparegué la Verge Santissima, i ell sen aná en sa casa, i luego arriba ab altas veus cridà confessió, confessió: Vinguè lo Curad i ell ab tot son judici, dolor, i contrició confessá totas las suas culpas, i pecàds, i juntament descubri als qui l'havian mort per haverho axi manat la Mare de Deu; rebe tots los Sagraments, i tots se pasmavan de veurer lo seu cos ab trenta tres puñaladas. Deminá perdò a tots, que ell de bon cór a tots perdonava, i feta esta Christina acció, dona l'anima a son Criador. Després la Justicia prenguè los delinquents, i dintre breu temps foren en la plassa de Mataró morts en una forca los tres. Castig tan just, que tot lo mon lo aclamà; pux diu que moria qui mata, Public es en est nostre Principad de Cathaluña est prodigiòs miracle, i per ell es de moltas personas novament venerada, la Verge Santissima Maria Mare del Mònt del Carme digna, i merexedora es de tota alabansa, quedia pux tot en honra i Gloria sua (J. A. Serra, 1705, 175-179).

Annex II

Refiérase un caso moderno, de una Anima del Purgatorio; que puede ser de edificación, y provecho.

Tiene este convento [es refereix al convent de carmelites de Vic] un lienço señalado con unas cruzes de fuego, que dexo en el impressas una anima del Purgatorio. Y porque fue harto extrarodinario el caso, y puede ser de enseñança maiormente para los sacerdotes y prelados, lo refiero aquí abreviando las muchas circunstancias que le acompañaron.

En la parrochia de Santa Maria de Pens, distante de la ciudad de Vique, tres leguas, vivia un virtuoso sacerdote, llamado el licenciado Sebastian Roquero, hijo de padres pobres. El padre se llamava Bernardo y la madre Estasia. Murio el buen sacerdote, asistido de nuestros religiosos (despues de tres meses que lo era) no en su parrochia, sino en una casa extra

muros de la ciudad de Vique, llamada, el Molino de Domenech. Murio muy religiosamente, recibidos todos los Santos Sacramentos con mucha devocion, el dia ultimo de enero del año 1677. Al cabo de tres años, que fue el año 80, se aparecio en la forma siguiente. Estando algunos dias antes de la commemoracion solemne de todos los Difuntos, el padre, la madre, un hermano casado y un sobrinito del difunto en la casa en que vivian en la dicha parrochia de Pens, enpeçaron a tirar pedradas a la puerta, y al texado de la casa. Assustaronse, aunque no podian atinar de donde venian las pedradas. La vispera de dicha Commemoracion solemne, a la hora de las Ave Marias, volvieron a repetirse las pedradas a la puerta, tan a menudo y tan rezias que nadie oso entrar ni salir por ella; continuandose la bateria hasta media noche, fueronse a dormir, y luego cesso. El dia siguiente, casi a la misma hora, estando al umbral de la puerta, Joseph Roquero, hermano del difunto, con un hijo suyo de siete años, llamado Bernardino, empeçaron otra vez a tirar piedras como antes, y dando una dellas en la cabeça de Bernardino, ningun daño le hizo. Con esta y otras circunstancias que observavan se persuadieron era cosa del otro mundo. Aviendo tirado otro dia encima una mesa una piedra tan grande como la cabeça de un hombre, la llevaron al cura del lugar en tiempo que avia alli una missa y, por consiguiente grandissimo concurso de gente, entre la qual se divulgo luego el caso. Empeçaron a ir a prosession hecha a la casa a ver las prodigiosas pedradas. Llenose la casa de gente y por toda la mañana continuaron en ella las pedradas: veianlas venir por el ayre, y los fuertes golpes que davan y señales que dexavan, sin que dañassen a persona alguna, siendo tantas que andavan a empellones. Fueronse todos admirados y testigos de la maravilla. Duro este combate de piedras por ocho dias, cessando siempre a las horas de comer, o, cenar, y dormir. Despues de passaron tres dias sin sentir cosa alguna. Al dia siguiente vio el sobredicho Bernardino, un hombre sentado en el escaño de la cozina (donde avia sido la mayor bateria de las piedras) y como no lo conociesse pregunto a su aguela (madre que era del difunto) que hombre era aquel que alli estava sentado. Respondiole que alli nadie avia. Replico el muchacho, como no? Bien lo estoy yo mirando. Entonces

se llego la aguela a la puerta de la cozina, y al mesmo escaño, y a nadie vio; però el muchacho vio que al llegar ella al escaño, se levanto el hombre y saliendose por la otra parte, desaparecio. Al otro dia se le bolvio a aparecer de la misma suerte, y en el mismo lugar, y acariciandole, le alargo la mano, como pidiendo alguna cosa; però se asusto tanto el niño, que llorando y temblando levanto el grito y el difunto desaparecio. Con algunas señas que dio Bernardino, entendieron los padres, que era el alma de su hijo, e hizieron mucha fuerza al muchacho, para que subiera a una pieça alta de la casa que quiça alli a solas se le bolveria a aparecer, y que le preguntasse que que queria? Assi se hizo, aunque con mucha dificultad y temor del muchacho. Presto vino el alma en la misma figura que las otras vezes y esforçando al muchacho para que no temiese, le dixo estas palabras: Di a mi padre y a mi madre que me faltan siete missas, y medio año de la ofrenda; y que esto ha de ser en la iglesia donde esta enterrado mi cuerpo. Y dicho esto desaparecio.

Refiriendolo el muchacho a sus aguelos en cuenta de desir que pedia siete missas, dixo que pedia dos. Animaronle a que bolbiese otra vez, y le dixesse, si avia menester otra cosa? Hizolo: y el alma le dijo: que no queria otra cosa, sino que fuessen tan presto como pudiessen a Vique, a que le dixessen las missas en la iglesia donde le enterraron. Preguntandole mas si queria hablar con su madre? Respondio que no tenia licencia para esso; però que fuessen con toda presteza a hazer celebrar las missas que le avia dicho, y que empeçaran luego el medio año de la ofrenda y que avian de ir todos, sus padres, y su hermano Joseph, y Juan, y su cuñada Escolastica, y el Bernardino tambien. Y con esto se fue. Dio Bernardino relacion de todo, aunque con la misma equivocacion de las dos missas en quenta de siete. Oyendo todo esto los padres y hermano del difunto empeçaron a dudar y a temer no fuesse algun enrredo del demonio que quisiesse engañarlos. Pero el mismo dia se le bolvio aparecer a Bernardino, y les aseguro de la verdad, dissiendo no reparessen en ninguna manera en hazer lo que les pedia: y que a el se le mostraria por el camino, especialmente en todas las cruzes que encontrarian; y que en cada missa, quando levantarian la Hostia le veria en el altar y en la ultima se quedaria en lo alto, quando

baxaria el sacerdote la Hostia. Emprendieron el viaje, y dixeron las missas; y sucedio puntualmente todo lo que el alma avia dicho, y prometido; con esta diferencia, que en las missas (a que assistieron tambien dos religiosos nuestros) se aparecio el alma con vestiduras sacerdotales como las del sacerdote que dize missa. Dichas desta manera las dos missas que avia dicho el muchacho, y encomendado a esta persona que continuasse la ofrenda del medio año, se bolvieron a su casa, pensando que con esto estava acabado aquel negocio, y el anima socorrida. Pero despues de dos dias se bolvio aparecer al mismo Bernardino, el qual le pregunto que quien era y que queria? Respondiole que el era su tio, que no temiesse: que lo que queria, era, le dixessen sinco missas mas que le faltavan, en el mismo lugar, que avian dicho las dos: y que la ofrenda se avia de hazer en la catedral de Vique, y que su misma madre (del difunto) la avia de ofrecer. Esto dixo el alma. Lo qual causa mayores perplexidades; especialmente, dificultavan que no bastasse el hazer la ofrenda por otro, sino que la misma madre la huviesse de hazer; porque era cosa bien dificultosa obligar a una pobre vieja ir a pie tres leguas de mal camino, que para su edad y pobreza era difícil jornada; y trabajo grandissimo el hazer la ofrenda y sustentarse medio año pidiendo limosna por las calles de Vique. Por lo qual hizieron que Bernardino le preguntasse al alma que porque no havia pedido todas las missas de una vez? Al qual ella le repondio que ya ella se los avia pedido todas la primera vez sino que el no lo avia bien entendido però que avia sido disposicion divina, que por justas causas lo avia asi querido. Visto esto por la madre insto al muchacho que le bolviesse hablar y le pidiese alguna señal en fe de lo que pedia. No lo reuso el alma, tomandole luego la mano y haziendole una cruz de fuego en la manga del braço derecho, la qual aunque passó toda la ropa no le toco en la carne: aunque la mano que le tomo el alma quedo como teñida de negro, que le duro algun tiempo. Estando todavia incredulo el hermano del difunto, al otro dia por la mañana, se bolvio aparecer el alma a Bernardino, el qual le pregunto si queria alguna otra cosa? Y le respondio, que no queria otra cosa sino que fuessen tan presto como pudiessen a cumplir todo lo dicho, que le sacarian de mucha pena. Insto la madre del

difunto al niño que le dixesse que en señal de que tenia harto con las sinco missas que pedia hiziesse otra señal al lado de la primera. Luego que se lo pidio, le cogio del braço, y li hizo otra cruz en la manga, al lado de la otra, y en todo semejante a ella. Despues de esto, pareciendole al hermano del difunto que la mucha vejez de su madre la escusaria delante de Dios de ir a Vique a hazer la ofrenda, penso en medio que la madre la hiziesse en la iglesia del lugar, y otra persona la hiziesse tambien en Vique en el lugar que avia dicho el alma, creyendo piamente que con esto se cumpliria: y asi se empeço a executar. Pero presto se bolvio aparecer el alma, diziendo que quantas ofrendas havian hecho por el, nada le avian aprovechado, porque Dios no avia querido aceptar ninguna dellas en su descargo. Y que en todo caso bolviessen a empeçar la ofrenda, porque era mucho lo que padecia. Desde entonces fueron mas continuas las apariciones de la afligida alma. Cada dia se aparecia tres, y quatro vezes, repitiendo sus lastimas. No acabando toda via con esto, de salir de sus dudas e incredulidad, quisieron ver otra señal. Pusieron una servilleta tendida sobre una mesa, diziendole que hiziesse alli otra señal en confirmacion de lo dicho. Y luego, en el punto, hizo en ella quatro cruzes de fuego. Añadieron entonces, que en señal, que Bernardino avia de ir tambien a la ofrenda y assitir con su aguela, hiziesse otra cruz. Y luego la hizo debaxo las otras, con que quedo el lienço señalado con sinco cruzes, como oy dia se ve. Y dixo el alma que los padrenuestros que le diria Bernardino le serian de grande alivio en sus penas. Y notese que siempre se aparecio a Bernardino; unas vezes con sobrepelliz y otras con casulla.

Finalmente se resolvieron de cumplir con todo, y de la manera que lo pedia el difunto. Emprendieron el viaje y todo el camino les fue acompañando, revestido como para dezir missa y con una vela en la mano, viendolo solamente Bernardino. En acercandose a alguna cruz, se adelantava hasta ella, y alli en la cruz encendia la vela, y con ella bolvia a acompañar sus peregrinos, hasta que llegaron a la misma cruz. Y asi lo hazia en las demas cruzes, que no son pocas, las de aquel camino. Continuando la ofrenda se aparecio tambien muchas veces a Bernardino. En una de ellas le dixo que fuessen muy agradecidos a Dios por averles

manifestado todas aquellas maravillas. Y que no tuviessen cuidado que la ofrenda era bien hecha. Y que ya no tendria nesessidad de otra cosa: que en acabando el medio año se le apareceria en lo alto de una cruz, rodeado de angeles, con los quales se subiria al cielo, y el la veria subir hasta que por la mucha distancia no la pudiesse ver. Estando despues (ya muy adelantado el medio año de la ofrenda) Bernardino en su aposento vino el alma acompañada de quatro angeles hermosissimos, dos a cada lado. Pusieronse a conversar con el candido niño; y entre otras cosas le dixeron que tuviera cuenta que cuando ellos se irian, se abriria el techo y veria patente el cielo. Y assi sucedio viendolos Bernardino que se subian volando hazia el cielo, sin mas techo que si estuviera en un campo razo. Dexando otras cosas que passaron, por abreviar, dire una mas notable. Apareciendosele otra vez, le preguntó Bernardino: que donde avia passado el Purgatorio? Y que porque causa padecia? A lo qual respondio la bendita alma; que siempre havia purgado junto a las casas donde avian vivido sus padres. En Casanova, dixo, padecia debaxo un ribasso que avia alli cerca. En casa de España, pené en un rincón de ella. Y lo mismo en casa Graell. A lo segundo dixo: que padecia por un grande pecado, que havia hecho, tomando la limosna de tres missas (palabras son del difunto) que me avian encomendado, para que las dixera en tal y tal dia: y yo, no las dixe en essos dias que me avian dicho; y pensando que en otros dias las podria dezir, cai enfermo en la cama con que no pude dezirlas, porque vino con esto la hora de la muerte. Y por este pecado, he avido de penar tres años en el Purgatorio. Aviendole preguntado mas, si ivan muchas almas al Purgatorio? Respondio: que al Purgatorio caen como cuando llueve menudo: però que al infierno, como quando nieva mucho, que los copos caen espesos. Tambien le dixo que dixesse a su padre que el era el que le alibro una noche escura, aviendo perdido el camino. Y que en agradecimiento, le rezasse un rosario entero cada dia. Y dixo el padre que era verdad, que en dicha ocasion vio una luz, que siguiendola bolvio a camino hasta las primeras tapias del lugar. Si bien el pensava que era algun otro hombre que iva delante con luz… (J. de Sant Josep, 1707*a*, 397-400, 22-25).

Annex III

Relacion de las fiestas, con qve la villa de Mataron, solemnizó la gloriosa beatificación de la Madre Santa Teresa de Iesvs, fundadora de la reforma de frayles, y monjas Carmelitas descalços.

La villa de Mataron, que como se sabe entre los que tienen noticia de ella es en la era presente una de las mas ricas, y bien pobladas que tiene nuestro Principado en esta ocasion se mostró muy agradecida a la merced, que de Dios tiene recebida por medio de la madre santa Teresa de Iesus, en averle dado un convénto de religiosos suyos, que fue el segundo, que en toda Cataluña se fundó, y casi alcançò los dichosos años de su santa vida: lo qual se ha bien parecido en la mucha religion, y espíritu, con que siempre ha florecido: que assi en esto como en lo demás es uno de los mas floridos conventos, que en nuestra tierra se conocen, y la devocion de aquella villa, y de toda su comarca con sus religiosos es muy grande, de que resultan a todas las almas grandes provechos.

De lo qual reconocidos estavan todos con grandes desseos esperando las dichosas, y venturosas nuevas de la Canonización, o beatificación de su Santa. Y assí lo mostraron, ya el dia que llego la primera nueva, en el qual no solamente en el convento de San Ioseph, y dentro de la villa de Mataron, mas tambien en todos los pueblos de su comarca no cabian las gentes en si mesmas de alegria de la qual en lo exterior hizieron demostraciones muy grandes.

Primeramente, en el convento de san Ioseph de los padres Carmelitas descalços a los tres días del mes de Iunio de 1614 que fue el dia, que se recibio la alegre, y desseada nueva, con una copia autentica del breve de la beatificacion, que embio el padre Procurador general de la Corte de España de la misma orden se compuso la Iglesia dicha de san Ioseph toda con muy hermosos quadros bien repartidos, y dispuestos, y en el altar mayor muy grande luminaria de cera blanca, y todo el hecho un parayso de flores hermossimas, puestas en muy ricas floreras de vidrios, que por

ser labor de la propria villa, las ay en abundancia, y muy curiosos y de diferentes colores. Las flores que mas abundavan eran clavellinas, que las lleva aquella tierra en mas abundancia que otra de nuestra España: todo brillava, y saltava a los ojos con la abundancia de vidrio volador, de que estava todo cubierto. En lo alto de la Iglesia sobre el tejado puestas quatro muy hermosas y riquissimas banderas.

A las tres de la tarde una persona honrada de la mesma villa en un hermoso cavallo acompañado de una esquadra de arcabuzeros y de atambores salió con un estandarte blanco, en que estava pintada la imagen de la bienaventurada Santa y desta manera passearon todas las calles tirando los arcabuzeros a sus tiempos sus rociadas con muy buen ayre y denuedo, con lo qual fue siguiendo todo el pueblo aclamando la multitud de la gente a la Santa, y mostrando el regozijo que poseyan sus almas. Acudió todo el pueblo a la Iglesia de san Ioseph, donde una hora antes del anochecer estando la Iglesia en la forma que queda dicho, salieron a ella veynte y cinco religiosos con sus capas, y velas blancas, y el padre Prior con capa pluvial de brocado acompañado de Acolytos y Thuriferario, y puestos en dos coros entonado el padre Prior el hymno Te Deum laudamus le prosiguieron a coros, con los menestriles, que para este efecto estavan en la Iglesia, en el entretanto repicavan las campanas del convento. A todo lo dicho asistieron el Bayle, y Iurados del govierno de la villa y todo el pueblo muy contentos y agradecidos a Dios por ver la honra de la gloriosa Santa.

Llegada la noche se encendieron sobre los tejados de la Iglesia, y convento muchas luminarias, y subiendo sobre ella los dichos menestriles tañían a ratos muy lindos motetes, mesclandolos con algunos batallones, a los quales acudían muchos arcabuzeros que con estruendo de sus armas alegravan muy bien la fiesta. Otros muchos estavan despidiendo grande numero de coetes voladores, y tronadores, y ala mesma sazón estava la Iglesia abierta con la luminaria de cera blanca, que se dixo arriba ardiendo, y no parava un punto de entrar, y salir, quanta gente podía caber a dar la norabuena, y encomendarse a la Santa. Toda la villa y cada

uno en particular parecía tener propriedad en esta bendita Santa, según que todos se esmeravan en mostrar el regozijo, que tenían de verla honrar, porque todas las calles estavan llenas de grandes fuegos, que los vezinos déllas encendían, sin reparar en gastos, y costas: de lo alto de algunas torres (que las tienen muchas casas muy buenas y fuertes) embiavan muchos coetes al ayre, y con arcabuzes y mosquetes, hazian la gala al amor, y reverencia de la Santa, y la torre de las campanas de la Iglesia mayor de la villa también encendió grandes fuegos. Y de allí también se sentian muchos tiros, y se veyan salir muchos coetes, alegrándolo todo con repicar muy a menudo todas sus campanas. En la mesma forma acudió el regozijo de esta nueva el convento de los padres Capuchinos, que esta fuera de los muros de la villa en un monte alto llamado de nuestra Señora de Esperança, con muy grandes fuegos, que por ser el lugar alto, y vistoso, alegravan, y provocavan toda la comarca a lo m¡smo, y fue assi, que todos los lugares comarcanos, que alcançavan la vista de la villa de Mataron también dieron muestras de querer parte en las intercessiones y devocion de la gloriosa Santa, haziendo en sus montes, y cada qual en las plaças de sus casas muy grandes fuegos, los quales por ser casas apartadas unas de otras que acá llaman pagesias y en puestos montuosos se descubrían todas, y hazian muy hermosa prospectiva. Desta manera duró la fiesta, y regozijo de toda la villa hasta media noche, sin parar un punto de entrar y salir gente en la Iglesia a saludar a la gloriosa Santa, quedando con ganas de ver el día de su dichoso transito para celebrar su siesta principal. Para la qual algunos dias antes, en día de mercado, por mandado del señor Bayle, y jurados se hizo por todas las calles un pregón publico exortando a todos a que se procuraren mostrar gratos a la gloriosa Santa, componiendo para el día de su fiesta sus casas, y calles con altares, y luminarias, y fuegos, y otras invenciones de regozijo ofreciendo muy buenos premios, a los que a juyzio del Bayle, y jurados sacassen mejor invencion, y pusiessen mas luminarias, y assi mesmo se publico un juego de sortija para los doze de Octubre, que fue el octavo de las fiestas de la misma Santa, llamando para este acto, alli a los de la mesma villa como también a los forasteros de

toda la comarca: muchos de los quales avian acudido al mercado, ofreciendo assi mismo premios muy ricos de mejor cavallero, y ensortijador y de mas galán, y mejor invencion. Començaron desde luego a hazer todos muy grandes apercebimientos de faroles y linternas para fuegos, luminarias, invenciones de arte, y altares: de suerte que con ser la villa muy proveyda de toda suerte de oficiales, en particular de carpintería, no se hallava por dineros hombre desocupado, porque todos andavan ocupados en disponer invenciones de regozijo, cada qual en su calle, y delante de sus casas. Y viose también, que mas los movia la devocion de la Santa que la esperança de los premios ofrecidos: pues que uvo quien tuvo a caso de mengua que se los diessen, y adjudicaren, y no quiso recebirlos. En el convento de san Ioseph, como cabeça de toda esta fiesta, tambien se hazian grandes aparejos para regozijarlas. Compúsose particularmente la Iglesia, como pudiera hazerse en una corte, toda con muy ricas colgaduras de seda: y sobre la cornisa muchos y muy hermosos quadros de pinturas al olio, y por la misma cornisa distribuydas muchas floreras con macetas de flores de olandilla muy graciosas, y muchos candeleros con velas muy gruessas de cera blanca. En medio del altar mayor estava un grande quadro de la madre santa Teresa de Iesus, pintado al olio de muy buena mano. Estava debaxo de un hermosissimo dosel, que parecía de un finissimo brocado, y a los dos lados dos muy grandes aparadores adornados con muchos quadritos pequeños, y muchas floreras muy hermosas con flores de olandilla, y muchas velas de cera blanca, que con las de la cornisa, passavan de mas de ciento y veynte. Entre todo esto, estavan unos vasitos de vidrio muy curiosos de diferentes colores llenos de aguas de olores con tal disposición que con el calor, y luz de las velas despedían de si muy suavissima fragancia, y a la vista parecía cada uno de ellos una piedra fina de muy grande valor y precio. Cinco de estos vasos colgavan del medio del cruzero de la capilla mayor que en lugar de lampara, le adornavan muy graciosamente. Los otros altares dos collaterales y el de la capilla de nuestra Señora del Carmen, estavan todos en la misma conformidad muy curiosos, y bien compuestos, adornados con quadros, y flores, y luzes como del mayor queda dicho. Apercebido

todo lo susodicho a los quatro de Octubre, que era la vigilia de la fiesta, en que la bondad de Dios llevó esta bendita Santa a gozar de la gloria devida a sus merecimientos, al punto que el relox dio las doze del medio dia, repicaron las campanas del convento de san Ioseph a quien siguieron todas las de la villa, assí de la Iglesia mayor como del convento de los padres Capuchinos, y otras de particulares capillas y oratorios, y disparó luego la artillería de la villa y muchos mosqueteros, que estavan en lo alto de la açutea, o comunidor del convento, y otras muchas, que estavan repartidas por la villa en sus proprias casas, y districto. Abrieronse a la una las puertas de la Iglesia, y entró por ellas gran multitud de gente, que estava aguardando; de suerte que con ser la Iglesia muy capaz estava toda ella muy bien ocupada.

A la hora acostumbrada se cantaron las Vísperas con mucha solemnidad, con las chirimías de la villa, que son de los mejores oficiales, que ay en Cathaluña. Assistieron en ellas los señores Bayle, y jurados con muchas personas honradas del regimiento, y todo el pueblo.

A las cinco de la tarde, se cantaron las Completas con la mesma solemnidad, y música, y al fin dellas salieron los Religiosos al cuerpo de la Iglesia a cantar la Salve, que se dixo con mucha devocion, y pausa, cantando un verso los Religiosos, y otro los músicos de menestriles, que allí estavan.

En esta sazon, que ya el sol se yva a poner, llegavan la gente del pueblo de sus haziendas, y sin reparar en el cansancio de su trabajo, acudían luego a visitar a la bienaventurada Santa, y a gozar de la vigilia de las fiestas: fue tan grande el concurso, que no bastava Iglesia, calle, y claustro del covvento todo lleno, y todas las puertas de par en par, sin poderse vadear por ellas. Después de dicha la Salve salieron al presbyterio de la capilla mayor seys niños como unos Angelitos vestidos con vaqueros de diferentes colores, dos de blanco, dos azules, y dos de colorado, los quales aviendo saludado a la bendita Santa con muy graciosa mesura, y cortesía, travaron entre si una muy graciosa dança, y parando en algunos tercios della yvan de dos en dos diziendo a la Santa unas coplitas que

trayan muy bien estudiadas con muy buena acción, y gracia tanto que corrió la voz, y fama, de suerte que para que toda la villa y comarca gozasse de su vista uvo de repetirse la dança todos los dias de la octava.

Llegada la noche, y tocadas las Ave Marias repicaron todas las campanas, assi del convento, como de la Iglesia mayor y de los padre Capuchinos, y de capillas particulares, y hermitas, que ay en el districto de la villa de Mataron, y luego sonó grande ruydo de tiros, y se encendieron grandes luminarias, assi en el dicho convento como por todas las plaças, calles, y casas particulares, procurando todos mostrarse en la devocion de la Santa, según que por orden de los señores del regimiento se avia encargado por el pregón publico (que arriba diximos) hizieron extremos, assi en la multitud de las luminarias, como también en el artificio de su disposición.

Primeramente en el convento de san Ioseph estavan todos los cavalletes, y barbacanas de los tejados de casae Iglesia muy espessas de muy grandes, y hermosas linternas de varios colores, que hazian muy hermosa labor, y con el resplandor de la luz parecían algunas piedras muy finas. En lo mas alto del techo del açutea estava formada de luzes una muy hermosa cruz, y a sus dos lados, dos muy altas pyramides también de luz, y rodada de un circulo también de otras pyramides, no tan grandes, y globos entreverados, que todo hazia una figura de un monte Calvario de resplandor, que parecia embiado del cielo: porque siendo de noche no se veya su assiento. A otro cabo en la delantera de la Iglesia estavan unas ruedas, de las quales colgavan mas de treynta lamparas muy bien cevadas de azeyte, y ardiendo: y era cosa de ver que una estatua de bulto que estava al lado con el movimiento de su pie hazia rodar las ruedas, y a su passo todas aquellas lamparas sin que se vertiesse el azeyte, ni se apagassen sus luzes. Y en el açutea estavan los menestriles, que con muchos motes, madrigales, y batalloncs, regozijava todo el lugar: y para el rato que ellos paravan estavan repartidos muchos hombres muy diestros en gastar, y despedir coetes, que no paravan un punto, y despedían a

ratos unas muy hermosas mangas de voladores, donde yvan cincuenta, o cien coetes juntos.

Casi en la mesma conformidad estavan todas las casas particulares de la villa, en las calles grandes fuegos de teas, y por las casas quantas luminarias podian, y sabían acomodar en tejados, y ventanas: quien a ciento, quien a dozientos, y a quatrozientos, y casa uvo que con todas hallaron los juezes, que passavan numero de mil luzes: y no contentos con estò, andavan todos buscando artificios e invenciones, con que sacar a luz la devocion que ardia en sus pechos.

En una calle estava enroscada en un grande pino (que para este efecto se plantó) una grande, y ferocissima culebra de treynta palmos de largo con siete cabeças, y al otro lado de la calle estava una figura de la virgen santa Teresa con un arco, y flecha en sus manos, tirándole a la serpiente una saeta de fuego, dando en una de las cabeças, y de aquella en las demás se encendió en vivas llamas, y quedó abrasada y consumida aquella serpiente.

En otra calle estava un dragon de muy espantosa figura lleno en si de artificios de fuego, y frontero del una figura de nuestra Santa, con la cruz en la mano, y sobre su cabeça un letrero formado de luz que dezia SANTA TERESA. Pegóse fuego al dragon, y el le yva despidiendo con mucha ferocidad hazia el nombre de la Santa: pero él quedo consumido en su fuego, sin que el nombre de la Santa perdiesse un punto de su hermosura y resplandor.

En otra calle estava un muy hermoso Calvario con sus tres cruzes sobre un grande peñón todo formado de luzes,y resplandor.

En otra calle estava una muy hermosa imagen de la gloriosa virgen Santa Teresa puesta en medio de un grande circulo de resplandor de luzes en la forma que suelen pintar a nuestra Señora del Rosario en medio del circulo de sus rosas. Y en la misma casa estavan fabricadas una machina de muchas ruedas como una esphera, con mas de cien luzes, que con

movimientos contrarios sin apagarse, imitavan el curso de los orbes celestes con sus estrellas.

En otra calle estava una forma de una muy alta pyramide, a modo de las agujas, que nos pintan de Roma con un globo muy grande en el remate mas alto todo formado de resplandor, y toda ella cercada de otros muchos globos de diferentes colores, y muy resplandecientes. Otra pyramide de la misma grandeza estava sobre una muy alta torre rematada con el T. que da principio al nombre de nuestra Santa Teresa alrededor, y a los dos cabos de la letra formados un Sol, y una Luna, dando de continuo bueltas y la torre muy adornada de hermosas, y resplandecientes linternas.

Finalmente en la plaça de la villa, frontero de la casa de un grande devoto de la bienaventurada Santa madre y de sus religiosos, se fabricó un muy grande castillo de resplandor, con siete divisiones, y repartimientos, en significación del castillo interior de las siete moradas que la Santa declaró aver en el trato interior, y de espíritu. Donde en los arrabales se mostravan las lagartijas, y otras savandijas, como la misma Santa lo pinta en su libro. Y acabo con esta contentándome de dezir estas pocas, por no llenar mas papel, y cansar a quien lo lea: porque fueron sin duda las invenciones, que todos buscavan para mostrar su devocion muchas, y raras.

Con esto anduvo toda esta noche la gente de la villa haziendo sus estaciones, dando mil loores a Dios, y a la gloriosa Santa. De muchas casas de la villa acudían al regozijo de la fiesta con muchos tiros de mosquetes, y arcabuzes, despidiendo tambien muchos coetes, como en el conuento. En esto se passó hasta ia media noche, que la devocion de la gente dio lugar, a que pudiessen cerrarse las puertas de la Iglesia de san Ioseph.

Llegando el dia desseado de la fiesta de nuestra Santa acudió muchissima gente a recebir los santos sacramentos de Penitencia, y Comunión para celebrarla con mas agrado y servicio de Dios y de su Santa; y a las nueve del dia se dixo la hora de tercia con toda la solemnidad de música de la

cantoria de órgano, y de chirimías, la qual acabada se dixo la Missa conventual y se canto también con la mesma solemnidad, y música.

A su tiempo predico el reverendo padre Guardian del convento de nuestra Señora de Esperança de los padres Capuchinos. A todo assistieron los señores del régimiento de la villa y muy grande concurso de gente, assi de la villa como de toda su comarca.

A la una despues de medio dia, vino una persona de las mas honradas dela villa a la Iglelìa de san Ioseph, con una compañia de soldados mosqueteros, todos muy ricamente vestidos, con muy lindo brio, y ayre: y entrando dentro, recibio de mano del padre Prior un estandarte blanco, en que estava pintada una imagen de la Santa Madre y aviendo hecho oracion, y mesura al Santissimo Sacramento, y a la mesma Santa, salidos a fuera subio en un muy hermoso cavallo, muy ricamence enjaezado: y haziendole la salva todos los soldados con una muy diestra rociada de sus arcabuzes, se fueron luego marchando acompañados de menestriles, y caxas por todas las calles, y plaças de la villa, saludando por todos los puestos señalados al estandarte, en la forma, que queda dicho, con muy lindas rociadas. Y algunos dando unas cedulillas, con muy curiosos motes a la gala de la gloriosa Santa.

En el entretanto en el convento se cantavan las segundas Visperas con la mesma solemnidad, y musica que se cantaron las primeras. Las quales despues dedichas, se entró por la Iglesia una muy acordada dança de cascaveles, y despues de aver baylado en presencia de la bienaventurada Santa, y hecha la devida cortesia, se salieron dançando: y assí fueron por todos los lugares mas publicos de la villa, regozijandolo todo con la musica de sus cascaveles y buen ayre, y gracia de su dança. A su hora con las ya repetida solemnidad y musica se cantaron las Completas; las quales acabadas, se remató la fiesta de aquel dia con una muy graciosa invencion de una contienda de la gloriosa Santa, con los tres enemigos del alma, Mundo, Demonio, y Carne. Para la qual frontero de la Iglesia estavan aprestados tres tablados. En el primero dellos estava una hermita con un bulto de bendita Santa. Dentro della muy devota con una cruz en la mano.

En el otro tablado estauan tres muy defformes personages, uno en figura de una muger de diez y ocho palmos de estatura vestida muy ricamente, con un espejo en la mano, y en la otra un ramillete de flores, significando la concupiscencia de la sensualidad de la carne: otra figura era de un grande gigantazo de treynta palmos de alto armado de pies a cabeza de armas blancas vibrando una lança contra la bienaventurada Santa. La tercera estatua era de un horrible y espantoso demonio, que abierta la boca, y mostrando sus garras, mostrava quererse tragar, y despedaçar con sus uñas, la que ya esta guardada en lo mas escondido de la cara gloriosa de Dios. A cierto tiempo, con no se que artificio tirò la Sanca a cada una destas figuras, una saeta de fuego, con que todas ellas se encendieron v fueron despidiendo de si grandissimas llamaradas de unas bombas de fuego que tenian en sus cuerpos y parecian unas bocas del infierno , y el bulto del demonio fue corriendo ázia la figura de la Santa despidiendo de si grande fuego con que parece que la avia de abrasar. y consumir.

Acabo de un rato que durò esta contienda despidieron de si todas estas figuras, unas muy grandes mangas de coetes voladores de que estavan llenas, con que se cubrio el ayre, y se perdio el cielo de vista: y al mesmo punto tronaron otra multitud de coetes tronadores, de que también estavan armadas estas figuras, con que la muchedumbre del pueblo que estava à la mira quedó por un rato atronado y despavorido huyendo unos, y cayendo otros por los suelos. Pero serenóse presto el ayre, y quedando los tres enemigos consumidos en su mesmo fuego, apareció nuestra Santa muy gloriosa, y triumfante, y abriéndose un grande globo , que estaua en el tercer tablado sobre una muy alta pyramide, se descubrió una figura de un muy hermoso Angel, que ofreciendo a nuestra Santa una palma, celebrava muy bien sus Victoria, tañendo los menestriles por remate de todo un muy gracioso batallon, con que se dio fin a la fiesta deste santo dia.

Los demás días de la octava se continuó la fiesta, en lo que toca á los officios con la mesma solemnidad de musica, y luminaria aunque el

concurso del pueblo no pudo ser tanto como en el primer dia, por ser la grangeria y labrança de aquella tierra por la mayor parte en viñas, y aver venido estas fiestas en el tiempo mas apretado de las vendimias; pero a las Completas, que se cantavan al anochecer acudían todos, porque lo tenian por muy grande regalo, y descanso de sus trabajos. Encendíanse en el Convento todas las noches las mesmas luminarias, y se despedían muchos coetes, con música de menestriles. Algunas personas de la villa los acompañaron toda la Octaua, poniéndolas también en sus casas. Pero el dia Octauo fue muy señalado, porque demás de que en luminarias fuegos, y solemnidad de oficios, y sermon ygualó con el primero. Y uvo de particular regozijo primeramente frontero de la Iglesia de san Ioseph en el ayre una muy vistosa pelea de una ñave, a quien envistieron dos muy hermosas galeras, que todas estauan puestas muy de gala con muy ricos gallardetes, y flammulas. Vino la una galera trepando por los ayres a envestir la nave tirándole de cossia, y despidiendo de una bomba mucho fuego i con que pegándosele a la naue mostró defenderse con mucho estruendo de tiros y coetes, que volavan hazia la galera. Acudió luego la segunda a dar socorro a su capitana, y pegándose fuego en todos los tres vaxeles se encendieron en muy grandes llamas, quedando consumidos en ofrecimiento de la gloria de Dios y de su Santa. Este mesmo dia, sobre tarde, se corrió una sortija à que acudieron muchos cavalleros, assi de la mesma villa, como de su comarca; todos muy bien puestos, y de gala, con invenciones y empresas muy de arre; hizieron se muy buenas suertes, y dieronles los señores jurados muy ricos premios, y todos se fueron muy confiados de averlos de la mano de Dios mayores, por la voluntad con que acudieron a honrar su madre santa Teresa de Iesus. a quien honran los cortesanos del cielo ante su diuino acatamiento. LAVS DEO (J. Dalmau, 1615).

Annex IV

Die XXIIII mensis may anno anativitateDomini MDCLXXXIIII in villa Mataronis Diocesis Barcinone. Constituhit personalment lo molt Reverent doctor Pau Llorens prevere Rector de la Iglesia parroquial de la vila de

Mataró, bisbat de Barcelona, en lo monestir de las monjas carmelitas descalsas de la dita vila de Mataró y dins la instancia o aposiento del loqutori de dit monestir, en presencia del notari y testimonis avall scrits, per lo dit molt Reverent doctor Pau Llorens, Rector predit, fent las baix scritas cosas en nom y per part del Il·lustríssim i Reverendíssim fra don Benet de Salazar per la gracia de Deu y de la Santa Sede Apostolica, Bisbe de Barcelona, y en virtut de orde o commissio per dit senyor Bisbe a dit senyor Rector donada ab sa carta en la deguda forma despachada de ma de dt senyor Bisbe firmada, la data de la qual fonch en Barcelona als dotse del present y corrent mes de maig fonch enviada a sercar la monja novicia nomenada sor Theresa de Christo de la qual fa mencio la carta de dit senyor Bisbe y constituhida aquella personalment en la instancia que es junt al dit loqutori ab lo intermedi de la rexa, li fonch pres per lo dit Pau Llorens Rector predit lo acostumat jurament, lo qual ha prestat dita monja novicia a Nostre Señor Deu y als seus sants quatre evangelis, posantse la sua ma dreta en los pits in forma solita de dir tota la veritat sobre las cosas que a ella, per dit senyor Rector li seran demanadas, y exigit y rebut dit jurament per dit senyor Rector, en virtut de la dalt dita commissio, foren demandadas las cosas seguents.

Primerament per dit molt Reverent doctor Pau Llorens Rector predit, fonch interrogada dita monja novicia, com se diu y anomena, de ahont es natural y de qui es filla, quina edat te y quant temps ha que está en dit monestir ab lo abit de novicia y si está en plena llibertat.

Dixit que se anomena Theresa de Christo y que en lo mon se anomenava dona Theresa de Billoch, que es natural de la ciutat de Gerona, y que es filla llegitima y natural del noble senyor don Geronim de Billoch y de doña (?) de Billoch y de Maig, conjuges, que está en plena llibertat y sola, y que ha onse mesos y denou dies que es en lo monastir ab lo abit de novicia.

Item. Interrogada si vol ser Religiosa y si ha cumplert lo any de la probacio u noviciat. Dixit que vol esser Religiosa y del convent de monjas carmelitas descalsas de la present vila de Mataro, dins lo qual ara de

present está personalment y que no ha acabat de cumplir encara lo noviciat que sen faltan tretse dies.

Item interrogada desde quant temps se es sentida vocada per Déu al estat Religios. Dixit que un any antes de entrar en dit monestir tingue vocacio de ser Religiosa descalsa.

Item interrogada si se fa Religiosa per rogacions o pregarias violencia o temors de pares o, de altra persona o, altrament per induccio de alguna altra persona. Dixit que nos fa Religiosa per rogacions ni pregarias ni per violencia o, temor de pares ni de altra persona, ni tampoch es estada induida per persona alguna, sinó per la pura vocacio predita.

Item interrogada per quina causa vol esser religiosa. Dixit per servir a Deu Nostre Señor y dexar lo mon.

Item interrogada si ha discorregut ab tota advertencia sobre lo estat Religios que vol pendrer. Dixit que te molt ben discorregut y advertit lo estat de Religiosa que vol pendrer.

Item interrogada si sap y li consta las obligacions de la regla y religio que vol professar. Dixit que sap molt be y li constan las obligacions de la regla y Religio que vol professar y las te experimentadas.

Item interrogada si sap y té entés los tres vots expressos que ha de fer compresos en la professio solempne, es a saber pobresa, castedat y obediencia.

Dixit que sap molt be y li consta los tres vots expressos que ha de fer compresos en la professio solempne, es a saber, pobresa abdicantse lo domini de totas cosas temporals, castedat abstenintse de tota delectacio de carn obediencia subjectantse a la voluntat de sos superiors.

Item interrogada si sap y creu que professant en lo present monestir ha de estar y habitar en ell lo temps de sa vida, sino es que tinga llegitima llicencia de superiors que la y pugan donar. Dixit que sap molt be y creu

que ha de estar y habitar tota sa vida en la present convent sino es ab llicencia de sos superiors com diu lo interrogatori.

Item interrogada si es sana de cos y enteniment o, si te algun ocult deffecte que li impedesca la professio. Dixit que está sana de cos y enteniment y que no te en manera alguna deffecte algu que li impedescha la professio.

Item interrogada si sap los preceptes del decalogo y de la Iglesia, los articles de la Santa Fe Catholica y també si sap llegir, escriurer, cantar y recitar lo offici divino. Dixit que sap molt be los preceptes de la Lley de Deu y de la Iglesia, los articles de la santa fe catolica y també sap llegir, escriurer, cantar y recitar lo offici divino com diu lo interrogatori.

Item interrogada si está exposada a aportat la creu de Christo, absnegantse a si matexa y seguir a Christo segons ell aconsellava a sas esposas. Dixit que si, que está totalment exposada per aportar la creu de Christo abnegantse a si propria y seguir a Christo segons aconsella a sas esposas, y fetas totas las ditas preguntas y fetas totas las ditas respostas per la dita novicia nomenada Theresa de Christo, com en quiscun dels sobredits interrogatoris llargament se conté y llegidas totas las sobreditas cosas a aquella per mi dit y devall scrit notari, dixit que vol estar, perseverar y professar de sa voluntat en tot lo per ella dit y deposat.

Item lo mateix die y any en lo mateix lloch, despedida dita monja novicia, en presencia de mi dit notari y testimonis avall scrits, per lo dit molt Reverent doctor Pau Llorens Rector predit, fonch cridada la mare Maria del Angels, Priora de dit monestir, a la qual dit senyor Rector fonch dit y feta relacio com ell en nom y per part del Il·lustrísim y Reverendíssim Señor Bisbe de Barcelona havia y tenia explorada la voluntat a la hermana Theresa de Christo novicia de dit monestir, y que ha trobat ab ella que vol esser monja y de l orde de carmelitas descalsas de dit monestir y que desitja professar ab molta efficacia y fervor, y que axi usant de la facultat a ell donada ab la alt chalendada carta de commisio, donava llicencia a la dita hermana novicia Theresa de Chisto pera que puga professar y a la

dita priora de dit monestir, a estas cosas present, per a rebrerla y pendrerli la professio, cumplert empero que sie lo any del noviciat y donarli lo vel negre, en totas las quals cosas han entrevingut y son estats presents per testimonis los reverents Francesc Tria y lo doctor Salvador Portell preveres de la Iglesia parroquial de dita vila de Mataro residents (ACA. Arx. Not. Mataró, 1233. 24.5.1684).

Annex V

Dècimas a la obra que fan los Frares Carmelitas Descalsos de Mataró per allargar la sua Iglesia

Molt temps ha que pretenia
los Frares de Neru y nas
de la Iglesia alsa’l detrás
per lo torment que tenian
que dins casi no y cabian
en dias de funcions;
y trillant en sas rahons
respongueren los clavaris:
No hi ha diners als armaris
ni per a comprar mahons.
Esta si qui es bona parola,
per fer veurer a la gent;
que ells no tenen del argent,
sinó es per la cassola.
Cuidado en comprar rajola,
responen tots indignats,
que si mos faltan bons plats,
direm al Difinitori:
que tot l’any son cols ab oli
per lo gasto dels quadrats.
Tement-se lo Pare Pere,
que arribás algun desori,

per part de dit concistori
los digué d’esta manera:
Ningú quedarà en darrera
procurian a descansar,
per poder arreplegar
alguna cosa de sobras,
perquè vull fer ditas obras
per mon empleo exaltar.
Ab esta bona esperansa
quedaren aconsolats,
y los buches assegurats
de tenir bona pitansa.
Tothom diu ab confiansa:
lo ventre no pot patir,
al Prió deixau-lo dir,
pues estam assegurats,
que ni per comprar
la pitansa pot fallir.
Finidas estas rahons,
reberen alguns diners
hypotecats ab papers
de un home ques diu lo Fray
alguns pobres dihuen: ay
y no son sino’ls deutors,
que pagan ab sos dolors,
per orde de la justicia
los diners que ab avaricia
cobran com Acrehadors.
Alguns que foren citats,
per pagar estos diners,
eran firmats en papers
ques dihuen vales perduts,
perquè no deian flaguts,

que no té rahó lo Fray,
pues lo Rey no ha volgut may,
que frares fossen hereus,
de aquells bens que no son seus,
y escapareu de aquest ay
Satisfeta l’avaricia
dels frares que may se cansan,
las obras sempre se avansan,
y ningún no té malicia.
I tots han donat franquicia,
per fer lo quels gustarà
y ab assò tothom sen’ va,
a buscar son benefici,
si dura aquest edifici,
veurem en que pararà.
Uns tiran la curriola,
a l’hora de oració,
altres dihuen al Prió:
Jo aniré a donar rajola,
tots se fan venir a mola,
lo fugir de la cadena,
per no tenir tanta pena
posats al peu de la Creu,
a contemplar Nostre Deu,
com ho feu Santa Theresa.
Fins vuy no han contradits
a tot quant lo Prió mana,
sols los sap greu la campana,
que toca a la mitja nit;
pues tothom està aturdit,
que per la Iglesia adorar,
aixó se pot dispensar,
per medi del concistori,

que forma'l Definitori,
quant la lley vol derogar.
Ja tots arrufen lo nas,
mirau que cosas son frares!
Com son fills de tantas mares,
no teniu que fer-ne cas,
que quant lo plat no li va gras
l'amistat es acabada,
pues per poder fer panxada
farán qualsevol papé,
y si ocorre també,
deixar la obra parada.
En effecte ha succehit
una grossa magullada
deixar la Iglesia encantada
per lo que los Frares han dit.
Tot assó que tinch contat,
pues per los Frares ha estat,
y no per los de fora,
que tots diuhen en bonhora,
perquè no han acabat?
La Iglesia estava decent
en son primitiu estat,
mes ara apar un brescat,
segons afirma la gent.
Tothom diu: Quin pensament!
Haver-la desfigurada,
per fer un tros de taulada,
y una paret al derrera,
que de ninguna manera,
may será sinó una Frarada.

Dècimes que es trobaven dins del llibre manuscrit d'Esteve Peremàs i Matas. Datat al 1730. Biblioteca de la Fundació Iluro. Fotocòpia conservada a l'Arxiu Parroquial de Sant Josep.

La referència al prior anomenat Pere es podria correspondre amb Pere de Sant Antoni, que fou prior l'any 1786. Les obres a l'església a les quals fa referència el document probablement es dugueren a terme l'any 1789. Aquestes dates permeten situar cronològicament el text.

Annex VI

Relación de lo ocurrido en las carmelitas descalzas de Mataró durante la guerra de la independencia

Día 16 de Junio de 1808 entraron los franceses en Mataró y el general Lequi rompieron las puertas de la portería, locutorio, Iglesia y reglar. Rompieron, también, las otras puertas del interiorn del Convento, siguiéndolo todo, saqueando y trastornando todas las oficinas. Robaron de la sacristía un cáliz, una palmatoria y una llave de plata del sacrario; todas las estovallas de los alteres y algunos pocos ornamentos; rompieron el sacrario y robaron el globo, echando las formas por la mesa del altar y por el llano de la Iglesia. Robaron del altar una guarnición de plata de un reliario. No robaron más alajas porque las religiosas [...] las fueron escondiendo por la huerta. Robaron mucha ropa de la infermería y ropería y celdas, echando las puertas de algunas de ellas en tierra. Ya hacía muchas horas que eran dentro de la clausura, con el mayor estruendo de tiros, quando encontraron las Monjas en el coro de arriba, haciéndolas salir todas a fuerza, sin tocar ni maltratar a nadie, aunque hicieron ademán de quererlas matar. Las hicieron colocar todas en un corredor como que las querían matar, y todas muy animadas esperaban la muerte. Quiso Dios que ninguna tubiese el menor trastorno. Pidieron después, los dineros, y entregando la portera los pocos que tenía se aquietaron algún tanto y salieron de la clausura. Y se pasó la noche con un grandísimo temor que no encendiasen el Convento, como lo habían practicado en algunas casas del rededorde dicho Convento.

En el día siguiente bolvieron entrar, però no vieron ninguna monja; sí solamente se llevaron mucha ropa de la enfermería. Finalizado el rapto se solicitó licencia del General para recojer las sagradas formas que estaban esparcidas por la Iglesia, y se procuró componer las puertas de la portería y Iglesia. Después se pasó, con mucho temor, asta el día 18 de agosto que se retiraron del segundo sitio de Gerona. Porque como fue una retirada ignominiosa, toda la ciudad estaba atemorizada. Y aconsejadas del Governador desamparamos el Convento en una misma noche... (G. Beltran, 1990, 370 i s.).

Annex VII

Relación de los acontecimientos ocurridos en las carmelitas descalzas de Mataró en la guerra de 1936-1939

El dia 19 de julio de 1936 nos hallábamos en el Convento la Comunidad, que constaba a la sazón de 19 religiosas [...]. Por la mañana nos dijeron que la situación estaba muy mal y que, en aquella noche, habían asaltado la casa de la família (Montserrat-Recoder) y después de un minucioso registro, habían detenido al jefe de la misma el cual era padre de una de nuestras Religiosas, y habiéndoselo llevado a Barcelona no sabían de su paradero.[433] Como era domingo, a las 8 y media tuvimos la Misa cantada como de costumbre, pues aunque el pánico dominaba en todos los ánimos todavía en Mataró el estado no era tan alarmante como en Barcelona, però por la tarde recibimos un recado del Sr. Capellán diciendo que no vendría para la Hora Santa (que teníamos todos los domingos) porque tenían terminantemente prohibido salir de su casa. Nosotras tuvimos nuestra hora de oración de la tarde y seguidamente el rezo de Completas y Laudes, que por ser infraoctava de Ntr. Stma. Madre del Carmen, rezábamos por la tarde, en vez de nuestra hora invariable de las 9 de la noche. Terminado este acto, fue la Comunidad al refectorio para la cena, mientras que servidora, me dirigía al torno de la portería para recibir impresiones acerca de la situación; viendo que ésta se iba agravando,

[433] . Posteriorment foren jutjats, absolts i alliberats (M. Salicrú, 1986, 5).

determinamos después de la cena, pasar toda la noche en vela dividiendo la Comunidad en dos turnos, para que unas velaran las primeras horas y las otras las restantes. Con esto nos fuimos al Coro alto, donde podíamos oir mejor, si acaso había alguna alarma en la calle. A las 11 poco más o menos, el R. Sr. Arcipreste e.p.d., nos envió a decir que se presentaba una noche muy negra y que si se daba el caso de tener que salir de la clausura, no tuviéramos reparo, que lo podíamos hacer. En las primeras horas reinaba un profundo silencio, lo mismo sucedió en la vecina «Casa del Pueblo» donde otras veces en circunstancias parecidas se oía grande alboroto, de modo que al parecer no se sospechaba un peligro inminente, però a eso de las 2 y media o poco más, se oyeron pitos y algunos disparos y al poco rato llamaron al torno. Era nuestro fiel y abnegado scristán, que venía a darnos la noticia que el General Godet se había rendido y con esto los de Mataró se habían entregado (o huido no recuerdo bien), y por consiguiente que nos vistiéramos de seglar y estuviéramos preparadas, pues estábamos en inminente peligro; al mismo tiempo, me pidió las llaves de la iglesia para sacar el Santísimo. Aún no había acabado de hablar, cuando llegaron un turbulento grupo de muchachos, con latas de petróleo y haces de leña que echaron en el patrio o atrio, para incendiar el Convento y, acercándose al torno, el que parecía llevar el mando de la pandilla me preguntó por el número de las Religiosas que allí estábamos y dijo que lo preguntaba para cerciorarse de que no quedaba ninguna dentro, pues debíamos salir todas, añadiendo; sólo queremos el edificio. Viendo que no había remedio, ni era ocasión de resistir ni oponer razones, les supliqué, si a lo menos tendrían la bondad de darnos algún tiempo para arreglarnos, a lo que contestó: 10 minutos y no más, porque estos chicos están ya impacientes. En esto dije a una hermana que me acompañaba diese aviso a todas las demás , mientras que servidora con otra hermana me dirigí al coro bajo, y abriendo la ventanilla del comulgatorio, recibí de manos del sacristán el Copón y el viril. Cuando aquellos muchachos impacientes se asomaron a la puerta de la iglesia y vieron al sacristán abrir el Sagrario, le apuntaron el fusil queriéndole matar y hubieran disparado sin duda, a no ser por las voces y súplicas de su

mujer y de nuestras mandaderas, que les certificaron era un hombre de la casa, un criado nuestro. Entretanto servidora me hallaba con grandes angustias con el copón en la mano, viéndolo tan lleno de Sagradas Formas y en la imposibilidad de sumirlas, por la cantidad de ellas y por la extrema sequedad de la garganta que me hacía extremo dificultoso el pasarlas, lo mismo sucedió a mi compañera, que sumió la Hostia Magna. Con esto la campanilla del torno no cesaba de llamar con gran insistencia. A algunas hermanas que acertarona pasar por allí y se cruzaban conmigo, les dí la Comunión a toda prisa. Por fin una Hermana me trajo un Piscis ydepositando en él las sagradas formas que quedaban y cerrándolo, pude esconderlo en el pecho.

Las Religiosas iban bajando y dirigiéndose a la portería; fui todavía a la celda a buscar el vestido de seglar que no tuve tiempo de ponerme. Recuerdo que al pasar por delante de la tribuna que daba a la iglesia, ya vi arder el altar mayor. Cuando estuvimos todas juntas a la portería, se abrió la puerta reglar y allí volvieron a repetir que no temiéramos, que no nos harían ningún daño, però que saliéramos pues necesitaban el edificio. En fin fue preciso atravesar el umbral de nuestra sagrada clausura, saliendo una después de otra, para cerciorarse bien del número de Religiosas. Estaban todos armados con pistolas; tal vez si nos hubiésemos resistido, hubiera habido algún desmán, però no fue así, sino que nos respetaron y aun nos acompañaban ellos mismos. Salimos pues de nuestra amada clausura, a las 3 o poco más de la madrugada del día 20 de julio de 1936, siendo las primeras en pagar tributo al furor de la revolución en esta ciudad.

Una vez reunidas todas en la casa de nuestras mandaderas, situado enfrente del Convento, dí la Sagrada Comunión a las que no la habían recibido antes de salir y enseguida empezó a llenarse la casa de buenas personas, ya de familias de algunas Religiosas, ya de otros afectos a nuestra Comunidad que venían para llevarse a su casa a las Religiosas y así fueron éstas distribuyéndose, llevándose cada família dos o más consigo. Servidora quedó en la misma casa, con otras tres Religiosas, però

pareciendo que aún era demasiado cuatro Religiosas allí juntas, se distribuyeron otras dos, quedándome sola allí con una Hermana lega anciana.

Al poco rato de estar fuera del Convento, ya éste ardía por todos lados, viendo, con inmensa pena, cómo se hundían los tejados y se derumbaba parte del edificio. No obstante como el cuerpo del edificio era bóveda, una vez quemadas las vigas y maderas del desván lo demás se conservó en pie. Al principio pusieron guardas para impedir la entrada; después con permiso de las autoridades, entró alguna persona para ver si hallaba algún objeto de valor artístico y vimos que se llevaban dos cuadros grandes. Después vino el saqueo, entrando patrullas de gente y llevándose cuanto encontraban hasta llenar seis camiones y enseguida se procedió a la destrucción o derribo del edificio iglesia y convento, no quedando hoy día rastro de él y siendo convertido en un jardín. Cuando entraron allí las Autoridades (antes de proceder a la destrucción) fueron a la sepultura, abrieron el nicho de la Rvd. Madre Mercedes del Corazón de Jesús (Bosomba), de santa memoria, muerta en olor de santidad 4 años y medio antes, la cual se hallaba incorrupta todavía y sacándola, la dejaron allí de modo que todos los que después entraron la pudieron ver. No abrieron por entonces ningún otro nicho, però antes de empezar a derribar el Convento, fue el sepulturero una noche y sacando todos los despojos o restos de Religiosas difuntas, fueron trasladados al cementerio de la ciudad y puestos en una tumba. Después algunas familias vinieron por sus Religiosas, yo permanecí allí tres semanas y hubiera permanecido más tiempo, a lo menos hasta ver colocadas a todas las Religiosas con sus respectivas familias, però empezaron a venir algunas personas, diciendo con buen celo, que me buscaban a mí, que era imprudente estar allí, que sería mejor que me marchara, y por no comprometer ni causar molestia ni sobresalto alguno a nuestras mandaderas, tuve que decidirme a dejar aquel lugar y venirme al lado de mi madre (e.p.d.) con mi família y así estamos todas con nuestras familias, escepto una que voló al cielo el día

20 de diciembre de 1937[434] y dos que están con nuestras Madres de S. Sebastián. Estamos todas separadas però unidas en unos mismos deseos y sentimientos, esperando que suene la hora y la señal para reunirnos de nuevo y emprender la vida a la que por Bondad de Dios habíamos sido llamadas, para mayor honra y gloria Suya, triunfo de la Iglesia y bien de las almas. Así sea. L.(aus) D.(eo) V.(irginique) M.(atri).

Escrit sense data ni signatura. Obra de la priora Maria Francesca de Jesús Crucificat, Millet, 1939 (?) (G. Beltran, 1990, 76-381).

Annex VIII

Descripció del monestir de la immaculada concepció de maria, 1936

Harto conocido es el patio o pasillo de delante de la iglesia, con el torno en un extremo. De las dos puertas que comunican con el convento, la de levante es la del locutorio y la otra, llamada reglar comunica con la sala de Santa Apolonia, que tiene a su derecha el locutorio y a su izquierda el torno. Al fonde se halla el claustro de arcos sencillos y con capillas en cada ángulo. En el centro hay una cisterna con su brocal y los cubos, rodeada de plantas y flores. Por la parte de poniente del claustro está la sala del Belén, que está puesto todo el año. Por el lado de levante hay la sala dicha de las Santas Cruces, donde está la escalera principal que va al piso. Después de la misma sala se va también a la provisoría y cocina, y también al refectorio, larga y espaciosa nave con ventanas que miran al jardín. En el centro está el púlpito para la lectora durante las comidas. Contigua al claustro por poniente se halla la sala capitular, presidida por un altar dedicado a la Inmaculada. Detrás de la iglesia hay la sala llamada de recreo, que comunica con el bajo coro, la sacristía interior y el jardín. En el centro de éste levanta una capillita dedicada a San Roque. Los sepulcros están en un sótano que está debajo de la sala de recreo y del altar mayor. Todo a lo largo del primer piso del ala de la parte del mar hay

[434] . Montserrat de les Santes, Renter i Gallifa. Morí a la clínica Issa de Mataró (G. Beltran, 1990, 380).

las celdas de las religiosas, que en lenguaje teresiano se llaman ermitas. Cada una de éstas tiene el nombre de un Santo. Dentro está el lecho o tarima formado por dos bvanquillos de madera y una colchoneta de paja y un banquillo para sentarse. A lo largo de las celdas hay un pasillo llamado tránsito. Por él se va a la enfermería, al antecoro y al coro (*Diario de Mataró. Especial Santas*, 27.7.1939).

Annex d’imatges de Sant Josep

Annex d'imatges 1. Antic edifici de la Beneficència projectat per J. Puig i Cadafalch el 1894. Actual seu del Departament de Cultura de l'Ajuntament de Mataró. Per la part del darrera es pot observar encara l'annexió a l'antic convent descalç.

Fotografia: de Ruth Garcia, 2016.

Annex d’imatges 2. Antigues dependències del convent dels frares carmelites descalços. Estat actual del que fou el convent dels carmelites descalços. Des de finals del segle XIX és regit per les Missioneres Concepcionistes. Molt amablement la comunitat de monges ens ha obert les portes especialment per al nostre estudi.

Annex d’imatges 4. Vitrall de la façana des de fora el carrer de Sant Josep.

Fotografia: desconegut.

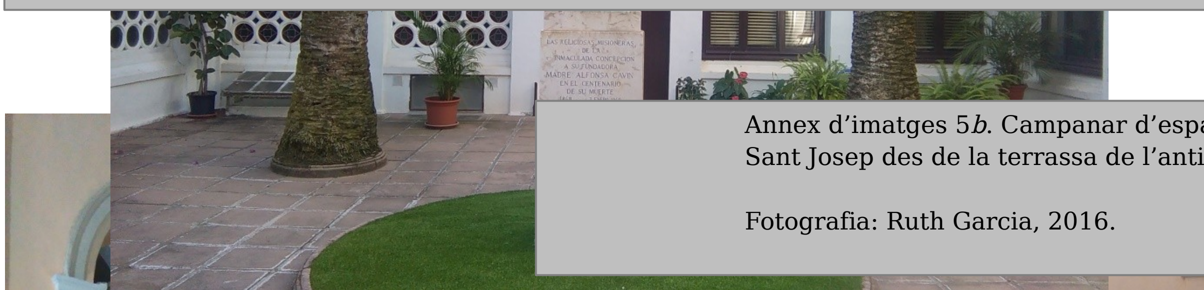

Annex d’imatges 5*a*. Campanar d’espadanya de l’església de Sant Josep vist des del carrer.

Fotografia: A. Esteves, 2007.

Annex d’imatges 6. Cripta de l’església de Sant Josep. Espai destinat a enterrament de la primera comunitat de frares carmelites descalços. Una petita obertura dona entrada a un espai minúscul presidit per un Santcrist.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Annex d’imatges 5*b*. Campanar d’espadanya de Sant Josep des de la terrassa de l’antic convent.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Annex d’imatges 8. Antic claustre del convent carmelità. Des de la banda de la residència de les Missioneres Concepcionistes podem observar el tancament que separa les ales que són propietat de l’església.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Annex d’imatges 7. Porta per la qual s’accedeix a l’antic espai de la sagristia vella.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

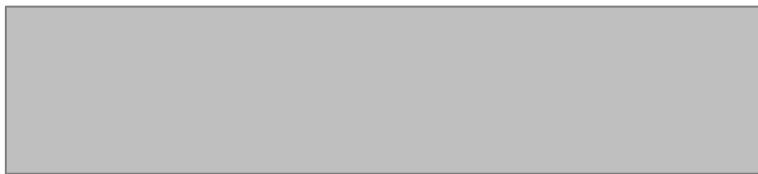

Annex d’imatges 9. Lateral dret de la nau. Espai on hi havia les escales per anar al cor.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

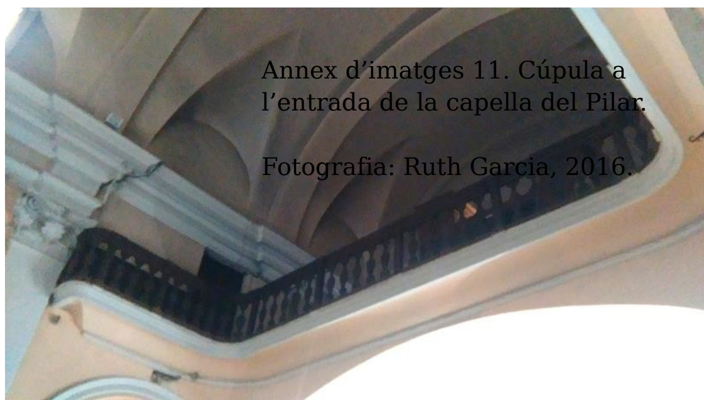

Annex d’imatges 10. Cúpula el·líptica de la capella del Santíssim dedicada a la Mare de Déu del Carme.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

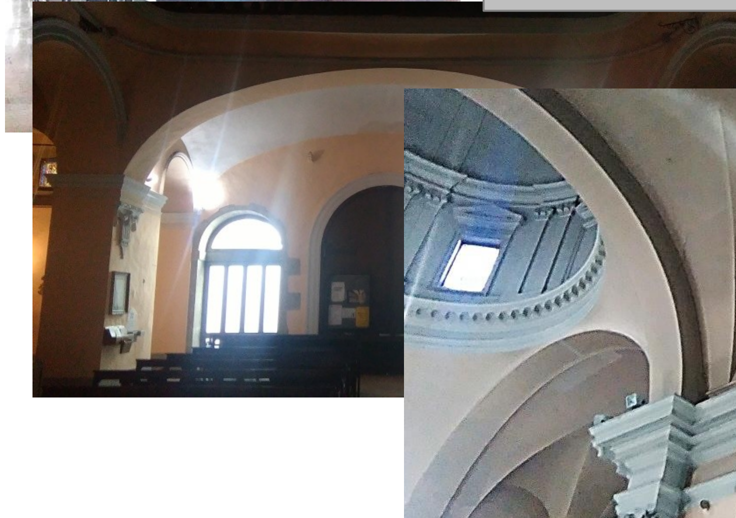

Annex d'imatges 11. Cúpula a l'entrada de la capella del Pilar.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

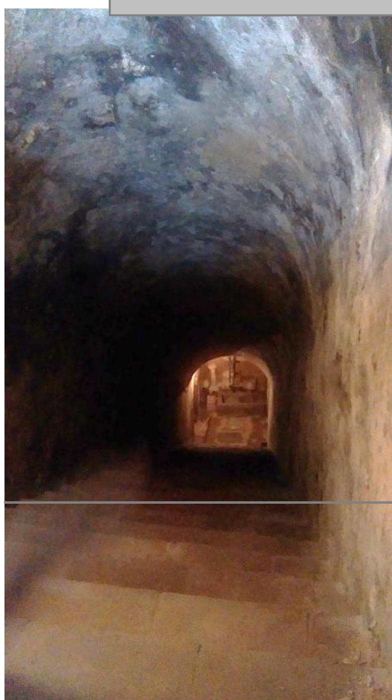
Annex d'imatges 13. Diferents vistes del cor situat als peus de l'església de Sant Josep.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Annex d'imatges 14. Pilastres d'ordre compost.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Annex d'imatges 12. Cúpula gran del creuer amb vitralls.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.

Annex d'imatges 17. Interior de l'últim baptisteri de sant Josep situat en un extrem de l'antic claustre. Avui hi ha situada una pila baptismal a la zona del presbiteri.

Fotografia: Ruth Garcia, 2016.
Fotografia: Marià Ribas.

Frares documentats al convent de Sant Josep de Mataró

Cron.	*Lloc de naixement*	*Professió*	*Data*	*Estat*	*Càrrecs*	*Lloc de la mort*	*Data mort*	*Edat*	*Anys de religió*

	Barcelona			Germà					
	Saragossa			Germà					
	Barcelona	Barcelona		Germà		Mataró		22	3
	Pastrana			Germà					
	Bàscara			Germà					
	Perpinyà			Germà					
	Antova, Toledo			Germà					
	Puigpelat			Novici					
	Almonacir de Zurita			Pare					
				Pare	Procurador				
	Baena			Pare					

				Pare					
				Pare					
				Pare	Predicador				
				Pare					
				Pare					
				Pare	Sotsprior				
579	Mataró	Barcelona				Girona	1617	38	
580	Sevilla	Sevilla	26.6.1580	Pare	Prior 1588-1591				
585	Goa	Mancera	20.1.1585	Pare					
588	Cadalso, Toledo	Mataró (Sta. Magdalena)	16.08.1588						
588	Daimiel	Mataró (Sta. Magdalena)	7.9.1588						
588	Corella, Navarra	Mataró (Sta. Magdalena)	1.5.1588			Barcelona	1595		
588	Évora, Portugal	Mataró	1.5.1588						
588	Évora	Mataró	5.2.1588						
588	Oropesa	Mataró (Sta.	11.12.1588						

		Magdalena)							
588	Lisboa	Mataró (Sta. Magdalena)	7.9.1588	Novici					
588	Évora, Portugal	Mataró (Sta. Magdalena)	16.08.1588	Pare					
588	Espinar de Segovia	Mataró	1.5.1588	Pare	Prior 1591-1593	Corella	1609	56	21
588				Pare					
588	Membrilla, Toledo	Mataró (Sta. Magdalena)	18.11.1588	Pare					
588				Pare					
588				Pare					
589				Pare					
589	Valladolid	Lleida	1589?	Pare					
590	Évora, Portugal	Mataró (Sta. Magdalena)	17.06.1590						
590	Perpinyà	Mataró	17.06.1590						

590	Puelles, Urgell		6.6.1590	Pare	Sotsprior 1590				
590	Pamplona, Navarra	Mataró (Sta. Magdalena)	24.08.1590	Pare		Madrid	29.8.1624	34	54
590	Évora, Portugal	Mataró (Sta. Magdalena)	17.06.1590	Pare					
591	Castromacho, Palència	Mataró (Sta. Magdalena)	06.08.1591						
592	Barcelona	Mataró	12.07.1592						
592	Burgos	Mataró	12.12.1592						
592	Segòvia	Mataró	17.12.1592	Pare	Sotsprior 1596				
592	Llinyola, Lleida	Mataró	24.05.1592	Pare		El Cardó	24.12.1623	47	31
592	Collbató			Pare					
593				Pare	Prior 1593-1597				
595	Tortosa	Tortosa	26.7.1595	Pare	1602				
596	Mataró		1596			Barcelona	13.11.1639		
597	Pamplona			Pare	Prior 1597-1600				
598		Mataró	22.3.1598						
599	Peralada	Tortosa	27.11.1596	Pare		Mataró	5.9.1599		

600	Tortosa	Tàrrega		Pare	Prior 1600-1603				
601		Mataró	08.12.1601						
601	Portugal			Pare					
602					1602				
602	Faro, Portugal	Lisboa		Germà		Mataró	7.2.1602	39	14
602	Llavaneres	Mataró	09.06.1602	Pare					
602				Pare	Sotsprior 1602				
602				Pare	1602				
603	Ripoll	Mataró	6.4.1603						
603	Tarragona	Mataró	13.11.1603						
603	Camprodon	Mataró	6.9.1603						
603	Perpinyà	Mataró	13.04.1603						
603	Agramunt	Mataró	10.07.1603						
603	Som, Lleida	Mataró	20.4.1603						
603	Hostalric	Mataró	27.04.1603						
603	Mataró		13.4.1603			Tortosa	1.1.1621	38	18
604				Pare					

604				Pare					
604				Pare					
604	Llavaneres			Pare	Prior 1604-1607				
604				Pare	Sotsprior 1604				
604				Pare	1604				
605	Girona	Mataró	10.07.1605						
605	Tarragona	Mataró	25.04.1605						
605	Besalú, Girona	Mataró	25.03.1605						
605	Mataró	Mataró	06.03.1605			Barcelona	22.8.1642		37
605	Girona	Mataró	10.07.1605						
605	Girona	Mataró	10.07.1605						
605	Ossó, Lleida	Mataró	06.03.1605	Pare		Mataró			
606		Barcelona	1606			Mataró	1651	65	45
606	Cabrera	Mataró	9.7.1606	Germà		Mataró	20.10.1647	77	57
607				Pare					
607				Pare	Prior 1607 1617				
607				Pare	1607				
607	Lleida	Tamarit		Pare	Prior 1607-1610	Guadalajara	1656		

607				Pare	1607				
607				Pare	1607				
607				Pare	Sotsprior 1607				
607				Pare	Prior. No prengué possessió per mort.	Ocaña	1607		
607				Pare	1607				
608	Terrassa	Mataró	8.9.1608	Germà		Mataró	4.4.1609	23	2
609	Vilanova de Sitges	Mataró	1.9.1609						
610				Pare	Prior 1610-1613 1622-1625				
611	Algaida	Mataró	19.6.1611						
611				Pare					
611				Pare					
611	Barcelona			Pare		Mataró	4.4.1621	46	16
611				Pare					
611				Pare	Sotsprior 1611				
612	Agramunt	Barcelona	11.3.1612	Pare		Mataró	7.12.1650		38
613	Centelles	Perpinyà		Pare	Prior 1613-1616 1644-1647	Mataró	5.12.1658	80	62
614	Igualada	Mataró	28.12.1614						

614	Mataró	Barcelona	28.9.1614			Perpinyà	1662	64	48
614	Bellpuig	Barcelona	3.6.1614	Pare	Prior 1641-1644 1644-1647				
615	Vilobí, Girona	Mataró	21.9.1615						
616	Sotragudo, Castella la Vella	Mataró	20.6.1616						
616	Torelló			Pare	Prior 1616-1619				
616				Pare	Prior 1616. Renuncià.				
616	Lleida			Pare		Mataró	6.5.1616	38	13
617	Treviño, Castella	Mataró	12.6.1617	Donat					
618	Mataró		18.6.1718			Balaguer	1744		
618	Ordient?, Biscaia	Mataró	20.7.1618	Germà					
618	Cardona			Pare	Prior 1618				
619				Germà		Mataró	13.8.1619	32	12
619	Palamós	Mataró	17.06.1590	Pare	Prior 1619-1622				
619				Pare	Procurador 1619				
620	Sant Llorens, Bisbat Elna	Mataró	22.11.1620						

620	Mataró		15.9.1620			Pierola	1655	54	35
620	Perpinyà	Barcelona		Germà	Diaca	Mataró	10.5.1620	27	7
620	Mataró		15.9.1620	Pare		Saragossa	1656		
620				Pare	Clavari				
621	Mataró		28.4.1621			Barcelona	16.6.1652		
622	Troncho, Aragó			Pare	Prior 1622-1625				
623	Mataró	València				València	1623	56	
623	Bou, Bisbat d'Elna	Mataró	24.6.1623	Germà		Mataró	14.10.1661	78	50
625	Canet	Mataró	12.1.1625						
625	Moià	Mataró	28.6.1625						
625	Camprodon			Pare	Prior 1625-1628				
626				Pare					
626				Pare					
626				Pare					
626				Pare					
626				Pare					
626				Pare					
626				Pare					
626	Sant Vicenç de Llavaneres	Tortosa	7.1.1596	Pare	Sotsprior 1611	Mataró	15.1.1631	51	37

628	Palamós			Pare	Prior 1628-1630 1641-1639				
630	Lleida	Barcelona		Germà		Mataró	10.5.1630	22	3
630	Vall d’Aro			Pare	Prior 1630-1632				
631	Pobla de Fontova			Pare			1631		
632	Alou, Urgell			Pare		Mataró	6.5.1638	23	6
632	Lleida			Pare	Prior 1632-1634				
634	Sorrillac, Bisbat de Llemotges	Mataró	20.9.1634						
634	Aragonés			Pare	Prior 1634-1636				
635	Berga	Mataró	27.11.1635						
636	Navarra	València				Mataró	9.10.1636	52	31
637	Castelló de Farfanya	Barcelona		Pare		Mataró	2.6.1637	33	12
638	Poboleda, Tarragona	Mataró	14.3.1638	Germà		Mataró	1.6.1659	53	31
638	Falset	Barcelona		Pare		Mataró	13.11.1638	34	17
638	Vic	Barcelona		Pare		Mataró	6.5.1638	66	41
638	Barcelona	Barcelona		Pare		Mataró	16.4.1638	47	28
639	Palamós			Pare	Prior 1639-1642				
639	Llavaneres	Barcelona		Pare	Subprior 1639. Prior 1647-1650 1657-1658				

639	Treserres	Barcelona		Pare	Prior 1636-1639	Mataró	1.1.1671	66	47
639	Centelles	Barcelona	16.8.1639	Pare	Prior 1661-1664	Barcelona	6.6.1701	78	62
641				Pare					
641	Constantí	Barcelona		Pare	Sotsprior 1641	Mataró	4.5.1652	56	34
641	Vall d'Aran	Barcelona		Pare		Mataró	7.1.1657	70	46
641				Pare					
641	Lleida	Barcelona		Pare		Mataró	17.7.1647	32	22
641				Pare					
641				Pare					
643	Barcelona	Barcelona		Pare		Mataró	23.9.1643	49	34
643				Pare	Prior 1643				
644	Lligordà, Girona	Barcelona	11.11.1644	Pare	Prior 1661-1664 1670-1673 1685-1688	Mataró	29.12.1697	74	53
645	Tona	Mataró	12.11.1645						
645	Tortosa	Mataró	24.12.1645						
645				Pare					
645				Pare					

645				Pare					
645				Pare					
645	Torroella de Montgrí	Barcelona		Pare	Sotsprior 1655	Mataró	30.11.1667	66	43
645	Barcelona	Barcelona		Pare		Mataró	14.6.1646	29	14
645				Pare					
645	Menargues, LLeida	Barcelona		Pare	Sotsprior 1660	Mataró	1.3.1686	83	46
645				Pare	Procurador				
645	Barcelona	Tarragona		Pare		Mataró	1.10.1649	79	57
646	Mataró		5.8.1646			Perpinyà	27.12.1649	25	3
647									
647									
647				Pare					
647				Pare					
648				Pare	Subprior 1645. Procurador 1648				
649	Sató, Bisbat d’Elna	Mataró	8.9.1649						
649	Mataró	Barcelona		Pare	Prior 1649	Mataró	23.3.1668	66	48
649				Pare					

649				Pare					
649				Pare					
649				Pare					
649				Pare					
649	Lleida			Pare	Sotsprior 1649. Prior 1650-1652				
649	Agramunt	Barcelona		Pare		Mataró	7.12.1650	62	40
649				Pare					
650	Puigcerdà	Mataró	23.10.1650	Germà		Mataró	26.5.1652	27	5
652	França	Tarragona		Germà		Mataró	9.3.1652	65	40
652	Valls	Mataró	29.9.1652	Germà		Nules	12.2.1690	64	
652	Badalona	Mataró	8.10.1652	Llec					
652	Ciudad Real	Pastrana		Pare	Prior 1652-1655				
652	Palamós	Barcelona	Pare	Pare	Vicari 1652	Mataró	22.5.1678	69	52
652				Pare	Procurador 1652				
654	Mataró		10.5.1654	Pare	Sotsprior 1670	Reus	7.1.1674	40	20
655	Flix	Mataró	2.9.1655	Donat					
655	Barcelona			Pare	Prior 1655-1657				

656				Pare	Procurador				
657	Mataró		17.7.1657			Mataró	1.4.1722	80	65
658				Pare	Prior 1658-1661				
658				Pare	Procurador de monges i frares 1658				
658	La Jonquera	Barcelona	1.12.1658	Pare	Prior 1679-1682	Barcelona	5.11.1704	68	46
659	Sant Celoni	Mataró	26.2.1659						
660					1660				
660					1660				
660	Sòria	Mataró	3.9.1660						
660					1660				
660					1660				
660									
660					1660				
660				Pare	1660				
660	Poboleda	Barcelona		Pare	1660	Mataró	29.10.1721		
660				Pare	1660				
660				Pare	1660				
661				Pare					
661	Tortosa	Barcelona	1661	Pare		Reus	1718	76	57

662	Calanda, Aragó	Mataró	7.5.1662						
662				Pare					
662				Pare					
662				Pare					
662				Pare	Sotsprior 1662				
662				Pare					
662	Sineu, Mallorca	Barcelona	1662	Pare	Prior 1676-1679	Barcelona	1711	77	28
663	Castelló d'Empúries	Barcelona		Pare		Mataró	16.9.1684	57	42
667	Espinelves	Mataró	27.7.1667	Donat					
667	Reus	Barcelona		Pare	Prior 1667-1669	Mataró	27.6.1669	63	48
669	Calaf	Barcelona		Pare	Prior 1669-1670. Procurador.	Mataró	11.11.1690	64	44
669	Xerta, Aragó			Pare		Mataró	22.8.1669	34	28
671	Xerta, València	Mataró	23.12.1671						
672	Mataró		24.4.1672						
672	Sedó, Urgell	Mataró	24.8.1672	Donat					
673	Calella	Barcelona		Pare	Prior 1673. Renuncià				

					l'any 1674				
673	Barcelona	Barcelona	15.5.1673	Pare	Prior 1712-1715	Mataró	13.7.1726	72	53
674	Sant Feliu de Casserres	Barcelona		Pare	Prior 1674-1676 1679-1682 1682-1685				
675	Mataró		5.2.1675			Barcelona	13.7.1730	71	55
678	Mataró		11.11.1678		Clavari 1718	Mataró	1734	73	56
678	Vilanova de Sitges			Germà	Subdiaca	Mataró	9.1.1678	23	3
678	Peramola, Urgell	Barcelona		Pare		Mataró	29.7.1678	36	12
678	Perpinyà	Perpinyà		Pare		Mataró	7.4.1678	52	32
679		Barcelona				Mataró	25.10.1679	40	26
679	La Jonquera			Pare	Prior 1679-1682				
679	Mataró	Barcelona	6.9.1679	Pare	Prior 1703-1706	Barcelona	22.2.1739	78	60
680	Girona	Écija				Mataró	19.9.1680	79	32
681	Coimbra, Portugal	Reus		Germà		Mataró	1.6.1681	70	29
681				Pare	Sotsprior 1681. Prior 1682. Clavari 1725				
682	Salens, Borgonya	Mataró	2.4.1682	Germà	Comprador i almoiner	Mataró	11.9.1697	57	15

683	Vic	Mataró	16.5.1683	Germà	Cuiner i almoiner	Mataró	14.9.1684	22	3
683	Asnuni, Urgell	Barcelona		Germà		Mataró	8.1.1683	37	22
683				Pare	Sotsprior 1683				
684	Barcelona			Germà	Almoiner	Mataró	26.10.1684	55	25
684	Santromà, Barcelona			Pare		Mataró	29.8.1684	45	26
684	Cantarieja? Barcelona			Pare		Mataró	12.7.1684	44	24
685	Xelba, València	Barcelona	29.4.1685	Germà		Mataró	6.11.1711	51	26
686	Barcelona	Mataró	17.4.1686						
686	Girona	Barcelona		Pare		Mataró	30.7.1686	46	30
686	Vinçà, Conflent	Barcelona		Pare		Mataró	15.11.1686	77	33
686				Pare	Mestre de professos 1686				
686	Barcelona	Barcelona		Pare	Sagristà	Mataró	16.6.1686	50	36
686	Torà, Solsona	Barcelona		Pare		Mataró	18.9.1686	42	22
686	Mataró		2.6.1686	Pare		Sant Feliu de Guíxols	18.7.1704	35	19
687									

687	Sant Martí de la Segarra	Mataró		Germà		Mataró	22.2.1687	21	2
687	Bagà	Barcelona		Pare		Mataró	8.11.1706	67	44
687				Pare	Sotsprior 1687. Clavari 1691				
687				Pare					
687	Sanaüja	Barcelona		Pare		Mataró	27.2.1714	57	36
687				Pare					
687				Pare					
687	Santa Coloma de Queratl	Barcelona		Pare	Clavari 1710	Mataró	20.10.1720		
687				Pare					
687	Cardona			Pare	Sotsprior 1687. Procurador 1689	Mataró	6.2.1709	86	46
688	Mataró		12.8.1688			Mataró	1748	76	60
688	Biscaia	Girona		Germà	Cuiner, comprador, almoiner, «despensero»	Mataró	14.10.1688	80	40
689	Arboç, Barcelona	Barcelona		Pare		Mataró	17.5.1689	41	21
690				Pare	Prior 1690				
691	Cruïlles, Girona	Barcelona		Pare	Prior 1691-1694				
692	Franca	Tortosa		Germà		Mataró	28.9.1692	64	33
694	Tordera	Barcelona		Pare		Mataró	17.1.1694	46	23
694	Sant Hilari Sacalm	Barcelona		Pare	Prior 1694-1697	Mataró	23.10.1723		
695	Castellar,	Mataró	11.7.1695						

	Barcelona								
695	Mataró		27.3.1695			Tortosa	14.3.1705	31	10
695				Germà					
695				Pare	Procurador 1695. Prior				
696	Corb	Barcelona				Mataró	7.12.1696	62	35
697	Benasal, Castelló.	Barcelona		Pare	Prior 1697-1700				
698	Engordany	Barcelona		Germà		Mataró	29.10.1698	21	3
699				Pare	Procurador 1699				
700	Vilassar			Pare	Prior 1700-1703				
702				Pare	Clavari 1702				
702				Pare	Clavari 1702				
705				Pare	Prior 1705				
705	Granada	Barcelona		Pare		Mataró	29.11.1705	72	7
706	Moià	Barcelona		Pare	Prior 1706-1708				
707	Balaguer					Mataró	21.7.1707	63	42
707				Germà					
707				Pare	Clavari 1707				
708	Vivero, Astúries	Barcelona		Pare		Mataró	13.7.1708	45	9
709	Barcelona	Barcelona	13.5.1709	Pare	Prior 1762	Mataró	1762	71	53

709	Berbens	Barcelona		Pare	Prior 1709-1712				
709	Callestres	Barcelona		Pare	Prior 1709-1712 1713				
710	La Selva			Pare		Mataró	27.8.1720		
710				Pare					
710				Pare					
710				Pare					
712				Pare					
712				Pare					
712				Pare					
712				Pare					
712				Pare	Subprior 1712. Clavari 1714				
712				Pare					
712				Pare					
712				Pare	Clavari 1718				
712				Pare	Clavari 1710				
712				Pare					
712				Pare					
712				Pare					
712				Pare					
712				Pare					

712				Pare					
714	Bellver	Barcelona		Pare	Porter	Mataró	10.2.1714	34	18
714	Sant Julià, Urgell	Barcelona		Pare		Mataró	27.2.1714	56	33
717	Granollers					Mataró	9.10.1717		
720				Pare	Prior 1720				
720				Pare	Sotsprior 1720	Mataró	4.7.1767	76	
720	La Selva	Barcelona		Pare		Mataró	12.9.1720		
722	Verdú	Barcelona				Mataró	23.2.1722		
722	Santa Coloma de Queralt	Barcelona		Pare		Mataró	5.1.1722		
722	Barcelona	Barcelona		Pare	Escrivà de la confraria del Carme	Mataró	23.2.1722		
722	Barcelona	Barcelona		Pare		Mataró	18.1.1722		
722				Pare	Prior 1722. Prior 1735				
725	Sant Feliu de Guíxols	Barcelona		Pare		Mataró	24.3.1725		
726	Canet	Barcelona		Pare		Mataró	20.11.1726		
728	Mataró		7.1.1728	Germà		Mataró	1763	60	35
730	Sabadell			Pare	Prior 1730-1733				
736	Camós	Barcelona		Pare		Mataró	9.1.1736	74	48

736	Bellmunt	Barcelona		Pare		Mataró	16.11.1736	70	51
737	Barcelona					Mataró	8.1.1737	65	49
737	Cervera			Pare		Mataró	29.3.1737	64	
739				Pare	Prior 1739				
739	Castellterçol			Pare		Mataró	27.2.1739		
739				Pare	Procurador				
740	Sallent	Barcelona		Pare		Mataró	11.3.1740		
741	Barcelona					Mataró	30.9.1741		
741				Pare	Prior 1741				
743	Pons			Germà		Mataró	26.7.1743		
744	Mataró		26.1.1744				1781	59	37
744	Barcelona			Germà		Mataró	19.4.1744	76	
744				Pare	Prior 1744				
744				Pare		Mataró	31.7.1751		
745	Mataró		20.4.1745			Reus	1776		
748	Barcelona	Barcelona	9.1.1748	Pare	Sotsprior de Mataró 1769-1792	Mataró	1805		
748	Tarragona			Pare	Mestre de novicis	Mataró	19.9.1748	78	
749	Mataró		30.3.1749			Lleida			

749	Mataró		12.5.1749			Mataró	1790		41
749	Mataró		12.5.1749			Reus	1768		19
749	Mataró	Barcelona	30.9.1749	Pare	Sotsprior i clavari 1793-1794	Tarragona	2.7.1803	70	54
750				Pare	Prior 1750				
751	Vic			Pare		Mataró	9.4.1760	86	
751				Pare		Mataró	14.2.1751		
753				Pare		Mataró	4.2.1753		
754				Pare	Procurador 1754				
757	Mataró		24.9.1757			Mataró	1803	67	46
757				Germà		Mataró	23.1.1757	96	
759				Germà		Mataró	23.11.1759		
759	Barcelona	Barcelona		Pare		Mataró	25.1.1759		
760	Lleida			Pare		Mataró	15.4.1760	84	
761				Pare		Mataró	26.12.1761	58	
762				Pare		Mataró	3.4.1762		
762				Pare	Prior 1762 1771				
763	Figueres			Germà		Mataró	3.5.1763		
764				Pare		Mataró	1.1.1764		
767				Pare		Mataró	21.7.1767		

768				Pare	Sotsprior 1768				
770	Mataró		29.11.1770			La Selva del Camp	1808	55	38
770				Germà		Mataró	4.12.1770		
771				Germà		Mataró	3.3.1771		
771				Pare	Sotsprior 1771				
772	Mataró	Mataró	7.4.1772	Pare		Mataró	1825	71	53
772	Vilafranca			Pare		Mataró	15.1.1772		
773	Reus	Barcelona	6.6.1773	Germà		Mataró	1824		
774				Pare	Prior 1774				
777				Pare	Prior 1777				
781	Mataró		28.2.1781						
783				Pare	Prior 1783. Clavari 1794				
786			18.12.1765	Pare	Clavari 1786. Prior 1793-1794	Mataró	1819		
786				Pare	Sotsprior i clavari 1786				
786				Pare	Prior 1786				
789				Pare	Prior 1789-1792				
789				Pare	Sotsprior i clavari 1789				
790	Mataró		22.2.1724			Vilanova i la Geltrú	10.3.1738	35	14

791	Agullana, Girona	Barcelona	26.4.1791	Pare	Prior 1817 1833	Mataró	24.6.1838	64	47
791	Barcelona	Barcelona	23.12.1791	Pare	Prior 1820				
792				Pare	Prior 1792-1795				
792				Pare	Prior 1802. Prior 1807. Sotsprior i clavari 1792				
792				Pare	Clavari 1792				
793				Pare	Clavari 1793				
793				Pare					
796				Pare	Sotsprior 1796				
796				Pare	Prior 1796-1799				
798	Mataró		29.1.1798						
800				Pare	Prior 1800-1803				
801				Pare					
801				Pare					
801				Pare					
801				Pare					
801				Pare					

801				Pare					
802				Pare					
802				Pare					
804				Pare	Sagristà				
806				Pare	Prior 1806-1809				
808	Mataró		16.2.1808			Mataró	15.11.1859		
808				Pare	Prior 1808-1811				
810				Pare					
810				Pare					
810				Pare					
810				Pare					
810				Pare					
810				Pare					
814				Pare	Prior 1814				
815	Mataró		15.3.1815						
815				Pare	Prior 1815				
823				Pare					
824				Pare	Prior 1824				

825				Pare					
827				Pare	Prior 1827				
829				Pare	Prior 1829-1832				
830	Mataró		4.10.1830	Pare		Mataró	23.7.1895	81	
831	Mataró		21.11.1831						
847				Pare			20.12.1847		
848				Pare			18.5.1848		
850				Diaca			1850		
851	Selva del Camp	Barcelona	29.4.1804	Pare		Mataró	18.6.1851		
860				Pare		Barcelona	1860		
936	Mataró		27.1.1936	Pare		Santa Coloma de Queralt	23.6.1971		

Monges del monestir de la Immaculada Concepció de Maria de Mataró

Nom	*Data*	*Càrrec*	*Naixement*	*Pares*	*Dot*	*Professió*	*Lloc i d mort*
Maria Francesca del Santíssim Sagrament, Vidal Elies							
Margarida de la Visitació, Argent Congostell	1635		La Roca del Vallès, 1610			Barcelona, 2.8.1635	Mataró 1651
Cecília de Sant Josep, Serra Arnau i Palau, de soltera, Pongem de casada	1648		Mataró, 29.10.1593	Jeroni Serra Arnau, burgès honrat, i Joana Antiga Palau		Prengué l'hàbit a Barcelona, el 22.4.1648	Mataró 19.3.16
Cecília del Nen Jesús, Corts i Hernández	1648	Mestra de novícies	Barcelona, 1606			Barcelona	Barcelo 1689
Maria de la Santíssima Trinitat, Jofre Pedró	1648	Priora 1648	Mataró, 1590			Barcelona, 1610	Mataró 1665
Paula de Crist, Valentí	1648		Alcover (Tarragona),	Gregori Valentí,	800 ll.	Mataró, 1649	Mataró 11.1.16

			17.2.1630	ermità			
Maria Isabel de Sant Domènec, Reniu i Padró	1648	Priora tres vegades, 1662, 1673. Sotspriora 1678	Mataró, 3.7.1625			Mataró, 26.4.1648	Mataró 26.1.16
Cecília de Sant Jeroni, Gort	1648	Subpriora 1658	Barcelona, 1619			Barcelona, 1637	Mataró 1692
Isabel de Sant Josep, Vives	1649		Reus, 1629		2 250 ll.	Mataró, 1649	Mataró 19.2.16
Arcàngela de l'Encarnació	1651		Moià, 1626			Mataró, 1651	Mataró 17.2.16
Teresa de Jesús, Grau	1651		Barcelona, 1635	Jaume Grau i Paula Grau	1 000 ll.	Mataró, 1651	Mataró 9.3.166
Anna Maria de Sant Josep, Mariana Bergadà i Osona	1653	Priora 1653-1661				Barcelona, 13.3.1632	Barcelo 26.5.16
Maria Teresa de Crist, Valentí	1653	Mestra de novícies. Priora pocs mesos abans de morir.	Alcover 1638	Gaspar Valentí, ermità de Reus		1653	Mataró 6.1.167
Anna Maria de Jesús, Fàbregas Casas	1654	Sotspriora 1672-1675. Priora 1675-1678	Barcelona	Rafael Fàbregues, cirurgià, i Maria Cases	1 000 ll.	Mataró, 1654	Lleida, 15.7.16
Llúcia de l'Esperit Sant	1656		Olesa, 1631			Mataró, 1656	Mataró 21.11.1
Gertrudis de Sant Llorenç	1657		Mataró, 1635			Mataró, 1657	Mataró 8.1.170
Agnès de la Concepció, Oliver	1658		Barcelona, 1646			18.8.1658	Mataró 28.3.16
Anna de Sant Albert, Sala i Caramany	1658		Peralada?				
Catalina de Crist, Francesca del	1659	Sotspriora 1663	Perpinyà, 1610	Felip Roger i Peronella del Paz	1 000 ll.	Mataró, 22.5.1659	Mataró 18.5.16

Paz i de Roger							
Isabel del Santíssim Sagrament, Reniu i Padró	1659						
«Hermana» Inés	1660				1 000 ll.		
Joana Baptista del Santíssim Sagrament, Álvarez Ojea	1660		Monforte de Lemos, 1626	Juan Álvarez Ojea i Isabel de Baltasar Somoza	1 000 ll.	13.2.1660	Mataró 4.5.166
Maria dels Àngels, de Roger i del Paz	1661	Sotspriora 1686. Priora 1688	Calella, 1645	Felip Roger i Peronella del Paz	1 000 ll.	Mataró, 24.5.1661	Mataró 5.10.16
Maria Justina de Jesús, Pomada	1662		Barcelona, 1647	Joan Pomada, boter, i Maria Pomada	1 400 ll.	Mataró, 3.11.1662	Lleida, 1696
Maria Francesca de la Creu, Sala i Caramany	1662	Priora 1686-1689. Sotspriora 1690	Peralada, 1639		1 000 ll.		Mataró 11.9.16
Maria Josepa de la Mare de Déu, Esperança Bosch	1667		Sant Andreu del Far, 1648			Mataró, 30.11.1667	Mataró 21.1.16
Teresa de Sant Nicolau, Novell i Montagut	1670	Sotspriora 1699. Priora 1705-1708 1711-1714	Barcelona, 18.2.1654	Dionís Novell i Pujol, com a carmelita Dionís de la Creu. La mare, Teresa es feu carmelita a Reus.		Mataró, 1.4.1670	Mataró 14.11.1
Maria de Sant Josep, Castellar	1673		Mataró, 9.3.1642	Bartomeu Castellar i Maria Castellar		Mataró, 19.11.1673	Mataró 4.9.169
Isabel del Santíssim Sagrament	1675		Vilassar de Dalt, 1659			Mataró, 1675	Mataró 28.1.17
Cecília del Crist, Feliu de la Penya Llentisclar-	1675		Mataró, 28.10.1659			Mataró, 1.11.1675	Mataró 1705

Deviu							
Maria de Santa Teresa, Llentisclar i Deviu i Bosch	1678		Mataró, 9.4.1661	Llorenç Llenticlars i Daviu i Maria Bosc			Mataró 27.8.16
Llúcia del Santíssim Sagrament, Rubí i Boixador	1682	Priora 1708-1711 1717-1720	Barcelona, 5.10.1666			Mataró, 7.1.1682	Mataró 12.2.17
Maria de Sant Albert	1682		Vilassar de Dalt, 1663			Mataró, 1682	Mataró 23.2.17
Teresa de Jesús Maria, Rubí i Sabater	1682	Priora 1682. Sotspriora 1688. Priora 1699	Barcelona, 24.1.1639	Teresa de Rubí Sabater	1 000 ll.		Mataró 1721
Teresa de Jesús, Rubí i Boixador	1683	Priora 1729	Barcelona, 16.2.1668			Mataró, 22.2.1683	Mataró 13.2.17
Maria Teresa de l'Esperit Sant, Taverner i Ardena	1684	Barcelona, 1664				Mataró, 5.7.1684	Mataró 17.12.1
Àgueda de Sant Albert	1688		Mataró, 1664			Mataró, 1688	Mataró 1700
Maria de Sant Josep	1688		Mataró, 1684			Mataró, 1702	Mataró 1739
Teresa de Crist, de Billoch i de Massip	1688	Novícia 1689	Girona, 1668	Noble Jeroni de Billoch i Anna de Billoch		Mataró, 5.6.1688	Mataró 13.11.1
Manuela de Sant Josep	1689					Mataró, 1689	Mataró 1744
Josepa de Santa Teresa, Belloch	1691	Priora 1734-1737	Barcelona, 1676			Mataró, 1692	Mataró 1739
Maria Àngela de la Concepció, de Llupià	1692		Barcelona, 1672			Mataró, 21.1.1692	Mataró 10.9.16
Maria Teresa de l'Anunciació, Vilallonga i	1696		Mataró, 18.8. 1689			Mataró, 25.3.1696	Mataró 10.2.17

Jalpí							
Francesca de Santa Teresa	1698		Anglesola (Lleida), 1678			Mataró, 1698	Mataró, 2.4.171
Susanna de la Purificació	1698					Mataró, 1698	Mataró, 1.2.173
Maria Teresa del Nen Jesús, Artés i Nabona	1699		Barcelona, 1682	Dídac Artes Amat i Mariner, ciutadà honrat de Barcelona, i Maria Artés y de Nabona		Mataró, 1699	Mataró, 7.2.175
Magdalena de l'Esperit Sant	1702		Mataró, 1672			Mataró, 1702	Mataró, 1748
Eulàlia de Sant Jeroni, de Feu i de Falguera	1703		Barcelona, 4.9.1688			Mataró, 23.7.1703	Mataró, 1762
Anna de Jesús, de Feu i de Falguera	1705		Barcelona, 1749				
Maria de Sant Nicolau	1707	Priora 1707					
Francesca de la Concepció	1709		Mataró, 1677			Mataró, 1709	Mataró, 1753
Gertrudis de Jesús Maria, Fivaller i Rubí	1709	Sotspriora 1757	Barcelona, 6.4.1692			Mataró, 28.9.1709	Mataró, 1764
Josepa de Sant Joan Baptista, Palau i Riera	1714	Priora 1771	Mataró, 20.3.1697			Mataró, 30.4.1714	Mataró, 1771
Anna de la Santíssima Trinitat	1718		Cardedeu, 1697			Mataró, 1718	Mataró, 1741
Magdalena de Jesús, Font i Roura	1730		Canet de Mar, 1693			Mataró, 1730	Mataró, 1771
Anna Maria de Sant Joaquim, Valls i Torner	1730	Priora 1762. Sotspriora 1777	Mataró, 7.10.1708			Mataró, 19.4.1730	Mataró, 1785
Josepa de Sant Miquel,	1734	Priora 1757	Sant Esteve d'en Bas				Mataró, 23.11.1

Desprat i Ferrer			(Girona), 1712				
Peronella de Sant Francesc Xavier, Cabañes i Rossell	1736		Argentona, 1710			Mataró, 9.9.1736	Mataró 1786
Manuela de Santa Gertrudis, Vendrell i Reniu	1739		Mataró, 16.3.1713			Mataró, 4.2.1739	Mataró 1789
Catalina de Santa Anna	1741		Vic, 1716			Mataró, 1741	Mataró 1798
Francesca de l'Esperit Sant, Rosselló Parés	1742		Mataró, 31.5.1716			Mataró, 5.10.1742	Mataró 1770
Maria Rosa de Sant Josep, Pouplana i Martí	1742		Torroella de Montgrí, 1727			Mataró, 26.6.1742	Mataró 1791
Rosa de Santa Teresa, Desprat Ferrer i de Sabassona	1746	Clavària 1815. Priora 1816-1819	Sant Esteve d'en Bas (Girona), 1718			Mataró, 8.11.1746	Mataró 1770
Francesca de Sant Joaquim, Llibre	1750						
Francesca de Santa Anna, Llibre Codina			Mataró, 1780			Mataró, 1803	Mataró 1831
Catalina de Jesús Maria, Cabanyes	1752		Sant Feliu de Guíxols, 1729			Mataró, 24.10.1752	Mataró 1768
Maria Antònia de Sant Josep, Mas i Llauder	1753	Priora 1799 (malalta). Clavària 1801	Barcelona, 1732			Mataró, 9.10.1753	Mataró 1802
Semproniana de Sant Joan de la Creu, Llauder i Matas	1753	Priora 1777	Mataró, 27.7.1733			Mataró, 18.11.1753	Mataró 1785

Maria Agustina de Jesús, Guitart i Gorch	1754		Barcelona 1731	Oleguer Guitart, comerciant, i Maria Gorch		Mataró, 13.10.1754	Mataró 1807
Narcisa de Sant Josep, Llinàs i Carreras	1758	Sotspriora i clavària 1799	Barcelona, 1739			Mataró, 22.10.1758	Mataró 1808
Maria Teresa de Sant Antoni de Pàdua, Franquès i Manent	1764	Priora 1764	Mataró, 24.3.1715				Mataró 1787
Teresa del Patrocini de Sant Josep, Fins i Janer	1765		Mataró, 14.7.1734			Mataró, 30.10.1765	Mataró 1803
Jerònima de Sant Vicenç Ferrer, Anglada i Florensa	1769	Clavària i Sotspriora 1799, 1810, 1815. Priora 1795-1798 1803-1806	Olot 1752	Josep Anglada, negociant, i Gertrudis Florensa		Mataró, 12.4.1769	Mataró 1827
Maria Teresa del Santíssim Sagrament, Trias i Coll	1771		Roses, 1747	Andreu Tria, doctor en medicina, i Teresa		Mataró, 4.10.1771	Mataró 1775
Rosa de Santa Teresa	1771	Sotspriora i clavària 1810, 1815. Priora 1816-1819	Viana (Navarra), 1751			Mataró, 1771	Mataró 1821
Raimonda de la Concepció, Alòs i Chia	1771		Lleida, 1746			Mataró, 1771	Mataró 1814
Maria Josepa de la Santíssima Trinitat, Ruiz de Conejares y de Izart	1772	Priora 1801	Tudela (Navarra), 1751			Mataró, 26.11.1772	Reus, 1
Maria Cecília de Crist, Coris i Ferrer	1773		Arenys de Mar, 1757			Mataró, 28.1.1773	Mataró 1820
Maria Raimonda de	1774	Clavària 1810.	Su (Lleida), 28.2.1753			Mataró, 9.1.1774	Mataró 1837

Sant Josep, Bertran Codina		Priora 1814-1816 1822-1825. Sotspriora 1835					
Antònia de la Mare de Déu, Carreres i Dordal	1776		Barcelona, 1754	Pere Carreres, passamaner, i Josefa	1 500 ll.	Mataró, 16.9.1776	Mataró 1824
Magdalena del Cor de Jesús, Rosselló i Parés	1777		Mataró, 7.11.1722				Mataró 1794
Maria Francesca Romana de Jesús, Desvalls Ardena	1777	Priora 1806	Barcelona, 1758	Francesc Desvalls Alegre i Maria Emmanuela Desvalls i Ardena, marquesa de Llupià.	1 666 ll.	20.10.1777	Poboled 1809
Maria Rosa de Jesús, Terrós i Camps	1777		Sant Hipòlit de Voltregà (Barcelona), 1707				Mataró 1777
Rosa de Santa Marta, Serra Vilarrasa	1778		Gurb, 1759	Pere Serra i Maria Vilarrasa		Mataró, 1798	Mataró 2.2.180
Narcisa de la Concepció, de Ponsic i de Camps	1733		Barcelona, 1716			Mataró, 1733	Mataró 1783
Josepa Maria de la Concepció, Font i Rodella	1787		Girona, 1760			Mataró, 30.9.1787	Mataró 1794
Eulàlia del Santíssim Sagrament, Cahué i Abril	1788	Priora 1810-1814 1819-1821. Clavària 1814-1815	Mataró, 5.1.1769	Pau Cahué, comerciant, i Margarida Abril		Mataró, 5.2.1788	Mataró 1828
Maria Teresa de Jesús, Corinas i Vilarrasa	1788		Sant Julià de Ramis (Girona)			Mataró, 18.10.1788	Mataró 1837
Semproniana de Sant Antoni de Pàdua,	1788	Priora 1777	Mataró, 30.4.1771	Pau Cahué, comerciant, i Margarida		Mataró, 1.10.1788	Mataró 1825

Cahué i Abril				Abril			
Sabina de Sant Lluís Gonzaga	1794		Olot, 1776			Mataró, 1794	Mataró 1813
Josepa de Sant Joan de la Creu, Serra i Vilarrasa	1795		Gurb (Barcelona), 1770			Mataró, 5.4.1795	Mataró 1809
Maria Rosa de l'Esperit Sant, Febrer Cors i Carbonell	1796		Sant Martí de Viladrau (Barcelona), 1773			Mataró, 1.9.1796	Mataró 1819
Francesca de Santa Anna, Llibre i Codina	1803		Mataró, 2.6.1780	Josep Llibre, comerciant de Mataró	1 000 ll.	Mataró, 5.10.1803	Mataró 1831
Teresa del Carme, Saludes i Miró	1803		Reus, 29.10.1782			Mataró, 22.11.1803	Mataró 5.10.18
Maria Mercè de Sant Joaquim, Burguès i Janer	1804		Barcelona, 1786			Mataró, 17.1.1804	Mataró 1853
Maria Eulàlia de Sant Joan Baptista, Pasqual Grau	1805	Priora 1840	Arenys, 22.7.1780	Jaume Pasqual i Francesca Grau	4 000 ll.	Mataró, 16.10.1805	Mataró 7.10.18
Maria Àngela de Crist	1807	Priora 1807					
Madrona de Jesús Maria	1807	Sotspriora i clavària 1807					
Teresa de Sant Josep	1807	Clavària 1807					
Rosa de Sant Joan Baptista	1807	Clavària 1807					
Bàrbara de Sant Joan de la Creu	1807						
Fermina dels Dolors	1807						
Maria Salvadora de la Santíssima Trinitat	1807						

Maria Josepa de la Passió	1807						
Magdalena del Santíssim Sagrament	1807						
Teresa de Jesús Maria	1807						
Bernarda de Santa Teresa	1807						
Maria Josepa de Sant Joaquim, Eulàlia Comas i Busqué	1813		Mataró, 23.8.1785	Jaume Comas, corder, i Teresa Comas	300 ll.	Mataró, 16.7.1813	Mataró, 23.1.18
Alberta de la Creu, Maria Solé i Farigola	1813		Banyoles, 1784			Mataró, 28.2.1813	Mataró 1864
Mariana de Sant Josep, Lloveres i Rovira	1815		Mataró, 20.7.1790			Mataró, 8.2.1815	Mataró 1862
Esperança de Sant Joan de la Creu, Boada i Codina	1816		Mataró, 1802			Mataró, 8.11.1816	Mataró 1876
Francesca de Santa Teresa, Sans i Miró	1819		Borges Blanques, 6.8.1792			Mataró, 28.1.1819	Mataró 1870
Joana del Cor Jesús, Martorell i Olives	1824		Ciutadella (Menorca), 20.3.1785			Mataró, 28.7.1824	Mataró 28.12.1
Josepa del Cor de Jesús, Fornaguera Pasqual	1825		Arenys de Mar, 14.4.1805			Mataró, 24.8.1825	Mataró 7.9.188
Maria Carme del Patrocini, Maria Porta	1825		Ceuta, 1789			Mataró, 15.6.1825	Mataró 1833
Paula dels Dolors, (Paula dels Pobres) Cahué Sala	1825	Sotspriora i clavària 1840. Priora 1855	Mataró, 30.9.1802			Mataró, 28.2.1825	Mataró 1871
Maria Concepció de la Santíssima Trinitat,	1827		Reus, 11.2.1809			Mataró, 12.10.1827	Mataró 1867

Anguera i Clariana							
Esperança de Sant Joan de la Creu, Martí i Ramon	1828		Mataró, 3.7.1810			Mataró, 26.1.1828	Mataró 1875
Eulàlia de l'Esperit Sant, Martí i Ramon	1828		Mataró, 26.2.1799			Mataró, 7.10.1828	Mataró 1860
Antònia de Sant Elies, Masmitjà i Hereter	1829		Torelló, 14.2.1805			Mataró, 8.11.1829	Mataró 1861
Maria Lluïsa del Santíssim Sagrament, Masmitjà i Hereter	1829		Torelló, 21.3.1811			Mataró, 8.11.1829	Mataró 28.5.18
Rosalia de la Concepció, Llentisclar i Caralt	1833		Mataró, 8.3.1804			Mataró, 18.2.1833	Mataró 1879
Maria Concepció de Santa Teresa, Bofarull i Carbonell	1834		Mataró, 7.12.1807			Mataró, 12.10.1834	Mataró 17.2.18
Eulàlia de Sant Joan Baptista	1835	Priora 1845	Arenys de Munt 1783				
Josepa de Sant Joaquim	1835		Mataró, 1784				
Margarida de la Concepció, Torà i Mercè	1835	Priora 1835	Olot, 1792				Mataró 4.4.183
Maria Isabel del Santíssim Sagrament, Gil Cabrer	1835		Reus, 4.3.1816			Mataró, 13.1.1835	Mataró 1877
Mercè de Sant Joaquim	1835		Barcelona, 1877				
Joaquima de Santa Teresa, Vedruna Esmandia	1845	Sotspriora 1875. Clavària 1884	Barcelona, 20.1.1820			Mataró, 10.5.1845	Mataró 31.1.19
Teresa dels Àngels, de	1845		Sant Martí de			Mataró,	Mataró

Dalmases i de Bufalà			Sesgaioles (Barcelona), 21.9.1808			15.4.1852	26.7.18
Carme de Santa Anna, Subirachs Estevanell	1856	Priora 1884, 1885. Clavària 1888	Vic, 16.6.1836		320 rals anuals	Mataró, 2.2.1856	Mataró 12.9.18
Rosa del Carme, Giralt i Puig	1856		Sant Pere de Ribes, 28.2.1821		«Nada o sin dote»	Mataró, 19.6.1856	Mataró 15.2.18
Llúcia del Patrocini, Ribera i Muns	1857		Solsona, 1.2.1846			Mataró, 19.10.1857	Mataró 1868
Maria Carme de Sant Eliseu, Torà i Ferrer	1857	Priora 1880, 1888. Clavària 1884	Cassà de la Selva, 10.12.1829			Mataró, ingrés 5.11.1857	Mataró 3.3.189
Maria Joaquima de Jesús, Verdaguer i Boschmonart	1858	Priora 1874	Mieres (Girona), 2.1.1829			Mataró, 8.12.1858	Puigcer 14.10.1
Celestina de Sant Rafael, Borràs i Bofarull	1861		Mataró, 5.3.1836			Mataró, 22.5.1861	Mataró 12.7.19
Sabina del Cor de Maria, Feixes Costa	1861		Olot, 17.2.1835			Mataró, 26.11.1861	Mataró 20.2.18
Maria de la Santíssima Trinitat, Fàbregas Baixes	1863		Roquetes, 10.1.1848			Mataró, 16.6.1863	Puigcer 21.3.19
Isabel de Sant Josep, Suquet i Palau	1867		Roses, 2.8.1848			Mataró, 16.7.1867	Puigcer 10.1.19
Josepa de Sant Elies, Curto i Balaguer	1868		Tortosa, 2.11.1844			Mataró, 21.9.1868	Mataró 22.7.19
Antònia de Crist, Feixes i Costa	1873		Olot, 25.8.1842			Mataró, 22.8.1873	Mataró 18.8.19

Mercè del Cor de Jesús, Bosomba i Casals	1874	Clavària 1891. Sotspriora 1888. Priora 1892-1895 1902 1907 1917 1930	Berga, 18.9.1850	Pere Bosomba, metge militar i Dolors Casals		Mataró, 4.3.1874	Mataró 3.9.193
Dolors del Patrocini, Masriera Castellà	1875		Caldes d'Estrac, 12.7.1847			Mataró, 31.1.1875	Mataró 10.11.1
Joaquima de Jesús, Verdaguer	1875	Priora 1875	Mieres, 1823				
Josepa del Cor de Jesús, Fornaguera Pasqual	1875		Arenys, 1805			Mataró, 24.8.1825	
Bonaventura dels Dolors, Morer i Gambús	1876		Aja (Girona), 29.3.1848			Mataró, 4.2.1876	Puigcer 12.2.18
Rosalia de l'Esperit Sant, Bosomba i Casals	1876		Puigcerdà, 29.5.1854	Pere Bosomba, metge militar, i Dolors Casals		Mataró, 28.10.1876	Mataró 19.7.19
Teresa de Sant Agustí, Esquerra i Vila	1877		Mataró, 18.2.1847			Mataró, 11.2.1877	Mataró 17.7.19
Dolors de Sant Joan de la Creu, Vilaldach i Batlló	1880		Aja (Girona), 8.5.1855			Mataró, 16.3.1881	Mataró 2.10.19
Maria Antònia de la Creu, Maria Fogut i Crecós	1880		Lleida, 17.1.1842			Mataró, 15.11.1880	Mataró 15.2.18
Maria Dolors de la Concepció, Bellpuig Clarella	1882		Taradell (Barcelona), 26.10.1856			Mataró, 11.2.1882	Puigcer 22.12.1

Bonaventura de la Santíssima Trinitat, Font i Miquel	1886		Igualada, 25.2.1854			Mataró, 1886	Mataró 21.6.18
Mercè de Jesús, Palou i Vilalta	1887		Sant Jaume de Frontanyà (Barcelona), 1.10.1857			Mataró, ingrés 1887	Mataró 13.8.19
Rosa de la Purificació, Galofré i Soler	1893		La Bisbal del Penedès, 24.11.1872			Mataró, 16.5.1893	Barcelo 11.9.19
Antònia de la Concepció, Carreu Boixader	1894		La Seu d'Urgell, 24.1.1859			Mataró, 6.7.1894	Mataró 2.6.191
Assumpció de Sant Josep, Ripoll i Codina	1894		Sant Hilari, 8.5.1876			Mataró, 2.7.1894	Mataró 21.7.19
Joaquima de la Mare de Déu, Conesa i Soler	1894		Tronchon (Terol), 28.12.1874			Mataró, 20.11.1894	Mataró 16.5.19
Trinitat del Santíssim Sagrament, Ribas i Martín	1895	Priora 1920	Segòvia, 5.6.1871	Pere Ribas i Josepa Martin		Mataró, 13.7.1895	Mataró 1.4.195
Carme dels Dolors, Langué i Solà	1896		Manresa, 13.12.1872			Mataró, 2.7.1896	Mataró 25.9.19
Teresa de Jesús Natzarè, Rodón i Costa	1896		Barcelona, 1874			Mataró, 12.5.1896	Mataró 19.10.1
Maria Creu de Sant Eliseu, Ribas i Martin	1899		Segovia, 3.5.1879	Pere Ribas i Josepa Martin		Mataró, 22.6.1900	Terrass 15.3.19
Francesca de la Verge de Montserrat, Ribas i Martin	1903		Terrassa, 9.1.1883	Pere Ribas i Josepa Martin		Mataró, 11.10.1904	Mataró 25.9.19
Maria Francesca de Jesús Crucificat, Millet i Cunill	1903	Priora 1933 1936 1940 1950	Barcelona, 1.7.1881	Joan Millet i Francesca Conill		Mataró, 20.9.1904	Mataró 18.2.19

Maria del Carme de Santa Teresa, Dangla i Riera	1904		Mataró, 9.8.1883	Francesc Dangla i Teresa Riera		Mataró, 2.10.1905	Mataró, 29.1.19
Maria de la Mercè de Sant Joan de la Creu, Esteve i Tolosa	1910		Puigverd (Lleida), 31.12.1887	Francesc Esteve i Antònia Tolosa		Mataró, 16.6.1911	Mataró, 5.12.19
Beatriu de Jesús, Blanes i Trias	1913		Terrassa, 29.7.1885	Josep A. Blanes i Beatriu Tries		Mataró, 13.7.1914	Terrass 13.12.1
Carme de la Santa Faç, Riera i Vilaplana	1913		Barcelona, 1890			Mataró, 20.10.1914	Mataró, 22.11.1
Maria Lluïsa de Sant Joan de la Creu, Gel Julià	1914		Barcelona, 17.5.1888	Gaspar Gel i Lluïsa Julià		Mataró, 8.3.1916	Terrass 17.1.19
Maria Montserrat de la Santíssima Trinitat, Cabanyes i Barba	1917		Mataró, 22.2.1892	Joaquim Cabanyes i Josepa Barba		Mataró, 4.12.1918	Mataró, 29.4.19
Dolors de Sant Josep, Recoder i Dorda	1920		Mataró, 1865				Mataró, 1922
Àngela del Patrocini de Sant Josep, Català i Lladó	1919		El Vilosell (Lleida), 1895			Mataró, 13.2.1921	Mataró, 19.3.19
Assumpció de la Sagrada Família, Baig i Aribau	1921		Barcelona, 1.4.1902	Joaquim Baig i Concepció Aribau		Mataró, 22.6.1923	Mataró, 1.2.197
Joana Maria de Jesús, Montserrat de Palau i de Bofarull	1923		Mataró, 30.5.1903			Mataró, 21.11.1923	Terrass 14.12.1
Mercè de la Santa Creu, Gallifa i Grezner	1923		Mataró, 10.2.1892			Mataró, 10.11.1923	Mataró, 7.11.19
Montserrat de les Santes Juliana i Semproniana,	1929		Mataró, 22.10.1892	Fracesc Renter i Francesca Gallifa		Mataró, 11.11.1930	Mataró, 20.12.1

Renter Gallifa							
Cristina de Crist Rei, Montserrat i Recoder	1931		Mataró, 16.10.1910	Josep Montserrat i Teresa Recoder		Mataró, 27.4.1933	Sabade 14.4.19
Maria de la Concepció de Crist, Baraut Artigues	1914		Organyà, Lleida, 12.2.1886	Miquel Baraut i Maria Artigues		Mataró, 5.5.1916	Mataró 27.12.1
Maria Rosa del Cor de Jesús, Marcet i Cabassa	1912		Terrassa, 19.6.1892	Josep Marcet i Josepa Cabassa		Mataró, 11.10.1913	Terrass 15.5.19
Catalina Maria de Santa Teresina, Coll i Montserrat	1942		Mataró, 4.12.1914	Joaquim Coll i Carme Montserrat		Mataró, 5.5.1944	Mataró 2008
Maria Teresa del Sagrat Cor, Ferrer i Torner	1940		Mataró, 18.12.1914	Joan Ferrer i Roser Torner		Mataró, 20.4.1945	Mataró 29.3.19
Carme del Sagrat Cor, Raventós i Espona	1948		Vic, 1927	Magí Raventós i Teresa Espona		Mataró, 22.4.1950	Mataró 9.3.201
Maria Dolores, Martin Lomas	1945		Frigiliana (Màlaga), 30.5.1909	Juan Martí i Rosario Lomas		Mataró, 13.2.1948	Mataró 1991
Carme de Crist Rei, Mestre i Casanovas	1950		Gandia, 23.3.1929	Pere Mestre		Mataró, 7.5.1952	Mataró 8.11.19
Carmela del Nen Jesús de Praga, Ruiz de Luna Diez	1941	Priora 1960, 1965	Granada, 21.11.1909	Justo Ruiz de Luna i Ana Diez		Mataró, 3.8.1942	Mataró 14.10.1
Montserrat del Santíssim Sagrament, Rosselló Mayans	1948		Barcelona, 1925	Joan Rosselló i Concepció Mayans		Mataró, 1.6.1950	Mataró 17.8.19
Victorina de la Immaculada, Bergua i Torrodellas	1949		Plan (Osca), 8.5.1929	Francesc Bergua i Maria Torrodellas		Mataró, 4.11.1950	
Josefina del Cor de Maria, Aleu Colell	1954	Sotspriora 1965	Barcelona, 18.6.1917	Joaquim Aleu i Maria Colell		Mataró, 27.2.1956	Mataró 9.11.20

Rosa de la Verge del Carme, Alemany Esteve	1954		Sant Sadurní d'Anoia, 25.2.1918	Josep Alemany i Carme Esteve		Mataró, 31.5.1956	Mataró 27.2.20
Maria dels Àngels de l'Eucaristia, Martí Casas	1952		Barcelona, 9.9.1930	Llorenç Martí i Joaquima Casas		Mataró, 8.3.1954	
Maria Teresa de la Presentació, Montserrat Bartra	1960		Mataró, 7.2.1937	Domènec Montserrat i Montserrat Bartra		Mataró, 23.5.1962	Sabade 15.11.2
Roser de Jesús, Sacristan i Balmes	1959		Barcelona, 12.9.1929	Ricard Sacristan i Margarida Balmes		Mataró, 24.4.1961	
Trinidad de Maria Reina, Ortiz i Andrades	1962		Teba (Màlaga), 1.11.1931	Francisco Ribas i Encarnación Martín		Mataró, 24.12.1963	
Maria del Roser de l'Eucaristia, Palet i Muxart	1963		Barcelona, 26.10.1941	Josep Palet i Mercè Muxart		Mataró, 14.8.1964	
Cristina Maria de la Divina Gràcia, Kaufmann Ammann	1964	Priora 1973-1986 1989-2001	Baden (Suïssa), 19.10.1939	Robert Kaufmann i Maria Ammann		Mataró, 14.9.1965	Mataró 18.4.20
Eulàlia Maria de l'Encarnació, Bofill Fransí	1963		Barcelona, 19.2.1933	Francesc Bofill i Antònia Fransí		Mataró, 19.5.1965	
Margarida Neus de Santa Teresa, Guixà i Roig	1963	Priora 1986-1989 2007-2010 2010-2013	Mataró, 15.9.1940	Joan Guixà i Encarnació Roig		Mataró, 16.7.1965	
Maria Carme de Jesús, Vergel Ruiz	1968		Reocín de los Molinos (Cantàbria), 27.2.1935	Gerardo Vergel i Carmen Ruiz		Mataró, 8.12.1970	
Maria Mercè de Crist	1968		Barcelona, 24.9.1920			Mataró, 26.5.1970	

Crucificat, Castelltort i Miralda							
Maria Magdalena de Jesús, Aguilera Sabau	1972		Madrid, 28.10.1910	Juan Aguilera i Carmen Sabau		Kottayam-Kerala (Índia), 2.2.1936	Mataró 1.6.200
Maria de l'Eucaristia, Alves i Conde	1975		Sevilla, 14.11.1953	Rafael Alves i Maria Conde		Mataró, 15.7.1978	
Concepció de Jesucrist, Pons i Perxés	1982	Priora 2001-2004 2004-2007	Ciutat de Mallorca, 16.5.1936	Joan Pons i Maria Perxés		Mataró, 4.10.1986	
Elena de la Pau, Meler Palacín	1989		Tamarit de Llitera, 24.1.1942	Josep Meler i Maria Palacín		Mataró, 14.5.1994	
Catalina de Crist Sacerdot, Lladó Font	1995		Ciutat de Palma, 16.10.1924	Mateu Lladó i Maria Font		Ciutat de Palma, 17.1.1954	
Antònia de Sant Josep Mesquida i Vich	1995		Santa Maria del Camí, Mallorca, 14.4.1922	Gabriel Mesquida i Joana Vich		Binissalem, Mallorca, 8.2.1969	Mataró 8.10.20
Montserrat de l'Encarnació, Castellví Masjuan	1995		Mataró, 21.11.1939	Josep Castellví i Dolors Masjuan		Mataró, 23.5.1998	
Carme de l'Eucaristia, Moncerdà Bas	1993		Ciutat de Palma, 21.8.1953	Josep Moncerdà i Rosa Bas		Binissalem, Mallorca, 25.3.1976	
Anna de Jesús, Boj i Vivó	1995	Priora 2013-2016 2016-actualment	Les Cabanyes (Vilafranca del Penedès), 7.7.1971	Emili Boj i Maria Dolors Vivó		Mataró, 2.2.1999	
Maria Àngels, Dresaire i Artigas	2001		Mataró, 30.7.1969	Josep M. Dresaire i Consol Artigas		Mataró, 12.9.2004	

Bibliografia

ÁLVAREZ, T. *Santa Teresa de Jesús. Obras completas.* 7a ed. Burgos: Ediciones Monte Carmelo, 1994.

— *Diccionario de Santa Teresa.* Burgos: Ediciones Monte Carmelo, 2006.

AMETLLER, T. *Respuesta legal a la unica duda acordada en la Real Audiencia, y sala del noble señor don Manuel de Toledo resultante del pleyto pendiente en dicha real sala entre partes de Teresa Ametller viuda, y tutores, y curadores del pupillo Joseph Ametller del vezindado de Valleix termino de la Ciudad de Mataró con Salvador Arnau y maior del Castillo, labrador de dicha ciudad.* Barcelona: s. n., 1724 o post. [Biblioteca de la Fundació Iluro]

AMICH, J. (1849): *Viage á Mataró con el ferro-carril.* Barcelona: Imprenta de tomas Gerchs, 1849. També disponible en línia a: <https://play.google.com/store/books/details?id=Qu0-AQAAMAAJ&rdid=book-Qu0-AQAAMAAJ&rdot=1> [Consulta: 22 novembre 2019].

ARNAU, G. *Iuris discursus in favorem Gasparis Aranau villae Mataronis contra Priorissam et Conventum Monialium Carmelitarum Descalciatarum dictae villae Mataronis: ad relationem in hac vltima instantia nobilis I.* Barcelona: s. n., 1680 o post. [Biblioteca de la Fundació Iluro]

ARNAU DEL CASTELL, S. *Por Salvador Arnau del Castell, del termino de la ciudad de Mataró, contra Teresa Ameller Vieta y Joseph Ameller, madre y hijo: respuesta a la duda acordada en la R. Audiencia de este Principado en la Sala del noble señor don Manuel de Toledo.* Barcelona: s. n., 1723 o post. [Biblioteca de la Fundació Iluro]

AUCLAIR, M. *La vida de Santa Teresa de Jesús.* Madrid: Ediciones de Cultura Hispánica, 1972.

BALLTONDRE, M. «Cuerpos místicos, almas ascéticas. Regulaciones del espíritu en la experiencia de Teresa de Ávila (1515-1582)». A: *Athenea Digital*, 16. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2009, p. 165-171. També disponible en línia a: <https://atheneadigital.net/article/view/n16-balltondre/676-pdf-ca> [Consulta: 16 octubre 2019].

BARANDA, N. «Cantos al sacro epitalamio o sea pliegos poéticos para las tomas de velo. Deslindes preliminares». *Bulletin Hispanique* [Pompignac], 113, 1 (2011), p. 269-296. També disponible en línia a: <https://journals.openedition.org/bulletinhispanique/1345> [Consulta: 19 novembre 2019].

Barraquer, G. *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*. Vol. I. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1906*a*. També disponible en línia a: <https://archive.org/details/lascasasderelig00rovigoog/page/n9> [Consulta: 7 novembre 2019].

— *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX.* Vol. II. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1906*b*. També disponible en línia a: <https://archive.org/details/lacasasdereligio02barr/page/n8> [Consulta: 7 novembre 2019].

— *Los Religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX.* Vol. I. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1915*a*. També disponible en línia a: <https://archive.org/details/losreligiososenc01barr/page/n8> [Consulta: 7 novembre 2019].

— *Los Religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX.* Vol. II. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1915*b*. També disponible en línia a: <https://archive.org/details/losreligiososenc02barr/page/n8> [Consulta: 7 novembre 2019].

— *Los Religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX.* Vol. III. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1915*c*. També disponible en línia a: <https://archive.org/details/losreligiososenc03barr/page/3> [Consulta: 7 novembre 2019].

— *Los Religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX.* Vol. IV. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 19115*d*. També disponible en línia a: <https://archive.org/details/losreligiososenc04barr/page/n4> [Consulta: 7 novembre 2019].

Bassegoda, B.; Garriga, J.; París, J. (ed.). *L'Època del Barroc i els Bonifàs. Actes de les Jornades d'història de l'art a Catalunya. Valls, 1, 2 i 3 de juny de 2006.* Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2007. També disponible en línia a: <http://hdl.handle.net/2445/112089> [Consulta: 19 novembre 2019].

Beltran, G. «Santa Teresa de Jesús en Cataluña». *Boletín del IV Centenario de la Reforma Teresiana*, 2. Madrid (octubre 1962).

— «Las obras de Santa Teresa de Jesús publicadas en Barcelona (1588-1961)». *Revista Monte Carmelo* [Burgos], 72 (1964) .

— «Carmelites descalços de Mataró (1588-1835)». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró,* 14. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1982), p. 18-20. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/115205/144079> [Consulta: 10 novembre 2019].

— *Fuentes históricas de la Provincia O.C.D. de San José (Catalunya i Baleares).* Roma: Edizioni del Teresianum, 1986.

— «El Carmelo Teresiano en Cataluña, 1586-1986». Extracto de la *Revista Monte Carmelo* [Burgos], 94, 1-2 (1986).

— *Carmelitas Descalzas de Cataluña y Baleares. Documentación Histórica (1588-1988).* Roma: Edizioni del Teresianum, 1990.

BENNASSAR, B. «Los españoles y la religión en el siglo XVI». A: CORTÉS, A.; BENNASSAR, B.; Egido, T.; CONCHA, V. G. de la. *Cuadernos historia 16.* 110: *Santa Teresa y su época.* Madrid: Historia viva, 1985, p. 10-16. També disponible en línia a: <https://drive.google.com/file/d/1I01_4doGwIU7iOOz8ueD8zFEyMct4zTE/view> [Consulta: 16 octubre 2019].

BÉRCHES, J.; GÓMEZ-FERRER, M. *Arte del Barroco.* Madrid: Historia 16, 1996.

Bíblia. Barcelona: Fundació Bíblica Catalana – Institut Cambó; Editorial Alpha, 1968.

BONET, A. «La arquitectura efímera del Barroco en España». *Norba: Revista de arte* [Extremadura], núm. 13 (1993), p. 23-70.

BORRÀS, A. «Els referents del projecte d'ampliació i construcció de la Basílica de Santa Maria, obra d'Ercule Turelli». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 91. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (2008), p. 21-35. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/128640/306587> [Consulta: 10 novembre 2019].

BORREGO, E. «Los autores de las letras de los villancicos de la Capilla Real de Madrid (siglo XVII), ¿anonimia como costumbre u ocultamiento de identidades?». *Revista de Musicología* [Madrid], vol. 35, núm. 2 (2012), p. 97-129.

BOSCH, J. «Les arts plàstiques de l'època del Barroc al Principat de Catalunya i als comtats de Rosselló i Cerdanya». *Catalan Historical Review* [Barcelona: Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans], núm. 7 (2014), p. 127-140. També disponible en línia a: <http://revistes.iec.cat/index.php/CHR/article/viewFile/87572/pdf_544> [Consulta: 20 novembre 2019].

Breve discurso, y fiel relación de los festejos públicos, con que la muy ilustre ciudad de Mataró solemnizó el feliz arribo à su playa de la Sereníssima Reyna de las Españas Doña Isabel Christina de Brunswich y de Luneburg. Mercedes, que nuestro católico monarca Carlos Tercero dispensó à dicha Ciudad en premio de sus Servicios y finezas; siendo jurados los il·lustres señores, doctor Ioseph de Reniu y Padró, Salvador Arnau y Major y Ioseph Matas. Barcelona: Rafael Figueró, 1709.

CABALLÉ, J. Barcelona roja. Dietario de la Revolución (julio 1936 - enero 1939). Barcelona: Librería Argentina, 1939.

CALVO, A.; HERNÁNDEZ, J. L. «Traducción y estudio del poema “The Flaming Heart upon the Book and Picture of the Seraphicall saint Teresa”. Imaginería mística y barroca en Richard Crashaw». A: AZAUSTRE, A.; FERNÁNDEZ, S. (eds.). *Compostella Aurea. Actas del VIII Congreso de la Asociación Internacional del Siglo de Oro (Santiago de Compostela 7-11 de julio de 2008).* Santiago de Compostela: Universitat de Santiago de Compostel·la, 2011, p. 171-184. També disponible en línia a: <http://hdl.handle.net/10347/10528> [Consulta: 15 octubre 2019].

CARBONELL, M. «Arquitectes eclesiàstics del Renaixement català». *Analecta Sacra Tarraconensia. Revista de ciències historicoeclesiàstiques* [Barcelona], vol. 67, núm. 2 (1994), p. 617-627. També disponible en línia a: <http://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_67.2/AST_67_2_617.pdf> [Consulta: 20 novembre 2019].

CARMELITAS DESCALZOS. *Ceremonial y Ordinario de Carmelitas Descalzos de Nuestra Señora del Carmen. Corregido y aumentado al tenor de las leyes, novísimos decretos pontificios, y usos propios y antigues de la orden*. Madrid: Imprenta Real, 1805. També disponible en línia a: <https://play.google.com/store/books/details?id=-uO4afGAmo4C&rdid=book--uO4afGAmo4C&rdot=1> [Consulta: 22 novembre 2019].

CARMELITES DESCALCES DE MATARÓ. *Iuris responsum pro priorissa, et Conventu Monialium Carmelitarum Descalceatarum villae de Matarone contra Gasparem Arnau, et Maior, civem honoratum Barcinone in villa de matarone domiciliatum*. S. ll.: s. n, 1668 o post. [Biblioteca de la Fundació Iluro]

— «IV Centenari de la mort de Santa Teresa de Jesús. Les Tereses i Mataró». *Crónica de Mataró: periódico comarcal* independiente [Mataró: Ediciones Mataró], 1982. [Vuit articles publicats entre els mesos de gener i desembre de 1982]

CASASAYAS, F. «El desaparegut convent de Sant Josep dels Carmelites Descalços a Barcelona. Obres i transformacions arquitectòniques». *D’Art* [Barcelona], núm. 12 (1986), p. 299-305. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/Dart/article/view/100175/169876> [Consulta: 20 novembre 2019].

Castell interior [en línia]. Barcelona: Maria Toldrà, [2017]. <https://castellinterior.com> [Consulta: 22 novembre 2019].

Castellví, J. *Biografia de D. Miguel Biada Bunyol, propulsor de «El Carril de Mataró» primer tren en España*. Mataró: Comisión Local Pro Centenario Ferrocaril, 1947.

Colomer, J. M. *Mataró al mil cinc-cents.* Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 1969. També disponible en línia a: <https://premiluro.cat/portfolio-item/15-mataro-al-mil-cinc-cents-premi-iluro-1967> [Consulta: 20 novembre 2019].

Colomer, M. *La Guerra Civil a Mataró, 1936-1939.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006.

Colunga, A.; Turrado, L. (ed.). «Ecclesiasticus». A: *Biblia Sacra iuxta Vulgatam Clementinam*. 4a edició. Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 1965.

Comellas, J. *Del Barroc a l'era digital. Història i patrimoni de l'església de Sant Josep de Mataró* [Treball inèdit].

Costa, F. *Mataró al segle xviii. Anys de Borbons, negocis, pirates i el Déu dels Exèrcits*. Mataró: Alta Fulla, 1988.

— *Mataró revolucionari. Contra el Rei i la Religió.* Mataró: La Rambla, 1989.

— *Josep Manen. Relació breu dels successos de cada dia (1869-1895).* Mataró: La Rambla, 2012.

Crashaw, R. «The Flaming Heart» (ed. de 1648). A: Manent, M. (traductor). *Poesia anglesa i nord-americana.* Barcelona: Alpha, 1955, p. 23.

Dalmau, Joseph. *Relacion de la solemnidad con que se han celebrado en la ciudad de Barcelona, las fiestas a la beatificacion de la Madre S. Teresa de Jesus, fundadora de la reforma de frayles y monjas, de nuestra Señora del Carmen, de los Descalços*. Barcelona: Sebastian Matevad, 1615. També disponible en línia a: <https://play.google.com/store/books/details?id=nLg7dAIvAhgC&rdid=book-nLg7dAIvAhgC&rdot=1> [Consulta: 10 novembre 2019].

Diario de Mataró. Especial Santas. Mataró, 27.7.1939.

Egido, T. «Santa Teresa y su obra reformadora». A: Cortés, A.; Bennassar, B.; Egido, T.; Concha, V. G. de la. *Cuadernos historia 16*. 110: Santa Teresa y su época. Madrid: Historia viva, 1985, p. 17-24. També disponible en línia a: <https://drive.google.com/file/d/1I01_4doGwIU7iOOz8ueD8zFEyMct4zTE/view> [Consulta: 16 octubre 2019].

El Alma triunfante: drama sacro, que en la solemne profession y velo de la H. Raymunda de la Concepcion, en el siglo Dña. Raymunda Alòs y Chia, en el […] convento de carmelitas descalzas de Mataró, siendo su priora […] Josepha de S. Iuan Bautista, cantó la capilla de la iglesia de S. Maria de

la misma ciudad, siendo su maestro […] Jayme Aràu […] dia [en blanc] de febrero de 1771. Lérida: por Christoval Escuder […], [c. 1771].

El triunfo de la Gloria: villancicos que en la […] Profession y velo de la hermana María Agustina de Jesus (en el siglo Guitart y Gorch) en el Convento de Madres Carmelitas Descalzas de la Orden de la Madre Santa Theresa de Jesus de la ciudad de Mataró. Jaime Arau. Impremta de Jaime Nadal, 1754.

Enrich, F. *Mataró. Imatges del primer quart de segle*. Barcelona: Alta Fulla; Mataró: Patronat Municipal de Cultura, 1986.

Epitalámico nupcial de Esther y Asuero. Drama alegórico que con motivo de la solemne profesión y velo de la hermana Antonia de la Madre de Dios, en el siglo señora Antonia Carreras y Dordal, en el religiosísimo convento de carmelitas descalzas de la Purísima Concepción de la ciudad de Mataró […]. S. ll.: s. n., s. a. [Mestre Francesc Queralt, Capella de la catedral de Barcelona (16.9.1776).]

Estrany, R. *Dietari, la guerra civil a Mataró*. Mataró: Institut Municipal d'Acció Cultural. Annex al catàleg de l'exposició: «Art i guerra: destrucció, espoli i salvaguarda del patrimoni durant la guerra civil; l'exemple de Mataró», 2010.

Exposició «Santa Teresa de Jesús en la cultura catalana» [en línia]. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya; Biblioteca de Catalunya, [2015]. <https://www.youtube.com/watch?v=Z2BfI3abZpA> [Consulta: 22 novembre 2019].

Feijoo, B. J. «Voz del Pueblo». A: *Teatro crítico universal* [en línia]. *Tomo primero (1726). Discurso 1.* Buenos Aires: Biblioteca Virtual Universal. <http://www.biblioteca.org.ar/libros/1249.pdf> [Consulta: 7 novembre 2019].

Flores, S. «Los alimentos en tiempos de Santa Teresa». *Monte Carmelo: Revista de Estudios Carmelitanos* [Burgos], vol. 122, núm. 3 (2014), p. 545-574.

Gaceta de Madrid [Madrid: Ministerio de Gracia y Justicia], núm. 176 (1821), p. 959-960. També disponible en línia a: <https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE//1821/176/A00959-00960.pdf> [Consulta: 8 novembre 2019].

Galarza, M. «La tapia valenciana: una técnica constructiva poco conocida». A: Casas, A. de las (coord.). *Actas del Primer Congreso Nacional de Historia de la Construcción*, *Madrid, 19-21 septiembre de 199*6. Madrid: Instituto Juan de Herrera; CEHOPU, 1996, p. 211-215. També disponible en línia a: <http://www.sedhc.es/biblioteca/actas/CNHC1_029.pdf> [Consulta: 17 novembre 2019].

Galiano, F. *Apologia por la controversia dogmàtica, por el espiritu, y perfeccion de la Ley de Gracia: contra el verdadero estado religioso evangelico del Viejo Testamento. Manifiesto de las singulares doctrines con que se defiende el Monachato Eliano en la Synagoga.* Madrid: Juan Garcia Infançon, 1696.

Gallardo, B. J. *Diccionario crítico-burlesco del que se titula «Diccionario razonado manual para inteligencia de ciertos escritores que por equivocacion han nacido en España»*. Madrid, 1812.

Garcia, A.; Guàrdia, M. *La construcció d'una ciutat: Mataró 1500-1900*. Barcelona: Alta Fulla; Mataró: Patronat Municipal de Cultura, 1989.

Garganté, M. *Festa, arquitectura i devoció a la Catalunya del Barroc.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2011.

Giménez, J. *La Universitat de Mataró (1589-1628).* Mataró: Alta Fulla Editorial, 1990.

— *Mataró en la Catalunya del segle* xvii *(II). La gestió del quotidià.* Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 2005. També disponible en línia a: <https://premiluro.cat/portfolio-item/67-mataro-en-la-catalunya-del-segle-xvii-ii-la-gestio-del-quotidia-accessit-premi-iluro-2004> [Consulta: 20 novembre 2019].

— P*osant portes a la mar. Muralles i defensa al Mataró dels segles* xvi-xix. Mataró: Ajuntament de Mataró, Patronat Municipal de Cultura, 2007.

— *La província marítima de Mataró. Economia i conflictes socials (1750-1870).* Mataró: Fundació Iluro, 2013.

Giménez, J.; Tió, P. *Premi Iluro: 50 anys d'història*. Mataró: Caixa Laietana, 2009.

González de Medina Barba, D. (1599). *Examen de Fortificacion.* Madrid: Imprenta del Licenciado Varez de Castro, 1599. També disponible en línia a: <https://play.google.com/store/books/details?id=G2U0iNKwwroC&rdid=book-G2U0iNKwwroC&rdot=1> [Consulta: 22 novembre 2019].

Gracia, F.; Munilla, G. *Salvem l'art! La protecció del patrimoni cultural català durant la Guerra Civil*. Barcelona: La Magrana, 2011.

Gras, M. M. «Una peligrosa tentación. La controversia religiosa sobre el chocolate en la España de los siglos xvi al xix». *Historia y Sociedad* [Medellín], núm. 8 (2002), p. 129-148. També disponible en línia a: <https://revistas.unal.edu.co/index.php/hisysoc/article/view/23217/23971> [Consulta: 29 octubre 2019].

— «La cartografia en els ordes religiosos a l'època moderna. L'atles de les províncies del Carmel Descalç». A: *Segon Congrés Català de Geografia, 29-31 de maig de 2008* [en línia]. <https://www.researchgate.net/publication/254489636_La_Cartografia_en_els_ordes_religiosos_a_l%27epoca_moderna_l%27atles_de_les_provincies_del_Carmel_Descalc> [Consulta: 22 novembre 2019].

— «L'escriptura en el Carmel descalç femení: la província de Sant Josep de Catalunya (1588-1835)». *Scripta. Revista Internacional de Literatura i Cultura Medieval i Moderna* [València], núm. 1 (2013*a*), p. 302-332. També disponible en línia a: <https://ojs.uv.es/index.php/scripta/article/view/2587/2252> [Consulta: 29 octubre 2019].

— *Diccionari biogràfic d'autors i obres de religiosos carmelites descalços a la província de Sant Josep de Catalunya i terres de parla catalana (1586-1835)* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2013*b*. <https://mcem.iec.cat/entrada.asp?epigraf_m=8> [Consulta: 8 novembre 2019].

— «Resar, recitar i cantar: poesia per a monges d'Antoni del Cor de Santa Teresa (1727-1805) (1)». A: *Castell interior* [en línia]. Barcelona: Castell interior, 27 gener 2015*a*. <https://castellinterior.com/2015/01/27/resar-recitar-i-cantar-poesia-per-a-monges-dantoni-del-cor-de-santa-teresa-1727-1805-1> [Consulta: 24 octubre 2019].

— «Resar, recitar i cantar: poesia per a monges d'Antoni del Cor de Santa Teresa (1727-1805) (i 2)». A: *Castell interior* [en línia]. Barcelona: Castell interior, 28 gener 2015*b*. <https://castellinterior.com/2015/01/28/resar-recitar-i-cantar-poesia-per-a-monges-dantoni-del-cor-de-santa-teresa-1727-1805-i-2> [Consulta: 24 octubre 2019].

— «Les biblioteques dels carmelites descalços de la província de Sant Josep de Catalunya (1586-1835)». *Scripta. Revista Internacional de Literatura i Cultura Medieval i Moderna* [València], núm. 7 (2016), p. 220-265. També disponible en línia a: <https://ojs.uv.es/index.php/scripta/article/view/8480/8410> [Consulta: 29 octubre 2019].

Gurrera, M. «L'escola de la Junta de Beneficència de Mataró (1840-1854). Inicis i primers anys». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 45. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1993), p. 11-18. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/115939/146541> [Consulta: 21 novembre 2019].

Hauser, A. *Historia social de la literatura y el arte*. Vol. II: *Manierismo, Barroco, Rococo, Clasicismo, Romanticismo*. Madrid: Guadarrama, 1968.

Jesús, M. M. de (OCD). *Teresa de Jesús y el Vaticano II.* Mataró: Carmelites Descalces, 1982.

JUNCOSA, R.; CLARIANA, J. F. «El vidre a Mataró. II. De l'alta edat mitjana fins el segle XVIII». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 28. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1987), p. 36-57. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/115772/146372> [Consulta: 10 novembre 2019].

KAUFMANN, C. «Células de vida del Espíritu, para la Iglesia y la Sociedad». A: MESQUIDA, C.; MARTÍN, G-L.; CEREZO, M. [*et al.*]. *Testimonios de vida monástica.* Barcelona: Centre de Pastoral Litúrgica, 2002. (Emaús; 51), p. 34-38.

Libro de la fundacion y estado del convento de religiosos descalços de Nuestra Señora del Carmen de esta villa de Matarón. Mataró: Arxiu de la parròquia de Santa Maria, ESG 6, Carmelites 2, 1636.

Libro de los entierros y sepulturas de este Convento de Sant Joseph de Mataron desde el año de 1602 fins a 1772. Original conservat a l'Arxiu dels Carmelites Descalços de Catalunya i Balears. Digitalitzat per l'Arxiu Comarcal del Maresme. Fons ACM71-7.

LLAMAS, A. «La Inquisició i el delicte del sol·licitant "in confessione": Pablo de Santa Gertrudis». A: *XXIV Sessió d'estudis mataronins. 1 de desembre de 2007. Comunicacions presentades.* Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria, 2008, p. 151-161. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/SessioEstudisMataronins/article/view/137217/335424> [Consulta: 21 novembre 2019].

Llibre de la Sta. Confraria de Maria Santissima del Carme, erigida, y fundada, en est Convent de St. Joseph de la Ciutat de Mataró als 25 de Maig de 1685. Y renovada el 16 de juliol 1720. Mataró: Biblioteca Popular de la Fundació Iluro.

LLOVET, J. *La ciutat de Mataró. Volum I.* Barcelona: Barcino, 1959.

— *Mataró, 1680-1719: El pas de vila a ciutat i a cap de Corregiment.* Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 1966. També disponible en línia a: <https://premiluro.cat/portfolio-item/63-mataro-1680-1719-el-pas-de-vila-a-ciutat-i-a-cap-de-corregiment-premi-iluro-1965> [Consulta: 20 novembre 2019].

— «El Mataró contemporani a l'obra de la capella dels Dolors». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 38. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1990), p. 2-11. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/115865/146467> [Consulta: 10 novembre 2019].

— *Mataró. Dels orígens de la vila a la ciutat contemporània.* Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 2000.

— «El salari del mestre de cases a Mataró en el segle XVIII». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 102. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (2012), p. 11-13. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/252102/364736> [Consulta: 10 novembre 2019].

Madurell, J. M. «El tracista Fray José de la Concepción». *Analecta Sacra Tarraconensia,* núm. 27 (1954), p. 59-99. També disponible en línia a: <http://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_27/AST_27_59.pdf> [Consulta: 9 novembre 2019].

Maravall, J. A. *La cultura del Barroco. Análisis de una estructura histórica*. Barcelona: Ariel, 2008.

Martí, A. *Visió de Mataró a través de plets i discòrdies (segles XVII i XVIII)*. Mataró: Col·legi d'Advocats de Mataró, 1996.

Martí, J. M. «Reportatge informatiu i fotogràfic de les parròquies durant la guerra (1936-1939). Arquebisbat de Barcelona, parròquies de fora ciutat». A: *El martiri dels temples a la diòcesi de Barcelona (1936-1939)*. Barcelona: Museu Diocesà, 2008, p. 197-223.

Martín, J. J. «El convento de Santa Teresa de Ávila y la arquitectura carmelitana». *Boletín del Seminario de Estudios de Arte y Arqueología* [Valladolid], 42 (1976), p. 306-324.

Martinell, C. «Un arquitecto eminente del siglo XVII, Fray Josep de la Concepció "El Tracista"». *Cuadernos de Arquitectura* [Barcelona: Colegio Oficial de Arquitectos de Cataluña y Baleares], núm. 63 (1966), p. 9-14. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/CuadernosArquitectura/article/view/110036/163153> [Consulta: 22 novembre 2019].

Miquel, C.; Soler, M. A.; Marfà, C. «Catàleg de l'exposició: El barroc de Mataró i del Maresme». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 23. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1985), p. 40-47. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/115600/146043> [Consulta: 10 novembre 2019].

Molas, P. *Societat i poder polític a Mataró, 1718-1808*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, Editorial Rafael Dalmau, 1973. També disponible en línia a: <https://premiluro.cat/portfolio-item/22-societat-i-poder-politic-a-mataro-1718-1808-premi-iluro-1972> [Consulta: 20 novembre 2019].

Monestirs de Catalunya [en línia]. Baldiri B., [2006]. <https://www.monestirs.cat> [Consulta: 22 novembre 2019].

Moriones, I. *El carisma teresiano. Estudio sobre los orígenes.* Roma: Edizioni del Teresianum, 1972.

MUÑOZ, F. «Nivells i tendències de la mortalitat a les localitats del Penedès (segles XVII-XIX)». *Estudis d'Història Agrària*, núm. 9 (1992), p. 181-202.

MUÑOZ, J. M. *La Arquitectura Carmelitana (1562-1800). Arquitectura de los Carmelitas Descalzos en España, México y Portugal durante los siglos XVI a XVIII*. Ávila: Diputación Provincial, 1990.

Narcisa, y el divino eco. Sacra poesía que en la solemne profesión y velo de la Hermana Narcisa de S. Joseph, en el siglo Dª Narcisa Llinás y Carreras, religiosa carmelita descalza, en su convento de la ciudad de Mataró. Cantará la capilla de la parroquial iglesia de dicha ciudad, siendo su maestro el Reverendo Jayme Arau, prebytero. Día 22 de octubre de 1758. Barcelona: Juan Jolís, impressor, 1758.

NARVÁEZ, C. «La gestació de l'estil arquitectònic carmelità; les primeres disposicions dels descalços respecte a la construcció dels seus convents». *LOCVS AMOENVS* [Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, Servei de Publicacions], núm. 1 (1995), p. 139-144. També disponible en línia a: <https://revistes.uab.cat/locus/article/view/v1-narvaez/35-pdf-ca> [Consulta: 9 novembre 2019].

— *El tracista fra Josep de la Concepció i l'arquitectura carmelitana a Catalunya* [en línia]. Tesi doctoral dirigida per Marià Carbonell i Buades. Departament d'Art, Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2000. <www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/5187/cnc1de2.pdf> [Consulta: 9 novembre 2019].

— «El tracista fra Josep de la Concepció: revisió historiogràfica i noves atribucions». *LOCVS AMOENVS* [Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, Servei de Publicacions], núm. 6 (2002-2003), p. 257-270. També disponible en línia a: <https://revistes.uab.cat/locus/article/view/v6-narvaez/129-pdf-ca> [Consulta: 9 novembre 2019].

— *La arquitectura en la congregación de los carmelitas descalzos (siglos XVI-XVIII).* Burgos: Ediciones Monte Carmelo, 2003.

— *El tracista fra Josep de la Concepció (1626-1690).* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.

PEIRÓ, J. *Perill a la rereguarda.* Barcelona: Alta Fulla; Mataró: Patronat Municipal de Cultura, 1987.

PELLICER, J. M. *Estudios Histórico-Arqueológicos sobre Iluro, antigua ciudad de la España Tarraconense, región layetana.* Mataró: Establecimiento tipográfico de Feliciano Horta, 1887.

PÉREZ DE VALDÍVIA, D. *Platica o lecion de las mascaras, en la qual se trata si es pecado mortal, o no, el enmascararse….* Barcelona: Geronymo Margarit, 1618.

Pérez Moreda, V.; Reher, D. «Mecanismos demográficos y oscilaciones a largo plazo de la población europea (1200-1850)». *Revista de Historia Económica* [Madrid], any IV, núm. 3 (1986), p. 467-490. També disponible en línia a: <https://doi.org/10.1017/S0212610900014622> [Consulta: 29 octubre 2019].

Piquer, J. *400 Anys de presència a Catalunya, 1586-1986*. Barcelona: Carmelites Descalços de Catalunya i Balears, 1986.

Portal carmelitano [en línia]. Roma: Amigos de la espiritualidad carmelitana, [2011]. <https://www.portalcarmelitano.org> [Consulta: 22 novembre 2019].

Recoder, J.; Cararach, J. *Glorias Teresianas de Cataluña. Publicadas con motivo del tercer centenario de la fundación del convento de Carmelitas Descalzas de Barcelona*. Barcelona: Imprenta de La Hormiga de Oro, 1888.

Regla Primitiva y Constituciones de la Provincia de los Frayles Descalços de la Orden de nuestra Señora la Virgen Maria del monte Carmelo. Salamanca: Pedro Lasso, 1582. També disponible en línia a: <http://bibliotecadigital.jcyl.es/es/consulta/registro.cmd?id=18766> [Consulta: 22 novembre 2019].

Regla primitiva y Constituciones de los Religiosos Descalzos de la Orden de Nuestra Señora Madre Santísima la Bienaventurada Virgen Maria del Monte Carmelo, de la Primitiva observancia, de la Congregación de España e Indias. Madrid, 1788.

Reixach, R. *Els pares de la república. El patriciat a la Catalunya urbana Moderna. Mataró, s. xv-xviii.* Mataró: Fundació Iluro, 2006. També disponible en línia a: <https://premiluro.cat/portfolio-item/68-els-pares-de-la-republica-el-patriciat-a-la-catalunya-urbana-moderna-mataro-s-xv-xviii-premi-iluro-2005> [Consulta: 20 novembre 2019].

— *Visita guiada a l'Ajuntament de Mataró.* Mataró: Ajuntament de Mataró, 2014. També disponible en línia a: <http://www.mataro.cat/web/portal/contingut/document/originals/2014/05/visita_ajuntament_completa.pdf> [Consulta: 22 novembre 2019].

Ribas, M. *Dos convents mataronins desapareguts l'any 1835.* Mataró: Imp. Minerva, 1935.

— «L'església de Sant Josep». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 14. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1982), p. 21-30. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/115206/144080> [Consulta: 10 novembre 2019].

— *Tradicions populars i costums mataronins: supersticions i bruixeria.* Argentona: L'Aixernador, 1991.

— «L'antic convent de les Tereses». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 19. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1994), p. 30-41. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/115546/145870> [Consulta: 10 novembre 2019].

— *Història de Mataró: història d'un final tràgic.* Mataró: Institut Municipal d'Acció Cultural. Annex al catàleg de l'exposició: «Art i guerra: destrucció, espoli i salvaguarda del patrimoni durant la guerra civil; l'exemple de Mataró», 2010.

ROIG, M. A. *Iconografia del retaule a Catalunya (1675-1725)*. Tesi doctoral dirigida per Joaquín Yarza Luaces. Departament d'Art, Facultat de Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1990. <http://www.tesisenred.net/handle/10803/5199> [Consulta: 22 novembre 2019].

ROQUÉ, J. M. «Història d'un censal de les Carmelites Descalces de Mataró». A: *XV Sessió d'Estudis Mataronins. 28 de novembre de 1998. Comunicacions presentades*. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria; Patronat Municipal de Cultura, 1999, p. 165-171. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/SessioEstudisMataronins/article/view/113310/141087> [Consulta: 21 novembre 2019].

RUIZ, A. «La bula sabatina, origen de culto a los difuntos en la Orden del Carmen». A: CAMPOS, F. J. (coord.). *El mundo de los difuntos: culto, cofradías, tradiciones*. San Lorenzo del Escorial: Ediciones Escurialenses, 2014, p. 21-42.

RUIZ, J. «Fémina inquieta y andariega: Paisajes sonoros del itinerario fundacional de Teresa de Jesús». A: *El Libro de la 54 Semana de Música Religiosa de Cuenca*. Cuenca: Fundación Patronato SMRC, 2015, p. 62-89. També disponible en línia a: <http://earlyurbansoundscape.com/earlyurbansoundscape/Publicaciones_files/Libro%2054SMRC.pdf> [Consulta: 22 novembre 2019].

SALICRÚ, M. «Crònica dels fets de Juliol de 1936, a Mataró». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 26. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1986), p. 5-21. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/115623/146106> [Consulta: 10 novembre 2019].

— *Crònica del temps de guerra a Mataró (1936-1939).* Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria, 1989.

— «Els primers edificis i la primera capella de l'hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena de Mataró». Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria, 56. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1996), p. 38-45. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/116159/146865> [Consulta: 10 novembre 2019].

— «Noves dades sobre Antoni Riera, escultor de Mataró. L'obra de l'església de Sant Pere Pescador». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 62. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1998), p. 11-19. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/118121/149821> [Consulta: 10 novembre 2019].

San Joaquín, A. de. *Año teresiano, diario histórico. Panegyrico-moral, en que se describen las virtudes, successos, y maravillas de la seraphica, y mystica doctora Sta Teresa de Jesús, assignades a todos los días de los meses en que sucedieron.* Volum VII. Madrid: Oficina de la Viuda de Joseph de Orga, 1758.

San Juan Bautista, F. de. *Carta pastoral a los religiosos, y religiosas Carmelitas decalzos, por el Rev.^{mo} padre Fray Fernando de San Juan Bautista, su General*. Madrid: Miguel Francisco Rodriguez, 1737. També disponible en línia a: <https://play.google.com/store/books/details?id=SWUcgRM3hWIC&rdid=book-SWUcgRM3hWIC&rdot=1> [Consulta: 22 novembre 2019].

Sant Josep, J. de. *Annales de los Carmelitas Descalzos de la Provincia de San Josef en el Principado de Cataluña, dedicados al mismo Santísimo Patriarca Padre y único Patrón suyo San Joseph.* Barcelona: Biblioteca de la Universitat de Barcelona, ms. 991. Acabats a Mataró l'any 1707*a*.

— *Historia de la provincia de San Joseph de los Carmelitas Descalzos en el Principado de Cataluña*. Barcelona: Biblioteca de la Universitat de Barcelona, ms. 990, 1707*b*.

Santa Eufrosina, Virgen. Drama para cantarse en música, el día 20 de octubre de 1777, en la solemne profesión y velo de la hermana María Francisca Romana de Jesús, en el siglo Dª. María Francisca Romana Desvalls y de Ardena, en el convento de carmelitas descalzas de la ciudad de Mataró, siendo priora la M. R. M. Semproniana de San Juan de la Cruz. Barcelona: Francisco Suriá y Burgada, impresor. [Poesia: Manuel Postius; música: Jaume Arau, prevere i mestre de capella de la ciutat de Mataró. Al text se cita Maria Antònia, beneta a Sant Pere de les Puelles, germana de la religiosa professa.]

Santa María, F. de. *Reforma de los Descalzos de Nuestra Señora del Carmen de la primitiva observancia. Hecha por Santa Teresa de Iesus en la antiquíssima Religion fundada por el gran Profeta Elias.* Tomo primero.

Madrid: Diego Diaz de la Carrera, 1644. També disponible en línia a: <https://play.google.com/store/books/details?id=hlwXV0yXkIYC&rdid=book-hlwXV0yXkIYC&rdot=1> [Consulta: 21 novembre 2019].

— *Reforma de los Descalzos de Nuestra Señora del Carmen de la Primitiva observancia, hecha por Santa Teresa de Iesus en la antiquíssima Religion fundada por el gran Profeta Elias*. Tomo segundo. Madrid: Diego Diaz de la Carrera, 1655. També disponible en línia a: <https://play.google.com/store/books/details?id=gcS_M9kK2OcC&rdid=book-gcS_M9kK2OcC&rdot=1> [Consulta: 21 novembre 2019].

Santa Teresa, T. de. *Relación de la cívica y religiosa función que en la solemne bendición de la bandera del primer batallón de milicianos voluntarios se celebró en la ciudad de Mataró el dia 25 de febrero de 1821.* Mataró: Juan Abadal, 1821.

Santíssim Sagrament, F. del. *Instrucció breu i útil per los cuiners principiants segons lo estil dels carmelites descalços.* Edició a cura de M. M. Gras i A. Borrell. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.

Sarrión, A. *Sexualidad y confesión. La solicitación ante el Tribunal del Santo Oficio (siglos xvi-xix)*. Conca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 2010.

Sebastián, S. *Contrareforma y Barroco*. Madrid: Alianza, 1981.

Serra, J. A. *Llibre dels miracles de Nostra Señora del Carme*. Girona: Jeronym Palol, 1705.

Serra, P. *Prodigios y finezas de los santos angeles hechas en el Principado de Cataluña*. Barcelona: Jayme Surià, 1726.

Serrano, A.; Salicrú, G. *Mataró Barroc. Història i art dels segles xvii i xviii.* Vilassar de Mar: Centre d'Estudis Vilassarencs; Mataró: Ajuntament de Mataró, 2015.

Solà, X. «Les visites pastorals a Catalunya durant l'època moderna: mètodes de control sobre la parròquia, el clergat i la població». *Manuscrits: Revista d'Història Moderna* [Barcelona], 25 (2007), p. 187-209. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/Manuscrits/article/view/87060/112090> [Consulta: 22 novembre 2019].

Soler, R. «El llibre de la fundació del convent de carmelites descalços de Sant Josep de Mataró». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 14. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1982), p. 5-17. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/115204/144078> [Consulta: 10 novembre 2019].

— «Alguns aspectes de la religiositat del Barroc». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 23. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1985), p. 24-28. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/115596/146039> [Consulta: 10 novembre 2019].

— «Els Llobet, constructors de retaules al segle XVII». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 53. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1995), p. 15-19. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/116124/146811> [Consulta: 10 novembre 2019].

— «Jaume Vendrell, fuster, escultor i arquitecte al segle xvii». Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria, 56. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1996), p. 35-37. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/116158/146864> [Consulta: 10 novembre 2019].

— «Tres pintures del segle XVII a Mataró, obra de Pere Cuquet». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 102. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (2012), p. 8-10. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/252101/364735> [Consulta: 10 novembre 2019].

Suave ascenso, feliz subida al Sacro Monte Carmelo, que con metricos acentos, en la solemne profession, y velo de la hermana Simproniana Llauder y Matas de San Juan de la Cruz, en el religiosissimo convento de Madres Carmelitas Descalças de la Ciudad de Mataró, Cantò la Capilla de la Parroquial Iglesia de dicha Ciudad, siendo su Maestro el Rdo. Jayme Arau Presbytero. Barcelona: Francisco Suria, 1753.

TERESA DE JESÚS, sta. *Cartas de Santa Teresa de Jesús, madre y fundadora de la reforma de la Orden de Nuestra Señora del Carmen, de la primitiva observancia. Con notas del R. P. Fr. Antonio de San Joseph, religioso Carmelita Descalzo…* Madrid: Joseph Doblado, 1771.

— *Cartas*. Edició a cura de Tomás Álvarez. Burgos: Monte Carmelo, 1979.

TRIADÓ, J. R. «La situació de l'artista a la Catalunya del segle XVII. Primera aproximació». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* 23. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria (1985), p. 5-10. També disponible en línia a: <https://www.raco.cat/index.php/FullsMASMM/article/view/115592/146035> [Consulta: 10 novembre 2019].

Un Mataró no tan llunyà [en línia]. Mataró: Lorién Casasús i Jordi Bonvehí. <http://aliesmataro.blogspot.com> [Consulta: 22 novembre 2019].

Valerosa ninfa del renovado Carmelo. Sacro alegórico poema con que la hermana Celis de Christo, en el siglo Coris Ferrer, entre villancicos explica sus ansias, dichas y júbilos con la rica posesión de su carmelita reforma de profesión y velo, y que cantó en el exemplarísimo convento de madres carmelitas descalzas de la Inmaculada Concepción de la ciudad de Mataró […]. S. ll.: s. n., s. a. [Mestre Jaume Arau, Capella de Santa Maria de Mataró (24.1.1774).]

VALLMAJOR, J. M. *Recull d'articles històrics publicats a* Crònica de Mataró. Argentona: J. M. Vallmajor, 1996.

VEGA, F. de la. *Vida del Beato Simon de Roxas, del orden de la Santisima Trinidad, Redencion de cautivos christianos, fundador de la congregacion del Dulcisimo Nombre de Maria,* Madrid: Joachin Ibarra, 1772.

Villancicos qve se han de cantar, en el velo de la madre Iosepha de Santa Theresa en el siglo D. Iosepha de Belloch, en el exemplar convento de Carmelitas Descalças de la Concepcion Purissima en la villa de Matarò / cantolos la capilla de dicha villa, siendo maestro de ella […] Llop Simon. Barcelona: por Iayme Surià […], 1691.

Villancicos que se cantaron en el religiosissimo monasterio de las senoras carmelitas descalças de la ciudad de Mataro, à 23 de Julio de 1703 en la entrada de religion y habito de la senora Eulalia de Feu y de Falguera, cantolos la real capilla de Santa Maria del Mar de la excelentissima ciudad […]. En casa de Ivan Pablo Marti por Francisco Barnola, 1703.

Villancicos que se cantaron en el religiosíssimo convento de religiosas carmelitas de la ciudad de Mataró, en la solemne professión y recepcion del sagrado velo de la hermana Narcisa de la Concepcion, y en el siglo doña Narcisa Poncich y de Camps, en el día 4 de Noviembre del año 1733, / por la capilla de la iglesia parroquial de dicha ciudad, siendo su maestro el licen. Salvador Laverni. Barcelona, 1733.

Villancicos que se cantaron en el religiosíssimo convento de Carmelitas descalzas de la ciudad de Mataró, en la solemnísima profesión y velo de la hermana Rosa de Santa Teresa, antes Doña Rosa Desprat Ferrer y de Sabazona, día 8 de noviembre 1746. Cantólos la capilla de la parroquial iglesia de dicha ciudad, siendo maestro el reverendo Jaime Arau. Barcelona: 1746.

Villancicos que en la […] Profession, y velo de la hermana Maria Antonia de San Joseph en el siglo Mas y Llauder en el […] Convento de Madres Carmelitas descalzas de la ciudad de Mataró […] siendo maestro el reverendo Jaime Arau. En la Imprenta de Mauro Martí, 1753.

XARRIÉ, J.; FARRÉ, E. *El rellotge català*. El Papiol: Editorial Efadós, 2008.

ZARAGOZA, V. «Dos-cents anys (i més) de poesies i cançons al convent de la Immaculada Concepció de Barcelona (1588)». A: *Castell interior* [en línia]. Barcelona: Castell interior, 25 agost 2014. <https://castellinterior.com/2014/08/25/dos-cents-anys-i-mes-de-poesies-i-cancons-al-convent-de-la-immaculada-concepcio-de-barcelona-1588> [Consulta: 22 novembre 2019].